

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/lokaltarbete

Skarpnäckslyftet

Områdesbaserat socialt arbete för ökad trygghet

Anne-Lie Vainik
Filip Wollter
Malin Robyn
Anders Kassman

Skarpnäckslyftet –

Områdesbaserat socialt arbete för ökad trygghet

Anne-Lie Vainik, Malin Robyn, Filip Wollter och Anders Kassman

Ersta Sköndal högskola
Stockholm, april 2016

Publicerad av Institutionen för socialvetenskap
Ersta Sköndal högskola

Copyright © 2016 Anne-Lie Vainik, Malin Robyn, Filip Wollter och Anders Kassman
ISSN 1402-277X,urn:nbn:se:esh:diva-5193

Produktion: Lena Blomquist

Förord

Skarpnäckslyftet var ett trygghetsprojekt som pågick mellan 2009-2015. Efter projektperioden inkorporerades verksamheten i Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings reguljära verksamhet. Ersta Sköndal högskola hade tre uppdrag i förhållande till projektet. Det första gick ut på att göra en formativ utvärdering för att stödja den fortsatta utvecklingen av projektet och definiera vad som gjordes och hur det gjordes, den rapporten publicerades ursprungligen 2014. Den andra utvärderingen som publicerades 2015 var ett försök att undersöka om Skarpnäckslyftet lyckades uppfylla sina båda målsättningar: att öka känslan av trygghet och verka stödjande för ungdomar och dess familjer. I den tredje utvärdering var syftet att försöka se hur projektet utformats i relation till den praktiska forskningen på området. Sammantaget ger de tre utvärderingarna en mångsidig belysning av ett projekt i utveckling, dess resultat och olika dilemman som uppstår i denna typ av socialt arbete.

Magnus Jegermalm
Prefekt vid Institutionen för socialvetenskap

Innehåll

FÖRORD	3
1. SKARPNÄCKSLYFTET- "SÅNA HÄR LEVNADSGREJER, JOBB, BOENDE... BRA GREJER"	6
Skarpnäcks stadsdelsområde i korthet	10
Vad är Skarpnäckslyftet?	12
Vilka är de samverkande processerna?	28
Vad har Skarpnäckslyftet betytt för ungdomar som deltagit?	35
Vilka teoretiska grunder kan idén om Skarpnäckslyftet sägas vila på?	40
Vad har Skarpnäckslyftet och SamtidigtFörst att lära av varandra?	52
Skarpnäckslyftet i relation till intentionerna i förslaget om sociala insatsgrupper (SOU 2010:15)	60
Avslutande sammanfattning – stöd för fortsatt utveckling	67
Referenser	71
2. SKARPNÄCKSLYFTET	74
Utvärderingen	80
Har Bagarmossen och Skarpnäck blivit tryggare?	84
Skarpnäckslyftets arbetssätt och målgrupp	96
Slutsatser och diskussion	119
Referenser	124
3. SAMVERKAN OCH SAMHÄLLSARBETE FÖR TRYGGHET OCH KOLLEKTIV FÖRMÅGA I SKARPNÄCK OCH BAGARMOSSEN 2009-2015	126
Syfte och metod	127
Samhällsarbete och kollektiv förmåga	128
Utvecklingen i Skarpnäck och Bagarmossen 2008-2015	129
Resultat från forskningsöversikten	135
Åtgärder för att höja den kollektiva förmågan och minska rädslan för brott	137
Skarpnäckslyftet, samhällsarbete och kollektiv förmåga	138
Diskussion	141
Referenser	145
Bilaga 1 Metod	147
Bilaga 2 Intervjuguide – ungdomar	151
Bilaga 3 Intervjuguide – Professionella	151
Bilaga 4 Samtycke för intervju med professionella	151
Bilaga 5. Lapp för föräldrasamverkan	153
Bilaga 6 Intervjuguide och intervjuade personer utöver ledningsgruppen för Skarpnäckslyftet	154

1. Skarpnäckslyftet- "Såna här levnadsgrejer, jobb, boende... bra grejer"

Av Anne-Lie Vainik, Malin Robyn & Filip Wollter

Skarpnäckslyftet är ett treårigt projekt riktat till ungdomar under 18 år samt unga vuxna i åldrarna 18-24 år i Skarpnäcks stadsdelsområde i södra Stockholm. Projekt är en del av stadsdelens handlingsplan för barn och ungdomar. Åtgärder i handlingsplanen har delats in i tre kategorier; på *kort-kort sikt*, *kort sikt* och *lång sikt*. Inom ramen för det långsiktiga arbetet har Skarpnäckslyftet utvecklats. Den övergripande handlingsplanen för hela stadsdelen upprättades av en arbetsgrupp på uppdrag av stadsdelens förvaltningsledning år 2009. Målsättningen var att komma till rätta med allmänhetens upplevda otrygghet (Skarpnäck SDF 2011a). Medborgarnas upplevda otrygghet hade framkommit i en rad trygghetsundersökningar. En vanlig uppfattning var att otrygghet var kopplad till skadegörelse och kriminalitet och att detta kunde relateras till ungdomar i stadsdelen (Skarpnäcks SDF 2009; Skarpnäck SDF 2011a:2). Det var även en uppfattning som delades av stadsdelsförvaltningen, socialtjänsten och polismyndigheten (Skarpnäck SDF 2011a:2). En ökad kriminalitet relaterad till ungdomar bekräftades av polisens brottsstatistik och genom att socialtjänstens användande av institutionsplaceringar med stöd av lagen om vård av unga, LVU hade ökat.

Ett första försök att möta skadegörelse- och otrygghetsproblematiken med finansiellt tillskott till stadsdelen gjordes redan 2009 av det kommunala bostadsbolaget Stockholmshem. Dels i Bagarmossen och dels i andra delar av Stockholms stad så som Rinkeby, Tensta, Skärholmen och Rågsved. Genom ekonomiskt stöd från ytterligare ett bostadsföretag, Fittja drift & underhåll, skedde upprättande och invigning av ett "allaktivitets-hus" för ungdomar i april 2009, *Bagishuset*, i Bagarmossen.

Efter en kortare tid började de kommunala bostadsföretagen se en begränsning i sin kompetens och möjlighet att driva ungdomsarbete. Tina Danielsson, förvaltare inom Stockholmshem uttrycker det så här:

"Det är knepigt för vi är inte vana vid sådant här. Vi äger och förvaltar fastigheter. Vi driver inte fritidsgårdar, så det blev, det växte oss lite över huvudet, och stadsdelen är van, så det här blev mycket bättre [...] eftersom vi redan hade ett nära samarbete med stadsdelen och närpolisen mynnade det ut i Skarpnäckslyftet" (Tina Danielsson, Stockholmshem, 2011).

En process startade genom vilken Skarpnäcks stadsdelsförvaltning medverkar och blir delaktig. Detta ledde i sin tur fram till projekt *Skarpnäckslyftet*. I denna process beslutade man även Skarpnäckslyftets två målsättningar: *att öka känslan av trygghet för boende i området* och *verka stödjande för ungdomar och deras familjer* (Skarpnäck SDF 2011a).

Projektet drivs av Skarpnäcks stadsdelsförvaltning och Stiftelsen På Rätt Väg¹ med stöd av de kommunala bostadsbolagen Stockholmshem och Svenska Bostäder. I januari 2011 gav Skarpnäcks stadsdelsförvaltning, med stöd av Stockholms stads utvecklingscentrum, Ersta Sköndal högskola uppdraget att utvärdera projektet under perioden januari till augusti 2011. Skarpnäcksliftet är beslutat att pågå fram till december 2012 i ett första skede.

Det övergripande syftet med den här utvärderingen är att definiera projektet och med hjälp av detta stödja en fortsatt utveckling. I enlighet med ramarna för uppdraget fokuseras utvärderingen dels på samverkan mellan de centrala aktörerna (socialtjänst, polis, skola, arbetsförmedling, idrottsföreningar, brandkår m.fl.) samt betydelsen av de öppnade mötesplatserna: fritidsgården *Bagisbuset* för de yngre ungdomarna samt fritidsgården *Bagisgården* för unga vuxna 18-24 år.

Syfte och frågeställningar

Utvärderingens övergripande syfte är att utveckla och stödja projekt Skarpnäcksliftet. Utvärderingen genomförs under pågående projekt och efter genomförd avrapportering återstår 16 månader av projektiden. Det är därmed till störst nytta för uppdragsgivaren att erhålla en formativ utvärdering som både empiriskt undersöker projektet och har inslag av reflektion och förslag till utvecklingsåtgärder. Som en del av detta är syftet att definiera Skarpnäcksliftet och diskutera dess teoretiska förankring. Vidare formuleras styrkor och utvecklingsområden som tillsammans kan bilda underlag för stöd och utveckling av projektet. För att uppfylla syftet görs också en jämförelse mellan Skarpnäcksliftet och ungdomssatsningar i Stockholms stad. Dessa är SamtidigtFörst i Spånga Tensta och regeringens intentioner med införandet av sociala insatsgrupper. I ett samarbete mellan Skarpnäcks stadsdelsförvaltning och Ersta Sköndal högskola har två delstudier utarbetats. Delstudie ett är en empirisk undersökning av Skarpnäcksliftet och dess teoretiska förankring och består av fyra frågeställningar. I delstudie två jämförs resultaten från delstudie ett med erfarenheter från andra ungdomsprojekt och ungdomssatsningar och består av tre frågeställningar:

Delstudie ett:

- Vad är skarpnäcksliftet?
- Vilka är det samverkande processerna?
- Vad har Skarpnäcksliftet betytt för ungdomar?
- Vilken teoretisk grund kan idén om Skarpnäcksliftet sägas vila på?

Delstudie två:

- Vad kan projekten Skarpnäcksliftet och SamtidigtFörst lära av varandra?
- Hur förhåller sig idén om Skarpnäcksliftet till intentionerna i förslaget om sociala insatsgrupper (SOU 2010:15)

1 Stiftelsen På rätt väg grundades 1996 av brandmän på från Stockholms Brandförsvär. Dom arbetar med "ungdomar i riskzon med kriminalitet och annat socialt nedbrytande beteende" (Internet 1).

Den inledande frågeställningen i delstudie ett syftar till att skapa en överblick av Skarpnäckslyftet. Med hjälp av att besvara denna fråga finns en potential att skapa en tydlighet för inblandade parter och därigenom underlätta en gemensam målmedvetenhet och fokusering i projektet. När man som operativ kraft är ”mitt i” ett projekt, kan en överblick vara svår att skaffa. Vad är det egentligen man gör och hur? Detta gäller särskilt ett projekt som Skarpnäckslyftet som växt fram ”organiskt” som en följd av olika initiativ i privat, ideell och offentlig sektor. Frågeställning nummer två har som målsättning att utveckla och stödja samverkan mellan de parter som ingår i projektet. Genom att kartlägga vilka som samverkar, hur, när och i vilken omfattning, kan iakttagelserna ge ett fortsatt stöd för en strategisk utveckling för den pågående samverkan. I den tredje frågeställningen fokuseras fyra ungdomars åsikter och upplevelser av Skarpnäckslyftet. Ungdomar, som tillsammans med de boende i Skarpnäcksområdet, är målgruppen för projektet. Denna frågeställning inrymmer både en demokratisk aspekt samt möjligheten för Skarpnäckslyftet att uppnå målsättningen, att stödja ungdomar och deras familjer. Vad har ungdomarna tyckt varit bra? Vad skulle de vilja förändra?

Den fjärde frågeställningen fokuserar utveckling genom att skapa en djupare förståelse för det arbete som utförs inom Skarpnäckslyftet. Genom att knyta an Skarpnäckslyftet till för ämnet socialt arbete kända teorier, kan en fördjupad förståelse för arbetet inom projektet genereras. En fördjupad förståelse för bakomliggande faktorer eller förändringsmekanismer kan ge stöd för engagemang och fortsatt utveckling.

De två sista frågeställningarna i utvärderingen, syftar till att jämföra resultaten av delstudie ett med två andra befintliga projekt som bygger på samverkan mellan myndigheter och andra organisationer med målgruppen ungdomar och unga vuxna. Genom dessa jämförelser är utvärderingens ambition att de studerade projekten får en möjlighet att lära av varandra.

Insamlad data – Skarpnäckslyftet

Utvärderingens resultat bygger på intervjuer med professionella och ungdomar som är aktiva i projekt Skarpnäckslyftet samt en analys av protokoll och styrdokument.

Tabell 1.1 Presentation av professionella intervjupersoner inom Skarpnäckslyftet

Namn	Profession	Verksamhetsområde	Ingår i...
Tina Ajneling Danielsson	Förvaltare	Stockholmshem	Projektgruppen*
Leif Bergström	Socionom	Socialtjänst/resursenheten	Projektledare
Cia Blomqvist	Socionom	Socialtjänst/familjebe-handlare	-
Amir Farihadi	Samordnare	"Bagishuset"***	-
Anna Lackman	Förvaltare	Stockholmshem	-
Lars Lindh	Polis	Närpolis områdeschef	-
Stefan Nilsson	Föreståndare	Stiftelsen På Rätt Väg, "Bagisgården"****	Projektgruppen
Lars-Gunnar Winsa	Avdelnings- chef	Individ och Familjeomsorg	Styrgruppen

* Projektgruppen för Skarpnäckslyftet.

** Fokus på ungdomar ej fyllda 18 år.

*** Fokus på äldre ungdom/unga vuxna fyllda 18-24 år.

Tabell 1.2 Presentation av intervjuade ungdomar i Skarpnäckslyftet

Nr	Ålder	Kön	Medverkan i Skarpnäckslyftet
1	19	Pojke	Deltagit i flera aktiviteter som anordnats av Bagisgården och spenderat mycket tid på fritidsgården. Arbetar sedan hösten 2010 i caféet på Bagisgården.
2	21	Pojke	Har varit mycket på Bagisgården och arbetar numer extra som trygghetsvärd.
3	18	Pojke	Är ofta på Bagisgården och kommer i framtiden att börja arbeta som områdesvärd.
4	22	Pojke	Har varit trygghetsvärd sedan verksamheten startade.

Insamlad data – SamtidigtFörst, Spånga-Tensta

I den här utvärderingen görs också jämförelse mellan Skarpnäckslyftet och projekt SamtidigtFörst i stadsdelen Spånga-Tensta. Jämförelsen genomförs med hjälp av resultatet av delstudie ett i förevarande utvärdering och resultatet av en tidigare processutvärdering av SamtidigtFörst. Processutvärderingen fokuserade styrgruppens arbete med att utveckla samverkan mellan människobehandlande organisationer och frivilligorganisationer kring barn som far illa eller riskerar utvecklas ogynnsamt i stadsdelen Spånga Tensta. Likt Skarpnäckslyftet startade SamtidigtFörst i projektform, men blev sedermera ordinarie verksamhet. Vi har ansett det vara betydelsefullt att utöka jämförelsematerialet med ett antal intervjuer via e-post och telefon med ett antal professionella i stadsdelen Spånga Tensta som är aktiva i eller berörs av arbetet i SamtidigtFörst sedan arbetssättet permanentades. I jämförelsen ingår även information om SamtidigtFörst från Stockholms stads hemsida.

Tabell 1.3. Presentation av intervjuer i stadsdelen Spånga Tensta

Namn	Profession	Verksamhetsområden
Hanz-Erik Neibig	ff polischef	bitr. närpolischef Spånga Tensta
Lotta Lorentzon	rektor årskurs 7-9	Spånga grundskola
Eva-Britt Leander	gruppchef fältassistenter	avd. förskola och fritid
Kristina Heglert*	chef strategiska frågor	Spånga Tensta SDF

* Inledningsvis sökte vi chefen för avdelningen för Individ och familjeomsorg. Vi meddelades att han var på semester och vi blev kopplade till Kristina Heglert. Kristina ville inte svara på några frågor utan hänvisade till IFO-chefen.

Insamlad data – sociala insatsgrupper, SOU 2010:15

Ytterligare en del i denna utvärdering är att jämföra Skarpnäckslyftet i relation till regeringens förslag med införandet av sociala insatsgrupper. Förslaget om sociala insatsgrupper går i korthet ut på en långsiktig och strukturerad samverkan i myndigheters arbete att begränsa gängrelaterad kriminalitet. Arbetet ska genom förstärkt samverkan mellan människobehandlande organisationer förhindra nyrekrytering till kriminella grupperingar. Vidare ska den förstärkta samverkan också vara till hjälp i arbetet med ungdomar som vill bryta med kriminella grupperingar.

Diskussionen som förs i utvärderingens kapitel 8 i baseras på en jämförelse mellan projekt Skarpnäckslyftet, intentionerna med sociala insatsgrupper så som de beskrivs i SOU 2010:15, samt stadsdelen Skarpnäcks egen modell för social insatsgrupp. I jämförelsen har det även tagits hänsyn till ett antal styrdokument som rör Rikspolisstyrelsens nationella pilotförsök av sociala insatsgrupper på tolv olika orter i landet.

Skarpnäcks stadsdelsområde i korthet

Skarpnäcks stadsdelsområde består av tio stadsdelar; Björkhagen, Bagarmossen, Enske-dedalen, Flaten, Hammarbyhöjden, Orhem, Skrubba, Kärrtorp och Skarpnäcks gård. Den 31 december 2009 bodde 42 709 personer i Skarpnäcks stadsdelsområde (Internet 1). Stadsdelsområdet är beläget söder om Stockholm och angränsar till Nackareservatet i öster. De finns inom stadsdelsområdet både äldre och mer nybyggda områden. Hammarbyhöjden började bebyggas på 30-talet och var en reaktion på dåtidens bostadsproblematik. Innerstaden var mycket trångbodd och Hammarbyhöjden var tänkt som ett område för ”mindre bemedlade barnrika familjer”. Björkhagen, Kärrtorp och Bagarmossen bebyggdes under slutet av 40-talet och början av 50-talet medan Skarpnäcksfältet bebyggdes under mitten av 80-talet.

Medelinkomsten av förvärvsarbete för personer mellan 20-64 år var 252 088 kronor i Sverige år 2009 (Internet 1). I Skarpnäcks stadsdelsområde var medelinkomsten av förvärvsarbete samma år 276 800 kronor för samma befolkningsgrupp (Internet 2). År 2010 var 4,2 % av befolkningen mellan 18-64 år arbetslösa inom Skarpnäcks stadsdelsområde (Internet 3). I hela riket var 7,4 % av befolkningen mellan 15-74 år arbetslösa (Internet 4). Om man jämför medeltalen för hela Skarpnäcks stadsdelsområde med medeltalen

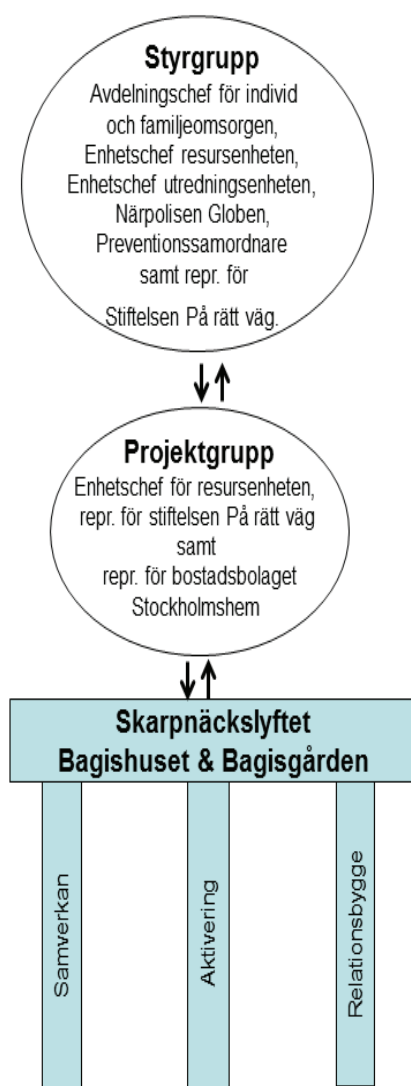
för hela Sverige, så är Skarpnäck ett relativt välmående område; högre medelinkomst och mindre arbetslöshet jämfört med hela Sverige.

Officiell statistik visar dock att det inom Skarpnäcks stadsdelsområde finns stora variationer vad gäller socioekonomiska faktorer. Faktorer som inkomst, arbetslöshet och utbildningsnivå skiljer sig stort mellan de olika stadsdelarna. I Pungpinan (del av stadsdelen Skarpnäcks gård) tjänade 39,5 % av befolkningen över 16 år mer än 360 000 kr om året, medan endast 13,4 % i Bagarmossen och 5,1 % i Flaten-Orhem-Skrubba tjänade så mycket (Internet 5). Om vi ser till hur stor del av befolkningen som helt saknade inkomst av förvärvsarbete så var det 11,9 % av befolkningen på Skarpnäcksfältet, men enbart 5,6 % i Björkhagen och 6,2 % i Östra Hammarbyhöjden (Internet 6). I Enskededalen var 2,4 % av befolkningen öppet arbetslösa den 31 oktober 2010, på Skarpnäcksfältet (del av stadsdelen Skarpnäcks gård) var den siffran vid samma tidpunkt 5,4 % (Internet 7). På Skarpnäcksfältet har 43,8 % av alla 25-64 åringar eftergymnasial utbildning medan det i Björkhagen var 61,1 % (Internet 8).

Vad är Skarpnäckslyftet?

I det här avsnittet tydliggörs och beskrivs Skarpnäckslyftet. *Vad* görs inom projektet och *hur* och *varför* man gör det man gör. Här beskrivs och problematiseras Skarpnäckslyftets styrning, målsättningar, arbetssätt och intentioner.

Figur 3.1 Skarpnäckslyftets övergripande organisation och struktur

Figur 3.1 Skarpnäckslyftet består av en styrgrupp på strategisk nivå samt en projektgrupp på operativ nivå. Den operativa nivån utgår främst från fritidsgårdarna, Bagishuset och Bagisgården. Skarpnäckslyftets operativa arbete står på tre ben; samverkan, aktivering samt relationsbygge mellan ungdomar och professionella.

Styrning och struktur

Skarpnäckslyftet organiseras och styrs av en styrgrupp och en projektgrupp. Styrgruppen består av avdelningschef för individ och familjeomsorgen, enhetschef resursenheten, enhetschef utredningsenheten, närpolisen i Globen, preventionssamordnare samt

representant från Stiftelsen På Rätt Väg. I projektgruppen återfinns enhetschef för resursheten, representant för Stiftelsen På Rätt Väg samt bostadsbolaget Stockholmshem (Skarpnäcks stadsdelsförvaltning 2011a). Så här beskriver Leif Bergström, projektledare i Skarpnäckslyftet, skillnaderna i funktion mellan projektgruppen och styrgruppens funktion.

”Styrgruppen är inte praktiskt arbetande utan vi rapporterat till dem. Där berättar och informerar jag och Stiftelsen På Rätt Väg om hur det går, var vi är på väg, om vi har bekymmer samt om vi behöver hjälp eftersom styrgruppen har kontakter på en högre nivå. Styrgruppen träffas ett par gånger per termin. Projektgruppen träffas varannan vecka är ”the doers.”(Leif Bergström, 2011).

Målsättningar

Skarpnäckslyftet har två målsättningar; *att öka känslan av trygghet för boende i området och att förbättra ungdomssituationen genom att verka stödjande för ungdomar och deras familjer* (Skarpnäck SDF 2011a, 2011c). Den första målsättningen har sin bakgrund i Stockholms stads trygghetsmätning 2009. Den visade att en stor andel boende, främst i Bagarmossen, kände sig otrygga på kvällarna. Orsaken till otryggheten skadegörelse och kriminalitet i området (Skarpnäcks SDF 2011a:2).

Den andra målsättningen har sin bakgrund i att man inom stadsdelsförvaltningen upplevde att ungdomsproblematiken ökat (Skarpnäck SDF 2009). Den ökade ungdomsproblematiken och intentionen att stödja ungdomar och deras familjer är centrala aspekter av Skarpnäckslyftet.

Vilken typ av problematik är det då man pratar om?

En genomgång av projektgruppens mötesdokument visar att den återkommande problematiken som anses kunna relateras till ungdomar kan sorteras i tre kategorier; *alkohol- och narkotikaanvändande, kriminalitet samt nedskräpning och störande av ordning*. Intervjuer med professionella verksamma inom Skarpnäckslyftet visar på en liknande syn gällande vilken problematik man bör fokusera på inom Skarpnäckslyftet:

Vilken problematik arbetar ni med i ungdomsarbetet?

”För ungdomar som är över 18 år så är det brott, kriminalitet, droger, attityd och beteende [...]” (Leif Bergström, 2011)

”När vi fick uppdraget beskrivet så var det på grund av att det fanns kriminalitet, missbruk och en hög arbetslöshet bland äldre ungdomar.” (Stefan Nilsson, 2011)

Skarpnäckslyftets arbetssätt

I detta avsnitt presenteras en undersökning av Skarpnäckslyftets arbetssätt och organisering.

Tidigt i utvärderingsprocessen blev det tydligt att det inom Skarpnäckslyftet görs många olika saker som skiljer sig åt både vad gäller målsättning och målgrupp. Därtill utförs arbetet inom projektet av flera olika aktörer från olika sektorer och organisationer. Genom samordnade och breda insatser ska projekt Skarpnäckslyftet verka som motkraft till ungdomsproblematik. Skarpnäcks stadsdel har formulerat vad relevant innehåll och förhållningssätt kan vara:

- mötesplatser med innehåll,
- kompetent förhållningssätt/utbildning,
- ta till vara goda krafter bland ungdomar, föreningar och boende i området,
- erbjuda ungdomar arbetstillfällen genom sommarjobb, företag på orten och Jobbtorg,
- riktat stöd till brottsaktiva ungdomar och deras familjer

(Skarpnäck SDF 2011a:5, Skarpnäck SDF 2011b:2, Skarpnäck SDF 2011c:2)

Utifrån det empiriska material som samlades in har vi utvärderingen synliggjort tre kategorier av arbetssätt: 1. Identifiering och trygghetsskapande, 1. Fritidsaktiviteter samt 3. Riktat stöd. Det senare menar vi även kan delas in i 3 a) informellt riktat stöd och 3 b) formellt riktat stöd som vi även benämner som ”levnadsgrejer” efter citat från en av ungdomsintervjuerna. Kategori 3, det riktade innehåller även en tredje form som vi benämner 3 c) förmedling av komplementärt riktat stöd.

Identifiering och trygghetsskapande – arbetssätt 1

Inom Skarpnäckslyftet finns olika arbetssätt där alla inblandade har en gemensam arbetsplats, *det offentliga rummet*. Med detta menas här offentliga platser som gator, torg, bostadsområden och mötesplatser. Arbetet bedrivs främst under kvällar och nätter men till viss del även under dagtid. Målet med arbetet är att professionella och andra vuxna ska finnas där ungdomar och unga vuxna befinner sig. Detta arbete har enligt vad som framkommit under intervjuerna två syften; *att synas och skapa trygghet bland boende i området* och *att arbeta uppsökande och identifiera ungdomsproblematik*. Genom att vistas i offentliga miljöer där ungdomar och unga vuxna befinner sig både syns man och ser saker, därigenom är det tänkt att det ska skapas möjligheter att identifiera ungdomsproblematik. Det skapas vad man kan kalla ett dubbelt uppdrag; *att synas* och *att se*. De som inom ramen för Skarpnäckslyftet är aktörer i detta arbetssätt är: unga vuxna som anställs som *trygghetsvärdar*, unga vuxna som engageras som *polisvolontärer*, *vuxna nattvandrare*, *familjebehandlare med särskild inriktning* (FSI) samt *närpolisen* i Bagarmossen. Med andra ord delar professionella, frivilliga och lekmän (vuxna, unga vuxna och ungdomar) på att ta plats i det offentliga rummet för trygghetsskapande åtgärder.

Trygghetsvärdarna är kanske den enskilt största satsningen inom Skarpnäckslyftet. Inom projektet anställs unga vuxna som trygghetsvärdar av Skarpnäcks stadsdelsförvaltning. Tillsammans med en arbetsledare från Bagisgården ronderar trygghetsvärdarna i Bagarmossen. Totalt sett har nio ungdomar varit trygghetsvärdar, varav fyra är anställda

vid tiden för utvärderingen och de övriga fem slutat. Innan de börjar arbeta får ungdomarna utbildning av brandförsvaret och polisen och trygghetsvärdarna provanställs i sex månader (Skarpnäcks SDF 2010:9). Det finns också nattvandrarverksamhet som består av frivilliga vuxna som vistas i offentliga miljöer på kvällar och nätter. Nattvandrarerna organiseras av socialtjänstens resursenhet.

Familjebehandlarna med särskild inriktning arbetar till viss del uppsökande och identifierande i offentliga miljöer. Enligt Cia Blomqvist, familjebehandlare i Skarpnäck är detta inte i lika stor omfattning som de fältassistenter som tidigare fanns inom stadsdelsförvaltningen. Närpolisens medverkan i Skarpnäckslyftet beskrivs såhär i informationsmaterial från Skarpnäcks stadsdelsförvaltning;

”Närpolisen kommer att vara delaktig i projektet och synlig bland ungdomar i stadsdelen kvällar/helger samt bedriva mer kontaktsökande verksamhet bland ungdomar.” (Skarpnäck SDF 2010:8)

Lars Lindh, närpolis i Bagarmossen, beskriver det första syftet med Skarpnäckslyftet; att synas och skapa trygghet bland boende i området.

”Till exempel så jobbar vi ganska mycket kvällar och nätter. Sen ibland när vi jobbar dag kommer allmänheten till oss; ”Ja, kul att se en polis här. Vi ser aldrig er här”. Att vi då talar om att; ”Jo oftast arbetar vi när ni ligger och sover för vi behövs mest då, men ibland jobbar vi dagar”. Det gäller att sprida informationen. Så från polisens sida, så är det min tanke att vi kanske till 75 procent jobbar när vi behövs, kvällar och tidiga nätter, men 25 procent lägger vi på dagtid. [...] det är för att träffa allmänheten, att dom ska känna sig lite trygga.” (Lars Lindh, 2011)

Båda dessa citat pekar på det dubbla uppdraget; att synas och sprida trygghet samt att vara ute bland ungdomar på kvällar och nätter och arbeta kontaktsökande/identifierande. Nattvandrararnas del i Skarpnäckslyftet beskriver Leif Bergström, socialtjänstens resursenhet såhär:

”En del av Skarpnäckslyftet är nattvandrarerna som rör sig mellan Hammarby och Skarpnäck. Vi har grupper som är ute varje helg och det skapar en trygghet [...] Trygghet, för mig, är att det inte begås brott, att polisen gör ett bra jobb samt att det finns vuxna som är ute på kvällarna och som syns och hörs.” (Leif Bergström, 2011)

I trygghetsvärdarnas arbetsbeskrivning är det uppsökande och identifierande uppdraget ännu mer tydligt formulerat.

”Trygghetsvärdarnas uppdrag är att verka för en positiv närmiljö. Vårdarna arbetar uppsökande och identifierar platser och personer som påverkar området negativt. Vårdarna ska vara en länk mellan boende, ungdomar och övriga samhället.” (Skarpnäck SDF 2010:9)

Bland de ungdomar som anställs som trygghetsvärdar eller får möjlighet att vara polisvolontärer finns en extra dimension som går utöver det trygghetsskapande och identifierande uppdraget; *att vara förebilder inför andra ungdomar och därigenom påverka de i en positiv riktning*. Stefan Nilsson, Stiftelsen På Rätt Väg beskriver detta;

”Förhoppningsvis att andra ungdomar ska se att, titta nu vad det går bra för den där, man får möjligheter om man sköter sig. Dom hjälper till med jobb, lägenheter och man får vara extra som trygghetsvärd på kvällarna och tjäna pengar på det och att om man sköter sig då ska det löna sig. Man kliver in i deras värld.” (Stefan Nilsson, 2011)

Fritidsaktiviteter – arbetssätt 2

Inom ramen för Skarpnäckslyftet återfinns satsningar som syftar till att stimulera fritiden för alla ungdomar och unga vuxna i Bagarmossen och på Skarpnäcksfältet. De fritidsaktiviteter som drivs inom ramen för Skarpnäckslyftet har vi valt att dela upp i *fritidsgårdar* och *aktiviteter*.

I Bagarmossen har två fritidsgårdar öppnats inom ramen för Skarpnäckslyftet; Bagishuset som vänder sig till ungdomar under, 18 år samt Bagisgården som vänder sig till unga vuxna 18-24 år. Bagishuset är bemannad av socialtjänstens resursenhet och Bagisgården drivs av Stiftelsen På Rätt Väg. Under våren 2011 beviljades, medel för att utöka verksamheten inom den befintliga fritidsgård som finns i Skarpnäck (Skarpnäck SDF 2011b:14). Som aktiviteter räknas sådant som bedömts vara planerade och avgränsade sysselsättningar som bedrivs i fritidsgårdarnas regi. Dessa aktiviteter kan både rikta sig generellt till ungdomar och unga vuxna eller vara en del av ett mer riktat stöd till exempelvis arbetslösa unga vuxna.

Inne på Bagishuset finns bland annat; dansstudio, drejverkstad, datorrum, biograf, biljard, pingis och café. Bagisgården för unga vuxna har inte ett lika rikt utbud av aktiviteter på fritidsgården. Däremot satsas på att erbjuda aktiviteter utanför fritidsgården. Vissa av aktiviteterna är regelbundet återkommande. Till Bagisgården finns ett fotbollslag knutet, Bagis boys, som tränar en gång i veckan. Flera gånger i veckan erbjuds möjligheter att träna på gym. Vidare erbjuds aktiviteter som har mer av karaktären engångsföreteelser. Detta har bland annat inneburit camping i naturen, åka båt, köra go-cart, spela paintball, pröva rökdykning. Så här beskriver en ungdom Bagarmossens två fritidsgårdar;

”Vi har ju tillgång till två ungdomsgårdar här i Bagarmossen nu, det ena är ju Bagishuset som du kanske hört talas om, det är ju jättefina lokaler där, de har ju egen biosalong, egen bastu och träningslokal, det finns allt möjligt där. Sen här hos oss [Bagisgården], vi kanske inte har tillgång till jättemycket aktiviteter här inne på gården, men på sommaren och även vintern är vi ute och tränar två gånger i veckan, ibland en gång i veckan med Stiftelsen På Rätt Väg, så kör vi antingen lite boxning lite gym eller andra aktiviteter. Under sommaren har vi gjort ganska mycket roliga saker som folk kanske inte gjort på några år, om man säger så. Som nu till exempel i somras var vi ute och körde paintball, vi körde go-cart, vi har vart ute i Tyresö och kört båt och grillat. Så alla ungdomar blir ju glada, de blir ju nöjda, för de får ju en bit av kakan också.” (Ungdom 4, 2011)

Riktat stöd – arbetssätt 3

Det riktade stödet skiljer sig från fritidsaktiviteterna. Medan fritidsaktiviteternas målgrupp är samtliga ungdomar och unga vuxna inom området ges det riktade stödet

på en individuell nivå till enskilda unga vuxna. Det riktade stödet fokuseras på unga vuxna över 18 år. Ibland ges stödet även till mindre grupper av unga vuxna. Målgruppen är med andra ord mer avgränsad. Stödet utgår till största delen från fritidsgårdarna från Bagisgården som vänder sig till unga vuxna över 18 år. Stefan Nilsson, föreståndare på Bagisgården, berättar mer om det avgränsade uppdraget;

”Vår roll, till skillnad mot de andra, är vår målgrupp. Vi ska hjälpa ungdomar som befinner sig i ett ingenmansland. Det vill säga de som befinner sig mellan gymnasiet och anställning. Både Bagishuset och Bagisgården inriktar sig på generella insatser till en bred målgrupp, men Bagisgården har utöver detta även mer inriktade gruppverksamheter. En del har gått hemma och inte gjort något på tre-fyra år och det händer ingenting. Vem beror det på att det inte händer någonting? Genom att ifrågasätta och lägga tillbaka bollen. Hey, du är 22 år det är dags att vakna. Vad kan du göra och vad kan vi göra?” (Stefan Nilsson, 2011)

Det riktade stödet har bedömts ha en mer tydligt definierad målgrupp med; *ett starkt fokus på unga vuxna som inte har sysselsättning*. Det framgår av intervjuer och mötesdokument att målgruppen även består av unga vuxna som anses ha utvecklat en kriminell livsstil eller annan social problematik. Därigenom har det riktade stödet även tydligare målsättningar; *att sysselsätta unga vuxna samt att möta problematiken inom målgruppen*.

Det riktade stödet har här delats in i tre undergrupper; *informellt riktat stöd, formellt riktat stöd (levnadsgrejer)* och förmedling av komplementärt riktat stöd. De två första kategorierna handlar om ett riktat stöd där resurserna återfinns inom ramen för Skarpnäckslyftet. Den sista kategorin pekar ut ett arbetssätt där det riktade stödet förmedlas inom ramen för Skarpnäckslyftet, men resurserna återfinns utanför projektet.

Informellt riktat stöd – 3a

Det informella riktade stödet som återfinns inom Skarpnäckslyftet beskrivs som ett vardagligt stöd. Stefan Nilsson, föreståndare på Bagisgården beskriver detta stöd som *”med hjälp menas allt mellan himmel och jord”* (Stefan Nilsson, 2011). Det informella stödet rymmer med andra ord en stor variation. Till största delen handlar det om olika typer av informellt stöd på fritidsgårdarna, stödsamtal, vägledning, tala med föräldrar, och påminna om saker. Som vi beskrivit ovan ges det riktade stödet både till enskilda unga vuxna samt till mindre grupper av unga vuxna. Det informella stöd som bedrivs i grupp består bland annat av vad som kallas daggruppen. Daggruppen träffas en eller två gånger i veckan och består av fyra till tio unga vuxna.

”Aktiviteter består av att vi fikar, som du och jag gör nu, och talar om det dagliga, hur det är och om det är något de vill ha hjälp med [...] Det kan vara vad som helst, tala med föräldrar, påminna eller följa med till möten på exempelvis arbetsförmedlingen. [...] Sedan käkar vi lunch och någon ungdom ska på ett möte på Globens arbetsförmedling eller jobbtorget Farsta då följer jag eller Tobbe [personal på Bagisgården] med.” (Stefan Nilsson, 2011)

Formellt riktat stöd (levnadsgrejer) – 3b

Som beskrivits i inledningen i detta kapitel, så finns det inom det riktade stödet en tydlig målgrupp bland unga vuxna som gått sysslösa en längre tid. Det formella stödet handlar om att ge resurser till denna målgrupp för att stimulera deras sysselsättning. Inom Skarpnäckslyftet ges olika möjligheter eller resurser med målsättningen att stimulera sysselsättningen hos unga vuxna. Den enskilt största satsningen inom denna kategori är anställningarna som trygghetsvärdarna. Efter anställningen som trygghetsvärdar får varje ung vuxen ett diplom samt ett utlåtande till sitt CV (Skarpnäck SDF 2010). Där finns ambitionen att anställningen som trygghetsvärd ska stimulera en fortsatt sysselsättning. Förutom trygghetsvärdarna finns inom Skarpnäckslyftet andra åtgärder för att stimulera sysselsättningen till exempel att unga vuxna anställs som personal på fritidsgårdarna. Det finns även möjlighet till praktikplats och lärlingsplats på fritidsgårdarna eller inom någon angränsande verksamhet samt möjlighet för unga vuxna att bli polisvolontär.

Begreppet, *levnadsgrejer*, kommer från en av de intervjuade ungdomarna som vi i utvärderingsgruppen ansett på ett bra sätt ringat in vad denna kategori består i.

Vad är det de [Bagisgården] kan hjälpa till med då? Mer konkret?

”Jag tror det har hjälpt ungdomar, inte bara med det här med områdesvärdar, för de flesta ungdomar har fått hjälp här, andra har fått jobb på andra ställen också. [...] ja alltså vanliga jobb. Och sen vet jag att Stefan [Nilsson, föreståndare Bagisgården] och Tobbe [personal Bagisgården] försökt fixa lägenhet, till vissa. Alltså såna här levnadsgrejer, jobb, boende. Bra grejer.” (Ungdom 1, 2011)

Det gemensamma för det formella stödet är att dessa resurser finns tillgängliga inom ramen för Skarpnäckslyftet. Via projektet förmedlas även kontakt till aktörer utanför projektet där de unga vuxna kan få stöd och hjälp. Detta utgör nästa kategori inom det riktade stödet.

Förmedling av komplementärt riktat stöd – 3c

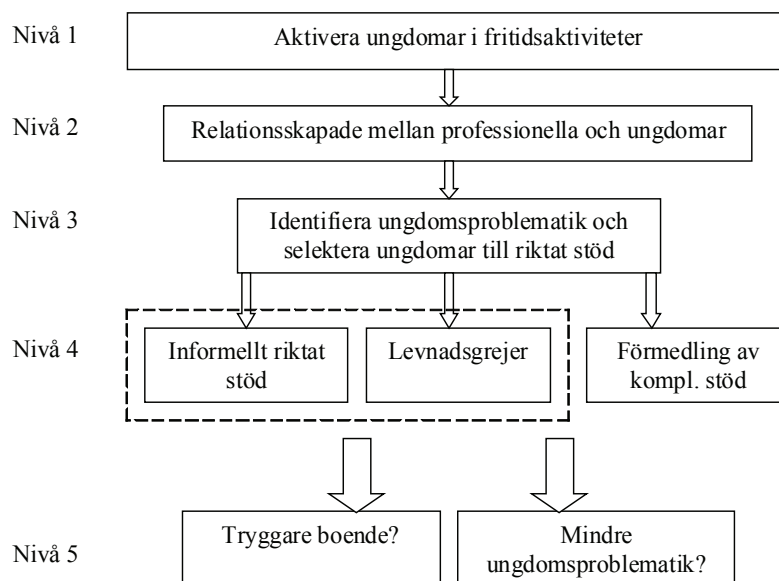
Detta arbetssätt handlar om att förmedla stöd och resurser till unga vuxna och ungdomar som finns utanför Skarpnäckslyftet. Genom att Skarpnäckslyftet innefattar flera aktörer återfinns starka resurser inom dessas ordinarie verksamheter. Det gör också att det finns ett stort kontaktnät kring dessa aktörer. Vanligast är att denna förmedling utgår från fritidsgårdarna. Den främsta förmedlingen av komplementärt stöd sker till socialtjänstens resursenhet. Där kan olika former av stöd förmedlas, till exempel *familjebehandling* (FSI), möjlighet att få lägenhet via *Ungbo* och förstärkt *Ungbo*. Vidare förmedlas även arbetstillfällen via kontakter inom den privata sektorn via kontakter som professionella inom Skarpnäckslyftet har. Stefan Nilsson, Stiftelsen På Rätt Väg, berättar vidare om förmedlingen av arbete: ”Under det första året hjälpte vi 13 ungdomar att få jobb. Det är ganska häftigt. Nu kommer det ungdomar hit, som en arbetsförmedling nästan, och frågar om det finns något jobb” (Stefan Nilsson, 2011).

Inom Skarpnäckslyftet förmedlas även komplementärt stöd i samverkan med Gymnasieslussen. Gymnasieslussen i Stockholms stad vänder sig till ungdomar som inte går på gymnasiet. Både till obehöriga och behöriga samt de som avbryter sin gymnasiegång. Varje person som hamnar hos gymnasieslussen kartläggs utifrån intressen och kunskapsnivå. Gymnasieslussen handlägger även antagning till individuella program och de med så kallade fri kvot. I Skollagen (SFS 2004:1 298, kap 1, § 18 information om icke skolpliktiga ungdomar) regleras kommunalt uppföljningsansvar. Lagen innebär att kommuner är ansvarig att löpande hålla sig informerade om vilka ungdomar under 20 år som inte är sysselsatta för att kunna erbjuda lämpliga åtgärder till dessa. Inom Skarpnäckslyftet kan dessa ungdomar i samarbete med Gymnasieslussen få stöd i att hitta en väg in i gymnasiet.

Skarpnäckslyftets intentioner

Det här avsnittet innehåller det vi kunnat definiera som intentionerna med Skarpnäckslyftet. Med andra ord *varför* man gör det man gör. Förutom att skapa en överblick över projektet är syftet även att synliggöra ett processperspektiv; hur de olika arbetssätten förhåller sig till och påverkar varandra. För att illustrera Skarpnäckslyftet som en process har *fem intentionsnivåer* skapats, vilka presenteras i figur 3.2 nedan. Varje nivå presenteras därefter i ett eget avsnitt. Kapitlet avslutas med en diskussion angående Skarpnäckslyftets arbetssätt och intentioner i förhållande till projektets två målsättningar.

Figur 3.2 Skarpnäckslyftet i ett processperspektiv

Figur 3.2 avser beskriva Skarpnäckslyftet i ett processperspektiv. I det följande förtydligas de olika nivåerna.

Nivå 1: Aktivera

En central aspekt av Skarpnäckslyftet är att stödja ungdomar och deras familjer och därigenom arbeta för att minska den ungdomsproblematik som anses finnas i området. I intervjuerna med professionella verksamma inom Skarpnäckslyftet framkommer

intentionen att ungdomsproblematik kan motverkas genom att aktivera eller sysselsätta ungdomar. Flera informanter uttrycker tanken att ungdomsproblematiken beror på att det finns en utbredd sysslöshet bland ungdomar i Bagarmossen och Skarpnäck. Amir Farihadi, samordnare på fritidsgården Bagishuset; *"Ungdomarna drev bara omkring, så som jag uppfattade det"*. Även ett par av de intervjuade ungdomarna beskriver att det finns en upplevd sysslöshet bland ungdomar och unga vuxna; *"För innan var det ofta så att alla stod i centrum och inte gjorde så mycket, de bara stod där och typ förstörde eller var irriterande"* (Ungdom 1, 2011), *"Ungdomar som har tråkigt, de har ingenting att göra så de bara bittar på något, hoppas på nåt eller nåt"* (Ungdom 3, 2011).

Från Stockholmshem, som bör ses som en av huvudinitiativtagarna till Skarpnäckslyftet, ser man också sysslöshet som en av de ursprungliga anledningarna till att Skarpnäckslyftet initierades. Tina Danielsson, förvaltare på Stockholmshem, reflekterar kring detta:

"Det finns ett stort antal kullar med ungdomar som inte har tillräckligt mycket att göra. Och speciellt ungdomar som är över 18 år som absolut inte har något att göra och de hamnar i våra trappuppgångar. En viktig del är att fånga upp ungdomar så att de har någonstans att vara." (Tina Danielsson, 2011)

Leif Bergström, chef socialtjänstens resursenhet och projektledare för Skarpnäckslyftet, resonerar kring Skarpnäckslyftets initiering och behovet av att unga vuxna aktiveras.

"Det var problem i Centrumhuset och vi hade problem i Bagarmossens centrum. Det bestämdes att Bagishuset skulle bli en fritidsgård för de yngre och Bagisgården för de äldre. Behandlarna skulle arbeta med unga vuxna mellan 18-24 år. Grunden var trygghetsskapande åtgärder genom att rondera ändra livsstilen hos de äldre eftersom många inte hade något att göra samt att de fick en lokal att vara i. Bagishuset skulle fokusera på de yngre. Det var konceptet." (Leif Bergström, 2011)

Flera professionella beskriver med andra ord ett samband mellan att ungdomar och unga vuxna är sysslösa och att problematiken som beskrivs finnas i centrum. Mot denna bakgrund har vi ansett att de fritidsaktiviteter som startades inom ramen för Skarpnäckslyftet bör förstås. Genom att aktivera ungdomar och unga vuxna i dessa fritidsaktiviteter beskrivs detta kunna motverka ungdomsproblematik.

Ett annat perspektiv på trygghetsskapande arbete som finns i Skarpnäckslyftet är att mobilisera och aktivera de boende i Bagarmossen och Skarpnäck. På Bagishuset bedrivs till exempel arbete med att knyta olika grupper ur det civila samhället till sig.

I det processperspektiv på Skarpnäckslyftet som vi presenterar, lägger aktiveringen av ungdomar grunden för nästa intentionsnivå, att skapa relationer mellan ungdomar och professionella.

Nivå 2: Skapa relationer

Flera av de intervjuade professionella beskriver skapandet av relationer till ungdomar och unga vuxna som en viktig intention med Skarpnäckslyftet. Genom att aktivera ungdomar

och unga vuxna i Skarpnäckslyftets fritidsaktiviteter, intentionsnivå 1, skapas platser där professionella och ungdomar kan umgås. Cia Blomqvist, familjebehandlare på socialtjänsten, pekar på kopplingarna mellan fritidsaktiviteterna och relationsskapandet.

”Genom den dialog som finns och att man fångar upp dem. Man kör inte bara ut dem ur porten utan man snackar med dem om vad resultatet blir när man hänger i porten och man erbjuder ett alternativ till att hänga, där man kan fortsätta diskussionen.” (Cia Blomqvist, 2011).

Genom fritidsaktiviteterna skapas platser där professionella och ungdomar kan umgås kontinuerligt. På dessa platser kan till exempel diskussioner och dialoger föras utan att de avbryts. Det skapas då både en regelbundenhet och en omfattning i umgänget vilket skapar förutsättningar för relationsskapande. Att professionella och ungdomar umgås regelbundet över längre tidsperioder beskrivs viktigt för relationsskapandet. En av ungdomarna resonerar kring detta.

”Det är på god väg där också, Stiftelsen På Rätt Väg har ju bara vart där över ett och ett halvt år om man säger så, det tar ju lite tid att få kontakt med ungdomarna, och det tar ju lite tid att få deras förtroende och att de ska få deras förtroende. Så det är gott samarbete på väg, båda två måste mötas i mitten, den ena parten kan inte gå hela vägen medan den andra bara backar, då blir det fel och konflikt. Nu är båda sidorna på väg att träffa där i mittpunkten.” (Ungdom 4, 2011)

En förutsättning för relationsskapandet beskrivs alltså vara att professionella och ungdomar spenderar tid med varandra, vilket det skapas förutsättningar för genom Skarpnäckslyftets fritidsaktiviteter.

Vad är förtjänsten med att relationer skapas mellan professionella och ungdomar?

”Närhet, relationsskapande, tydlighet, förhållningssätt [...] Relationsskapande är extremt viktigt. Utan relationsskapande kan man inte åstadkomma några förändringar med de ungdomar som är riktigt illa ute. Det går inte för de litar inte på någon.” (Leif Bergström, 2011)

”Utifrån hur uppdraget initialt är utformat och att det varit mycket häng och stök och oro. Ja, då måste man ge sig in och bygga relationer annars kan man inte påverka ungdomarna. Som vi ser det så handlar det om att knyta ungdomarna och få in dem under våra vingar få då kan vi jobba med dem och ställa krav. Hjälper man någon skapas en relation vilket medför att man också kan säga vad som är rätt och fel.” (Stefan Nilsson, 2011)

Relationsskapandets roll blir i detta sammanhang att skapa förutsättningar för att arbeta vidare med vissa individer, det vill säga det som ovan presenteras som riktat stöd. I vilken utsträckning relationer skapas mellan ungdomar och professionella är svårt att kartlägga, något vi inom ramen för denna utvärdering inte kan svara på. Bland de intervjuade ungdomarna finns det dock beskrivningar av ett lyckat relationsskapande i jämförelse med tidigare gårdar som funnits i området.

”Vi har ju haft massa andra gårdar, alltså fritidsgårdar, men de har alltid lagts ner och det har aldrig varit så som det är nu. För innan har det alltid varit så att man inte haft samma relation till ungdomarna, och samma kontakt, och verkligen försökt hjälpa, man har bara sagt massa.” (Ungdom 1, 2011)

Ytterligare en av de intervjuade ungdomarna beskriver hur spänningar som funnits mellan ungdomar och professionella förbättrats på grund av att de nu känner varandra bättre.

”Alltså i början var det lite spänningar, men det är ju för det finns ju ett visst hat mot poliser och sådär. Men nu tycker jag det fungerar helt okej, för alla känner ju de nu, alla ungdomar känner ju personalen nu. De vet ju lite hur dom har det och var de har dom, när de behöver hjälp och sådär. Så det är många som kommer med råd och sånt.” (Ungdom 2, 2011)

Beskrivningar av lyckat relationsskapande mellan ungdomar och professionella inom Skarpnäckslyftet finns alltså. Vilka faktorer som gör ett relationsskapande lyckat är svårt att säkert veta. En aspekt som dock bör belysas berör ungdomarnas inflytande och i vilken grad de professionella lyssnar till dem. En ungdom beskriver ökade chanser att vara med och påverka på den fritidsgård inom Skarpnäckslyftet som vänder sig till äldre, Bagisgården.

”Det har ju funnits andra gårdar innan [...] men nu när Stiftelsen [Stiftelsen På Rätt Väg] kommit in i bilden, de har ju gett ungdomarna en chans att vara med och påverka.” (Ungdom 4, 2011)

Stefan Nilsson, föreståndare på bagisgården, beskriver vikten av att lyssna och återkoppla.

”Häromkvällen satt jag med en tungt kriminellt belastad ungdom som undrade kring hans möjligheter att ta körkort. Han visste att han inte kunde få något men jag undersökte möjligheterna och hörde sedan av mig. Återkoppling är viktigt och att han blev behandlad som alla andra. Om han behandlar mig schysst så behandlar jag honom schysst tillbaka. Vi gör ingen skillnad utan jobbar kring sådant som kommer upp.” (Stefan Nilsson, 2011)

I detta avsnitt har relationsskapandet mellan professionella och unga vuxna presenterats som en förutsättning för Skarpnäckslyftets möjligheter att ge riktat stöd till specifika utvalda unga vuxna. Här blir relationsskapandet i ett processperspektiv synligt; fritidsaktiveringen (intensionsnivå 1) skapar förutsättningar för relationer (intensionsnivå 2) vilket i sin tur skapar förutsättningar för ett fortsatt förändringsarbete, det vill säga, ett mer riktat stöd (intensionsnivå 3) till vissa individer. Relationsskapandet kan sägas knyta ihop den breda satsningen på fritidsaktiviteter med det mer riktade stödet till vissa ungdomar och unga vuxna. Detta medan fritidsaktiviteterna vänder sig till ungdomar och unga vuxna som grupp, där ”alla är välkomna” medan det riktade stödet vänder sig till ett fåtal individer. En förutsättning för det riktade stödet är med andra ord en selektionsprocess där vissa individer väljs ut.

Nivå 3: Identifiera och selektera

Riktat stöd ges inom ramen för Skarpnäckslyftet till ett begränsat antal ungdomar och unga vuxna. Det riktade stödet bygger på en selektionsprocess där ungdomar och unga vuxna som ska erbjudas ett riktat stöd väljs ut. Identifieringen av lämpliga ungdomar sker delvis på fritidsgårdarna men även ute i offentliga miljöer av nattvandrare, närpolis och familjebehandlare, det vill säga det arbetssätt som presenteras under avsnittet *Identifiering och trygghetskapande*. Citatet nedan visar på kopplingarna mellan fritidsaktiviteterna och den möjlighet till identifikation som det möjliggör. Samtidigt som relationer skapas mellan professionella och ungdomar genom fritidsaktiviteterna, ges även möjlighet till att identifiera ungdomar som kan vara målgrupp för det riktade stödet.

”Vi har ungefär 80 individer som kommer till Bagishuset eller Bagisgården. Det gör att vi får otroligt bra kontroll på de här ungdomarna. De blir sedda, bekräftade men också bromsade.” (Stefan Nilsson, 2011)

”Målet är att de här ungdomarna som behöver särskilt stöd under de här två tre åren får det. Samtidigt, vi som arbetar med de yngre och de som har åldern inne, att de får det stöd och hjälp de behöver och lyfts ut. Dom försöker vi att stoppa. Skarpnäckslyftet i all ära men Skarpnäckslyftet tar slut någon gång och vad händer sedan? Man måste ligga ett steg före.” (Amir Farihadi, 2011)

Med fritidsgårdar och offentliga miljöer som utgångspunkter identifieras vissa ungdomar och unga vuxna som man inom Skarpnäckslyftet väljer att arbeta mer fokuserat och inriktat gentemot. Detta som vi beskriver i avsnittet om riktat stöd. Hur ser då denna selektionsprocess? På vilka grunder selekteras unga vuxna till det riktade stödet? Intervjuerna med professionella visar på att det finns flera olika grunder för ett mer riktat stöd inom Skarpnäckslyftet. För det *första* väljs ungdomar med egen problematik ut; till exempel ungdomar som använder droger eller som begår brott. För det *andra* är ålder ett urvalskriterium, där de äldre unga vuxna över 18 år anses särskilt bidra till otryggheten och därmed ska vara i fokus för urvalsprocessen.

Vilka kriterier gäller för att bli anställd som trygghetsvärd?

”De vi anställer som trygghetsvärdar är de som vi är oroliga för och där det finns kriminalitet, droger och där man saknar sysselsättning. Syftet med att välja just dessa ungdomar är att splittra grupperingar.” (Leif Bergström, 2011)

”Vi måste klippa av bandet mellan de äldre och yngre. Så länge de äldre har ett destruktivt leverne så måste man skilja dem åt, de här två grupperna. Dom ska inte umgås. Stiftelsen arbetar med ungdomar som är 18 år och äldre och vi jobbar med dem som är upp till 17 år.” (Amir Farihadi, Bagishuset, 2011)

För det *tredje* selekteras unga vuxna med hög status inom ungdomsgrupperingarna.

Hur tänker ni när ni ger ungdomar jobb som trygghetsvärdar?

”Blandat. Genom att ta bort någon som har status så påverkar de också gången och området.” (Stefan Nilsson, 2011)

Genom att identifiera och välja ut unga vuxna med ”hög status” bland unga och ge dem ett riktat stöd, till exempel som trygghetsvärd, är förhoppningen att det ska ge goda bieffekter bland övriga ungdomar.

”Genom att en unge vänder om så kan man få tio gratis, jaha om den väljer det, då kan väl jag göra det.” (Cia Blomqvist, 2011)

”Trygghetsvärdar skapar ringar på vattnet och fler vill bli trygghetsvärdar vilket gör att vi kan skapa ställa krav på ungdomarna. Förhoppningsvis att andra ungdomar ska se att, titta nu vad det går bra för den där, man får möjligheter om man sköter sig. Dom hjälper till med jobb, lägenheter och man får vara extra som trygghetsvärd på kvällarna och tjäna pengar på det och att om man sköter sig då ska det löna sig. Man kliver in i deras värld.” (Stefan Nilsson, 2011)

För det *fyjärde* selekteras även unga vuxna som är sysslolösa. Detta beskrivs ovan under avsnittet, formellt riktat stöd (levnadsgrejer). Samtidigt som det finns tydligt avgränsade kriterier för vilka ungdomar som ges ett riktat stöd inom Skarpnäckslyftet finns även indikationer på en emellanåt ganska godtycklig selektionsprocess.

Hur aktualiseras ungdomar till insatser i Skarpnäckslyftet som till exempel trygghetsvärdar?

”Det kan ske på olika sätt som skolan, polisen, Stiftelsen På Rätt Väg, resursenheten Barn och Ungdom. I princip hur som helst. [...] Många av de ungdomar vi uppmärksammat är rotlösa och vi försöker få in de. Sedan stöttar vi dem att se möjligheter.” (Leif Bergström, 2011)

Finns kriterier som ungdomarna måste uppfylla för att bli trygghetsvärdar?

”Nej inte alls [...] Idag tar vi fram namn som projekt- och styrgruppen får tycka till om och vara med och påverka. I början hade vi lite bråttom och alla var inte med men nu pratar vi på möten och bestämmer vilka vi sak rekrytera.” (Stefan Nilsson, 2011)

I detta avsnitt har vi presenterat en selektionsprocess. Genom fritidsaktiviteter och offentliga miljöer kan ungdomar och unga vuxna identifieras och en relation till dessa kan byggas upp. Utav dessa väljs sedan ett antal ut till vilka ett mer riktat stöd ges. Det finns olika grunder till att en ungdom eller en ung vuxen ges ett riktat stöd; till exempel egen problematik, ålder och sysslolöshet

Nivå 4: Riktat stöd

Efter en identifikations- och selektionsprocess ges riktat stöd till ett mindre antal ungdomar och unga vuxna. Det riktade stödet och dess tre underkategorier presenteradess närmare ovan i avsnittet om *Skarpnäckslyftets arbetsätt*. Intentionerna med det riktade stödet kan man spåra i selektionsprocessen. Det första selektionskriteriet; *att välja ut unga vuxna med egen problematik*, är tänkt att uppfylla målsättningen i det riktade stödet i att

minska denna problematik och förbättra den unges situation. Det riktade stödet kan handla om informellt stöd, att stötta och prata med ungdomen, kanske prata med dennes föräldrar om olika typer av problematik. Komplementärt riktat stöd kan även förmedlas, till exempel familjebehandling på socialtjänstens resursenhet.

Det andra selektionskriteriet är målsättningen; *att skilja ungdomar och unga vuxna åt*, och här handlar det mer om att det riktade stödet är förlagt till Bagisgården och att man därigenom särskiljer ålderskategorierna.

Det tredje selektionskriteriet; *att välja unga vuxna med hög status*, där är målsättningen med stödet till stor del de verkningar det gör utanför den individ som faktiskt får stödet, det vill säga de positiva biverkningar de antas ge bland andra ungdomar och unga vuxna.

Det fjärde kriteriet den grupp unga vuxna som går sysslolösa är målsättningen att; *stimulera både en kortsiktig sysselsättning men även en mer långsiktig*, det vill säga att den unge i framtiden ska kunna försörja sig utanför Skarpnäckslyftet, varför den till exempel får ett utlåtande till sitt CV.

Nivå 5: Mindre ungdomsproblematic och tryggare boende?

Vi har i detta kapitel haft som ambition att visa Skarpnäckslyftet som en process. Processen startar i Skarpnäcklyftets bakgrund; en utbredd ungdomsproblematic och otrygghet bland boende inom Bagarmossen och på Skarpnäcksfältet. En orsak till både ungdomsproblematic och otrygghet bland boende beskrivs vara en utbredd sysslolöshet bland ungdomar och unga vuxna. Det startas inom ramen för Skarpnäckslyftet omfattande fritidsaktiviteter, både fritidsgårdar och aktiviteter. Inom fritidsaktiviteter, men även i offentliga miljöer, identifieras och selekteras sedan ett antal individer. Denna selektionsprocess grundar sig på både avgränsade och tydliga kriterier samt mer otydliga och godtyckliga kriterier. Till de individer som selekteras ges olika former av riktat stöd. Skapandet av relationer mellan professionella och ungdomar beskrivs vara en förutsättning för att det riktade stödet ska få effekter. Relationerna beskrivs även som en förutsättning för att kunna identifiera individer som bör få ett riktat stöd.

Dock bör det tilläggas att fritidsaktiviteterna inom Skarpnäckslyftet uppfyller ett mål i sig; det ger en stimulerande fritid till ett stort antal ungdomar som inte går vidare och får det riktade stödet. I intervjuerna med professionella har det framkommit att det finns ambitioner med fritidsverksamheterna som går utöver att enbart stimulera ungdomar och unga vuxnas fritid. Den ambitionen är istället riktad mot ett mindre antal unga vuxna och att förändra dem i positiv riktning. Denna process står för oss i tydligare relation till Skarpnäckslyftets målsättningar och kan sägas vara det som definierar projektet. I detta avslutande avsnitt ska vi diskutera hur den ovan beskrivna processen förhåller sig till de två målsättningar som Skarpnäckslyftet har?

Målsättning 1: Stödja ungdomar och deras familjer

Målsättning ett innebär att etablera ett stöd till utsatta ungdomar och deras familjer. För det *första* vill vi lyfta fram idén om att basera utgångspunkten för ett mer riktat stöd på fritidsgårdarna som en styrka i Skarpnäckslyftet. Selektionen till det riktade stödet utgår därmed från en miljö där ungdomar och unga vuxna vistas på ett avslappnat sätt. Rimligtvis borde det förenkla arbetet med att fånga upp unga vuxna till det riktade stödet som annars kan vara svåra att nå. Det kan göra att upplevelsen av det riktade stödet möjligtvis känns mindre byråkratiskt än vad det kan göra att få en behovsprövad insats från socialtjänsten beviljad. Ungdomarna behöver inte ”bollas runt” mellan flera olika enheter vilket kan vara fallet i mer uppdelade och specialiserade organisationer. Denna aspekt diskuteras vidare i avsnittet om *Skarpnäckslyftets organisering*.

För det *andra* gör utgångspunkten i fritidsgårdarna att relationer etableras mellan professionella och de unga vuxna som får det riktade stödet. Relationen beskrivs som en förutsättning för att det riktade stödet ska fungera. Ett riktat stöd som förmedlas via ett myndighetsbeslut kan i vissa fall innebära att en inte lika omfattande relation etableras. Varken till den som fattar beslutet eller till den som utför stödet/insatsen. Skarpnäckslyftets modell har sannolikt potential att öka chanserna till ett lyckat förändringsarbete på individnivå. En bild som vi tycker bekräftas av flera ungdomar som deltagit i Skarpnäckslyftet.

För det *tredje* förmedlas inom ramen för Skarpnäckslyftet relativt mycket resurser inom det riktade stödet som stimulerar sysselsättningen och som bidrar till att ungdomar får jobb. Enligt de intervjuade ungdomarna är inkomst, sysselsättning och lägenhet det enskilt mest betydelsefulla för att bryta destruktiva mönster och bli mer självständig. Läs mer om detta under avsnittet, *Vad har Skarpnäckslyftet betytt för ungdomar?*

Utifrån ovan beskrivna punkter borde Skarpnäckslyftet ha goda chanser att tillgodose målsättningen att stödja ungdomar och deras familjer. De intervjuade ungdomarna beskriver sig positiva till Skarpnäckslyftet och att projektet på olika sätt, både informellt och formellt, varit ett bra stöd för dem. Vad vi dock vill problematisera är att detta antagligen i stor utsträckning är giltigt för de unga vuxna som ges eller getts ett riktat stöd.

Skarpnäckslyftet har också genom sina fritidsaktiviteter sannolikt betytt mycket för den bredare målgruppen ungdomar och unga vuxna.

Det *fjärde* vi vill lyfta är selektionsprocessen som väljer ut vissa ungdomar och unga vuxna till det riktade stödet. Som vi visade under avsnittet, *identifiera och selektera*, väljs unga vuxna ut till det riktade stödet även utifrån grunder som inte är väl definierade. Det skapar frågor om en orättvis fördelning av det riktade stödet. Detta blir då kanske en baksida av det vi nyss beskrev som en fördel, att unga vuxna som ges riktat stöd har en upparbetad relation med de professionella som fattar beslut om, ger eller förmedlar det riktade stödet. Kan detta innebära att enbart de ungdomar som skapat en god relation till professionella får ett riktat stöd? Eller att de som syns och hörs mest får stödet?

Selektionsprocessen och en eventuell snedfördelning bör problematiseras. Uppstår till exempel strukturer i snedfördelningen så att en viss grupp återkommande utestängs från det riktade stödet?

Målsättning 2: Öka känslan av trygghet bland boende

Hur förhåller sig då Skarpnäckslyftets arbetssätt och intentioner till den andra målsättningen, att öka känslan av trygghet för boende i området? Redan i Skarpnäckslyftets bakgrund pekades ungdomar ut som orsak till att boende i området är otrygga. Boende i Bagarmossen förmedlade att de kände sig otrygga på kvällar och angav orsaker som hade med ungdomar, skadegörelse och kriminalitet att göra (Skarpnäck SDF 2011a:2). Bilden av att boendes otrygghet beror på ungdomar bekräftas av flera av de intervjuade professionella.

Varför tror du att människor känner sig otrygga?

”Framför allt för att ungdomar hänger, till exempel på torget Lagaplan. [...] Som jag uppfattat det uppstår ett obehag när stora ungdomsgrupper hänger. En del har kampsportshundar som killar busar och bråkar med på allmänna platser vilket är olämpligt. Dessutom ligger torget så att folk måste passera om de går till och från tunnelbanan så hängat där skapar en dålig känsla.” (Stefan Nilsson, Stiftelsen På Rätt Väg, 2011)

Å ena sidan kan man ha förståelse för att boende känner sig otrygga för större gäng med ungdomar.

Men det finns också ett demokratiskt perspektiv på detta; vilka har rätt att vistas i offentliga miljöer? Här kan man ana en tendens att ungdomar i gäng anses ha rätt till det i mindre utsträckning genom att det sägs skapa otrygghet bland boende genom sin närvaro. Som vi i detta avsnitt sett har målsättningen med fritidsaktiviteterna inom Skarpnäckslyftet till stor del varit att minska hängat i centrum. Att stimulera fritiden för ungdomar och unga vuxna är bra, och ungdomarna beskriver sig själva som positiva till detta. Men att beskriva det som ett problem i sig att ungdomar vistas på offentliga platser kan vara problematiskt. Ett liknande utpekande på en annan grupp i samhället skulle sannolikt uppfattas som mycket mer problematiskt. Problematiken ligger i när man pekar ut en grupp människors närvaro som problematisk, och det inte baseras på deras beteende eller inställning till medmänniskor. Det finns en risk att ett sådant perspektiv blir närvarande när man pratar om ”problemet med att ungdomar hänger i centrum”. Målsättningen att öka känslan av trygghet bland boende riskerar att bli ett arbete som enbart riktas mot ungdomarna eftersom de anses vara grunden till problemet. Bruket av en sådan diskurs problematiseras fortsatt i utvärderingens kapitel 6 under avsnittet, *Diskurser i Skarpnäckslyftet*.

Vilka är de samverkande processerna?

Samverkan inom socialt arbete – definitioner, påbud och strategi

En av frågeställningarna som denna utvärdering avser att besvara är i vilken omfattning och hur projektaktörerna uppges att de samverkar inom ramen för Skarpnäckslyftet. För att placera resultatet i sitt sammanhang inleds detta avsnitt med en kortare översikt kring begreppet samverkan i allmänhet och inom socialt arbete med barn och unga i synnerhet. Flera försök har gjorts att definiera begreppet samverkan, till exempel som att: ”handla eller fungera gemensamt för ett visst syfte” (NE.se 2009) eller som ”medvetna målinriktade handlingar som utförs tillsammans med andra i en klart avgränsad grupp avseende ett definierat problem och syfte” (Danermark 2005:15). Samverkan definieras också i en enklare mening som att ”verka (=arbeta) tillsammans” (Mallander 1998:136). Ibland uppkommer också diskussioner kring skillnaden mellan samverkan och samarbete. Skillnaden mellan de två likartade begreppen anses dock vara att det förstnämnda innebär en etablerad formaliserad relation mellan minst två aktörer med gemensam målsättning, medan det senare innefattar tillfälliga möten av mer kommunikativ karaktär (a. a.). En mer specifik definition för samverkan mellan myndigheter med målet att förebygga brott har utarbetats av Brottsförebyggande rådet: ”att parterna tillför sina specifika resurser, kompetenser och kunskaper, för att man gemensamt ska minska sannolikheten för brott och reducera skadeverkningar (inklusive rädsla) av brott” (Berg, Gustafsson & Johansson Meinke 2010:11). Någon internationell gemensam definition av begreppet samverkan finns inte.

Påbud om samverkan mellan myndigheter

Den kommunala socialtjänsten förväntas samverka med andra berörda myndigheter och verksamheter. Detta regleras bland annat i SFS 1986:223 Förvaltningslag, FL, §6. ”varje myndighet skall lämna andra myndigheter hjälp inom ramen för den egna verksamheten”. Denna utvärdering har målet att studera ett projekt med brottsförebyggande och trygghetsskapande innehåll riktat till barn, unga, unga vuxna och föräldrar. Tyngdpunkten vilar på socialt arbete, med samverkan mellan myndigheter och skapande av relationer mellan barn och professionella i stadsdelen Skarpnäck. Inom ramen för projektet korsas flera delaktiga myndigheters lagstiftning som uppmanar till samverkan. Exempel på dessa är SFS 2001:453 Socialtjänstlag, SoL som anger krav på samarbete mellan socialnämnd, andra samhällsorgan, organisationer och föreningar rörande samhällsplanering (3 kap. 1§ SoL). Socialtjänstens skyldighet att samverka vid uppsökande verksamhet och vid planering av insatser till enskild person regleras vidare i 3 kap. 4§ SoL, 3 kap. 5§ SoL. I Socialtjänstlagen uttrycks även socialnämndens ansvar att, näst efter vårdnadshavarna, arbeta för barns trygghet och goda uppväxtförhållanden och att detta ska ske i samverkan med andra berörda myndigheter (5 kap. 5§ SoL 1 st och 2st). Det ankommer alltså även på respektive socialnämnd att se till att samverkan kommer till stånd. Detta med målsättningarna att förebygga att barn far illa och att tidigt kunna ingripa om barn och ungdomar far illa (Josefsson et. al. 2007:3).

Även polismyndigheten har en uttalad skyldighet att samverka med andra myndigheter. Detta regleras i SFS 1984:387 Polislag, 3 § PolisL. Inom ramen för denna reglering har polisen även en uttalad skyldighet att anmäla oro om missförhållanden kring barn som ännu ej fyllt 18 år till socialnämnden enligt SoL 14 §1.

Skolor har också de en skyldighet att samverka med andra myndigheter, organisationer och andra som berörs. Detta regleras i SFS 1985:1100 Skollag, 1 kap. 2a § SkoL.

En central del i socialt arbete och samverkan mellan berörda myndigheter är den enskilde individens integritet och skyddet från att uppgifter av privat karaktär sprids utan den enskildes medgivande. Rätten till detta skydd regleras i SFS 2009:400 Offentlighets- och sekretesslag. Samverkan mellan myndigheter kring barn och unga med målet att förhindra en ogynnsam utveckling leder till informationsutbyte mellan myndigheter och andra organisationer. Hur mycket information och vad som får lämnas ut skiljer sig åt mellan myndigheter och huruvida den enskilde/dennes vårdnadshavare (beroende på ålder) givit sitt samtycke eller ej (Norström & Thunved 2009).

Mål med samverkan

När myndigheter som skola, polis och socialtjänst samverkar kring barn och unga, på ett effektivt sätt, är tanken att det ska leda till att insatser bli mindre koststamma på individnivå och på samhällsnivå. Målet är även att en formell, långsiktig och strukturerad samverkan ska leda fram till bedömningar och insatser baserade på en helhetssyn på barnets eller den unges situation och behov (Josefsson m.fl. 2007:3).

I det brottsförebyggande arbetet är utgångspunkten att ansvaret för ett sådant arbete inte enbart är polismyndigheternas och att en samordnad samverkan mellan polis, kommun, näringsliv, ideella föreningar, skola, fastighetsbolag med flera kan skapa så kallat mervärde (Berg, Gustafsson & Johansson Meinke 2010:11).

Den problematiska samverkan

Socialtjänstens möjligheter att verka för och arbeta i formella samverkansstrukturer med andra myndigheter i barn- och ungdomsarbete ses ibland som en omöjlig uppgift även då det är prioriterat och nödvändig (Börjeson 2008:39). Samverkansmöjligheterna påverkas av många faktorer, till exempel befintliga aktörers organisering och ekonomiska styrning. Inte minst påverkas samverkan kring barn och unga också av vilka de rådande definitionerna för "barn och unga som far illa" som det aktuella socialpolitiska klimatet bestämt ska vara gällande. Det vill säga vilka barn som anses vara "behöriga" att prioriteras för myndigheternas insatser och åtgärder. Samverkan mellan myndigheter är också utsatta för politikens skiftande inriktningar, graden av förankring från högsta nivå till operativa nivå, samt formen av styrning och struktur i det samverkande arbetet. Personlig prestige, ideologiska motsättningar, skillnader i synen på problematik och synen på nivån av informationsutbyte om den enskilde och dess familj, är ytterligare faktorer som kan avgöra hur väl samverkan kring barn och unga kommer att fungera. Det finns en risk att en långsiktig samverkan försvåras och bli fylld av konflikter om dessa riskfaktorer

inte diskuteras och problematiseras i ett inledningsskede av en formell samverkansstruktur (Danermark 2005; Jacobsen & Thorsvik 2008; Westrup & Persson 2007).

Mycket centralt för en fungerande samverkan anses förankring i den ordinarie verksamheten inom respektive myndighet vara (Josefsson et. al. 2007:3). Detta kräver också att barn, ungdomar och deras föräldrar/vårdnadshavare är integrerade i utvecklingsprocessen (a.a:7). Dock anses den viktigaste strategiska utgångspunkten vid implementering av en gränsöverskridande samverkan inom socialt arbete med barn och unga vara att den politiska och administrativa ledningen inom respektive organisation har bestämt sig för att samverka (a. a:17-21).

Samverkan i Skarpnäckslyftet

Inom Skarpnäckslyftet samverkar aktörer från offentlig, privat och ideell sektor. En överblick av projektbeskrivningar och andra dokument ger en bild av ett mycket omfattande nätverk som samarbetar. Delaktiga i projektet är bland andra socialtjänst, ungdomsrådet, Svenska bostäder, Maria ungdom, Svenska kyrkan, brandförsvaret, nätverket för Sociala insatsgrupper, skola, Stiftelsen På Rätt Väg, Stockholmshem, polis, lokala näringsidkare, föreningsliv och fritidsverksamheter. Vissa av dessa aktörer har kanske inte som ambition att vara en aktiv samverkanspart i det dagliga arbetet utan mer som en stödjande part, en resurs som finns till. En del parter delaktighet beskrivs vara under utveckling. Till exempel samverkan med Maria Ungdom.

För att kartlägga samverkan inom Skarpnäckslyftet genomfördes en enkätundersökning i samband med intervjuerna med professionella, alltså sammanlagt sju informanter. Detta är därmed en liten undersökning för att vara en enkätsammanställning och några generaliseringar eller statistiska slutsatser kan inte dras. Däremot kan den fungera som en fingervisning om samverkans omfattning bland vissa nyckelpersoner inom Skarpnäckslyftet. Frågeställningen var följande: *I vilken utsträckning samverkar du i ditt dagliga arbete med följande?* Utslaget gav följande resultat i antal. Aktörerna är ordnade i fallande skala, med de mest aktiva parterna längst upp.

Tabell 4.1 Nivå av samverkan mellan förväntade samverkande aktörer

	Inte alls	Mer sällan än månadsvis	Några gånger per månad	Några gånger per vecka	Varje dag	Bortfall
Stiftelsen På Rätt Väg				5	1	1
Socialtjänsten			1	3	3	
Polis			1	5		1
Stockholms hem			1	4		2
Fritidsverksamheter			3	3		1
Föreningsliv		2	4	1		
Skola		3	2	2		
Maria Ungdom	4	1	1			1
Ungdomsrådet	3	1	2		1	
Kyrkan	1	1	3	1		1
Brandförsvaret	2	2	2			1
Nätverket Sociala insatsgrupper	4		1			2
Svenska bostäder	5	1				1

Varje träff (1) i tabellen anges hur många gånger någon av de sju intervjuade professionella anser sig samverka med andra aktörer inom Skarpnäckslyftet.

Med Stiftelsen På Rätt Väg anser sig fem andra aktörer samverka några gånger per vecka. Detta medan en aktör samverkar med Stiftelsen varje dag. De fyra aktörer som mest frekvent samverkar med andra aktörer är alla medlemmar av Skarpnäckslyftets projektgrupp, det vill säga; Stiftelsen På Rätt Väg, socialtjänst, polis och Stockholms hem. Projektgruppen har regelbundna möte varannan vecka. Det innebär att alla inom projektgruppen avses bli uppdaterade på vad som sker inom Skarpnäckslyftet. I projektgruppen återfinns även de mest aktiva professionella rollerna inom Skarpnäckslyftet. I ett projekt som Skarpnäckslyftet där många olika aktörer är inblandade och kontinuerlig utveckling förekommer sägs en frekvent samverkan vara viktigt. Forskningsresultat visar att chanserna till lyckad samverkan ökar om man i implementerings- och uppbyggnads-skedet ger förutsättningar för en väl förankrad styrning på ledningsnivå som ger tydligt mandat och resurser för arbetet (Danermark 2005; Westrup & Persson 2007; Josefsson m.fl. 2007:3; Vainik 2009). Skarpnäckslyftet är i en implementerings- och uppbyggnadsfas och därför pekar mycket på att styrningen genom styrgrupp och projektgrupp ökar chanserna till lyckad samverkan.

En konsekvens av den välutvecklade samverkan som finns inom projektgruppen kan dock vara att andra aktörer får svårare att integreras i denna samverkan. Som enkätundersökningen ovan visar är samverkan bland de aktörer som inte ingår i projektgruppen mindre utvecklad. Saknas aktörer i projektgruppen som kan anses viktiga för Skarpnäckslyftets målsättningar kan samverkan med dessa aktörer riskera att försämrans.

Från utvärderingens sida vill vi också lyfta fram två centrala aktörer där ett utvecklingsarbete kring samverkan till synes behöver förstärkas. Dessa är samverkan mellan Skarpnäcksliftet och *skolväsendet och föräldrar*. Detta resonemang kommer att utvecklas i avsnittet *Samverkansområden i behov av utveckling*. I nästa avsnitt ska den samverkan som existerar presenteras, utifrån frågeställningen, *hur samverkar aktörerna?*

Hur samverkar aktörerna?

Som vi beskriver ovan så finns det ett relativt välutvecklat och tätt samarbete inom Skarpnäcksliftet mellan de aktörer som återfinns i projektgruppen, åtminstone mellan de mer centrala aktörerna i projektet. Projektgruppen träffas regelbundet varannan vecka på projektgruppsmöten. Men det är också tydligt att de utöver detta finns en mer informell samverkan i det dagliga arbetet.

”Vi ringer varandra om det skulle vara något. Polisen är polisen, Stiftelsen är Stiftelsen och socialtjänsten är socialtjänsten. Men om det skulle vara något så ringer vi. Ibland så ringer vi bara för att fråga hur läget är. Om man får olika signaler från andra aktörer så ringer vi så att vi vet var vi har varandra. Polisen, Stiftelsen och socialtjänsten har nästan daglig kontakt skulle man kunna påstå.” (Amir Farihadi, 2011)

”Ja, det är ganska täta kontakter då [...] Men Skarpnäcksliftet det kör vi varannan vecka. Händer det någonting speciellt så, så rings vi ju. Jag ringde till Leif då på socialtjänsten senast nu för en halvtimme sedan i lite ärenden så att vi har ganska kontinuerlig kontakt.” (Lars Lindh, 2011)

”Daglig kontakt. Att kunna ringa upp någon som är med i samverkansgruppen för en snabb återkoppling [...] Samverkan inom Skarpnäcksliftet fungerar mycket bra, dels för att vi har möten varannan vecka, dels för att man kan lyfta luren och ställa en fråga och få ett bra svar tillbaks. Ett förslag som jag har kan sluta med att, ok vi gör så här, vi är överens och då gör vi så här.” Enkel och rak (Stefan Nilsson, 2011)

Vilka har du kontakt med mest i ditt dagliga arbete?

”Stadsdelsförvaltningen, SFI, och Bobo... polisen, Stockholmshem. Om jag ska rangordna så är det stadsdelen, Stockholmshem och polisen.” (Stefan Nilsson, 2011)

Att ringa varandra för informationsutbyte, återkoppling eller för att ta ett beslut verkar vara vanligt förekommande i projektgruppen. Vad samverkar man då om inom projektgruppen, det vill säga vilken typ av information utbyts?

En genomgång av minnesanteckningar från projektgruppens möten, under tidsperioden januari 2010 till februari 2011, gällande den formella samverkan i projektgruppsmötena visar på ett informationsutbyte av konkret och verksamhetsnära karaktär. Vad händer på fritidsgårdarna? Hur är stämningen på fritidsgårdarna? Hur går det för trygghetsvårdarna? Vilka aktiviteter ges just nu, och har aktiviteterna varit lyckade?

”Jag tror på samverkan, beaktande av sekretessen, så är det ”skruv och mutternivå”. Man pratar väldigt konkret om vad som har hänt och vad som ska göras och hur man vill få

saker att fungera. Det är inte bara prat utan det händer saker när vi samverkar med varandra. Mycket bra, tycker jag.” (Lars Lindh, 2011)

”Jag gillar den här tydligheten för det är så otydligt emellanåt. Det är vad projektgruppen handlar om.” (Leif Bergström, 2011)

Genom regelbunden samverkan med ett och verksamhetsnära fokus samt genom en mer informell samverkan, främst via telefon, i det dagliga arbetet skaffar sig aktörerna bra insyn i Skarpnäckslyftet. Är då *samverkan inom Skarpnäckslyftet beroende av vilken person eller vilken funktion som en viss aktiv part innebar?* Flera inom projektet uttrycker att den ideala samverkan är uppbyggt kring funktion, om någon slutar på en position måste samverkan ändå kunna fortgå. Under intervjuerna framgick att det inte alltid fungerar så som man önskar:

”Tyvärr är det så att man missar att det är funktionen som ska vara det naturliga utbytet i samverkan och inte relationen. Ibland blir det för personrelaterat och då missar man vissa i gruppen som till slut blir utanför.” (Cia Blomqvist, 2011)

”Samverkan handlar om person och relation. Det är inte funktionen som gör samverkan utan relationen. Om jag har en god relation med Amir, då får jag god information. Har jag ingen bra relation med Amir då får jag heller ingen information. Det behöver tydliggöras i Skarpnäckslyftet. För att det hinner tas beslut vid sidan om trots att man säger att beslut ska tas i styr- eller projektgruppen. Helt plötsligt så har Leif och Stefan tagit ett beslut, eftersom det är de som styr, om det är något akut som händer; ”Vi måste göra det här och det där”. Det blir ingen bra samverkan. Det är ingen samverkan.” (Cia Blomqvist 2011)

Här uttryckts en kritik som möjligen åskådliggör en process där det uppstår en personbunden, snarare en funktionsbunden samverkan. Att vissa kontakter mellan personer och aktörer är mer upparbetade än andra inom Skarpnäckslyftet är tydligt. De upparbetade relationerna gör också att beslut kan fattas utan att det behöver vara förankrat i projekt- eller styrgrupp. En negativ aspekt av detta är att personer som inte är medlemmar i projektgruppen exkluderas från insyn och därmed riskerar samverkan att bli en personbunden istället för en funktionsbunden.

Samverkansområden i behov av utveckling

Om projektgruppen kan beskrivas som en inre kärna i Skarpnäckslyftet så finns det även en yttre krets runt om som inte samverkar lika aktivt. Vi har uppfattat tre indikatorer på detta. Att samverkan med dessa aktörer har låg frekvens i enkäten. Skola och föräldrar är mycket viktiga parter att ha involverade i ett projekt där målsättningen är att stödja ungdomar och unga vuxna. Från flera informanter vi intervjuat uttrycks en önskan om ett utökat samarbete med just skola och föräldrar.

Skolan har enligt studerat material en låg frekvens på samverkan med tanke på att deras roll som trygghetsskapande och aktiverande instans beskrivs som mycket central bland de vi intervjuat. Tre av sju informanter samverkar med skolan mer sällan än en gång per månad och två av sju informanter samverkar med skolan några gånger per månad.

Det faktum att skolan och föräldrar/vårdnadshavare är av primär betydelse i förändringsarbete riktat gentemot ungdomar och unga vuxna återkommer i utvärderingens material. *"Föräldrarna är alltid viktigast"* svarar Lars Lindh på frågan, vilka är dom viktigaste aktörerna i förebyggande ungdomsarbete? På samma fråga svarar Leif Bergström.

"Ett är föräldrarna. [...] Vi möter människor som har dilemman eller bekymmer. När man träffar föräldrarna försöker vi att få in dem i ett KASAM² och hjälpa dem att upprätthålla föräldrarollen. Vi försöker att stötta föräldrarna. Ungdomarna tycker att det är skitjobbigt men föräldrarna har ett ansvar för ungdomarna och det är där vi måste lägga krutet." (Leif Bergström, 2011)

"Jag tror inte att någon av dessa samhällsaktörer kan göra någonting själva. Det går inte. Man måste samverka. Man måste samarbeta fullt ut med allt och alla om man ska ha en trygg och bra stadsdel. Det är min personliga åsikt. Man får inte glömma föräldrarna också. Nu är man mycket inne på vad staten kan göra och polismyndigheten men det största ansvaret ligger på föräldrarna." (Amir Farihadi 2011)

Lars Lindh från polisen pekar på hur de brukar koppla in föräldrarna genom vad han kallar oros-samtal, pekar på att det arbets sättet fungerat bra och att han skulle vilja utveckla detta.

"Att man helt enkelt åkt hem till föräldrarna och pratat med dom och talat om att Kalle här har inte begått något brott än men att han hänger med dom här personerna, att ni kanske ska vara lite vaksam på det. Inte lägga någon skuld på föräldrarna [...] utan bara upplysa dom så här. Och det fallit ganska väl ut. Det kan man säkert utveckla det projektet mera". (Lars Lindh 2011)

Från Stockholms hem har man en liknande tankar som påminner mycket om de ovan beskrivna oros-samtalen.

"Områdesvärdarna skulle också kunna gå hem med Kalle, istället för att bara köra ut honom ur porten, och berättar för föräldrarna. Vi har pratat om det i gruppen. Man ska naturligtvis inte alltid gå hem till föräldrarna men om en ungdom utmärkt sig så behöver mamma och pappa veta. Speciellt om ungdomen inte är så gammal. [...] Vi från Stockholms hem skulle också kunna berätta och informera föräldrarna om att det kan få konsekvenser för hyresavtalet om deras son och/eller dotter hänger i trapphuset varje kväll och förstör." (Tina Danielsson 2011)

Det är tydligt att verksamma inom Skarpnäckslyftet själva uttrycker att de vill utöka samverkan med föräldrar och skola och har insett behovet av detta.

Amir Farihadi får frågan; Är det några som du saknar kontakt med och som du skulle vilja ha mer kontakt med? "Kanske skolan. Men jag vet inte hur man ska se på det. Skolan har också sekretess och kan inte säga vad som helst" (Amir Farihadi 2011). På frågan om det finns några aktörer ni skulle vilja samverka mer med svarar Anna Lackman, Stockholmhem; "Skolan. De har inte varit närvarande i det här. [...] Då måste det finnas lärare som tycker att det är värt att slösa barnens tid på att vara med Stockholmshem. Samarbete med skolan är något jag skulle vilja utveckla"

2 KASAM står för Känsla Av Sammanhang. Se vidare Gjaerum, B., Groholt, B., & Sommerschild, H. (1999) och Antonovsky, A. (1979).

(2011). Ett antal informanter uttrycker varför de inte samverkar med till exempel skolan – kan det finnas strukturella orsaker till att vissa samarbeten är mindre utvecklade?

Lars Lindh från polisen får frågan; Vad tror du det beror på att det samverkar lite mindre med olika organisationer? ”Skolan till exempel det, där har vi ju lite samarbete men det kunde bli bättre. Men det är väl för att vi kanske mer jobbar kvällar och nätter och då är ju skolan stängd” (Lars Lindh, 2011). Från Stiftelsen På Rätt Väg är svaret, ”Nej, vi samverkar inte med skolan mycket beroende på åldern på våra ungdomar. De som är med i daggruppen är över 18 år så de har redan slutat skolan alternativt hoppat av eller inte gått på gymnasiet” (Stefan Nilsson, 2011).

Vad har Skarpnäckslyftet betytt för ungdomar som deltagit?

I det här kapitlet diskuteras vad Skarpnäckslyftet betytt för de ungdomar och unga vuxna som på olika sätt deltagit i Skarpnäckslyftet. De fyra ungdomar och unga vuxna som intervjuades har i varierande grad deltagit i Skarpnäckslyftet. Vissa har varit en del av det riktade stödet och till exempel varit anställda som trygghetsvärdar. Andra har enbart deltagit i de bredare öppna fritidsaktiviteterna. Utifrån de intervjuade ungdomarna har två saker inom Skarpnäckslyftet framträtt som extra betydelsefullt för dem; *de professionellas bemötande* samt förmedlingen av *jobb och andra faktorer som är centrala för ett fungerande vardagsliv*. Dessa presenteras i form av två underkategorier; *respektfullt bemötande* och *levnadsgrejer*. Detta kapitel avslutas även med en diskussion kring vad Skarpnäckslyftet betytt för ungdomar utifrån ett genusperspektiv, *Genusperspektiv på Skarpnäckslyftet*.

Respektfullt bemötande

Flera ungdomar beskriver bemötandet från professionella inom Skarpnäckslyftets fritidsaktiviteter i positiva ordalag. Om man ska kunna uttala sig om vad som är unikt för Skarpnäckslyftet bör man dock kunna jämföra dessa beskrivningar med något annat, till exempel hur det varit innan på Fritidsgårdarna i Skarpnäcks stadsdelsområde. Vi frågade ungdomarna om detta.

”Vi har ju haft massa andra gårdar, alltså fritidsgårdar, men de har alltid lagts ner och de har inte varit så som det är nu. För innan har det alltid varit så att man inte haft samma relation till ungdomarna, och samma kontakt, och verkligen försökt hjälpa, man har bara sagt massa.” (Ungdom 1, 2011).

En ungdom beskriver skillnaden mot innan som en fråga om inflytande, och att inflytandet ökat sedan Skarpnäckslyftet initierades.

”Det har ju funnits gårdar sen långt innan, men nu när Stiftelsen kommit in i bilden, de har ju gett ungdomarna en chans och vara med och påverka. Jag kommer ihåg när jag var yngre och satt på något gårdsmöte då sa de ”ja, vilka spel vill ni ha och vad vill ni göra nästa helg”, då fick man ge förslag och antingen gick det igenom eller inte. Men nu är det så att ungdomarna själva är med och påverkar, mer direkt om man säger så.” (Ungdom 4, 2011)

Som framgår i avsnittet *Vad är Skarpnäckslyftet?* uttrycker flera professionella att det är prioriterat att skapa relationer till ungdomar. Det framgår även att det inom Skarpnäckslyftet ges olika former av informellt stöd. Relationer och vardagligt stöd beskrivs skapa ett bra bemötande och bra stämning professionella och ungdomar emellan.

”Personalen de är snälla, de får oss ungdomar att känna oss hemma, behöver man hjälp med något eller behöver prata om något finns de alltid här.” (Ungdom 3, 2011)

”Ja, för det var en bra stämning i personalen plus att alla är ödmjuka på ett eller annat vis, alla är olika, men det är nästan som ett broderskap. Det är många som tycker om varandra på ett speciellt vis, liksom att de knutit kontakten med varandra.” (Ungdom 2, 2011)

Sammantaget beskriver vissa ungdomar att det positiva bemötandet resulterat i att de professionella lyckats få förtroende eller respekt av ungdomarna.

”De har ju lyckats få respekten av ungdomarna. Att de har en fast punkt här och att de ska kunna förbättra det. Då har ju ungdomarna respons från det, att de tar emot kritik de får från vuxna och gör det bästa av det.” (Ungdom 2, 2011)

”Det är på god väg, Stiftelsen På Rätt Väg har ju bara varit där i över ett och ett halvt år om man säger så, det tar lite tid att få kontakt med ungdomar, och det tar lite tid att få deras förtroende. Så det är ett gott samarbete på väg, båda två måste mötas på mitten, den ena parten kan inte gå hela vägen medan den andra bara backar, då blir det fel och konflikt. Nu är båda sidorna på väg att träffas där i mittpunkten.” (Ungdom 4, 2011)

Jobb och andra levnadsgrejer

Skarpnäckslyftet består fem olika arbetssätt, vilket vi visade i avsnittet, *Skarpnäckslyftets arbetssätt*. Det ungdomar och unga vuxna beskrivit som det mest betydelsefulla är det som beskrivs som *formellt riktat stöd (levnadsgrejer)* och *förmedling av komplementärt riktat stöd*. Främst handlar det förmedling av arbete eller andra typer av sysselsättningar som praktikplatser eller lärlingsplatser. Även förmedlingen av lägenheter beskrivs som betydelsefullt för ungdomarna. När det gäller arbete och sysselsättning är det vikten av en regelbunden inkomst som lyfts fram som central, en faktor som i sin tur kan leda till förbättringar på många andra områden. Det som beskrivs betydelsefullt med arbete är den fasta inkomst det ger vilket i sin tur verkar lösa annan problematik;

”Så kanske att ungdomarna får en chans, för har man jobb då har man råd att fixa en lägenhet, att betala hyran.” (Ungdom 4, 2011)

”Först och främst vad jag tycker personligen det är att fixa jobb, lite mer jobb till ungdomarna. Så att ungdomarna inte känner sig utstötta, för vissa som har gått ut skolan men inte har lusten att plugga vidare på universitetet, de vill ju direkt in på vuxenlivet om jag säger så, börja jobba och ta eget ansvar. Men som vi alla vet, det är ju hur svårt som helst att skaffa jobb nuförtiden” (Ungdom 4, 2011).

Att ha ett jobb beskrivs som en grundläggande förutsättning för att kunna försörja sig, ta ansvar och gå in i ett vuxenliv. Att ha ett jobb beskrivs även som centralt för att bryta ett destruktivt mönster.

Vad tror du skulle kunna förbättra för ungdomar i Bagarmossen?

”Kanske mer jobb, det är det enda som kan förbättra ungdomar. [...] Det är det som förändrar för ungdomar. Har man inte jobb, det är klart man håller på med allting annat.”
(Ungdom 4, 2011)

Vad tror du är det som är framgångsrikt när det gäller att få ungdomar att förändra sina beteenden?

”Det är ju att de kan erbjuda jobb.” (Ungdom 1, 2011)

”Alltså ge jobb så de slutar göra dumma grejer, och börjar göra något bra, alltså det har ju förändrats, det har förändrats väldigt mycket. För innan var det ofta så att, alla stod i centrum och inte gjorde mycket, de bara stod där och typ förstörde eller var irriterande. Men nu är det så att de känner mer ansvar, och visar att de faktiskt vill göra något av sina liv.” (Ungdom 1, 2011)

Inom Skarpnäckslyftet görs flera olika satsningar för att skapa sysselsättning till ungdomar. Att ge arbete åt ungdomar sker inom det riktade stödet, både det formella, det informella och det komplementära. I form av *formellt stöd* skapas arbetstillfällen inom ramen för Skarpnäckslyftet till exempel genom anställningar som trygghetsvärdar. Nio personer har hittills haft möjlighet att vara trygghetsvärdar inom Skarpnäckslyftet. I det *informella stödet* ges stöd och hjälp till ungdomar i sökandet efter arbete genom att motivera dem att söka arbete eller skjutsa dem till arbetsförmedlingen. I form av *komplementärt stöd*, förmedlas arbetstillfällen som ligger utanför Skarpnäckslyftet, genom kontakter med olika företag förmedlas jobb till unga vuxna inom Skarpnäckslyftet. En central idé i detta är att förmedla kontakter och nätverk till människor som inte har utbyggda nätverk eller socialt kapital. Enligt Stefan Nilsson hade man i mars 2011 förmedlat arbete till 13 unga vuxna.

Ungdom 4 beskriver processen då arbete förmedlas

”Så har man frågat någon av de ”men vet inte du något ställe man kan jobba på eller så”. Då har de sagt ”ok men vi kan kolla upp det”. Så har vissa fått extrajobb på andra ställen. Alltså utanför Bagis och Skarpnäck om man säger så och några är på väg nu och får lite jobb. Vi går även till arbetsförmedlingen med de, Stiftelsen På Rätt Väg, så de hjälper oss där också, det där med att söka jobb och gå till arbetsförmedlingen och skriva in oss.”
(Ungdom 4, 2011)

Genusperspektiv på Skarpnäckslyftet

Vad har då Skarpnäckslyftet betytt för ungdomar och unga vuxna i Bagarmossen och Skarpnäck? Vi har i detta avsnitt pekat på flera positiva punkter gällande Skarpnäckslyftet, *ett positivt bemötande och förmedling av betydelsefulla resurser* som arbete och lägenheter. En fråga som kan problematiseras är Skarpnäckslyftet ur ett genusperspektiv. Har

Skarpnäckslyftet varit lika betydelsefullt för tjejer som för killar i området? Skarpnäckslyftet har som målsättning att stödja ungdomar och deras familjer mot bakgrund av att man upplevde att det fanns mycket problem relaterat till ungdomar i Bagarmossen och Skarpnäck. Frågan är vilket syfte stödandet av ungdomarna har, är det för att stödja ungdomar utifrån de olika typer av problem de själva upplever sig ha. Eller är syftet att arbeta med en viss typ av ungdomsproblematik? I avsnittet, *Vad är Skarpnäckslyftet*, beskrivs att ungdomsproblematik inom Skarpnäckslyftet i stor utsträckning är synonymt med kriminalitet, alkohol- och droganvändning samt störning av ordning. I en sådan ansats finns det risk att man fokuserar ”stökiga” killar. Tjejer problematik som kanske inte syns lika mycket, eller inte i samma utsträckning. Tjejer problematik tenderar då att osynliggöras. Finns det då några indikatorer på att Skarpnäckslyftet riktar in sig på killar i större utsträckning än tjejer?

Den insats som mest resurser satsas på inom Skarpnäckslyftet är trygghetsvårdarna. De ungdomar som blir trygghetsvårdar får en anställning med lön. Totalt sett har det inom Skarpnäckslyftet funnits nio stycken trygghetsvårdar. Av dessa nio ungdomar har samtliga varit killar (mailkontakt Stefan Nilsson, 2011). Detta tyder på en snedfördelning utifrån kön. Intervjuerna med professionella tyder på att tjänster som trygghetsvårdar medvetet eller omedvetet ses som främst är avsedda för killar.

Finns det konkreta kriterier som ungdomarna måste uppfylla? [För att bli trygghetsvård]

”Nej, inte alls [...] Sedan drar vi det i den här gruppen. Sedan gäller det att alla i gruppen vågar ge de här killarna chansen.” (Stefan Nilsson 2011)

En av Skarpnäckslyftets målsättningar är att öka känslan av trygghet för boende i området. Det är möjligt att det främst är killar som står för otryggheten i området, och en rimlig slutsats är därmed att man arbeta med dessa killar för att komma tillrätta med problematiken. Men ska en satsning fokuseras på en specifik målgrupp, till exempel killar bör man först problematisera vissa förhållanden. För det första bör man veta, det vill säga på något vis kartlägga situationen, att en klar majoritet av de ”problem” projektet riktar in sig på begås av killar. Om det visar sig att den problematik som Skarpnäckslyftet riktar in sig på begås till största delen av killar, kan det ju följaktligen vara en bra fokusering att arbeta med dessa. Men en sådan inriktning bör vara baserad på något som styrker att så är fallet, annars finns överhängande risk att projekt utformas utifrån föreställningar och fördomar om ”de stökiga killarna”. En annan central aspekt är att ett sådant perspektiv, som en snäv könsmässig avgränsning av ett projekt, måste synliggöras i den information om projektet som går ut. Annars kan en dold agenda skapas där tjejer osynliggörs i projektet; *de sägs vara en del av projektet men är det till synes inte i realiteten*. Ett projekt som utifrån presentationsmaterial utger sig för att rikta in sig brett till alla ungdomar i stadsdelen prioriterar i själva verket enbart hälften av denna grupp. Mannen får då agera norm för vad ”ungdomar” och ”unga vuxna” kan sägas ha för behov.

Genusforskning har tydligt visat på detta fenomen, mannen är norm i samhället, och villkor som beskrivs som allmängiltiga dikteras egentligen utifrån mannens behov med

konsekvensen att resurser ges främst till män/killar. Att mannen är normen som sätter agendan uttrycks i Yvonne Hirdmans Genussystem. Genussystemet bygger på två logiker; dikotomin och hierarkin. Den första logiken, *Dikotomin* pekar på att "isärhållandet", det vill säga att manligt och kvinnligt inte bör blandas. Den andra logiken, *Hierarkin*, bygger på att mannen är norm, mannen är lika med människan och utgör det normala och allmängiltiga (Hirdman 2004:117). Det allmängiltiga blir i realiteten en fråga enbart styrt av behov hos mannen. Det finns indikatorer på att detta fenomen återfinns inom Skarpnäckslyftet. Så här beskrivs hur trygghetsvärdar rekryteras, i informationsmaterial från Skarpnäcks stadsdelsförvaltning: "Rekrytering sker bland tjejer och killar 18-24 år" (Skarpnäcks SDF 2010:11). I verkligheten är alltså samtliga nio trygghetsvärdar killar. En orsak till att unga tjejer och deras problematik uppmärksammas i mindre utsträckning är bland annat att det forskas mer om killar än om tjejer. Att det forskas mindre om tjejer än om killar har nätverket FlickForsk!, som består av ett 60-tal forskare, uppmärksammat; "Ungdomsforskarna tittar mest på unga män och kvinnoforskare på vuxna kvinnor. Vi var flera som upptäckte detta. Det var dags att uppmärksamma flickorna" (Internet 2011). Tjejers problem blir därmed inte uppmärksammas i samma utsträckning som killars. Därför är oftare killars problematik i fokus i projekt riktat till ungdomar i allmänhet.

Ytterligare en orsak till att man bör uppmärksamma och problematisera genusperspektivet inom Skarpnäckslyftet (och andra liknande projekt) är den selektionsprocess, som problematiseras i avsnittet, *Vad är Skarpnäckslyftet?* Där framgår att processen där unga vuxna väljs ut för att ges ett mer omfattande och individuellt stöd ibland sker på icke specificerade grunder. Det finns med andra ord en grad av informalitet i dessa beslut. Informalitet har visat sig vara till fördel för den starke, den som är norm, och till nackdel för underordnade grupper som i detta fall unga tjejer. Det gäller i större utsträckning att synas och ta för sig för att få resurser i informella sammanhang än inom mer reglerade verksamheter där alla ska ges samma villkor och rättssäkerhet (till exempel biståndsbedömda insatser från socialtjänsten). Med begreppet homosocialitet visar Ambjörnsson (2003) och Holgersson (2004) hur informella sammanhang gynnar de som redan innehar maktpositioner, det vill säga pojkar eller män, och hur de i sin tur behåller fördelar och resurser inom den egna gruppen.

Sammanfattningsvis, fortsätter man kalla Skarpnäckslyftet för en insats som riktar sig till ungdomar och unga vuxna så bör tjejer integreras i större utsträckning. Tjejer bör anställas som trygghetsvärdar, och tjejers problematik behöver synliggöras. Alternativt bör projektet beskrivas mer precist; *att det är ett projekt riktat till killar*. Då är utgångspunkten att den målgruppen står för den problematik som projektet har som målsättning att lösa. Man bör då ha kartlagt att det är killar som står för denna problematik så detta förhållande inte tas för givet.

Vilka teoretiska grunder kan idén om Skarnäckslyftet sägas vila på?

I arbetet med att sammanställa material och utvärderingsrapport tycker vi oss kunna se fyra mer eller mindre utvecklade spår av teoretiska inriktningar i projekt Skarnäckslyftet. Det är inom ramen för denna utvärdering inte möjligt att redogöra för samtliga teoretiska inriktningar i sin helhet. Därmed ges en kort sammanfattning av respektive teoretisk inriktning tillsammans med exempel på när vi ansett att det framgått.

Systemteori

Inom Skarnäcks stadsdelsförvaltnings individ och familjeomsorg (IFO) finns en lång tradition att arbeta med brukares/klienters nätverk. Detta arbetssätt och synsätt praktiseras bland annat av familjebehandlarna, Skarnäckslyftet, stadsdelens sociala insatsgrupp samt socialtjänstens utredningsarbete. Med nätverk menas här, *det sociala sammanhanget kring en viss person eller problemsituation och/eller de människor som samverkar – frivilligt eller ofrivilligt – runt den problematik som fört en hjälpsökande person till en hjälpare* (Forsberg & Wallmark, 2002:13). Att arbeta enligt ett sådant perspektiv innebär att hjälparen, så långt det är möjligt, tar hänsyn till och använder sig av den hjälpsökandes *bela* sociala sammanhang i det psykosociala behandlingsarbetet. Mycket kortfattat innebär ett sådant synsätt till exempel att anse att ett familjesystem är ett subsystem i släkt- och nätverkssystemen vilka i sin tur är delar av större kulturella och sociala nätverkssystem, att helheten är mer än summan av delarna och att en förändring i en del av systemet leder till förändring i alla andra delar av systemet, och därmed hela systemet. Inom ramen för Skarnäckslyftets komplementära riktade stöd kan *familjebehandling med särskild inriktning* (FSI) erbjudas med systemisk inriktning.

Det systemiska tänkandet genomsyrar även arbetet med ungdomarna på fritidsgårdarna i samverkansarbetet mellan socialtjänstens resursenhet, Stiftelsen på rätt väg, polismyndigheten och skolan.

”I olika sammanhang tänker vi nätverk – speciellt i kontakter med ungdomar och unga vuxna där vi samlas från olika yrkesgrupper för att ha samtal med ungdomen. Det kan till exempel vara socialtjänst, polis och brandmän, Stiftelsen hotellhem med flera”. (Leif Bergström, 2011)

Detta är en metod och ett synsätt som kan sägas löpa även över specialiserade områden inom socialtjänstens arbetsområden, till exempel har personal inom både försörjningsenheten och resursenheten utbildats i nätverksledarskap. Lars-Gunnar Winsa, avdelningschef för socialtjänstens individ- och familjeomsorg berättar:

”Under 2011 har sex medarbetare (två inom försörjningsstöd samt fyra inom resursgruppen) till nätverksledare. De fyra inom resursenheten håller i alla stora strukturerade nätverksmöten där det krävs mobilisering av nätverket; både det naturliga liksom det professionella, och dessa hålls på uppdrag från utredningsenheten då det behövs att nätverket tätas kring en ungdom på glid. Givetvis finns det ungdomar inom projektet som berörs. Målsättningen med de strukturerade

nätverksmötena är att nå gemensam och uppföljningsbar handlingsplan för den unge/barnet.”(Winsa, 2001).

Vidare tycker vi oss också kunna se det systemiska tankesättet framträda mellan och inom stadsdelens organisatoriska strukturer för och arbete med beslut och insatser för barn och unga i stadsdelen i allmänhet.

”Vi har en ”BUS-organisation” där stadsdelsdirektören är sammankallande för styrgruppen bestående av grundskolechef, Barn och ungdomspsykiatri-chef (BUP), förskolechef och habiliteringschef. Under den övergripande styrgruppen för BUS är jag (Winsa) sammankallande för tjänstemannaträffar (tjänstemän med beslutsmandat) i individuella BUS-ärenden då vi behöver komma överens över myndighetsgränserna förskola, skola, socialtjänst inkl LSS (funktionshinder), BUP, habilitering). Sådana ”nätverksträffar” sammankallar jag till och håller i kontinuerligt. De (ärenden) kan aktualiseras både från utbildningsförvaltningen, BUP eller socialtjänsten. Utredningsgruppen på socialtjänsten aktualiserar de flesta men de kommer även från LSS och BUP.

Målsättningen med dessa individbaserade BUS-möten är att skapa en gemensam bild om ärendet och komma överens om samordnade behandlingsplaner, dessa följs därefter upp efter en tid, ibland tre månader ibland sex månader.”(Winsa, 2011).

Ytterligare ett område där just systemisk teori och nätverksmötet som metod för att motivera till förändringsarbete och handlingsplan för unga finns i strukturen för Skarpnäcks sociala insatsgrupp (se modell avsnitt 8). När samtycke om social insatsgrupp erhållits från den unge och/eller vårdnadshavare, och en handlingsplan har upprättats, samlas centrala professionella och för den unge andra viktiga personer, för planering av genomförandet av handlingsplanen. Inom ramen för dessa nätverksmöten kan också polisen ingå som en naturlig aktör. Det systemiska tänkandet och nätverksmetoderna skulle på detta vis kunna betraktas som en god grund för en fungerande långsiktig samverkan mellan myndigheter, men också som en metod för att på ett naturligt sätt kombinera ”hårda” och ”mjuka” värden i det professionella sociala förändringsarbetet med barn och unga.

Community work

Samhällsarbete, eller den engelska benämningen Community Work, är en tradition inom socialt arbete där socialarbetare arbetar på en strukturell nivå, till exempel med ett specifikt bostadsområde (Meeuwisse & Swärd 2006:196-209). En vanlig definition av samhällsarbete är att det *”avser en verksamhet där samhällsarbetarna (Community Workers) hjälper lokala grupper av människor att planera och agera för att tillfredsställa egna behov med hjälp av externa resurser* (Ronnby 1995:49). Inom Skarpnäckslyftet finns beröringspunkter med vissa grenar av samhällsarbetartraditionen. Community Organization är en vanlig form av samhällsarbete, där syftet är att sträva efter att samordna den sociala servicen, att öka samarbetet mellan offentliga och ideella organisationer, för att förbättra information och upptäcka problem, samt effektivisera välfärdsinstitutionerna (Ronnby 1995:49).

Inom Skarpnäckslyftet framgår av det studerade materialet och intervjuer en ambition att samordna den sociala servicen runt ungdomar och unga vuxna, vilket beskrivs i kapitlet, *vilka är de samverkande processerna?* Det finns inom Skarpnäckslyftet även en tydlig ambition i att öka samarbetet mellan offentliga och ideella organisationer, genom att till exempel knyta lokala aktörer till sig;

”Sedan har vi försökt att få med andra föreningar i Bagishuset. Vi har erbjudit PRO, SPF, ABF, Bagisgrannar, SMAKA men det var lite si och sådär. Personligen tror jag att de äldre har längre startsträcka att förändra något och de andra föreningarna har inte varit riktigt redo att komma. Men vi har bytt lös och fixat larmsystemet så att de kan kunna komma in på Bagishuset.” (Amir Farihani, 2011)

I informationsmaterial i Skarpnäckslyftet presenteras att ”stadsdelsförvaltningen kommer att arbeta för att samordna de förebyggande insatserna och att ta till vara alla goda krafter som finns bland ungdomar, föreningar och boende i området samt ge dem ökat utrymme till att utveckla möjligheter till att träffa varandra” (Skarpnäcks SDF 2010:8). Det finns dock vissa indikatorer på att denna process är under uppbyggnad och kanske inte är fullt så omfattande i nuläget. Leif Bergström beskriver att samverkan med lokala företag är under uppbyggnad, men att initiativen kommer från aktörer inom Skarpnäckslyftet, ”*Vi tar kontakt med olika företag och föreningar, de kommer inte till oss*” (Leif Bergström, 2011). Att aktivera och inkludera boende i ett område i samhällslik verksamhet är ett centralt perspektiv i samhällsarbete eller social mobilisering, som beskrivs i kapitlets inledning.

Community Development är en annan form av samhällsarbete med målsättningen att aktivera grupper i lokalsamhället. Community development innebär en strävan till ett brett deltagande av lokalsamhällets invånare i utvecklings- och förändringsarbete [...]. Det definieras som en process för att nå ekonomiska och sociala framsteg för lokalsamhället, genom att människor där aktiveras och genom att samhällsarbetarna har förtroende för lokalbefolkningens egna initiativ (Ronby 1995:50). Ambitionen att aktivera ungdomar och unga vuxna är grundläggande för Skarpnäckslyftet, vilket beskrivs i avsnittet *vad är Skarpnäckslyftet?* Att det finns ett förtroende för lokalbefolkningens egna initiativ är en annan viktig del av Community Development. I vilken skala denna ambition återfinns inom Skarpnäckslyftet kan vi inte uttala oss om, en ungdom uttrycker däremot att inflytandet ökat sedan Skarpnäckslyftet initierades.

”Jo, det har ju funnits andra gårdar sen långt innan [...] men nu när Stiftelsen har kommit in i bilden, de har ju gett ungdomarna en chans och vara med och påverka. Innan var det typ såhär, jag kommer ihåg när jag var yngre och satt på något gårdsmöte då sa de ”ja men vilka spel vill ni ha och vad vill ni göra till nästa helg”, då fick man ge förslag och sen antingen gick det igenom eller inte. Men nu är det så att ungdomarna är själva med och påverkar, mer direkt om man säger så.” (Ungdom 4, 2011)

Sammanfattningsvis finns det beröringspunkter mellan Skarpnäckslyftet och vissa delar av samhällsarbetraditionen, Community Organization och Community Development. De mest centrala beröringspunkter är samordning av social service, ökat samarbetet mellan offentliga och ideella föreningar samt att aktivera lokalbefolkningen och därigenom ett inbyggt förtroende för egna initiativ.

Social kontroll

Sociologen Stanley Cohen för i sin bok, *Visions of Social Control* (1991) ett teoretiskt resonemang om den sociala kontrollens förändring i västvärlden från 1960-talet och framåt. Social kontroll kan i enlighet med Cohen (1991 s.1) definieras som: ”*samhällets organiserade reaktioner på människors beteende som betraktas som avvikande, problematiska eller oönskade*” (förf. översättning). Cohen gör en analys av resultatet av nedmonteringen av den statliga kontrollapparaten under 1960-talet och kommer fram till att den förväntade minskningen av social kontroll som nedmonteringen skulle ge, istället för att minska i omfattning, bara ändrade skepnad. Förskjutningen från statlig till kommunal makt var ämnad att minimera repression, institutionalisering och formell kontroll. Men istället växte nya kamouflerade former av kontroll fram med flytande gränser mellan straff och vård, offentligt och privat, prevention och intervention som följd. Cohen menar att den kommunala makten lett fram till det han kallar för ”utvidgat fiskenaät med fler och mindre maskor i nätet i fler vatten”.

David Garland (2001) presenterar ett kulturellt perspektiv på social kontroll i relation till reaktioner och synen på kriminalitet. Han för fram att den generella samhällssynen på brott och brottslingar har förändrats till att bli mer intolerant och ska förstås som ett kulturellt skifte med kriminalpolitiska förändringar och strategier som följd. I Svensk kontext och i relation till ungdomar med risk att utveckla en kriminell livsstil har detta skifte lett fram till en fokusering på tidiga ingripanden samt främjandet (på politisk och lokal nivå) av formell samverkan mellan polis, socialtjänst och skola.

Att Skarpnäckslyftet är ett projekt med samverkan mellan polis, skola, socialtjänst, bostadsbolag och fritidsgårdar med samverkan som bärande idé framgår klart av utvärderingens intervjuer och dokumentstudier. Att målsättningarna med projektet också är av brottsförebyggande karaktär på både individ- och strukturnivå och har också det framgått. Ytterligare ett inslag som kan ses som att ligga i linje med Cohens (1991) och Garlands (2001) teoretiska perspektiv på social kontroll är Skarpnäckslyftets generellt öppna förhållningssätt för alla barn, unga och unga vuxna i Skarpnäck som genom relation, samverkan och kontroll i det ”offentliga rummen” i stadsdelen, leder fram till identifikation och selektion av specifikt kriminellt aktiva unga vuxna. Unga vuxna som sedan aktiveras i exempelvis arbete som trygghetsvärdar som i sin tur kan bära upp en del i en strukturell social kontroll av andra i stadsdelen. Detta avsnitt avslutas med två intervjuer som visar på Skarpnäckslyftet som en social kontrollfaktor:

”Vi har ungefär 80 individer som kommer till Bagishuset eller Bagisgården. Det gör att vi får otroligt bra kontroll på de här ungdomarna. De blir sedda, bekräftade men också bromsade”.(Stefan Nilsson, 2011)

”Trygghetsvärdarnas uppdrag är att verka för en positiv närmiljö. Vårdarna arbetar uppsökande och identifierar platser och personer som påverkar området negativt. Vårdarna ska vara en länk mellan boende, ungdomar och övriga samhället.” (Skarpnäck SDF 2010:9)

Integrerad eller specialiserad socialtjänst – teori om organisering

Under tiden för utvärderingen framträdde ett, vad vi har bedömt som, intressant organisationsteoretiskt perspektiv för Skarpnäckslyftet, och andra liknande projekt i samverkan kring barn och unga, fortsatta utvecklingsarbete. I projekt som Skarpnäckslyftet, Samtidigt Först i Spånga Tensta och idén om Sociala insatsgrupper (se avsnitt om Socialtjänstens Individ och Familjeomsorg (IFO) med stöd av Socialtjänstlagen en samordnande aktör (se kapitel 4, 7 och 8). I Skarpnäckslyftet är socialtjänstens resursenhet den drivande och till stor del samordnande kraften. Skarpnäckslyftets projektledare och majoriteten av representanterna i styr- och projektgrupp kommer också från socialtjänsten. Hur socialtjänsten organiserar sitt arbete har en inverkan på hur projekt i likhet med Skarpnäckslyftet ska fungera.

I ett nyligen avslutat forskningsprojekt vid Umeå Universitet mellan åren 2005 och 2010, *Specialisering eller integration av socialtjänstens individ- och familjeomsorg?* undersöktes hur socialtjänstens IFO organiserar sitt arbete och vilken betydelse de olika organisationsformerna hade för respektive socialtjänst, bland annat vad gäller samverkan och socialarbetarnas utveckling.

I forskningsprojektet undersöktes Sveriges samtliga 290 kommuner och tre organisationsformer kunde särskiljas:

1. *Integrerad organisering* – Hela individ- och familjeenhetens verksamhet ryms inom en enhet
2. *Specialiserad organisering* (och den vanligaste) – IFO's verksamhet delas upp i flera mindre enheter. uppdelningen sker utifrån definierad problematik (till exempel missbruk, ekonomi, barnavård). Det är även vanligt att IFO's verksamhet delas upp utifrån både funktion (till exempel mottagning, utredning, insats) och ålder (barn, ungdom, vuxen). Det finns även multispecialiserade organisationer som kombinerar både problem-, ålders- och funktionsindelning
3. *Blandad organisering* – Den blandade organiseringen innehåller inslag av både specialisering och integration (Blom et al. 2011:12-16).

Organiseringen av IFO har genomgått stora förändringar sedan 90-talet. Från att majoriteten av socialtjänsterna hade en integrerad organisation till att majoriteten nu har en specialiserad organisering. Slutsatsen när de 290 kommunerna undersökts är att 93 % av kommunerna har specialiserad organisering och enbart 7 % har en integrerad organisation. Detta i jämförelse med resultatet av en undersökning av alla Sveriges kommuners IFO som genomfördes 1989 som visade att 48 % av kommunerna hade en integrerad organisation (Eriksson & Karlsson 1989). Socialtjänsternas Individ och familjeomsorgsenheter har till synes förskjutit arbetets organisering från att vara integrerad med ett generalistiskt och holistiskt arbetssätt till ett mer atomistiskt arbetssätt som inkluderar specialiserade arbetsgrupper som fokuserar specificerad problematik, specifika klientkategorier eller delaspekter av det sociala arbetet (Blom et al. 2011:12).

Människobehandlande organisationers tre huvuduppgifter

Det arbete som utförs inom ramen för Skarpnäckslyftet genomförs med hjälp av så kallade människobehandlande organisationer. Hasenfeld (1983) förmedlar en teori som särskiljer tre huvuduppgifter för människobehandlande organisationer; People Processing, People Sustaining och People Changing (Hasenfeld 1983:5). People Processing handlar om att definiera människor för att ge dem rätt sorts hjälp. People Sustaining handlar om att ge omsorg och stöd till människor så de kan upprätthålla ett så värdigt liv som möjligt. Den sista uppgiften för människobehandlande organisationer är att förändra människors beteende, People Changing (a. a. 1983:4-7). I denna uppdelning finns paralleller till den funktionsuppdelning av IFO som diskuterats i avsnittet ovan. I en funktionsuppdelad/specialiserad IFO återfinns en enhet för utredning och beslut om insats (People Processing), en enhet för vissa typer av stöd i vardagen (People Sustaining), och en enhet för behandling (People Changing). I en integrerad IFO återfinns alla Hasenfelds kategorier inom samma enhet.

Organiseringen av socialt arbete kan också ses utifrån en skala; från en helt integrerad organisation till en multispecialiserad organisation som kombinerar både funktions- ålders- och problemuppdelning.

Vad säger forskningen?

Vad säger forskningen om den specialiserade kontra den integrerade organiseringen när det gäller insatser riktade till ungdomar och unga vuxna? Om vi återgår till forskningsprojektet i Umeå visar det på övervägande fördelar med en integrerad organisation, både för socialarbetare och för klienter.

Resultaten visar bland annat att socialarbetare i integrerad IFO, i jämförelse med socialarbetare i specialiserad IFO, har bättre möjligheter att:

- bedöma klienters problem samt resultaten av insatserna,
- beakta klientens hela situation, ha möjlighet till helhetssyn,
- etablera bärande och tillitsfulla relationer till klienter,
- göra relevanta och individuellt anpassade insatser,
- samverka inom och utanför den egna organisationen,
- bedöma såväl organisationens som eget ansvar för klienten,
- utveckla sin professionella kompetens (Blom et al. 2011:14).

Resultaten av studien pekar på flera områden som har relevans för Skarpnäckslyftet. En integrerad organisation anses ge bättre möjligheter för samverkan, vilket är mycket relevant för Skarpnäckslyftet som innefattar många organisationer från olika sektorer. Bättre möjligheter att etablera bärande relationer till klienter, något vi anser är styrkt i vår studie vilket presenteras under rubriken *skapa relationer till ungdomar och unga vuxna* i kapitel 5. Den specialiserade organisationen ger sämre förutsättning att beakta brukaren

ur ett helhetsperspektiv och i en hjälpprocess som innefattar många olika enheter eller organisationer blir ett helhetsperspektiv svårt att behålla genom hela processen. Att se brukare ur ett helhetsperspektiv var den ursprungliga intentionen när Socialtjänstlagen trädde i kraft 1982. Specialiseringens förmåga att försämra möjligheterna till helhetssyn har tidigare lyfts fram på flera olika håll, se bland annat Börjeson (2008) och Bergmark & Lundström (2005).

Klientperspektiv på integrerad socialtjänst

Blom et. al (2011) med fleras forskning visar även på fördelar med en integrerad organisation i ett klientperspektiv. Undersökningen visar bland annat att klienter i den integrerade organisationen, jämfört med klienter i den kombinerade och den socialiserade organisationen har:

Skarpnäckslyftet – integrerad organisation?

Trots att Skarpnäckslyftet kan betraktas som relativt heterogent det vill säga, att det rymmer många olika typer av professionella och många olika typer av insatser kan projektet ändå anses ha inslag som snarare påminner om ett integrerat perspektiv på socialt arbete än ett specialiserat. Den integrerade organisationen utgår ifrån fritidsgårdarna där de olika aktiviteterna återfinns, där även identifiering och selektering av specifika ungdomar genomförs och där det är möjligt att förmedla resurser och insatser även av myndighetskaraktär. Inom ramen för Skarpnäckslyftet har vi inte återfunnit någon problemuppdelning. Av intervjuer och studerade dokument framgår att man arbetar med de problem som blir synliga oavsett om det är missbruk, hemmaförhållanden, arbetslöshet eller att komma upp ur sängen om morgonen. Det återfinns inte heller någon funktionsuppdelning. För att använda ett byråkratiskt språk så både ”ansöker” den unge och ”erhåller beslut” om genomförande av aktivitet, resurs eller insats genom fritidsgården. Stegen innan en insats påbörjas, det Hasenfeld (1983) kallar People Processing och det som inom IFO ofta särskiljs i en utredningsenhet, integreras till synes inom Skarpnäckslyftet i samma organisation. För brukaren tycker vi oss se att det bör finnas fördelar med en sådan integrerad organisation. Risken för att ”bollas runt” bland många olika enheter och personer i processen fram till en insats minimeras.

En specialiserad organisering innebär en mycket mer fragmentiserad process; fältassistenter, fritidsgård, socialtjänstens mottagningsenhet, socialtjänstens utredningsenhet samt en eller flera utförare av en insats som i sin tur kan vara uppdelat beroende på ålder. En av de intervjuade ungdomarna, Ungdom 4, beskriver processen fram till dess han ansett sig få den hjälp som han behövt genom Skarpnäckslyftet, i detta fall en anställning som trygghetsvärd.

”Vi kom hit och frågade liksom såhär, ”finns det någon möjlighet att jobba”. ”ja, men kanske, vi ska kolla upp det”, så hade de säkert kollat upp det med stadsdelen, så det tyckte säkert att det var en grym idé att få inte lite ungdomar som känner området här, då har de tagit in två ungdomar från bagis och två från Skarpnäck. Så de sa att vi fick jobb. Sen när deras tid har tagit slut, så antingen hjälper de till med något annat jobb, eller så kanske man typ får förlänga det här och jobba lite extra då och då.” (Ungdom 4, 2011)

Andra inslag som vi betraktat som fördelar med Skarpnäckslyftets organisering är att aktiviteter, resurser, ”levnadsgrejer” och insatser är kopplade till fritidsgårdarna. Det betyder att det finns tillgängligt i en för ungdomarna avslappnad och vardaglig miljö. Det innebär också att processen blir obyråkratisk och sker i samspel och i relation med personal som ungdomen skapat en relation till. Steget till att få ta del av en aktivitet, ett stöd eller en ”levnadsgrej” blir därmed kortare än inom en specialiserad organisation. Att det inom en integrerad organisation är lättare att individuellt anpassa insatser är ett forskningsresultat som vi anser styrkt i Skarpnäckslyftet. Som vi visat i tidigare avsnitt är en grundläggande intention i Skarpnäckslyftet, genom aktivering och relationsbygge hjälpa och stödja ungdomarna. I anslutning till den senaste forskning som genomförts på området och i relation till resultaten av utvärderingens intervju- och dokumentanalyser är slutsatsen att Skarpnäckslyftets organisering skapar bra förutsättningar för att kunna uppnå intentionerna.

I Skarpnäckslyftet finns också paralleller till en form av organisering som lyfts fram i forskningen kring specialiserad och integrerad IFO. Denna form av organisering lyfts fram som ett alternativ till den klassiska specialiseringsorganisationen och brukar benämnas för ”informell spontanorganisering”. Detta innebär att socialarbetare organiserar sig tillfälligt i professionella team med blandad specialkompetens (Blom et al. 2011:16). Forskningen visade att första året i en sådan organisering styrdes arbetet i många fall av akuta skeenden. Än idag är det av en akutstyrd karaktär även om det i denna form av organisering integreras olika specialkompetenser i ett team, vilket inte har inneburit en ökad administration för klienterna. Istället för att flyttas runt mellan olika specialinriktade enheter finns dessa inom teamet.

Vi menar att Skarpnäckslyftet också har en karaktär av informell spontanorganisering som vi i utvärderingen vill lyfta fram som positiv i ett klientperspektiv. Det medför till synes en flexibilitet, en närhet och snabbhet samt ett obyråkratisk arbetssätt. Stefan Nilsson föreståndare på Bagisgården reflekterar:

”Det var högt i tak från början och många ville vara med. Alla ville åt samma håll. Det är ganska gränslöst när vi diskuterar och tar beslut och det är häftigt, tycker jag.” (Stefan Nilsson, 2011)

Det är flexibelt genom att man kan fatta beslut utan att förhålla sig till speciellt många andra faktorer. Man behöver inte vänta på anmälan eller utredning genom socialtjänstens utredningsenhet för att ge en ungdom stöd, insats eller ”levnadsgrejer” som man inom Skarpnäckslyftet har tillgång till. Det finns en närhet genom att man i projektgruppen ses varannan vecka, fritidsgårdspersonal, polis, Stockholms hem och Socialtjänstens resurshuset. Flexibiliteten och närheten skapar en snabbhet i besluten och återkopplingen till ungdomarna. Sammantaget gör denna organisation att en ungdom kan kommunicera med fritidsgårdspersonal om något, kanske en önskan om hjälp med något specifikt, personalen lyfter detta med projektgruppen och ungdomen får svar relativt snabbt, en obyråkratisk process för en ungdom att få tillgång till en resurs från det offentliga.

Att vara uppmärksam på

Finns det då något att vara vaksam på i en organisering av Skarpnäckslyftets karaktär? Här vill vi i utvärderingen främst lyfta fram två saker att vara uppmärksam på: Närheten och flexibiliteten kan öka riskerna till att beslut ibland går för snabbt, vilket kan medföra icke genomtänkta beslut och att ett mer långsiktigt fokus kan komma i skymundan. Cia Blomkvist, behandlare berättar:

”Man börjar tänka lite långsiktigt. Händer det något blir det: ”baa, vi måste göra det här nu”. [...] Det är så akutstyrts att man inte ens tänker förebyggande.” (Cia Blomkvist, 2011)

Det långsiktiga tänkandet beskrivs här komma i skymundan och med det försvinner även till viss del ett förebyggande fokus. Cia fortsätter

”Man behöver de som jobbar med akutinsatser, som vi gör idag. [...] Men vi behöver fortfarande de som jobbar brett men inte så djupt. Vi jobbar snålt och djupt, det vill säga med få individer men djupt. Vi djupdyker i deras problematik men då missar man mycket som fritidsgårdarna ser.” (Cia Blomkvist 2011)

Vi vill också uppmärksamma en rättsäkerhetsaspekt. Organisationer av människobehandlande slag, så som socialtjänst, består allt som oftast av en blandning av olika strukturer (Thylefors 2009:54). De byråkratiska och linjära strukturerna som är utgångspunkterna har målet att säkerställa rättssäkerheten. Att brukare behandlas på ett likartat och rättssäkert sätt förväntas av myndighetsutövande verksamheter. Detta ses om den positiva sidan av en byråkratisk och ”objektiv” organisation (a. a.55). Men det byråkratiska systemet kan också vara ett negativt system om tjänstemännen låter sig totalt styras systemets opersonliga regelverk (a. a.).

Ett för snabbt system kan riskera att ungdomar i Skarpnäckslyftet inte ges likartade möjligheter till insatser. Fördelningen av stöd, resurser och levnadsgrejer riskerar att blir mer godtyckliga än genom en specialiserad utredningsenhet, som i större utsträckning präglas av bedömningsinstrument, riktlinjer och policys för att säkerställa en jämlik behandling – en byråkratisk struktur. Detta belyses i utvärderingens avsnitt, *motverka spridning av ungdomsproblem*, där det beskrivs att man handplockar nyckelpersoner till insatser inom Skarpnäckslyftet som man tror kan påverka övriga grupperingar bland ungdomar. Vi frågade Stefan Nilsson om det finns kriterier som ungdomarna måste uppfylla för att bli trygghetsvärdar?

”Nej inte alls. [...] Idag tar vi fram namn som projekt- och styrgruppen får tycka till om och vara med och påverka. I början hade vi lite bråttom och alla var inte med men nu pratar vi på möten och bestämmer vilka vi ska rekrytera.” (Stefan Nilsson, 2011)

Ett projekt som Skarpnäckslyftet och socialtjänstens myndighets- utredningsinriktade verksamhet som ska garantera barn och unga rättigheter som socialtjänsten kan införliva genom Socialtjänstlag (2001:453) behöver sannolikt komplettera varandra. Ungdomar som är i behov av insatser men inte är nyckelperson i en ungdomsgruppering, kan behöva slussas vidare dit, så de kan få en bedömning där denna dimension inte är närvarande. Detta gäller också ungdomar som av olika anledningar inte kommer till Bagisgården eller

Bagishuset och kanske ej heller har förmågan att själva be om den hjälp de skulle behöva. Dessa ungdomar kan behöva slussas in via exempelvis traditionell anmälan om oro till socialtjänsten.

Diskurser i Skarpnäckslyftet

Språket kan ses som att det skapar den sociala världen (Howarth 2007:10). Det diskursiva kan ses som objekt som bygger på ett system av regler som är socialt konstruerat (a. a:17). Att använda sig av en specifik diskurs kan vara ett sätt att gynna särskilda projekt och intressen i relation till vilka det kan utvecklas motstrategier och motstånd (a. a. 60). Valet av begrepp hör nära samman med sanning, praktik och makt(a. a.93). Det är viktigt att åskådliggöra vilka begrepp som används eftersom begrepp styr hur vi tänker och kommer att handla (Svärd 1998:57). I anslutning till Skarpnäckslyftet, i text och tal formulerade målsättningar, anser vi det kunna vara av vikt att visa på en sannolikt omedveten diskurs som visat sig under utvärderingsprocessen, nämligen grunden till bruket av begreppen otrygghet och ungdomsproblematik.

Sysslolösa ungdomar och allmänhetens otrygghet

Den första intentionen med Skarpnäckslyftets insatser som beskrivs är; *att aktivera ungdomar och unga vuxna i Skarpnäckslyftets strukturella insatser*. Flera informanter, både professionella och ungdomar, beskriver att det tidigare funnits en utbredd sysslolöshet bland ungdomar och unga vuxna i Bagarmossen och Skarpnäck. Sysslolöshet bör här förstås som en avsaknad av mer organiserade sysselsättningar med en fast struktur och regelbundna tider. Att påstå att ungdomar som hänger i centrum inte gör något är ett vuxenperspektiv. För ungdomarna kan upplevelsen mycket väl vara att de är sysselsatta när de hänger i centrum. Att aktivera ungdomar får här betydelsen att ungdomar och unga vuxna sysselsätts i de organiserade sysselsättningar som finns i Skarpnäckslyftet, främst de strukturella. Att avsaknaden av organiserad sysselsättning anses problematisk kan härledas ifrån att det, enligt skriftliga dokument och informanter, anses generera problem, dels i så kallad ökad ungdomsproblematik och dels en känsla av otrygghet i området. Från Stockholmshem ser man sysslolöshet som en av de ursprungliga anledningarna till att Skarpnäckslyftet initierades. Tina Danielsson förvaltare på Stockholmshem reflekterar kring detta:

”Det finns ett stort antal kullar med ungdomar som inte har tillräckligt mycket att göra. Och speciellt ungdomar som är över 18 år som absolut inte har något att göra och de hamnar i våra trappuppgångar. En viktig del är att fånga upp ungdomar så att de har någonstans att vara (...).” (Tina Danielsson, 2011)

En grundläggande tanke när Skarpnäckslyftet initierades var alltså att ge ungdomar och unga vuxna någonstans att vara och någonting att göra.

Amir Farihadi, samordnare på fritidsgården Bagishuset för unga under 18 år.

”Ungdomarna drev bara omkring, så som jag uppfattade det.”

Även ett par av de intervjuade ungdomarna beskriver en sysslolöshet;
Ungdom 1:

”För innan var det ofta så att alla stod i centrum och inte gjorde så mycket, de bara stod där och typ förstörde eller var irriterande.”

Ungdom 3.

”Ungdomar som har tråkigt, de har ingenting att göra så de bara hittar på något, hoppar på nån eller nåt.”

Leif Bergström socialtjänsten, projektledare i Skarpnäckslyftet, resonerar i samband med detta kring motiven till Skarpnäckslyftet startade och växte fram.

”Det var problem i Centrumhuset och vi hade problem i Bagarmossens centrum. Det bestämdes att Bagishuset skulle bli en fritidsgård för de yngre och Bagisgården för de äldre. Behandlarna skulle arbeta med unga vuxna mellan 18-24 år. Grunden var trygghetsskapande åtgärder genom att rondera ändra livsstilen hos de äldre eftersom många inte hade något att göra samt att de fick en lokal att vara i. Bagishuset skulle fokusera på de yngre. Det var konceptet.”

Men varför känner människor sig otrygga i området? Stefan Nilsson på Bagishuset förmedlar vad han tror:

”Framför allt för att ungdomar hänger, till exempel på torget Lagaplan. [...] Som jag uppfattat det uppstår ett obehag när stora ungdomsgrupper hänger. En del har kampsportshundar som killar busar och bråkar med på allmänna platser vilket är olämpligt. Dessutom ligger torget så att folk måste passera om de går till och från tunnelbanan så hänget där skapar en dålig känsla.”

Genom att aktivera ungdomarna i Skarpnäckslyftets strukturella insatser, fritidsgårdar och aktiviteter, är den önskade effekten bland annat att ungdomar ”hänger” mindre i centrum och att boende därmed skulle känna sig tryggare. Om vi för tydlighetens skull drar detta resonemang till sin spets skulle detta innebära att så länge allmänheten slipper se ungdomar i grupp, som står och gör ingenting på allmän plats, så ökar trygghetskänslan hos gemene man. Att skapa trygghet bland boende i området torde därmed med hjälp av Skarpnäckslyftet vara en ganska enkel sak. Genom aktivitet och social kontroll minska möjligheterna för ungdomarna att vistas i grupp på allmän plats. Men vems problem är det då att allmänheten blir rädda när de ser ungdomar som står och hänger i gäng? Att arbeta med allmänhetens inställning till och föreställningar om ungdomar som grupp är naturligtvis ett svårare uppdrag, men sannolikt också nödvändigt.

Allmänhetens otrygghet och ungdomar som problem

Att hänga i centrum beskrivs som en destruktiv miljö vilket sägs kunna generera så kallad ungdomsproblematik. Som sagts tidigare visar vår analys av projektgruppens mötesdokument för Skarpnäckslyftet begreppet ungdomsproblematik förekommer och att denna kan sorteras i tre kategorier.; alkohol- och narkotikaanvändande, kriminalitet samt nedskräpning och störande av ordning, främst i trappuppgångar men även på allmän plats. Begreppet kriminalitet har här visat sig innebära två underkategorier, skadegörelse och våldsbrott.

Vad som görs för och med samhällets medborgare i inom ramen för den brottsförebyggande diskursen påverkas av beslut inom kriminal- och socialpolitiken. Den enligt Garland (2001) generellt förändrade samhällssynen på brott och brottslingar, med hårdnande attityd och intolerans, medför att medborgarna upplever en ökad brottslighet och därmed ökad otrygghet och kräver att staten med kraft ska åtgärda detta. Som sagts i avsnittet om social kontroll är samverkan och tidiga ingripanden mot så kallad ungdomsproblematisering att betrakta som ett resultat av detta.

Att knyta farhågor till ungdomar som grupp är sannerligen ingen ny företeelse. Begreppet ungdomsproblem används i tidningar, läroböcker, vardagligt tal och i riksdagsdebatten, men förekommer inte i några uppslagsverk (Swärd 1998:57). Ungdomsproblem kan i vissa fall ses som sociala problem. Dock kan det ibland göras skillnad på individuella problem och sociala problem (a. a:60). Skillnaden är då att sociala problem uppfattas som ett hot mot normer, regler och kollektiva värden, medan individuella problem ses som privata besvär (a.a.). Tidigare forskning har lyckats definiera tre former av problemdefinitioner när det gäller bruket av begreppet ungdomsproblem:

1. *Tar fasta på de bakomliggande orsaker till problemen.* Problemen ses som en konsekvens av kapitalism, urbanisering etc. Utgångspunkten är att när det råder dysfunktion och desorganisation i samhället skapar detta sociala problem. På en individuell nivå utgår denna definition från att problemen beror på individens onda karaktär.
2. *Sätter problemen i relation till det område eller den plats den unge befinner sig i eller på.* Skolan, hemmet, bostadsområdet, fritiden eller de social- eller kriminalpolitiska sammanhang ungdomar som problem till synes uppstår som exempelvis arbetslöshet och brottslighet, missbruk och här ingår även fritidsproblem.
3. *Utgår från hur de som har att bedöma problemen upplever att dessa yttrar sig.* Denna form inskränker ungdomarnas möjligheter att komma till tals och den har rötter en förmaningstradition. Den tredje definitionen kan delas in i två. Struktivitet fokuserade med fokus på det destruktiva i ungdomars beteende som våld, bråk och missbruk samt normlöshetsfokuserade definitioner som tar fasta på tendenser av oönskat slag. Här är utgångspunkten vad som anses vara normalt respektive onormalt.

I praktiken går det sällan vattentäta skott mellan de tre problemkategorierna. Ett oönskat och destruktivt beteende hos en ungdom kan ha flera bakomliggande orsaker, på samhälls-, biologisk och social nivå. I ett försök att kategorisera Skarpnäckslyftets definition av den ungdomsproblematisering som ska mötas och förebyggas kan projektet sägas befinna sig inom kategori 2. *Problemen är satta i relation till det område eller den plats den unge befinner sig i eller på.*

Ungdomar som problem eller barn och unga som far illa?

Ett oreflekterat användande av begreppet ungdomsproblematisering är dock inte oproblematiskt (Swärd 1998:62). Det är i detta sammanhang vi önskar göra uppdragsgivarna uppmärksam på diskursen. Att sätta samman ordet *ungdom* och ordet *problem* till ett

vedertaget begrepp riskerar att skuldbelägga en hel generation, antyda att problemen är deras och inte samhällets samt att knyta en viss typ av problem till hela gruppen (a. a.). Av intervjuer och dokumentstudier framgår att de unga vuxna som fått störst fokus i Skarpnäckslyftet består av en begränsad grupp pojkar. Några flickor har inte varit synliga inom ramen för denna utvärdering (se vidare avsnitt om genusperspektiv på Skarpnäckslyftet). Diskursen riskerar att dölja centrala könsaspekter (a. a.). Det är också rimligt att ifrågasätta om det är adekvat att använda begreppet ungdomsproblem då till exempel begreppet vuxenproblem inte existerar? (Svärd 1998). Finns det verkligen något problem som är unikt för just ungdomar? Eller är det kanske vuxensamhället som tillskriver en ”annan grupp” problem?

Vilka begrepp kan då användas som möjligen minimerar risken för stigma och felslut? Ett begrepp som används inom socialt arbete när barn och unga begår brott, riskerar att hamna i missbruk, skolkar från skolan eller ofta befinner sig i olämpliga miljöer är barn som far illa eller riskerar att fara illa. Kanske är det möjligt att använda definitionen ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa, eller unga vuxna som far illa eller är behov av stöd? Eller möjligen unga som är ”utstötta”?:

”Först och främst vad jag tycker personligen det är att fixa jobb, lite mer jobb till ungdomarna. Så att ungdomarna inte känner sig utstötta, för vissa som har gått ut skolan men inte har lusten att plugga vidare på universitetet, de vill ju direkt in på vuxenlivet om jag säger så, börja jobba och ta eget ansvar. Men som vi alla vet, det är ju hur svårt som helst att skaffa jobb nuförtiden.” (Ungdom 4, 2011)

I relation till diskursens betydelse för allmänhetens uppfattning och agerande (sysslösa ungdomar, häng i centrum, brottslighet, otrygghet och ungdomsproblem) kanske en förändring i diskursen också kan vara till hjälp att förändra allmänhetens syn på ungdomar som ”hänger”. Detta som en del i utvecklingsarbetet i Skarpnäckslyftets fortsatta arbete med att öka tryggheten hos allmänheten i Skarpnäck.

Vad har Skarpnäckslyftet och SamtidigtFörst att lära av varandra?

En modell för samverkan i Spånga Tensta - SamtidigtFörst

Under 2009 genomförde Ersta Sköndal högskola (Vainik 2009) en processutvärdering av Projektet SamtidigtFörst i stadsdelen Spånga-Tensta. Utvärderingen hade likt förevarande fokus på organisatorisk gränsöverskridande samverkan kring barn och unga som far illa eller att utvecklas ogynnsamt. Utvärderingen syftade till att beskriva och förklara samverkansprocessen i projektets styrgrupp. Empirin för utvärderingen byggde på intervjuer av sex informanter ur styrgruppen för SamtidigtFörst samt dokumentanalys av bland annat projektbeskrivningar och mötesprotokoll. Vainik (2009) analyserade sedan resultaten mot organisationsteori och teorier om samverkan med syfte att beskriva och förstå arbetsprocessen i styrgruppen.

Resultatet visade bland annat att projektet var trögstartat på grund av bristfällig förankring på stadsdelsdirektörsnivå samt att styrgruppen hade svårt att hitta en struktur för hur samverkan skulle genomföras i det praktiska arbetet. Att arbetsprocessen fördes framåt förklaras av två parallella processer varav den ena bestod av akuta händelser i området och den andra av att stadsdelsdirektören tog ett helhetsgrepp om samverkan i stadsdelen. En central slutsats i utvärderingen – och som sammankopplas med resultatet i utvärderingen – är att gränsöverskridande samverkan gynnas då samverkande parter bland annat har kunskap om eventuella olikheter i arbetssätt, befogenheten och synsätt innan projektstart. Begreppet barn i riskzon och målsättningen med samverkan är exempel på sådant. Vainik (2009) pekar på betydelsen av att det initiala samverkande arbetet ägnas åt att diskutera syftet med samverkan samt att dela kunskaper om och mellan de samverkande organisationerna. Är exempelvis målen de samma för alla som ska samverka och vilka förutsättningar man för att nå dessa? Är beslutet om den gränsöverskridande samverkan förankrad i alla led inom respektive organisation? Nedanstående sammanfattning om SamtidigtFörst bygger på nämnda processutvärdering.

Implementeringsprocessen av SamtidigtFörst

År 2007 initierade skola och fritidförvaltningen i Spånga Tensta ett samverkansprojekt. Bakgrunden till projektet var att representanter från skola och fritidsverksamheter ansåg att samverkan på chefsnivå skulle främja det dagliga arbetet kring barn och unga i riskzonen för att utvecklas ogynnsamt. Detta skulle i sin tur leda till att barn och unga i en sådan riskzon uppmärksammades bättre och att insatser skulle kunna sättas in tidigare. Kärnan i det som kom att kallas för SamtidigtFörst (Samverkan, Tidigt Förtroendefullt och Strukturerat) handlade således om att arbeta fram en övergripande och långsiktig strategisk samverkan. I SamtidigtFörst fanns företrädare från skola, polismyndigheten, socialtjänsten och fritid. Personerna som från respektive verksamhet representerade dock olika befogenhetsnivåer i respektive organisation. Även om SamtidigtFörst var att betrakta som ett nytt samverkansprojekt var det ett projekt med lika delar gammalt som nytt eftersom delar av styrgruppen hade erfarenhet av att samverka med varandra genom tidigare upprättade samverkansmodeller i Spånga Tensta (Vainik 2009: 20). Trots att man inom styrgruppen hade erfarenhet av att samarbeta kring målgruppen barn och unga gick uppförandet av en gemensam samverkansstruktur långsamt. I processutvärderingen framgår att styrgruppen hade svårt att enas om en struktur för samverkan och om hur det samverkande arbetet skulle genomföras i praktiken (a.a: 60).

År 2008 skedde dock något som förde SamtidigtFörst framåt. Det hade varit oroligt i området Spånga Tensta med en grupp ungdomar som hade anlagt bränder och kastat sten på bussar. Detta, i kombination med att den då nytillträdde stadsdelsdirektören betonade betydelsen av gränsöverskridande samverkan kring barn och unga medförde att projekt SamtidigtFörst tog en tydligare riktning (a.a.:50). Istället för att diskutera hur samverkan borde struktureras tog man sikte på att lösa de reella problemen, något som skulle visa sig gynna även den strategiska samverkan inom SamtidigtFörst. I samband med detta startades två ungdomsprojekt - Tensta Againsts Crime (TAC) respektive Trygg i Tensta (TIT), vilka kommer att presenteras närmare i nästkommande avsnitt.

Hur kom det sig att det var de konkreta problemen i stadsdelen som förde arbetet framåt? En förklaring handlade sannolikt om att den tillsatta projektledaren för SamtidigtFörst även fick i uppdrag att samordna ungdomsprojekten TiT och TAC (a.a.: 52). SamtidigtFörst hade grundats för att utveckla en samverkansplattform kring barn och unga på strategisk nivå, men stenkastning och bränder bland områdets ungdomar var av naturliga skäl händelser som krävde konkreta insatser från polis och socialtjänst, och som i viss mån även angick skola och fritid. Oroligheter i stadsdelen, som kunde kopplas till ett antal ungdomar, manade sannolikt på arbetet i styrgruppen (Vainik 2009). Även om också stadsdelsdirektörens aktiva medverkan fick betydelse för själva arbetsprocessens framskridande (a. a.). I mitten av 2009 avslutades projekt SamtidigtFörst och övergick till en del av det ordinarie arbetet i stadsdelen.

SamtidigtFörst 2011

SamtidigtFörst blev enligt informanterna i denna delstudie i det närmaste så framgångsrikt som man initialt hoppats på. Inom ramen för det strategiska arbetet återfinns nu en samverkansgrupp bestående av representanter från socialtjänst, polis och skola. Sedan 2009 har man knutit föreningar och större fritidsaktörer i området till SamtidigtFörst men man saknar fortfarande några centrala aktörer. Exempelvis vill man ha med chefen för rektorerna i stadsdelen i styrgruppen eftersom detta skulle underlätta den övergripande samverkan med skolorna (Leander 2011).

I nuläget arbetar man för att få igång alla så kallade *skolgrupper* inom vilka tanken sedan 2008 varit att en polis och en socialsekreterare ska ingå i ett litet operativt team tillsammans med utsedd person från varje skola i stadsdelen. Dessa team ska kunna träffas och diskutera insatser kring specifika ärenden när anmälan om oro för barns utveckling till socialtjänsten eller en polisanmälan om brott kan bli aktuellt. Varje grupp ska också träffas regelbundet en gång per termin för att hålla samverkanskontakten levande. Detta fungerar enligt Leander (2011) på vissa skolor i stadsdelen men inte på alla.

Att SamtidigtFörst blivit hållbart över tid motiverar Leander med att man tydligt, över alla organisationslinjerna, satsat på samverkan. Fyra gånger per år träffas till exempel avdelningschefer, enhetschefer och medarbetare från förskola, skola, fritid, polis och viktiga föreningsrepresentanter under en heldagskonferens. Konferenserna finansieras av stadsdelen och innehåller föreläsningar, beskrivningar hur man arbetar samt diskussioner och förslag på hur man fortsatt kan arbeta gemensamt (Leander 2011).

SamtidigtFörst har till synes målet att fungera som en strategisk struktur för samordnade insatser för barn och unga som far illa eller som riskerar att utvecklas ogynnsamt Spånga Tensta. I Verksamhetsberättelse 2010 Spånga Tensta (Internet 9 www.stockholm.se) framgår att SamtidigtFörst utgör en del av stadsdelens långsiktiga strategi i ett brottsförebyggande arbete, något som inte minst märks i de strukturella ungdomssatsningarna TiT och TAC. Inom ramen satsningarna är målet att arbeta med att försöka skapa ett gemensamt förhållningssätt hos ungdomar gentemot våld, kriminalitet och droger.

Trygg i Tensta

Trygg i Tensta (TiT) beskrivs som ett trygghets- och utvecklingsarbete för ungdomar mellan 18-23 år i Spånga Tensta (Internet 10 www.tryggitensta.se). Syftet med TiT är att öka delaktighet hos ungdomar i samhället vilket innebär att stödja de unga deltagarnas möjligheter att söka arbete eller återuppta sina studier. Inom ramen för TiT-verksamheten ingår individuellt stöd såsom coaching, arbetspraktik, fysisk träning, studiebesök och föreläsningar. Ett syfte med TiT är att deltagarna själva också ska bidra till ett tryggare område genom nattvandring och genom att ta större ansvar och vara positiva förebilder för unga i området. Ytterligare ett syfte är att utveckla nya arbetsmetoder och samverkansformer inom fritidsförvaltningen tillsammans med socialtjänst, skola, polis, arbetsplatser, föräldrar och arbetsförmedling (a. a).

Tensta Against Crime

Tensta Against Crime (TAC) vänder sig till yngre ungdomar mellan 13-17 år och är ett långsiktigt arbete för att tidigt hjälpa barn och unga risk att utvecklas ogynnsamt (Internet 10). Arbetet drivs av två koordinatörer och består av att utveckla nya metoder och samverkansformer mellan fritid, socialtjänst, polis och skola i ett nära samarbete med föräldrar. Koordinatorerna är fältassistenter med ett särskilt koordinationsuppdrag i sitt uppsökande arbete. De har fältlokalen som sin utgångspunkt, där de också träffar ungdomarna. Från och med hösten 2011 har en lokal upplåtits kostnadsfritt till kommunen av fastighetsbolag till TAC-verksamheten. Deltagandet för ungdomar beskrivs som frivilligt och bygger på att respektive ungdom bidrar med sin tid och sitt engagemang. Unga i TAC har enligt hemsidans uppgifter möjlighet till olika fritidsaktiviteter som studiebesök, trygghetsvandringar, teaterbesök, läger och så vidare. Därutöver erbjuds mentorskap som fokuserar skolarbete. Precis som i TiT handlar mycket om att stärka ungdomarna genom att träna uthållighet, tålamod och ansvar. Även i den här verksamheten gäller att ungdomarna ska en god förebild för andra unga i området och i en förlängning bidra till ett tryggare område (a. a).

Skarpnäckslyftet och SamtidigtFörst i jämförelse

Det här avsnittet har för avsikt att besvara delstudiens frågeställningar; *vad kan Skarpnäckslyftet och SamtidigtFörst lära av varandra?* Inledningsvis måste det klargöras att den mest övergripande skillnaden utgörs av att Skarpnäckslyftet är ett pågående projekt medan SamtidigtFörst sedan 2009 är en del av ordinarie arbetet i stadsdelen Spånga Tensta. Därtill ska tilläggas att det resultat som presenteras i processutvärderingen om SamtidigtFörst innefattar de samverkande processerna i styrgruppen och följaktligen det strategiska arbetet och inte det operativa arbetet.

Fler likheter än skillnader

Målet för det samverkande arbetet i de bägge projekten har uppfattats vara i princip detsamma, det vill säga att hitta en gemensam plattform och ett forum där myndigheter och andra organisationer kan utbyta information och kunskap för att bättre stödja och hjälpa unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt.

Skarpnäckslyftet och SamtidigtFörst har fler likheter än skillnader. Exempelvis har båda projekten som målsättning att utveckla en strategisk och operativ samverkan mellan socialtjänst, polis och skola. Även de strukturella och individuella insatserna är snarlika vad gäller aktiviteter och mötesplatser. Skarpnäckslyftets strukturella insatser i form av fritidsgårdarna Bagishuset och Bagisgården är både till uppdelning och innehåll jämförbara med Spånga Tenstas ungdomsverksamheter TIT och TAC. På liknande vis är de individuella insatserna likartade med coaching och möjlighet till praktik och ”jobb/Levnads-grejer” inom ramen för respektive projekt. Idén att erbjuda jobb som trygghetsvärd till specifika ungdomar som tagit avstånd från den kriminalitet och det missbruk som många andra unga i området riskerar att dras in i, återfinns inom både Skarpnäckslyftet och SamtidigtFörst. En sammantagen bild är därför att projekten har fler likheter än skillnader.

Det föreligger teoretiska beröringspunkter mellan Skarpnäckslyftet och SamtidigtFörst. I utvärderingen av SamtidigtFörst framgick att de utgick från ett lösningsfokuserat perspektiv medan Skarpnäckslyftet på basis av denna utvärdering har ett grundläggande systemteoretiskt perspektiv som verkar genomsyra stor del av samverkansarbetet och det direkta behandlingsarbetet med ungdomarna. Hur SamtidigtFörst har utvecklat sitt lösningsfokuserade arbete idag är för oss inte känt.

I jämförelser mellan Skarpnäckslyftet och SamtidigtFörst utifrån den processutvärdering som Vainik (2009) genomförde så är den övergripande skillnaden att SamtidigtFörst tog sikte på ett strategiskt samverkande arbete, medan bakgrunden till Skarpnäckslyftet till stor del handlade om att vidta åtgärder kring problem som boenden i området upplevt besvärliga.

Av förevarande utvärdering av Skarpnäckslyftet framgår att det primära syftet med samverkan handlade om att försöka stävja ”ungdomsproblematiken” i området. Enligt den trygghetsmätning som genomfördes i stadsdelsområdet Skarpnäck år 2009 framkom att en stor andel av de boenden upplevde området som otryggt på grund av skadegörelse och kriminalitet. I processutvärderingen om SamtidigtFörst framgår däremot att projektet från början initierades utifrån myndigheters behov av en organisatorisk struktur för samverkan kring barn och unga med risk att utvecklas ogynnsamt.

Det primära syftet med Skarpnäckslyftet är att minska ”ungdomsproblemen” i området med anledning av det resultat som framkommit i trygghetsmätningen. Skarpnäckslyftet har även som mål att utveckla en gränsöverskridande samverkan även om det var de reella problemen som i viss mening krävde samordning. Det primära syftet med SamtidigtFörst var att utveckla en plattform för strukturerad organisatorisk samverkan. Det var först i ett senare skede som ungdomar skapade oro i Spånga Tensta och vilket blev en akut och angelägen fråga. Det var också som förde det samverkande arbetet i framåt. En signifikant skillnad mellan projekten är att det inom SamtidigtFörst saknades en tydlig förankring om samverkan från högsta nivå initialt. Även om Skarpnäckslyftet och SamtidigtFörst har liknande målsättningar finns en skillnad mellan vad aktörerna i respektive

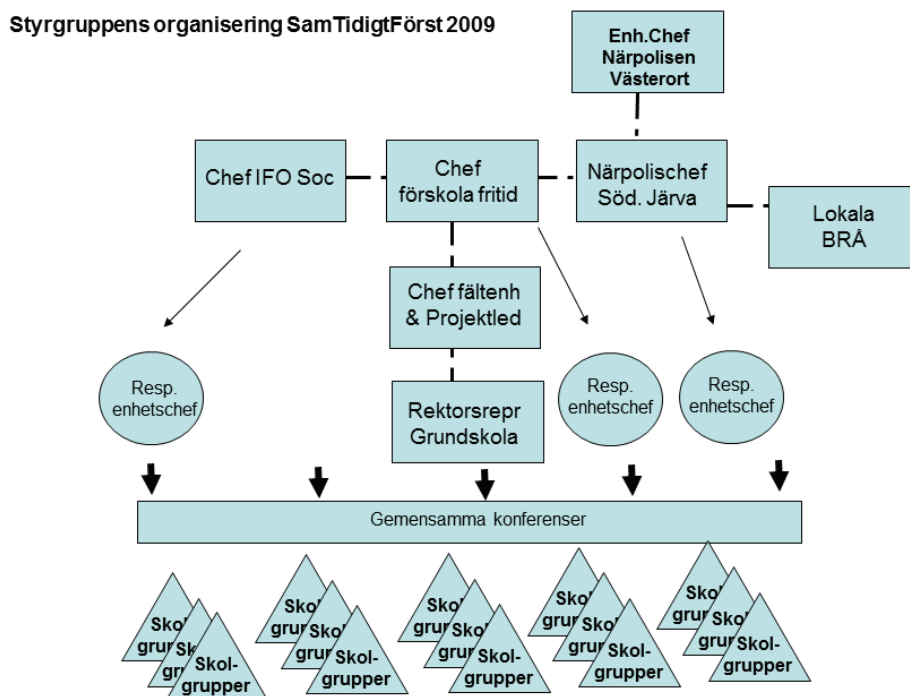
projekt till en början hade sikte på. En relevant fråga i detta sammanhang blir naturligtvis om det är enklare och mindre problematiskt att hitta en struktur för samverkan när det finns påtagliga problem att samverka kring?

Samverkan i respektive stadsdel?

Det är svårt att frånga betydelsen av att använda ett organisationsteoretiskt perspektiv för att försöka förstå implementering av samverkansstrategier mellan så många olika former av organisationer. Dom representeras i bägge projekten av kommunala, statliga, privata och ideella organisationsformer som innefattar en mängd olika professioner, och många olika hierarkiska nivåer inom varje organisationsform. Detta är vanligt vid samverkan mellan *Human Service-arbete* i allmänhet och med inriktning på barn och unga i synnerhet. I anslutning till frågan om vad de bägge stadsdelarna, Skarpnäck och Spånga Tensta kan lära av varandra vill vi visa på organisatoriska och strukturella egenskaper som genom att åskådliggöras kan bidra till en kunskapsöverföring mellan stadsdelarna.

Tre saker vill vi särskilt peka på. Nämligen betydelsen av socialtjänstens representation i styrgrupperna, beslutsmandat hos respektive deltagare/organisationsrepresentant på styrgruppsnivå, samt betydelsen av skolväsendets representation på strategisk nivå. Inledningsvis redovisas det bägge stadsdelarnas organisering kring respektive samverkansstrukturer.

Figur 7.1 Styrning och strategisk ledning SamtidigtFörst (2009)

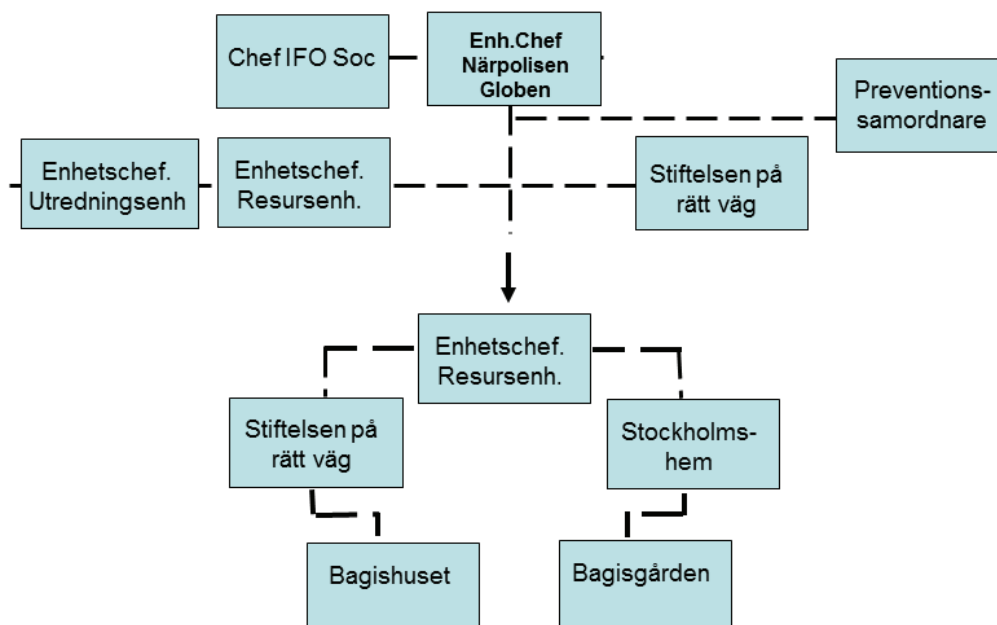

Figur 7.1 Är ett försök att visa styrgruppsdeltagarnas position i förhållande till varandra utifrån deras positioner i respektive ”hemorganisation”. Chef för socialtjänstens Individ och familjeomsorg, IFO, chefen för förskola och fritid samt närpolischefen kan sägas befinna sig på motsvarande hierarkiska nivå. Enhetschefen för närpolisen befinner sig lite högre upp i sin chefsposition medan projektledaren, chefen för fältenheten, befinner sig på en något lägre chefsnivå i förhållande till chefen för IFO. Minst jämlik i styrgruppen, när det gäller chefsnivå och position inom sin egen organisation, är rektorsrepresentanten för grundskolorna, vilket kan förändras om chefen för grundskolorna i Spånga Tensta tar en plats i styrgruppen. Hur man tänker möta friskolorna och gymnasier är inom ramen för detta utvärderingsarbete inte känt.

I Samtidigt Först fanns inte någon projektgrupp placerad mellan den strategiska nivån (styrgruppen) och den operativa nivån (skolgrupperna). Tanken var att varje chef efter strategisk planering i styrgruppen skulle återvända till sin hemorganisation och föra samverkansstrategierna vidare till sina enhetschefer. Dessa skulle i sin tur leda och fördela de så kallade ”skolgrupperna”. Till stöd för detta arbete skulle ett antal regelbundna organisationsövergripande konferenser anordnas varje år.

Figur 7.2 Styrning och strategisk ledning Skarpnäckslyftet 2011

Styrning och strategisk ledning Skarpnäckslyftet 2011

Figur 7.2 Är ett försök att visa styrgruppsdeltagarnas position i Skarpnäckslyftet i förhållande till varandra, utifrån deras positioner i respektive ”hemorganisation”. Till skillnad från Samtidigt Först består Skarpnäckslyftets styrgrupp/strategiska nivå av chefer på två nivåer från socialtjänsten. Både Chefen för IFO samt två enhetschefer. I Skarpnäckslyftets

styrgrupp finns ingen representation från skolväsendet, vare sig på rektors-, grundskolechefs eller gymnasienivå. Hur friskolorna ska mötas i denna samverkan framgår inte heller.

Socialtjänstens representation i styrgrupperna

Vi har tidigare visat att det finns en öppenhet och flexibilitet i organiseringen och arbetssättet i Skarpnäckslyftet och som ansetts ha ett antal fördelar. Öppenhet och flexibilitet inom socialtjänsten kan relateras till begreppen integrerad respektive specialiserad socialtjänst. Forskning har visat att ett integrerat arbetssätt ökar möjligheterna att göra relevanta och individuellt anpassade insatser och att det förbättrar samverkan inom och utanför den egna organisationen (Blom et al. 2011:14). Ur ett brukar-/ungdomsperspektiv, för de unga pojkar som tagit chansen att närma sig fritidsgårdarna och som har blivit selekterade och fått möjligheten att erhålla stöd och aktivering har det enligt intervjuerna också framkommit att det är positivt. Men hur kan det komma sig att Skarpnäckslyftet (som är en del i en socialtjänst med specialiserad organisering av IFO) kan arbeta på detta integrerade och flexibla sätt och komma i gång så snabbt, medan uppbyggnaden av SamtidigtFörst haft en lång startsträcka och än idag inte har alla ”skolgrupper” på operativ nivå igång?

Vi tror att strukturen i styrgruppen på den strategiska nivån kan ha betydelse för hur framgångsrik man är i sin samverkan och vi tror även att hur man har organiserat ”mellannivån” mellan strategisk nivå och operativ nivå kan ha betydelse för detta. Det utgör en skillnad om styrgruppen på strategisk nivå är organiserad med möjlighet att överbygga den byråkratiska och specialiserade socialtjänstorganiseringen eller om den är strukturerad för att bibehålla specialiseringsstrukturen.

I Skarpnäckslyftets styrgrupp finns som sagts tidigare chefer från socialtjänsten representerade på två nivåer. Chefen för IFO, och respektive enhetschef för utredningsenheten och det som kallas resursenheten, i korthet den enhet som genomför de sociala insatser som utredningsenheten kommit fram till behövs. I SamtidigtFörst var det enbart chefen för IFO som var representerad och det resterande flödet av samverkan hanterades på konferensnivå. Möjligen upprätthåller en sådan organisering och struktur socialtjänstens specialisering med minskade möjligheter till ett flexibelt individarbete mellan socialtjänst, skola, polis och fritid med flera. Om både avdelningschef och enhetschefer för socialtjänsten är delaktiga på den strategiska nivån ökar sannolikt förtroendet för varandras arbete och kompetenser vilket samverkan i sin helhet torde tjäna på. En bredare socialtjänstrepresentation av det slag som Skarpnäckslyftet har, på den strategiska nivån, tar hänsyn till den specialiserade socialtjänstens struktur men ger genom ett upparbetat förtroende möjligheten att möjliggöra Human Service-verksamheter av integrerad och mer flexibel karaktär. Möjligen kan detta vara ett resonemang som kan komma SamtidigtFörst tillgodo i sin fortsatta samverkan. Oavsett hur stor betydelse för en fungerande samverkan från högsta ledning till minsta operativa del denna iakttagelse har, så är detta en skillnad i strategisk struktur mellan de bägge stadsdelarna. En så kallad ”överrepresentation” av ansvariga inom socialtjänstens specialiserade enheter

även på strategisk nivå kan möjligen vara ett sätt att skapa möjligheter till en ”öppnare” socialtjänst.

Att samverka med skolorna

I både Skarpnäckslyftet och SamtidigtFörst är den strategiska samverkan med skolväsendet ett önskat och till vissa delar i nuläget påbörjat utvecklingsområde. I SamtidigtFörst styrgrupp representerades skolväsendet till en början av en rektor från en grundskola. I Skarpnäckslyftet finns inte någon, utifrån det material vi erhållit, från skolväsendet representerad vare sig i styrgrupp eller i projektgrupp. Inom ramen för denna utvärdering har det genom intervju dels med Eva-Britt Leander i Spånga Tensta och dels av materialet om Skarpnäckslyftet framkommit två saker som vi anser kan bidra till en förbättrad samverkan med skolväsendet.

Inom Skarpnäckslyftet har man, som sagts tidigare, startat ett utvecklingsarbete mellan resursenheten i Skarpnäck och Gymnasieslussen i Stockholm. Detta i anslutning till det enligt Skollagens andra kapitel 18 § om det kommunala uppföljningsansvaret³. Inom Skarpnäckslyftet tänker man sig att resursenheten tillsammans med Gymnasieslussen ska se över de ungdomar i stadsdelen som efter antagningsperiodens slut visats sig inte ha någon sysselsättning och genom samverkan erbjuda och motivera dessa unga till att läsa vidare på gymnasiet.

Av intervju med Eva-Britt Levander angående SamtidigtFörst framgick att det arbetas för att ansluta en grundskolechef till styrgruppen. En grundskolechef ansvarar för grundskolorna i ett stadsdelområde inom Stockholms stad och har ungefär 17 grundskolor som har var sin rektor (1 www.stockholm.se). Att ha en sådan medverkan förväntas förbättra samverkan mellan skola, polis och socialtjänst i SamtidigtFörst. En grundskolechef har, till skillnad från den rektor som tidigare representerade grundskolorna i SamtidigtFörst ett tydligt beslutsmandat i sin egen organisation vilket överensstämmer bättre med de övriga representanterna i styrgruppen för SamtidigtFörst. Detta torde innebära att styrgruppen för SamtidigtFörst kan fatta fler övergripande gemensamma beslut över organisationsgränserna, vilket sannolikt strategiskt kan förbättra samverkan i flera led i stadsdelens arbete med barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa. En sådan organisering på styrgruppsnivå för Skarpnäckslyftet kan sannolikt gynna samverkan med skolväsendet även i Skarpnäck.

Skarpnäckslyftet i relation till intentionerna i förslaget om sociala insatsgrupper (SOU 2010:15)

Under våren 2011 och under tiden för genomförandet av denna utvärdering infördes på försök, och på initiativ av Stockholms länspolismästare Carin Götblad, sociala insatsgrupper på ett antal orter inom Stockholms län. Sociala insatsgrupper är ett förslag till

³ Innebär att kommunerna ska följa upp ungdomar som inte har en gymnasieplats eller ett arbete efter fullgjord skolplikt.

strukturerat och förstärkt samarbete mellan i första hand socialtjänst, polis, skola och kriminalvård kring ungdomar och unga vuxna som riskerar att dras in i grov kriminalitet och/eller ungdomar som är motiverade att lämna en kriminell gruppering. Huvudman för arbetet i sociala insatsgrupper är respektive socialtjänst. Stadsdelen Skarpnäck är en av försöksorterna och har skapat en egen struktur för arbetet med sociala insatsgrupper. Det har därmed bedömts vara av relevans att försöka positionera projekt Skarpnäcksllyftet i förhållande till intentionerna med sociala insatsgrupper i SOU 2010:15 och jämföra intentionerna i förhållande till Skarpnäcks egen modell för sociala insatsgrupper.

Inför redogörelse av detta avsnitt bör det påpekas att arbetet med sociala insatsgrupper under tiden för genomförandet av denna utvärdering har startat på två parallella nivåer nära nog samtidigt. Dels i Stockholms län på Södra Järva, på Gotland, i Södertälje och i Skarpnäck på initiativ av länspolismästaren, och dels på nationell nivå på tolv orter under ledning av Rikspolisstyrelsen. De nationella pilotprojekten startade officiellt den 15 juni 2011. Det är därmed inte möjligt att göra några exakta jämförelser av någon specifik typ av social insatsgrupp. Detta då ett antal av de existerande grupperna fortfarande är under uppbyggnad samt att de som startat upp inom ramen för försöksorterna i Stockholms län är upprättade efter deras specifika lokala förutsättningar.

Inledningsvis följer en sammanfattning av innehållet i den offentliga utredningen SOU 2010:15 med fokus på Regeringens argument för och intentionerna med sociala insatsgrupper. Avsnittet avslutas sedan med en diskussion kring projekt Skarpnäcksllyftet, så som det framställs och definieras i förevarande utvärdering i relation till intentionerna med sociala insatsgrupper så som de framställts i den studerade offentliga utredningen.

Sociala insatsgrupper - en del i arbetet mot grov brottslighet

Den offentliga utredning som ligger till grund för förslaget om sociala insatsgrupper är att betrakta som del i den nuvarande regeringens mobilisering mot den grova brottsligheten (Internet 11). Våren 2009 erhöll länspolismästare Carin Götblad uppdraget av justitieministern att utreda och föreslå lösningar för att förhindra ungas etablering i kriminella grupperingar och underlätta avhopp därifrån. Den övergripande målsättningen med de sociala insatsgruppernas arbete är att erbjuda alternativ till en kriminell livsstil.

Målgrupper för Sociala insatsgrupper

I utredningen fastställs ett antal riskfaktorer i ungdomars liv som anses påverka dem att begå brott likväl som att ingå i kriminella grupperingar. Vidare beskrivs att ungdomsbrottsligheten det senast decenniet varit relativt stabil. Emellertid har återfall bland kriminellt belastade ungdomar ökat. Både svensk och internationell forskning har visat att unga som ingår i ett kriminellt nätverk begår fler brott än de som inte kan knytas till sådana grupperingar (a. a.:50) Tidigare forskning har även visat att vissa omständigheter förefaller öka risken för att unga går med i kriminella grupperingar. Med andra ord löper vissa unga större risk att begå brott än andra. På en strukturell nivå utgör socialt instabila, etniskt och ekonomiskt segregerade områden riskfaktorer (a. a.:50). Det

innebär till exempel att ju större andel resurssvaga hushåll ett område har, desto högre tenderar ungdomsbrottsligheten att vara. Socialt utsatta områden med hög ungdomsarbetslöshet innebär vidare en ökad risk för att ungdomar söker sig eller rekryteras till kriminella nätverk, något som kan knytas till utanförskap och betydelsen av att vara delaktig i samhällslivet. Ytterligare en strukturell faktor utgörs av synlighet och närvaro av samhällsservice i området som exempelvis poliser (a. a.:52)

Utredaren beskriver vidare ett antal i forskningsresultat framkomna riskfaktorer på individnivå. Här framgår att unga i socioekonomiskt svaga familjer har ökad risk att gå med i kriminella nätverk. Forskning visar också att förekomsten av brottslighet och delaktighet i kriminella nätverk är betydligt lägre då relationen till föräldrarna är positiv, ömsesidig och bygger på respekt och tillit (SOU 2010:15:52). Vidare ökar risken om ungdomen har syskon och/eller vänner som ingår i kriminella nätverk. I detta sammanhang är skolan oerhört betydelsefull eftersom många elever knyter sociala kontakter i grundskolan och gymnasiet. Det poängteras även i rapporten att elever med inlärnings-svårigheter och elever som vantrivs i skolan i högre grad än andra unga riskerar att gå med i kriminella grupperingar. Unga som tidigt börjar begå brott och som dömts till påföljd återfinns också oftare i ett kriminellt nätverk (a. a.:54).

Mot bakgrund av ovan identifierade riskfaktorer föreslogs i utredningen att:

- 1) myndigheter och organisationer samlar sin kompetens i form av sociala insatsgrupper i arbetet med unga i riskzonen och
- 2) åtgärder sätts in så tidigt som möjligt för att förhindra nyrekrytering till kriminella grupperingar.

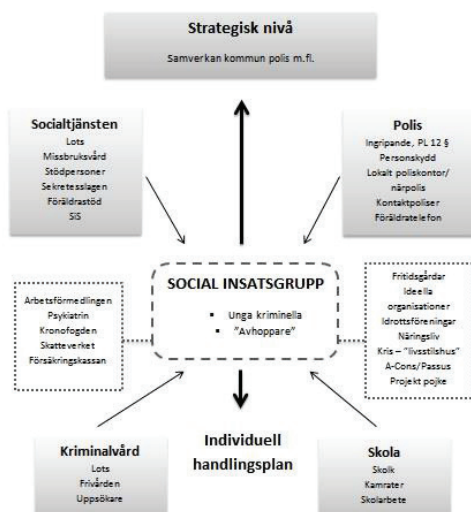
För att motverka kriminella grupperingar och etablering av sådana i samhället har regeringen föreslagit åtgärder för att dels förhindra nyrekrytering till kriminella nätverk, dels underlätta för personer som vill lämna kriminella grupperingar. Inom ramen för den offentliga utredningen föreslås att sociala insatsgrupper ska inrättas på lokal nivå, huvudsakligen för att samordna insatserna kring unga i riskzonen. Anledningen till förslaget om sociala insatsgrupper föranleds av att unga som riskerar att rekryteras till kriminella nätverk har ansetts ha behov av ett samlat och strukturerat stöd.

Samverkan – hängrännor istället för stuprör

En central förutsättning i arbetet att motverka och förhindra ungdomskriminalitet består av myndighetssamverkan (SOU2010:15:88). Myndighetssamverkan kan organisatoriskt metaforiskt beskrivas som ”hängrännor istället för stuprör” och innebär här att sektoriella myndigheter samordnar sina insatser för att lösa individers problem. För att motverka ungdomskriminalitet bedöms att myndigheter och andra organisationer utvecklar en långsiktig och hållbar samverkan kring unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt genom kriminalitet. I ungdomsarbetet generellt och för unga i riskzonen specifikt anses ett samarbete bortom och utanför den offentliga sektorn nödvändig. Genom ett samarbete med näringslivet tänker man sig att ungdomars möjlighet till meningsfull sysselsättning i form av praktikplatser och jobb ökar. I det preventiva ungdomsarbete utgör

föreningslivet en betydelsefull aktör, inte minst när det gäller social inkludering och gemenskap. Myndigheter, näringsliv och det civila samhället ses således i utredningen alla som viktiga aktörer som rör sig på den samhällsliga arenan i arbetet som kan förhindra brottslighet och kriminella grupperingar. Att samla goda krafter ses därför av utredarna som en stark motåtgärd mot ungdomskriminaliteten, framför allt när det gäller att identifiera unga som befinner sig i riskzonen men även för de ungdomar som redan tillhör i kriminella nätverk och som vill hoppa av. Bakgrunden till utredningens förslag om en förstärkt samverkan har sin grund i att kommuner och myndigheter redan samverkar kring unga i riskzonen för att utveckla en kriminell livsstil men att denna samverkan bedömts ineffektiv, kortsiktig och sällan leder till att unga upphör med brott (a.a :87).

Figur 8.1. Överblick av samverkande krafter mot ungdomskriminalitet och kriminella grupperingar (Källa: SOU 2010:15:17)

Struktur för samverkan – strategisk och operativ nivå

Enligt förslaget i SOU 2010:15 är de sociala insatsgrupperna *en struktur för samverkan* där socialtjänsten bär huvudansvaret eftersom myndigheten har ett särskilt uttalat ansvar för barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa. Samverkansstrukturen ska byggas upp kring de aktörer som enligt lag och samhällelig konsensus, näst efter vårdnadshavarna, har olika nivåer och former av ansvar för barn och unga i riskzonen. Främst gäller detta socialtjänst, polis och skola. I anslutning till respektive ungdom eller ung vuxens behov kommer insatsgrupperna sannolikt att behöva knyta andra aktörer till det samverkande arbetet, till exempel, åklagarmyndigheter, Statens institutionsstyrelse (SiS), kriminalvården, missbruksvården och psykiatrin. De samverkande aktörerna inom grupperna kan därför se något olika ut beroende av den ungas behov.

De insatser som bör ges inom ramen för de sociala insatsgrupperna handlar följaktligen om att mellan myndigheter och andra organisationer på chefsnivå samordna befintliga insatser. Eftersom kommuner och andra organisationer redan samverkar kring unga med

risk att utveckla en kriminell livsstil, föreslås av utredningen att inledningsvis använda befintliga samverkansstrukturer (SOU 2010:15:93). Med stöd av den samverkansstruktur som redan etablerats i respektive kommun, stadsdel och polismästardistrikt, ska en samverkansstruktur motsvarande förslaget om sociala insatsgrupper upprättas på strategisk nivå. Det strategiska arbetet består av att upprätta en långsiktig och övergripande samverkan mellan myndigheter och organisationer på chefsnivå genom att fastställa;

- 1) inom vilka områden samverkan ska utövas och
- 2) vilka åtaganden var och en ska göra i detta arbete.

Inom ramen för det strategiska arbetet ingår även att utvärdera arbetet på den operativa nivån, det vill säga det samverkande arbetet i de sociala insatsgrupperna (a. a.:95-96).

Förslaget om sociala insatsgrupper handlar om att samordna stöd och hjälp för unga som antingen riskerar att utveckla en vanekriminell livsstil eller som vill bryta med kriminella nätverk. För att arbetet i insatsgrupperna ska vara effektivt krävs att samverkansformen har stöd från den strategiska nivån, det vill säga att ramar och struktur för samverkan är förankrad på chefsnivå. Nyckelaktörerna inom insatsgrupperna är som tidigare nämnts socialtjänsten och polisen men andra organisationer och kontaktpersoner ska knytas till projekten vid behov. Det operativa samverkansarbetet kan innefatta strukturella och individuella insatser med fokus på att stärka ungas sociala nätverk i skolan, arbete och under fritid. Inom insatsgrupperna ska samverkande parter representeras av en kontaktperson, exempelvis första linjens chefer på operativ nivå eller personer som har mandat att fatta beslut om faktiska insatser.

Kontaktpersonerna ska träffas regelbundet, minst en gång per månad. Vid dessa tillfällen ska individuella handlingsplaner utarbetas med tydliga mål kring vad som behöver göras för att den unga ska upphöra med brott. Vid upprättandet av handlingsplanen ska den unge och dennes föräldrar delta. I planen ska framgå vilka åtgärder som ska vidtas och av vem. Planen ska sedan följas upp för utveckling, justering och att planerade åtgärder också utförts. Socialtjänsten ska även utse en socialsekreterare som fungerar som lots för den unga. Detta betyder i korthet att vara ett stöd för den unge och verka för att de åtgärder som planerats i den individuella handlingsplanen också genomförs.

Andra förutsättningar i arbetet med sociala insatsgrupper

En utgångspunkt i arbetet i sociala insatsgrupper är att kartlägga och identifiera unga som är på väg in i en kriminell livsstil (SOU 2010:15:96). För att underlätta kartläggning föreslås i utredningen att Socialstyrelsen tar fram en riskbedömningsmanual som ska vara till hjälp för att identifiera ungdomars risk för fortsatt kriminalitet. I Rikspolisstyrelsens nationella pilotförsök har man enats om att använda riksbedömningsmanualen SAVRY⁴ på samtliga orter. Mot bakgrund av att det samverkande arbetet inom insatsgrupperna bygger på att utbyta information föreslås även en lättning i socialtjänstsekretessen för att underlätta kommunikationen mellan polis och socialtjänst (SOU 2010:15:96). I väntan på

4 SAVRY står för Structured Assessment of Violence Risk in Youth.

regeringens beslut om eventuell sekretesslättning har samtliga försöks- och pilotgrupper på regional och nationellnivå, föreslagits att använda så kallade samtyckesblanketter för att få tillstånd av den unge och/eller dennes vårdnadshavare att under en begränsad tid dela information mellan aktuella myndigheter.

Projekt Pojke

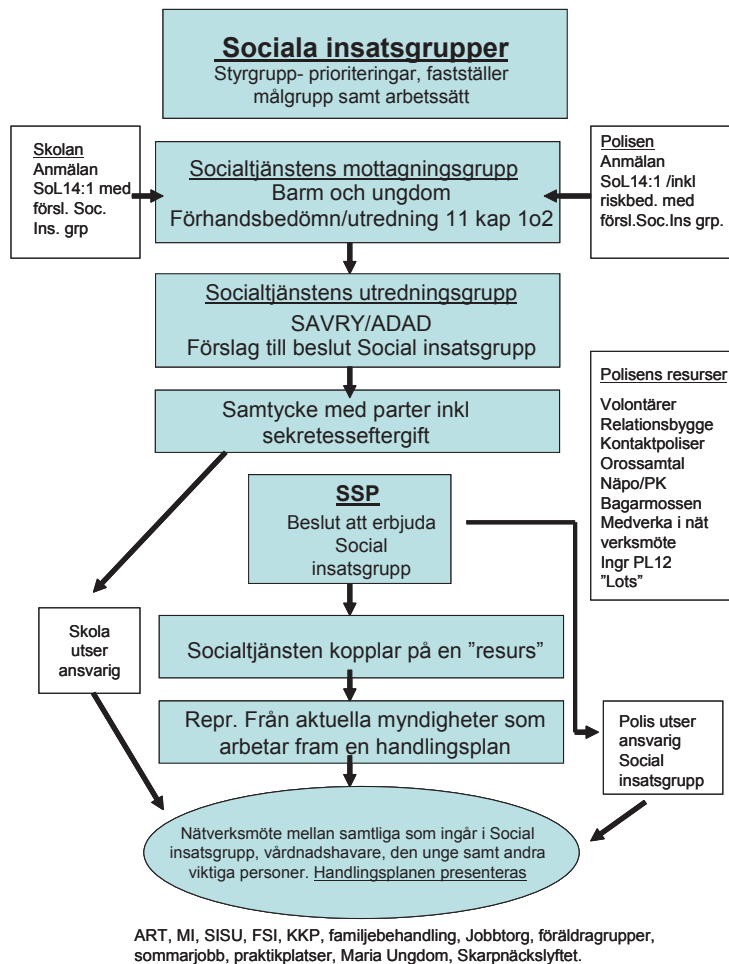
Ett förslag i utredningen om arbete mot kriminella grupperingar (SOU 2010:15) består av att särskilt uppmärksamma och stödja tonårsskollar och unga män.

Bakgrunden till förslaget handlar om att ungefär 5000 unga riskerar att värvas till kriminella grupperingar och att majoriteten av dessa är tonårspojkar och unga män (SOU 2010:15:11). I den kriminologiska forskningen framkommer också att ungdomsbrottsligheten domineras av pojkar och unga män samt att män står för majoriteten av den grövre brottsligheten. Det finns också en skillnad mellan pojkar och flickor när det gäller vilka brott som begås; pojkar misstänks oftast för skadegörelse, misshandel och olovlig körning, flickor för snatteri, bedrägeri och narkotikabrott (BRÅ 2008:23:354). Regeringen avser emellertid inte att Projekt Pojke ska omfatta alla tonårspojkar och unga män i ett specifikt område utan projektet ska erbjudas till de killar som ännu inte knutits till någon gängrelaterad brottslighet men som befinner sig i riskzonen för att rekryteras till kriminella nätverk. En tanke med Projekt Pojke är att fånga upp de tonårspojkar och unga män som av olika skäl befinner sig i ett samhälleligt utanförskap. Många av de tonårspojkar och unga män som riskerar att värvas till kriminella gäng befinner sig enligt SOU 2010:15 inte sällan i samhällets utkant, utan utbildning eller arbetslivserfarenhet. En del har föräldrar som ingår i kriminella nätverk, andra har brottsaktiva syskon eller släktingar. Att arbeta med förhållningssätt, attityder och värderingar är därför ett viktigt inslag i projektet (DN 2010). Genom individinriktade insatser ska dessa tonårspojkar och unga män ges möjlighet till yrkesträning, arbete och meningsfull fritidssysselsättning (SOU 2010:15:106).

Skarpnäckslyftet och sociala insatsgrupper

Stadsdelen Skarpnäck har som sagts inledningsvis upprättat en organisation för social insatsgrupp.

Figur 8.2. Överblick över Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings sociala insatsgrupp utifrån stadsdelens självständigt upprättade skiss.

Figur 8.2 visar hur stadsdelen Skarpnäck organiserat sig i sin sociala insatsgrupp. Figuren visar också att Skarpnäckslyftet betraktas som en resurs bland flera. Bilden visar bland annat att arbetet styrs av en beslutande styrgrupp. Selektion genom prioritering/utredning avses genomföras genom inkommande anmälningar om misstanke om att barn far illa till socialtjänsten enligt Socialtjänstlagens 14 kap §1. Socialtjänsten har alltså huvudansvaret för verksamheten och man avser upprätta en individuell handlingsplan kring den unge. Insatsgruppen avser använda sig av riskbedömningsinstrumentet SAVRY och det finns en operativ grupp (SSP) som består av de samverkande aktörerna skola, polis och socialtjänst. Allt detta går i linje med regeringens förslag om sociala insatsgrupper. Figuren visar också vilka resurser man har att tillgå där Skarpnäckslyftet är en av dessa. Det framgår inte i vilken omfattning man avser samverka med Kriminalvården, Frivården och Statens institutionsstyrelse. Tre av regeringen utpekade aktörer i det samverkande

arbetet i relation till ungdomar och unga vuxna som är motiverade att lämna kriminella grupperingar.

Resultat av jämförelser

Efter jämförelser mellan Regeringens intentioner med sociala insatsgrupper och projekt Skarpnäckslyftet samt Skarpnäcks egen sociala insatsgrupp vill vi särskilt lyfta fram två iakttagelser som kan få betydelse i ett fortsatt utvecklingsarbete för projekt Skarpnäckslyftet. Här dras också två jämförande paralleller med projekt SamtidigtFörst i Spånga Tensta.

Socialtjänstens enhet för myndighetsutövning och resursenheten är, enligt upprättade organisationsmodeller representerade (samverkar) om än på lite olika vis, i både Skarpnäckslyftet och i Skarpnäcks sociala insatsgrupp. Med anledning av att vi uppfattat att ett resultat av detta genererat en mer flexibel och öppen socialtjänst (se avsnittet om integrerad respektive specialiserad socialtjänst) skulle det vara möjligt att Skarpnäckslyftet inte bara kan ses och används som resurs i en handlingsplan för en ung pojke utan också som en väg in i social insatsgrupp via Bagisgården.

Den andra iakttagelsen är att arbetet i Skarpnäckslyftet, (likt projektet Tensta Against Crime i Stadsdelen Spånga Tensta) går till synes i linje med regeringens förslag om ”Projekt Pojke”. Tanken med Projekt Pojke är att dessa ska drivas genom att statliga och kommunala myndigheter i samverkan med exempelvis näringslivet har fokus på särskilda satsningar på tonårspojkar och unga män i det som man i regeringsförslaget mest ”utsatta bostadsområdena”. Regeringens intentioner är att ett sådant arbete bland annat ska innehålla yrkesträning, arbete och psykosocialt stöd. (SOU 2 2010:15:3).

Slutligen finns också en likhet mellan Skarpnäckslyftet, sociala insatsgrupper enligt SOU2010:15 och SamtidigtFörst och det är intentionerna och ambitionerna att erbjuda unga pojkar i riskzonen resurser och insatser både på individ- och strukturnivå. Man har alltså inom samtliga tre samverkansstrategier/ungdomssatsningar insett behovet av att arbeta parallellt på bägge nivåer.

Avslutande sammanfattning – stöd för fortsatt utveckling

Det övergripande syfte med denna utvärdering är att utveckla och stödja projekt Skarpnäckslyftet. Utvärderingen har således karaktären av en formativ utvärdering av ett pågående projekt. De frågor som har legat till grund för möjligheten att uppfylla syftet är: Vad är Skarpnäckslyftet? Vilka är det samverkande processerna? Vad har Skarpnäckslyftet betytt för ungdomarna? Vilken teoretisk grund kan idén om Skarpnäckslyftet sägas vila på? Vad kan Skarpnäckslyftet och SamtidigtFörst lära av varandra och hur förhåller sig idén om Skarpnäckslyftet till intentionerna i förslaget om Sociala insatsgrupper (SOU 2010:15)? Här redogörs i sammanfattande punktform för de iakttagelser som vi särskilt vill lyfta fram med hänvisning till utvärderingens syfte: stöd för fortsatt utveckling av Skarpnäckslyftet synnerhet och för liknande projekt i allmänhet.

- Skarpnäckslyftets operativa arbete med ungdomar och unga vuxna kan delas in i tre underkategorier; identifiering och trygghetsskapande, fritidsaktiviteter samt riktat stöd.
- Skarpnäckslyftets intentioner med sitt arbetssätt kan beskrivas som en process uppdelade i fem av varandra beroende nivåer; 1. aktivera ungdomar i fritidsaktiviteter; 2. relationsskapande mellan professionella och ungdomar (unga vuxna); 3. identifiera ungdomsproblematik och selektera ungdomar till riktat stöd; 4. erbjuda aktivitet stöd/resurs eller insats samt 5. minska ungdomsproblematik och erhålla tryggare medborgare i stadsdelen. Genom att selektera specifika ungdomar till Skarpnäckslyftet riktas en stor del av arbetet mot ett begränsat antal unga vuxna. Denna särskilda process, menar vi, är det som definierar projektet.
- Centralt för arbetet i Skarpnäckslyftet är de bägge fritidsgårdarna, där Bagisgården har en särskild position i relation till det mer riktade stödet i projektet. Fritidsgårdar med en relativt stor ”öppenhet” och ett ungdomsperspektiv utan för mycket inslag av byråkrati torde underlätta för ungdomarna och unga vuxna att ta kontakt och våga skapa relation med dom som arbetar där.
- Den samverkande frekvensen är högre inom Skarpnäckslyftets projektgrupp än mellan aktörer i projektgruppen och externa samverkande aktörer vilket kan försvåra för samverkan i sin helhet. Beslut kan uppfattas som för interna och hastiga för omkringliggande aktörer som ska arbeta med ungdomarna. Detta kan dels bero på att arbetet i projektgruppen är ”för flexibelt” och möjligen akutstyrt eller att projektgruppens sammansättning behöver ses över så fler berörda aktörer är med när beslut fattas.
- Skarpnäckslyftet behöver och vill utveckla samverkan med skolväsendet och föräldrar. Vad gäller Skarpnäckslyftet och samverkan med grundskolorna kan Skarpnäck lära av projekt SamtidigtFörst i Spånga-Tensta som arbetar för att ansluta grundskolechefen för stadsdelen till sin styrgrupp. SamtidigtFörst kan å sin sida lära av Skarpnäckslyftet som arbetar för närmare med Gymnasieslussen i Stockholms stad.
- Intervjuade ungdomar som deltagit och deltar i Skarpnäckslyftet framhåller de professionellas bemötande och förmedling av jobb som positivt. De benämner detta som, respektfullt bemötande och ”levnadsgrejer, bra grejer”.
- Ungdomarna och det unga vuxna uttrycker också vikten av att personalen på fritidsgårdarna ”håller vad dom lovar”
- Skarpnäckslyftets profil till omgivningen är att det är ett projekt för alla ungdomar i stadsdelen. Iakttagelser som gjorts inom ramen för utvärderingen tyder på att det arbete som utförs med riktade resurser och levnadsgrejer blir riktat till pojkar. En utveckling och uppmärksamhet av genusperspektivet i Skarpnäckslyftet kan leda till att den officiella profilen uppfylls.
- Skarpnäckslyftet kan placeras in i fyra teoretiska inriktningar Systemteori,

Community Work, Social kontroll och organisationsteori om integrerad respektive specialiserad socialtjänst (IFO). Det systemteoretiska perspektivet blir synligt genom förekomsten av användandet av nätverksstrukturer på flera nivåer. Både i själva Skarpnäckslyftet, inom och mellan myndigheter i samverkansstrukturer och i synen på hur handlingsplaner bäst motiveras inom ramen för Skarpnäcks sociala insatsgrupp. Att ha ett systemiskt synsätt på hur ungdomars problem bäst ska behandlas och förebyggas och formalisera genom att samla den unges hela sociala nätverk (både professionella och privata aktörer) kan sägas vara ett sätt att förena "hårda" och "mjuka" värden. Att ha ett systemiskt synsätt på samverkan mellan centrala aktörer på professionell nivå kan vara ett sätt att underlätta samverkan i stort. Detta då det genom ett systemiskt synsätt blir naturligt att fatta beslut och planera för ungdomar enligt devisen att helheten är mer än summan av delarna.

- Skarpnäckslyftet kan sägas bygga på en integrerad socialtjänst, trots en i grunden specialiserad Individ- och familjeomsorg inom socialtjänsten. Därmed finns potential för god samverkan, bra klientarbete och ett flexibelt förhållningssätt i stället för byråkratiskt bemötande med ungdomar och unga vuxna. Ett integrerat arbetssätt behöver också kompletteras med en specialiserad och byråkratisk socialtjänst i anslutning till rättssäkerhetsaspekten.
- Skarpnäckslyftet har trots en specialiserad individ- och familjeomsorgsenhet (IFO) lyckats skapa ett integrerat arbetssätt. Detta kan möjligen förklaras av den breda representationen från socialtjänstens sida i styrgruppen för projektet. Detta skiljer också Skarpnäckslyftets styrgrupp och strategiska nivå från SamtidigtFörst i Spånga Tensta (2009) där det var avdelningschefen för hel IFO som är representerade socialtjänsten.
- Skarpnäckslyftet använder, likt många andra projekt med fokus på ungdomar och brottsförebyggande arbete, begreppet ungdomsproblem i relation till otrygghet i stadsdelen. Genom att se över projektets diskurs kan Skarpnäckslyftet sannolikt hitta möjliga vägar till att förbättra medborgarnas uppfattningar om ungdomar som grupp och deras "skuld" till alla problem i stadsdelen.

- Skarpnäckslyftet och SamtidigtFörst har fler likheter än skillnader. Lärdomar som kan utbytas är dels socialtjänstens organisering och representation i respektive styrgrupp och erfarenheterna kring grundskolechef och Gymnasieslussen. SamtidigtFörst använder i mycket liten utsträckning begreppet ungdomsproblem och använder istället barn och unga som far illa, eller riskerar att fara illa.
- Skarpnäckslyftet, med hänvisning till det integrerade sociala arbetet, torde inte bara kunna fungera som en resurs i relation till Skarpnäcks egen sociala insatsgrupp utan även som en ingång till social insatsgrupp.
- Skarpnäckslyftet och arbetet på Bagisgården samt SamtidigtFörst och då främst arbetet med projekten TtT och TaC har flera överensstämmelser med Regeringens intentioner med sociala insatsgrupper och Projekt Pojke.
- Med reservation för hur utvecklingsprocessen för SamtidigtFörst har framskridit sedan Ersta Sköndal högskola genomförde processutvärderingen 2009 finns en teoretisk nivåskillnad att åskådliggöra. SamtidigtFörst hade 2009 en lösningsfokuserad teoretisk grund. Skarpnäckslyftet har till synes en utvecklad systemteoretisk grund. Vad denna nivåskillnad innebär för de bägge projekten har inte studerats här. Kanske kan ett utbyte mellan stadsdelarna kring betydelsen av ett systemteoretiskt perspektiv i samverkan stimulera ett fortsatt utvecklingsarbete.
- I Skarpnäckslyftets organisationsskiss framgår ingen representation eller samverkan med Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse eller Frivården. Det behöver inte betyda att tillfälliga samarbeten inte existerar kring vissa ungdomar och unga vuxna. Men till Regeringens intentioner med sociala insatsgrupper hör också en utvecklad samverkan mellan polis, socialtjänst och ovan nämnda organisationer och myndigheter rörande ungdomar och unga vuxna som vill lämna kriminella grupperingar. För etablera strategi och strukturer för så kallade ”avhopp” behövs sannolikt ett fortsatt utvecklingsarbete.

Referenser

- Ambjörnsson, F (2003). *I en klass för sig – Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm:Ordfront.
- Antonovsky, A. (1979). *Health, Stress and Coping*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Berg, G., Gustafsson, C. & Johansson Meinke, M. (2010). *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*. Stockholm: Brottsförebyggande Rådet, Rikspolisstyrelsen & Sveriges kommuner och landsting.
- Bergmark, Å. & Lundström, T. (2005). *En sak i taget? Om specialisering inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg*. Socialvetenskaplig tidskrift, 2-3, s. 125-148.
- Blom, B., Morén, S., & Perlinski, M. (2011). *Hur bör socialtjänstens IFO organiseras?* Socionomen, 4, s. 12-16.
- Brå (2008). *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*. Brottsförebyggande rådet 2008:23. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Börjeson, B. (2008). *Att förstå socialt arbete*. Stockholm: Liber
- Cohen, S. (1991). *Visions of Social Control – Crime, Punishment and Classification*. United Kingdom: Polity Press.
- Danermark, B. (2005). *Samverkan - himmel eller helvete? – En bok om den svåra konsten att samverka*. Malmö: Glerups förlag AB.
- Denk, T. (2002). *Komparativ metod: förståelse genom jämförelse*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, B. & Karlsson, P-Å.(1989). *Organisationsformer inom socialtjänstens individ och familjeomsorg*, SoS-rapport 1989:39. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Faugert, S. & Sandberg B. (2007). *Perspektiv på utvärdering*. Lund: Studentlitteratur
- Forssberg, G. & Wallmark, J. (2002). *Nätverksboken – om mötets möjligheter*. Stockholm: Liber.
- Garland, D. (2001). *The culture of control. Crime and Social Order in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Gjaerum, B., Grøholt, B., & Sommerschild, H. (Red).(1999). *Att bemästra. Motståndskraft, skydds faktorer och kreativitet bland utsatta barn, ungdomar och deras familjer*. Stockholm: Svenska föreningen för psykisk hälsa.
- Hasenfeld, Y.(1983). *Human Service Organizations*. London: Sage Publications.
- Hirdman, Y. (2004). *Genussystemet – reflektioner kring kvinnors sociala underordning*. I Carlsson, W. & Jansdotter, A. (Red.). *Genushistoria – En historiografisk exposé*. Lund: Studentlitteratur.
- Holgerrson, C. (2004). *Rekrytering av företagsledare. En studie i homosocialitet*. Stockholm: EFI, Ekonomiska forskningsinstitutet, Handelshögskolan.
- Howarth, F. (2007). *Diskurs*. Malmö: Liber
- Jacobsen, D.I. & Torsvik, J. (2008). *Hur moderna organisationer fungerar*. (3 Uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Josefsson, B., Eriksson, E-L., Johansson-Meinke, M & Larsson, B. (2007). *Strategier för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen och Socialstyrelsen: Stockholm.
- Mallander, O. (1998). *Samverkan*. I Denvall, V. & Jacobson, T. (1998).(Red). *Vardagsbegrepp i Socialt arbete – Ideologi, teori och praktik*. Stockholm: Norstedts Juridik.

- Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2006). Socialt arbete i ett internationellt perspektiv. I: *Socialt Arbete - En grundbok*. Stockholm: Natur och kultur.
- NE (2009). Nationalencyklopedien. http://www.ne.se/sve/samverka?i_h_word=samverka.
- Norström, C. & Thunved, A. (2008). *Nya sociallagarna – med kommentarer, lagar och förordningar som de lyder den 1 januari 2009*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Ronnby, A. (1995). Grupporganisering för handling. I: Sundh, K. & Turunen, P. (1995). *Social mobilisering. Om samhällsarbete i Sverige*. Stockholm: Norstedts juridik.
- SFS 2004:1298 Om ändring i Skollagen 1985:1100
- SFS 2009:400 Lag om offentlighet och sekretess
- SFS 2003:460 Lag om etikprövning av forskning som avser människor
- SFS 2001:453 Socialtjänstlag
- SFS 1990:52 Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga.
- SFS 1985:1100 Skollag
- SFS 1984:387 Polislag
- SOU2 2010:15 *Kriminella grupperingar: motverka rekrytering och underlätta anhöp.*
Sammanfattning. Betänkande av utredning. Statens offentliga utredningar
- Skarpnäck SDF (2009). *Handlingsplan 2009-2012. Utvecklingsarbete för barn och unga i Skarpnäck*. 2009-10-21. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning.
- Skarpnäck SDF (2010). *Projekt Skarpnäckshyttet 2010-2012*. 2010-05-31. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning
- Skarpnäck SDF (2011a). *Projekt Skarpnäckshyttet 2010-2012*. 2011-02-16. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning.
- Skarpnäck SDF (2011b). *Ansökan om medel för utvärdering av Skarpnäckshyttet*. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning.
- Skarpnäck SDF (2011c). *Ansökan om utvecklingsmedel för vidareutveckling av Skarpnäckshyttet*. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning.
- Swärd, H. (1998). Ungdomsproblem. I Denvall, V. & Jacobson, T. (1998). (Red). *Vårdagsbegrepp i Socialt arbete – Ideologi, teori och praktik*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Thomsson H. (2010). *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Thylefors, I. (2009). *Ledarskap i human service organisationer*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Vetenskapsrådet (2007). *Etiska riktlinjer för samhälls- och humanistisk forskning*. Stockholm:
- Vainik, A. (2009). *Projektet Samtidigt Först i Spånga-Tensta: Om organisatorisk gränsöverskridande samverkan kring barn och unga som far illa eller som riskerar att fara illa – en processutvärdering*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola.
- Westrup, U. & Persson, J. E. (2007). *Gränsöverskridande ledarskap och styrning – Förutsättningar för preventivt arbete med barn och ungdomar*. Skriftserie 2007:3: Stiftelsen. Allmänna Barnhuset.

Intervjuade personer

- Bergström, Leif (2011). Chef, resursenheten, socialtjänsten Skarpnäcks stadsdelsförvaltning.
- Blomkvist, Cia (2011). Familjebehandlare, socialtjänsten Skarpnäcks stadsdelsförvaltning
- Danielsson, Tina (2011). Förvaltare, bostadsbolaget Stockholmshem.
- Farihadi, Amir (2011). Samordnare, fritidsgården Bagishuset i Bagarmossen.

- Heglert, Kristina (2011). Avdelningen för strategiska frågor, Spånga Tensta stadsdelsförvaltning. Intervju/telefon
- Lackman, Anna (2011). Förvaltare, bostadsbolaget Stockolmshem. Intervju 2011-
- Leander, Eva-Britt (2011). Gruppchef, fältassistenter avd. förskola och fritid, Spånga Tensta stadsdelsförvaltning. Intervju/telefon och e-post
- Lindh, Lars (2011). Områdeschef, närpolisen Bagarmossen/Skarpnäck. Söderorts polismästardistrikt.
- Lorentzon, Lotta (2011). Rektor, grundskola i stadsdelen Spånga Tensta. Intervju/telefon
- Neibig, Hanz-Erik (2011). T.f. polischef, biträdande närpolischef i Spånga Tensta, Västerorts polismästardistrikt. Intervju/telefon
- Nilsson, Stefan (2011). Föreståndare fritidsgården Bagisgården i Bagarmossen samt representant för Stiftelsen På Rätt Väg.
- Winsa, Lars-Gunnar. (2011). Avdelningschef, Individ och familjeomsorg. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning. E-postkontakt.

Internet

- Internet 1: Statistiska Centralbyrån 2011. http://www.scb.se/Pages/Product_____302197.aspx.
- Internet 2: Stockholms stads Utrednings och Statistikkontor 2011. <http://www.usk.stockholm.se/internet/omrfakta/tabellappl.asp?omrade=sdo15&appl=Omradejmf&resultat=Andel>
- Internet 3: Statistiska Centralbyrån 2011 http://www.scb.se/Pages/Subject.Area_____1885.aspx
- Internet 4: Stockholms stads Utrednings och Statistikkontor 2011 <http://www.usk.stockholm.se/internet/omrfakta/tabellappl.asp?omrade=sdo15&appl=Omradesjmf&resultat=Andel>
- Internet 5: Stockholms stads Utrednings och Statistikkontor 2011 <http://www.usk.stockholm.se/internet/omrfakta/tabellappl.asp?omrade=sdo15&appl=Omradejmf&resultat=Andel>
- Internet 6: Stockholms stads Utrednings och Statistikkontor 2011 <http://www.usk.stockholm.se/internet/omrfakta/tabellappl.asp?omrade=sdo15&appl=Omraejmf&resultat=Andel>
- Internet 7: Stockholms stads Utrednings och Statistikkontor 2011 <http://www.usk.stockholm.se/internet/omrfakta/tabellappl.asp?omrade=sdo15&appl=Omraejmf&resultat=Andel>
- Internet 8: Stockholms stads Utrednings och Statistikkontor 2011 <http://www.usk.stockholm.se/internet/omrfakta/tabellappl.asp?omrade=sdo15&appl=Omraejmf&resultat=Andel>
- Internet 9: Verksamhetsberättelse Spånga Tensta 2010. <http://www.stockholm.se/Nyheter/Om-Stockholm/ST-Verksamhetsberattelsen-for-Spanga-Tensta-ar-beslutad/>
- Internet 10: Trygg i Tensta 2010. <http://www.stockholm.se/Nyheter/Om-Stockholm/ST-Verksamhetsberattelsen-for-Spanga-Tensta-ar-beslutad/>
- Internet 11: Nationell mobilisering mot den grova brottsligheten 2008 <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/105213>

2. Skarpnäckslyftet

Av Filip Wollter & Anders Kassman

Skarpnäckslyftet är ett lokalt utvecklingsprojekt som drivs av Skarpnäcks stadsdelsförvaltning, Polismyndigheten, Stiftelsen På rätt väg samt de kommunala bostadsbolagen Stockholmshem och Svenska bostäder. Målsättningen med satsningen är att öka känslan av trygghet för boende i området och att verka stödjande för ungdomar och deras familjer. Projektet är geografiskt avgränsat till stadsdelarna Bagarmossen och Skarpnäck inom Skarpnäcks stadsdelsområde. Skarpnäckslyftet genomfördes i en första treårig fas mellan 2010-2012. Denna initiala fas utvärderades av Ersta Sköndal högskola och avrapporterades i slutet av 2011 (Vainik, Robyn, & Wollter, 2013). Därefter beslutades att Skarpnäckslyftet skulle förlängas ytterligare tre år, fram till sista december 2015. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning och Stockholmshem gav i Juni 2014 Ersta Sköndal högskola i uppdrag att genomföra ytterligare en utvärdering av Skarpnäckslyftet med avrapportering våren 2015.

Bakgrund

Bakgrunden till att Skarpnäckslyftet startades var att olika indikatorer visade att boende i området kände sig allt mer otrygga när de vistades på allmänna platser. Enligt lokala aktörer försämrades samtidigt ungdomarnas situation, med exempelvis tilltagande kriminalitet, missbruk, sysslolöshet och social problematik. Denna utveckling hade lett till att Stadsdelen hade relativt många ungdomar och unga vuxna placerade på låst institution samtidigt som man hade ett ekonomiskt underskott. Flera aktörer i området började var för sig diskutera vad man kunde göra för att vända den utvecklingen. Uppfattningen var att de individriktade insatser man gjorde inte skulle vara tillräckliga för att kunna ändra kurs, utan att man behövde göra en mer omfattande satsning. Att detta engagemang kom att utmyнна i Skarpnäckslyftet, med dess specifika samarbetspartners och strukturer, är dock ett resultat av en rad sinsemellan oberoende händelser. Det första initiativet till ett mer omfattande förändringsarbete tog bostadsbolaget Stockholmshem som i april 2009 startade upp ett "allaktivitetshus" för ungdomar i en av sina lokaler. Lokalen låg i Bagarmossen och fick namnet Bagishuset. Samtidigt arbetade man inom Stadsdelsförvaltningen fram en handlingsplan, Handlingsplan 2009-2012 Utvecklingsarbete för barn och unga i Skarpnäck, för att genomföra en mer genomgripande förändring när det gäller stadsdelens ungdomsarbete (Skarpnäck SDF, 2009). Handlingsplanen innebar att stadsdelsförvaltningen avslutade det tidigare samarbetet med Lugna gatan och tog bort sina egna fältassistenter och istället anställde familjebehandlare med särskild inriktning mot ungdomar, avdelningschefen på avdelningen för individ- och familjeomsorg berättar:

I handlingsplanen fanns något som vi hade många träffar med politikerna för att få igenom, och det var att avsluta Lunga gatan. Det kostade oerhört mycket och vi tyckte inte att vi såg några resultat från det arbetet. De bara spatserade runt på nåt vis. Vi övertygade

våra politiker att detta inte var någon effektiv insats. Samtidigt ville vi ta bort fältarna. Vi tänkte att får vi ut det av fältarna som vi vill ha? Nej, tyckte vi. De är ute på skolorna och på allmänna platser och rör sig, men de bedriver inget behandlingsarbete. De går inte in i gängen och stör utan de arbetade främst med dem som kommer fram till dem. De arbetade lite för passivt. Vi hade modiga politiker som trodde på oss. Istället anställde vi familjebehandlare med vad vi kallade särskild inriktning. Dem kunde vi finansiera med pengarna från Lugna gatan och fältarna. De med särskild inriktning skulle arbeta inriktat mot ungdomar och arbeta med behandling men också arbeta på fältet och jobba på kvällar och så (Avdelningschef, avdelningen för individ- och familjeomsorg, 2015).

Samtidigt som stadsdelsförvaltningen arbetar med handlingsplanen så får man reda på att Stockholms hem startat upp Bagishuset, Avdelningschefen för Individ- och familjeomsorgen berättar.

Samtidigt som vi höll på med det här så fick vi, på det lokala brottsförebyggande rådet, information från Stockholms hem att de hade startat Bagishuset. Vad är det så vi? De svarade att de hade öppnat en gård för ungdomar eftersom det är så mycket stök och inbrott, och förstörelse. Vi sa att detta är en julklapp, bättre julklapp kan vi inte få. Samtidigt jobbade vi vidare med vår handlingsplan. // Skulle inte Stockholms hem ha startat Bagishuset i slutet av 2008, då tror jag inte vi skulle haft Skarpnäckslyftet. Vi skulle nog inte ha vågat. Så på ett sätt var det en slump (Avdelningschef Individ- och familjeomsorgen, 2015).

Att Stockholms hem öppnar Bagishuset är enligt avdelningschefen en central händelse i utvecklandet av Skarpnäckslyftet. Att ett bostadsbolag startar upp en social verksamhet som Bagishuset på eget initiativ är ovanligt och välkomnades, som vi ovan kan se, av stadsdelsförvaltningen. Stockholms hems initiativ kom att skapa förutsättningarna för det breda samarbete som sedan kom att karaktärisera Skarpnäckslyftet, där både ideella, offentliga och privata aktörer samarbetar mot en gemensam målsättning. Samarbetet mellan Stockholms hem och stadsdelsförvaltningen initierades då Stockholms hem tog kontakt med förvaltningen och frågade om stöd i själva driften av Bagishuset. Det visade sig vara en svår uppgift för Stockholms hem att driva Bagishuset med den målgrupp som fanns vid tidpunkten. Ett samarbete växte fram, Stadsdelsförvaltningen tog därmed över ansvaret för Bagishuset. Den nuvarande gruppchefen på resursenheten, beskriver tiden efter att man tagit över ungdomsgården:

Vi fick ta över en verksamhet där man fick fönsterrutorna krossade nästan varje dag. Det fanns en klick med ungdomar där, några lever faktiskt inte idag, några är kriminella, några sitter väldigt långa fängelsestraff. Klicken ungdomar hade, ursäkt uttrycket, men pissat in sina revir på Bagishuset och vanliga ungdomar ville inte komma dit. Föräldrar som gick förbi ville inte släppa in sina barn. Det var skottlossning och knivbråk, fönsterrutor som krossades. Om jag hade barn själv, jag skulle nog inte släppt ut dem hit (Gruppchef resursenheten, 2015).

Samarbetet som utvecklades mellan Stockholms hem och Skarpnäcks stadsdelsförvaltning kring Bagishuset blev startskottet för Skarpnäckslyftet. Nu fick utvecklingsarbetet namnet Skarpnäckslyftet och formaliserades genom ett avtal. Projektet utökades i samband med

detta genom att en möteplats för unga vuxna, Bagisgården, startades upp och konceptet med områdesvård utvecklades. I samband med detta involverades Stiftelsen På rätt väg, som fick förtroendet att ansvara för Bagisgården och områdesvårdarna. Områdesvårdar innebär att ungdomar eller unga vuxna blir anställda med uppdrag att vara trygghets-skapande genom att röra sig på offentliga platser i Bagarmossen och Skarpnäck. Stiftelsen På rätt väg har lång erfarenhet av så kallad mellanvård när det gäller kriminella ungdomar och unga vuxna och kom att ersätta familjebehandlarna med särskild inriktning.

Dåvarande chefen för resursenheten sa 'vi har så mycket att göra redan nu. Att vi ska kunna börja spatsera ute och så och arbeta behandlande mot denna svåra målgrupp, jag tror inte på det'. Däremot trodde hon på stiftelsen. Sen när jag fick träffa dom så tänkte jag att de här är proffs. De ballar inte ur för att någon ungdom är hotfull eller så (Avdelningschef, avdelningen för individ- och familjeomsorg, 2015).

Ett samarbete mellan Skarpnäcks Stadsdelsförvaltning, Stockholmshem och Stiftelsen På rätt utvecklades kring Bagishuset och Bagisgården. Som en sista pusselbit i det som kommer att bli basen för Skarpnäckslyftet involveras även polismyndigheten i detta samarbete.

Vi inledda ett mer intensivt samarbete med polisen samtidigt som vi drog igång med stiftelsen. Vi fick besök av en polischef, direkt från polismyndigheten Stockholms läns kansli, som sa: "om ni satsar så mycket som ni gör, då satsar vi på ett lokalt poliskontor direkt efter Carin Götblads modell. Vi kommer jobba fram ett lokalkontor som matchar er utifrån den satsning ni gör". Och att det blir poliser och ledning som arbetar med att skapa relationer med ungdomar (Avdelningschef Individ- och familjeomsorgen, 2015).

Samarbete mellan Skarpnäcks Stadsdelsförvaltning, Stockholmshem, polismyndigheten och Stiftelsen På rätt och de utåtriktade verksamheterna Bagishuset, Bagisgården och områdesvårdarna skapar grunden till Skarpnäckslyftet. Därmed skapas även Skarpnäck-slyftets målsättningar; att öka tryggheten och stödja ungdomar och deras familjer. Det är dock viktigt att det även finns andra aktörer som bedriver ett aktivt förändringsarbete under denna period. Stadsdelens utredningsenhet för ungdomar arbetar under denna period intensivt med kriminella unga vuxna.

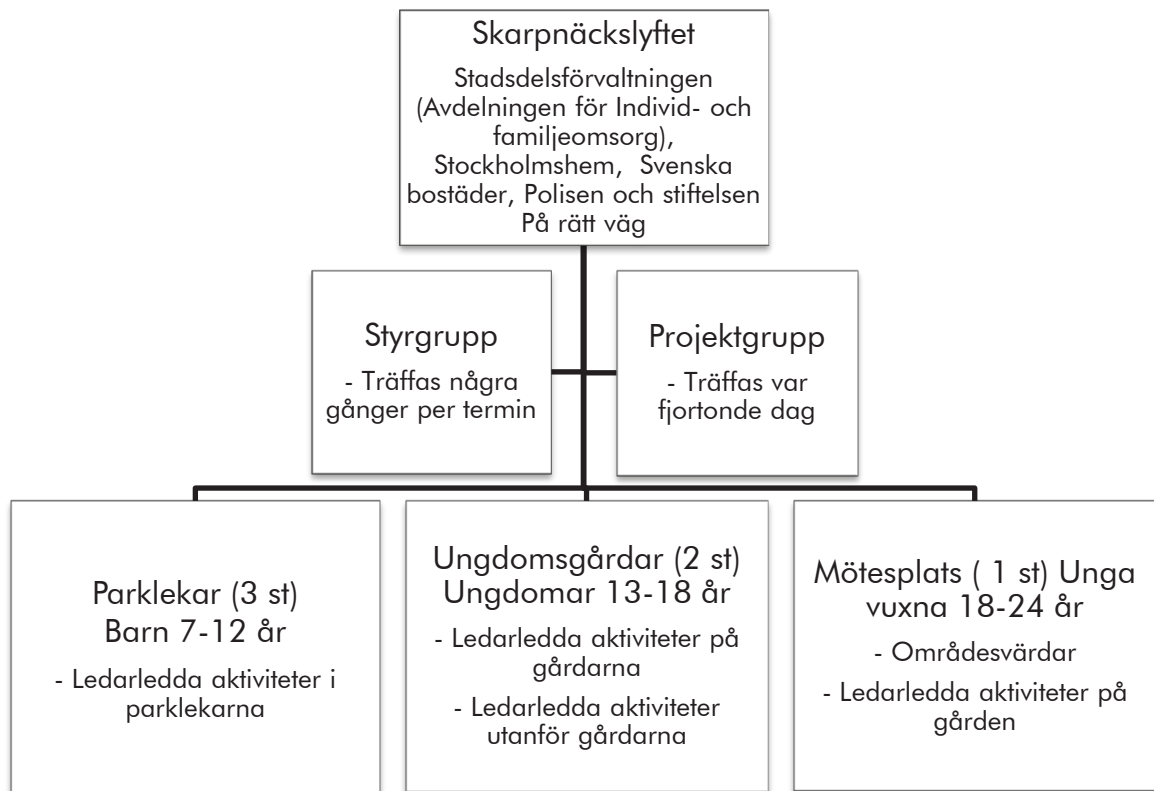
De här åren, runt 2009, då hade vi många placeringar på låsta SIS institutioner. Vi hade ett ganska grovt kriminellt gäng. Vad jag upplevde som ganska farliga killar. Mycket våld, knivlagsmål, slagsmål. Alla var aktuella på utredningsenheten. Många var placerade på dyra placeringar, några var inlåsta på SIS institutioner. Hos oss blev det att "vi måste göra något åt det". Vi kan inte ha flertalet ungdomar inlåsta på SIS institutioner. Det gjordes ett jättejobb från utredningsenheten för att slussa ut dessa ungdomar från låsta institutioner till annan vård, öppenvård eller andra placeringar, som behandlingshem eller stödboende. Vi jobbade på en vårdkedja, att ungdomarna skulle få fortsatt vård utifrån sina behov. Det lades ned ett omfattande jobb på detta. Det var som att vi sa "kom igen, vi ska få bort våra ungdomar från låsta placeringar, hitta bättre lösningar". Så vi jobbade jätteaktivt med den här gruppen (Gruppledare utredningsenheten ungdom, 2015).

Vi har i detta avsnitt sett att Skarpnäckslyftet startades utifrån att en rad olika aktörer hade ambitioner att tänka nytt och pröva nya arbetsmodeller när det gäller stöd till

ungdomar och unga vuxna i Bagarmossen och Skarpnäck. De olika engagemangen mynnade sedan ut i det formaliserade samarbetet Skarpnäckslyftet. De mer formella och fasta strukturerna för projektet etablerades därmed, och kom vid tidpunkten att innefatta ungdomsgård (Bagishuset), möteplats för unga vuxna (Bagisgården) och områdesvärdar. I nästa avsnitt presenterar vi Skarpnäckslyftets nuvarande innehåll och organisering, vilket kommer visa att projektet utvecklats och allt mer kommit att involvera ett förebyggande perspektiv och en yngre målgrupp.

Skarpnäckslyftets innehåll och organisering

Skarpnäckslyftet har fem formella samarbetspartners; Skarpnäcks stadsdelsförvaltning (Avdelningen för Individ- och familjeomsorg), Stockholmshem, Svenska bostäder, Polismyndigheten och stiftelsen På rätt väg. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning är huvudansvarig för projektet. Svenska bostäder deltar enbart med ekonomiska resurser och arbetar inte aktivt inom projektet. Nedan i figur 1 ser vi en förenklad organisationsskiss över Skarpnäckslyftet.

Figur 1. Skarpnäckslyftets organisation. I styrgruppen ingår: Avdelningschef avdelningen för individ- och familjeomsorg, Enhetschef resursenheten, Enhetschef utredningsenheten, Närpolis Globen, och Stiftelsen På rätt väg. I projektgruppen ingår: Enhetschef resursenheten, Gruppchef resursenheten Stiftelsen På rätt väg och gruppchef poliskontoret Bagarmossen. Vilka som deltar i styr- respektive projektgrupp är dock relativt flexibelt och kan variera över tid.

De bestående inslagen i Skarpnäckslyftet är de möteplatser vi ser i organisationsskissen. Det är tre stycken parklekar för åldrarna 7-12, två stycken ungdomsgårdar för åldrarna 13-18 år samt en mötesplats för unga vuxna mellan 18-24 år. På dessa möteplatser finns en hög grad av ledarledda aktiviteter. Parklekarna involverades i samband med att målgruppen för projektet breddades. Från mötesplatsen för unga vuxna utgår även områdesvärdena. De olika verksamheterna samt dess aktiviteter presenteras nedan.

Parklekar för barn mellan 7 och 13 år

Sammantaget finns i hela Skarpnäcks stadsdelområde tre stycken bemannade parklekar; Skyfallet i Björkhagen, Brödkaveln i Bagarmossen och Skarpaby parklek i Skarpnäck. Parklekarna är bemannade mellan klockan 13-17 på vardagar, med några undantag. De ledarledda aktiviteterna är främst förlagda till skollov. Brödkaveln i Bagarmossen har dock ledarledda aktiviteter som ett inslag i den ordinarie verksamheten. De beskriver sitt aktivitetsschema såhär på Stockholms stads hemsida: måndag – fotboll, tisdag – läxläsning, onsdag – pyssel/dans, torsdag – grillkväll kl. 17-20, fredag – bakning (Internet 1).

Ungdomsgårdar för ungdomar mellan 13 och 18 år

Inom ramen för Skarpnäckslyftet finns två ungdomsgårdar: Bagishuset i Bagarmossen och Skarpnäcks ungdomsgård i Skarpnäck. Verksamheterna riktar sig till ungdomar mellan 13 och 18 år. Ungdomsgårdarna har öppet mellan 18-22 måndag till torsdag och 18-24 på fredag och lördag. På ungdomsgårdarna har man satsat på att ha många ledarledda och schemalagda aktiviteter. På Skarpnäcks ungdomsgård finns följande schemalagda aktiviteter: Varannan fredag – Kampsport 18.00, lördag – Fotboll 19.00 (Internet 2). Bagishuset är mer utvecklat då det kommer till ledarledda aktiviteter och beskriver följande schemalagda aktiviteter i den fortlöpande verksamheten:

Måndag:	Bakning till caféet // Löparakademin 18.00 // Läxhjälp 20.00
Tisdagar:	Skapande och pyssel // Dansträning 19.30
Onsdag:	Kampsport 19.00 // Bakning till caféet
Torsdag:	Dansträning 19.30 // Löparakademin 18.00 // Läxhjälp 20.00
Fredagar:	Fotboll Samling på Bagishuset 18.30
Lördagar:	Biokväll och mys // Bakning till caféet // Fotboll i Skarpnäck 19.00-22.00 (Internet 3)

Löparakademin, som har aktiviteter med utgångspunkt i Bagishuset på måndagar och torsdagar är en ideell organisation som enligt dem själva: med löpning som redskap ”arbetar med individ- och områdesutveckling i Sverige miljonprogramområden” (Internet 4). Även ett flertal resor, läger, kolloverksamhet, badutflykter och liknande genomförs varje år. Under 2014 och 2015 genomfördes bland annat ett sommarkollo i Dalarna och två skidresor till fjällen. Förutom de ledarledda aktiviteterna så finns på Bagishuset bland annat musik- och dansstudio, café, datorrum, konstateljé samt biosalong. På Skarpnäcks ungdomsgård finns pingis, biljard samt mer spontana gruppverksamheter med konst och pyssel.

Mötesplats för unga vuxna mellan 18 och 24 år

Inom ramen för Skarpnäckslyftet finns en möteplats för unga vuxna mellan 18 och 24 år som heter Bagisgården och ligger i Bagarmossen centrum. Bagisgården drivs av Stiftelsen På rätt väg. Stiftelsen startades upp av brandmän som började bedriva så kallad mellanvård, det vill säga vård som sker i anslutning till heldygnsvård eller institutionsplacering. På Bagisgården erbjuds ledarledda aktiviteter flera dagar i veckan. Kampsport är en schemalagd aktivitet där Bagisgården samarbetar med redan etablerade kampsportsklubbar. Vidare så är fotboll en strukturerad aktivitet där man startat upp ett fotbollslag, Bagisgården FC, som spelar i korpserien. Områdesvärdarna, som utgår ifrån Bagisgården, innebär att ett flertal unga vuxna får anställning av Stockholms hem via Stiftelsen På rätt väg. Stiftelsen har personal- och rekryteringsansvar för de som anställs som områdesvärdar medan Stockholms hem finansierar verksamheten. Huvudsysslan för områdesvärdarna är att promenera runt i Bagarmossen och Skarpnäck på kvällstid med fokus på att säkerställa tryggheten i området. Dessutom arbetar man med uppgifter kopplade till Stockholms hems fastigheter och lokaler, ofta avgränsade projekt som Stockholms hem behöver hjälp med under en kortare tid, till exempel omorganisering av sopheringen eller byte av lysarmaturer. Stockholms hem beskriver att de försöker ”finna uppgifter som är meningsfulla för de unga och samtidigt avlastar Stockholms hem” (Områdesansvarig Stockholms hem, 2015). Varje kväll efter avslutat arbetspass skickar områdesvärdarna en rapport till Stockholms hem:

Varje kväll rapporterar de till oss vad de gjort och hur det varit i området. Om de har sett något speciellt eller om det varit nåt speciellt. Och så skickar de avvikelserapporter, ”i den och den källaren låg det det och det”, eller att ”låset där är uppbrutet” eller att ”där finns nåt tillhåll, det vill vi att ni tittar till”. På samma sätt kan vi skicka in till dem att ”just nu vill vi att ni lägger extra krut på den adressen för där vet vi att det är stökigt just nu” (Områdesansvarig Stockholms hem, 2015).

Innan någon kan börja sin anställning som områdesvärd måste dock stiftelsen, polisen, stadsdelsförvaltningen och Stockholms hem vara överens om att den som ska anställas är lämplig. När det gäller rekryteringen handlar avvägningen ofta om personens bakgrund.

Man kan ju ha ett förflutet, men då måste det vara ett förflutet. Man kan inte ha misshandlat nån förra månaden och sen jobba med trygghet en månad senare. Det beror ju på vad det varit och så. Alla kan få en andra chans men man kanske måste visa ett tag att man är inne på den banan, sen kan man få en andra chans (Områdesansvarig Stockholms hem, 2015).

De öppna verksamheterna inom Skarpnäckslyftet innebär att det sammantaget finns verksamheter som är öppna för samtliga inom åldrarna 7-24 år. Man arbetar även aktivt med att integrera övriga närsamhället med möteplatserna, till exempel genom att erbjuda organisationer från civilsamhället tillgång till möteplatserna. En ambition vid omorganiseringen av de öppna verksamheterna har varit att arbeta för ökad integration och samarbete mellan dessa möteplatser. Ett sätt att öka integrationen är att samma personal arbetar både på parklekarna och på ungdomsgårdarna. Ett vanligt upplägg kan vara att man arbetar i Parkleken på eftermiddagen för att sedan gå vidare och arbeta på

ungdomsgården på kvällen. Sammantaget så skapar denna breda målgrupp i kombination integreringen med närsamhället samt mellan de öppna verksamheterna att Skarpnäcksliftet befinner sig i ett relativt stort sammanhang. Gruppchefen på resursenheten, med ansvar för dessa mötesplatser beskriver det såhär:

Närområdet är det vi arbetar med, jag brukar säga att vi jobbar med åldrarna noll till hundra år. Allt från mammor som kommer med sina barn till parken ända upp till pensionärerna som är på Bagishuset. Så att det är allt mellan himmel och jord. Med inriktning mot de öppna verksamheterna. Sen har vi våra åtaganden som vi arbetar med. Men ibland måste man bredda och tänka större. Vi kan inte bara jobba med ungdomar utan vi måste även jobba med familjer, eller storasyskon eller andra i människans närhet för att därigenom påverka. Det är ett komplext jobb men väldigt spännande (Gruppchef resursenheten, 2015).

Utvärderingen

Det övergripande syftet med föreliggande utvärdering är att undersöka i vilken utsträckning Skarpnäcksliftet lyckats uppfylla sina målsättningar; att öka känslan av trygghet för boende i området (1) och att verka stödjande för ungdomar och deras familjer (2). För att uppfylla syftet är utvärderingen uppdelad i två delar; en kvantitativ del där områdets statistiska förändringar undersöks och en kvalitativ del där Skarpnäcksliftets arbetssätt och målgrupp undersöks. Genom att kombinera dessa delstudier, kan de statistiska förändringarna sättas i relation Skarpnäcksliftets arbetssätt samt målgrupp och därmed möjligen besvara i vilken utsträckning just Skarpnäcksliftet bidragit förändringar i närområdet samt i vilken utsträckning man uppfyllt sina målsättningar. För att kunna undersöka den första kvantitativa delen är en förutsättning att målsättningarna operationaliseras, se nedan. Det ska dock tilläggas att utvärderingen inte strikt kommer avgränsas till att enbart undersöka dessa faktorer, utan resonemang kring andra aspekter av ungdomsarbete, trygghet och social problematik kommer även diskuteras. Designens svaghet är att det är svårt att utesluta andra påverkansfaktorer som bidragande till de statistiska förändringarna. För att utesluta andra påverkansfaktorer så mycket som möjligt används jämförelsestadsdelar, vilket gör att de statistiska resultaten kan jämföras med stadsdelar som socioekonomiskt liknar Bagarmossen och Skarpnäck. Den första utvärderingen av Skarpnäcksliftet visade att man inom styr- och projektgruppen kopplade otryggheten till ungdomars brottslighet, missbruk, störning av ordning samt sysslolöshet och att man därför främst ville fokusera det stödjande arbetet på det. I utvärderingen poängterades dock att det inte fanns några belegg för dessa kopplingar (Vainik, Robyn & Wollter, 2013).

Genomförande av kvalitativ del

För att besvara utvärderingens kvalitativa del intervjuades tio professionella. Två av informanterna, båda områdesansvariga på Stockholms hem, intervjuades tillsammans. Nio av de intervjuade är från organisationer som kan beskrivas som formella samarbetspartners i projektet. Församlingsföreståndaren från Skarpnäckskyrkan intervjuades för att vara en

röst som beskriver Skarpnäckslyftets samarbete och integration med ideella organisationer i närsamhället. Intervjuerna genomfördes enligt en semistrukturerad metod (Kvale & Brinkmann, 2009). När det gäller intervjuer med professionella om deras arbete så visar metodlitteraturen, att det finns en tendens att de professionella främst lyfter fram arbetssätt och perspektiv som uppfattas positivt och utesluter saker som kan uppfattas negativt (Coffey & Atkinson, 1996). Denna tendens bör beaktas gällande resultaten från intervjustudien. Medan den kvantitativa delen av föreliggande utvärdering har summativ karaktär, det vill säga syftar till att bedöma och värdera projektet, så har den kvalitativa delen mer av en formativ karaktär, det vill säga syftar till att stärka och förbättra själva utvärderingsobjektet Skarpnäckslyftet (Sandberg & Faugert, 2007). Den formativa utvärderingen har därmed ett utvecklingsperspektiv som innebär att kritiska aspekter kan komma i skymundan och att främst det som fungerar bra lyfts fram. Nedan i figur två finns en lista över de intervjuade informanterna, deras yrkesbenämning och arbetsplats.

Yrkesbenämning	Arbetsplats
Avdelningschef	Avdelningen för individ- och familjeomsorg
Enhetschef	Resursenheten för barn, ungdom och kultur
Gruppchef	Resursenheten för barn, ungdom och kultur
Gruppchef	Poliskontoret Bagarmossen
Församlingsföreståndare	Skarpnäckskyrkan
Ungdomsledare	Bagishuset/Resursenheten för barn, ungdom och kultur
Ungdomsbehandlare inriktning sociala insatsgrupper	Resursenheten för barn, ungdom och kultur
Gruppledare	Utredningsenheten ungdom
Områdesansvarig Bagarmossen	Stockholmshem
Områdesansvarig Skarpnäck	Stockholmshem

Tabell 1. Informanter som intervjuats.

Genomförande av kvantitativ del

För att undersöka i vilken utsträckning Skarpnäckslyftets målsättningar har införlivats så måste målsättningarna operationaliseras och göras mätbara. Den första målsättningen, att öka känslan av trygghet för boende i området, undersöks i denna utvärdering genom bearbetning av material från Stockholm stads trygghetsmätning. Den andra målsättningen, att stödja ungdomar och deras familjer, främst med fokus på kriminalitet, missbruk, störning av ordning och sysslöshet bland ungdomar undersöks genom en analys av en rad olika material. Brottslighet och störning av ordning undersöks genom bearbetning av polismyndighetens anmälningsstatistik, missbruk genom Stockholmsenkäten samt polisens anmälningsstatistik, störning av ordning genom Stockholm stads trygghetsmätning och sysslöshet genom statistik som berör det kommunala informationsansvaret (Walter registret) samt statistik från utbildningsförvaltningen (se tabell 3 nedan för en sammanfattning). Det ska tilläggas att denna operationalisering av målsättningarna utgår ifrån Skarpnäckslyftets initiala målsättningar. Som vi tidigare nämnt så har målsättningar och målgrupp förskjutits något under de fem år som projektet pågått,

varför även andra faktorer som berör ungdomar, social problematik och trygghet kommer att undersökas och diskuteras.

Målsättning	Arbetsätt	Mätbart mått	Material
Målsättning 1: Öka känslan av trygghet för boende i området	Områdesvärdar Verka stödjande för ungdomar och deras familjer (Målsättning 2)	Upplevd trygghet bland boende	- Stockholm stads trygghetmätning
		Utsatthet för brott	Polismyndighetens anmälningsstatistik Stockholmsenkäten
Målsättning 2: Verka stödjande för ungdomar och deras familjer	Ungdomsgårdar Ledarledda aktiviteter Ledarledda resor Föräldrasamverkan	Ungdomsbrottslighet	- Polismyndighetens anmälningsstatistik
		Missbruk bland ungdomar	Polismyndighetens anmälningsstatistik Stockholmsenkäten
		Sysslöshet bland ungdomar	Walter registret Utbildningsförvaltningen
		Störning av ordning	- Stockholm stads trygghetmätning

Tabell 2. Skarpnäckslyftet målsättningar och dess mätbara variabler

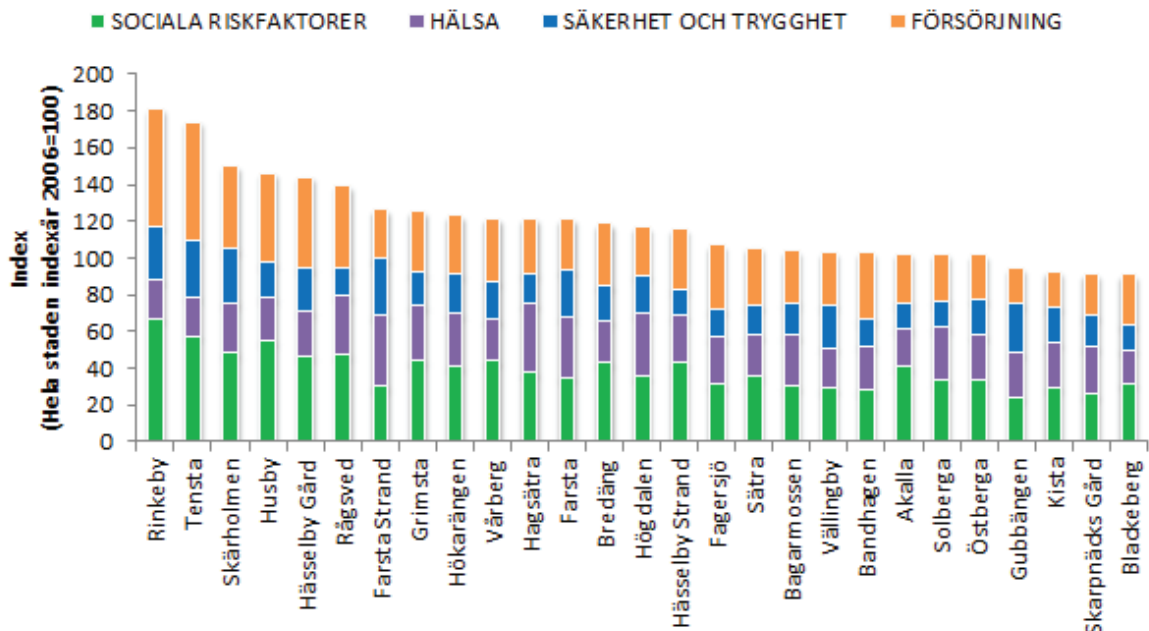
Jämförelsestadsdelar

För att undersöka de senaste årens utveckling i Bagarmossen och Skarpnäcks gård behövs jämförelsestadsdelar. Det går då att med större säkerhet undersöka om utvecklingen i Bagarmossen och Skarpnäcks gård är något unikt för dessa stadsdelar eller en del av en större samhällsutveckling. Jämförelsestadsdelarna bör vara så demografiskt och socioekonomiskt lika Bagarmossen och Skarpnäck som möjligt. För att skapa jämbördiga jämförelsestadsdelar användes begreppen Social tyngd samt Risk- och sårbarhetsindex. Med stöd av begreppet social tyngd kan man jämföra stadsdelsområden utifrån ett sammanvägd mått av socioekonomi, barntäthet samt ungdomars brottslighet och skolresultat⁵. Med begreppet Risk- och sårbarhetsindex undersöks stadsdelar gällande fem huvudområden: sociala riskfaktorer, hälsa, säkerhet & trygghet, försörjning och fungerande samhällsfunktioner. Genom att kombinera dessa två index, går det att kombinera den specifika problemnivån, för de enskilda stadsdelarna, med en övergripande nivå av social tyngd för det stadsdelsområde som stadsdelarna ligger i. På det viset tar vi i matchningen både hänsyn till det specifika i stadsdelarna sammansättning, men även dess kontext och dess beroende av stadsdelsområdets sociala tyngd och de konsekvenser de får när det till exempel gäller budgetfördelning. Social tyngd används till exempel som indikator vid resursfördelning till Socialtjänstens Individ- och familjeomsorg inom Stockholm stad. Utifrån uträkningar av den sociala tyngden kunde Stockholms stadsdelsområden delas in i tre olika typer av områden när det gäller social tyngd⁶. Skarpnäcks stadsdelsområde tillhör område två för social tyngd, det vill säga ligger kring genomsnit-

5 Följande variabler undersöks då ett områdes sociala tyngd räknas ut: Andel barn 0–17 år med utländsk bakgrund, Andel hushåll med barn 0–17 år med låg inkomst, Andel barn 0–17 år med lågutbildade föräldrar, Andel ungdomar 15–20 år som har åtalats/ fått åtalsunderlåtelse, Andel elever utan betyg i kärnämnen samt barntäthet.

6 Område 1 är minst socialt belastat och område 3 har den högsta sociala belastningen. Område 1 - Bromma, Kungsholmen, Östermalm, Norrmalm, Södermalm, Älvsjö samt Hägersten-Liljeholmen. Område 2 - Hässelby-Vällingby, Skarpnäck, Farsta och Enskede-Årsta-Vantör. Område 3 - Spånga-Tensta, Skärholmen och Rinkeby- Kista.

tet för i Stockholms stad. Jämförelsestadsdelar från område två kommer därmed väljas ut. Stadsdelarna Bagarmossen och Skarpnäcks gård tillhör de mer belastade inom Skarpnäcks stadsdelsområde enligt Risk- och sårbarhetsindexet. Nedan i figur fyra kan vi se en sammanställning över stadsdelar i Stockholm stad med mer ”risk och sårbarhet” än genomsnittet. Både Bagarmossen och Skarpnäcks gård var belastade med mer risk och sårbarhet än genomsnittet.

Figur 2. Stadsdelar med mer risk och sårbarhet än genomsnittet för Stockholm stad enligt risk- och sårbarhetsindex.

Två stadsdelar som i mycket hög utsträckning matchar Bagarmossen och Skarpnäck både avseende genomsnittlig social tyngd samt risk- och sårbarhetsindex valdes sedan ut som kontrollstadsdelar, men kommer i denna utvärdering hållas anonyma. Dessa beräkningar lämnar oss med följande utvärderings- och kontrollområden.

Utvärderingsområden:

- Bagarmossen (Skarpnäcks stadsdelsområde, social tyngd område 2)
- Skarpnäcks gård (Skarpnäcks stadsdelsområde, social tyngd område 2)

Kontrollområden:

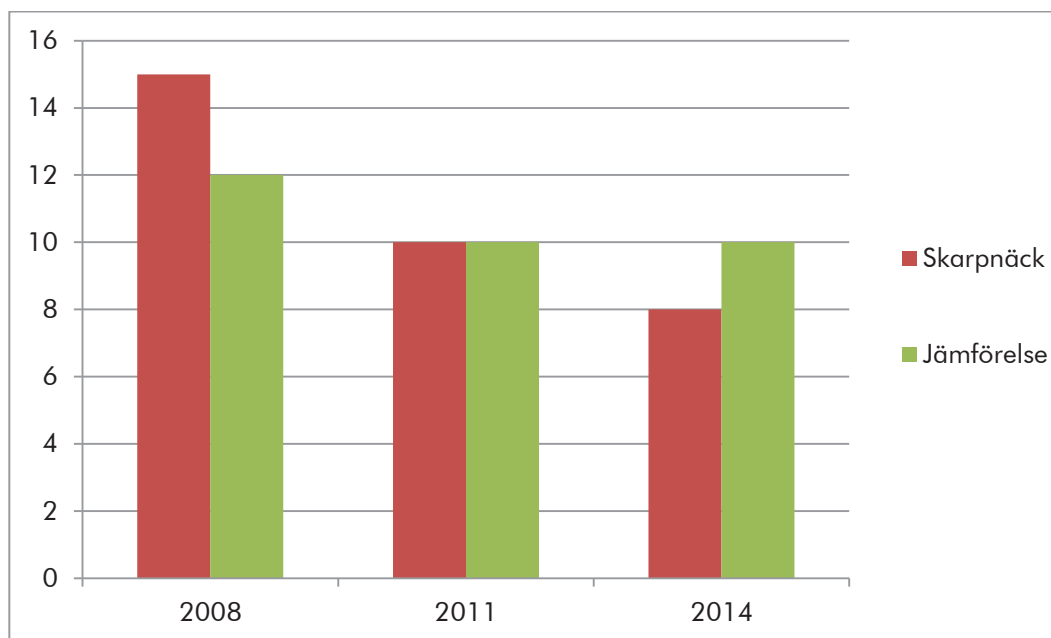
- Kontrollstadsdel A (Stadsdelsområde C, social tyngd område 2)
- Kontrollstadsdel B (Stadsdelsområde D, social tyngd område 2)

Har Bagarmossen och Skarpnäck blivit tryggare?

I detta avsnitt redovisas den statistiska undersökningen. Syftet med avsnittet är att undersöka Skarpnäckslyftets målsättningar samt andra faktorer med relevans för ungdomsarbete, trygghet och social problematik. De två stadsdelarna Bagarmossen och Skarpnäcksgård (redovisas i figurerna som ”Skarpnäck”) jämförs med två anonyma stadsdelar inom Stockholms stad (redovisas i figurerna som ”jämförelse”).

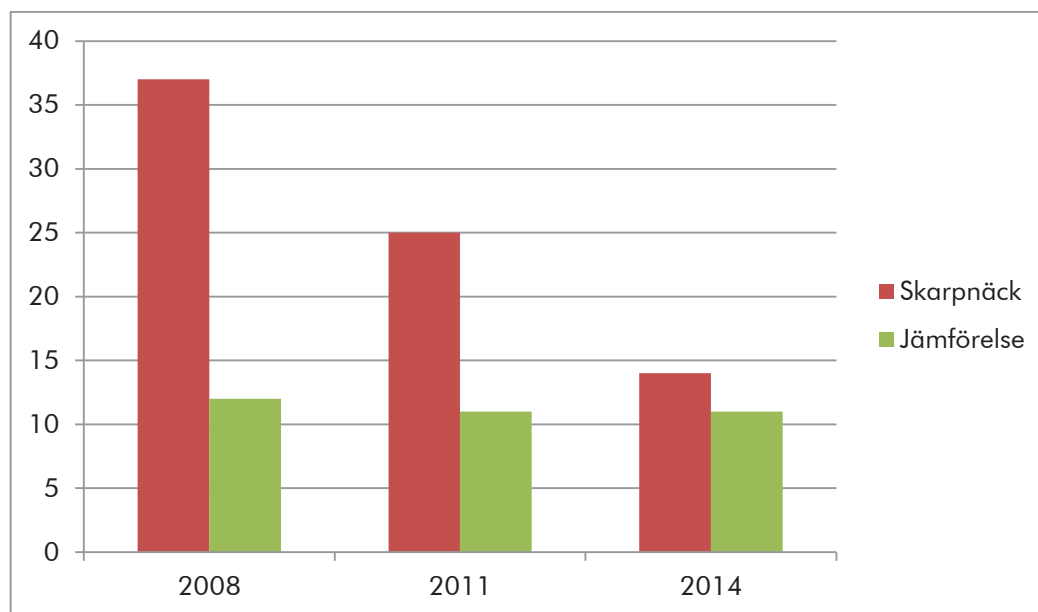
Stockholms stads trygghetsmätningar

Att öka tryggheten och minska oron för brott är viktiga mål i den svenska kriminalpolitiken. Det kan samtidigt tyckas självklart att om man bara kommer till rätta med den grundläggande orsaken till oron, nämligen brottsligheten, så minskar också oron och tryggheten ökar. Men riktigt så enkelt är det inte. Det behövs särskilda strategier för att minska oron för brott eftersom oro och otrygghet i grunden är en subjektiv upplevelse som påverkas av en mängd olika förhållanden utöver den faktiska brottsligheten (Cordon 2010). Oro och otrygghet hänger bland annat samman med individuella förhållanden och områdesspecifika omständigheter. Mer sårbara grupper som kvinnor och barn är mer otrygga, de som ofta vistas ute är mindre otrygga, boendesegregation påverkar tryggheten och delaktighet i samhället leder till ökad trygghet (Brå 2008:16). Inom utvärderingen av Skarpnäckslyftet har vi tagit fram en del statistik från olika tillgängliga källor som beskriver otrygghet, brottslighet samt ungdomars skolgång och fritidssysselsättning. Statistiken redovisas för Skarpnäck/Bagarmossen och jämförelsestadsdelarna under åren 2008-2014. Det viktigaste resultatet är att i Bagarmossen och Skarpnäck har oron för att gå ut sent på kvällen i området där man bor minskat markant och nästan halverats mellan 2008 och 2014.

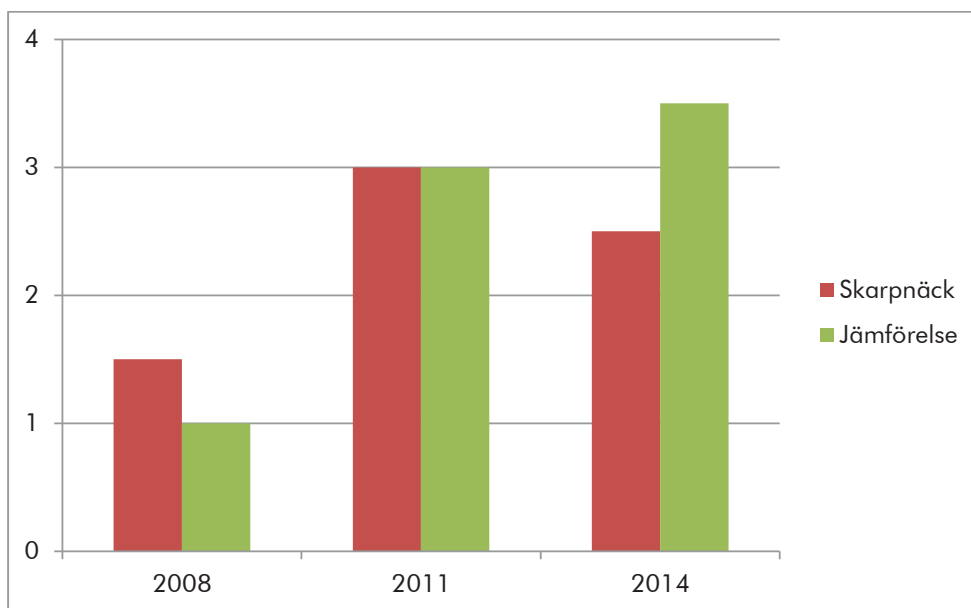
Figur 3. Andel (%) som känner sig ganska eller mycket otrygga om de går ut ensamma sent en kväll i området där de bor eller avstår från att gå ut ensam på kvällarna av oro för att utsättas för brott (Stockholm stads trygghetsmätning).

Även andelen som upplever att ungdomar stör ordningen i det egna bostadsområdet har minskat mycket kraftigt under perioden. Motsvarande utveckling finns inte i jämförelseorterna eller i staden som helhet. Den markanta minskningen inom dessa två mått är särskilt betydelsefull för Skarpnäckslyftet eftersom de utgör de enda indikatorerna som tydligt sammankopplar den upplevda otryggheten med det egna bostadsområdet. Andra tillgängliga indikatorer i trygghetsmätningarna handlar om mer övergripande oro i allmänhet utan koppling till det egna bostadsområdet. Överlag kan man tolka dessa resultat som att framförallt i Bagarmossen har invånarnas trygghet ökat samtidigt som de upplever mindre ordningsstörningar från ungdomarna i området.

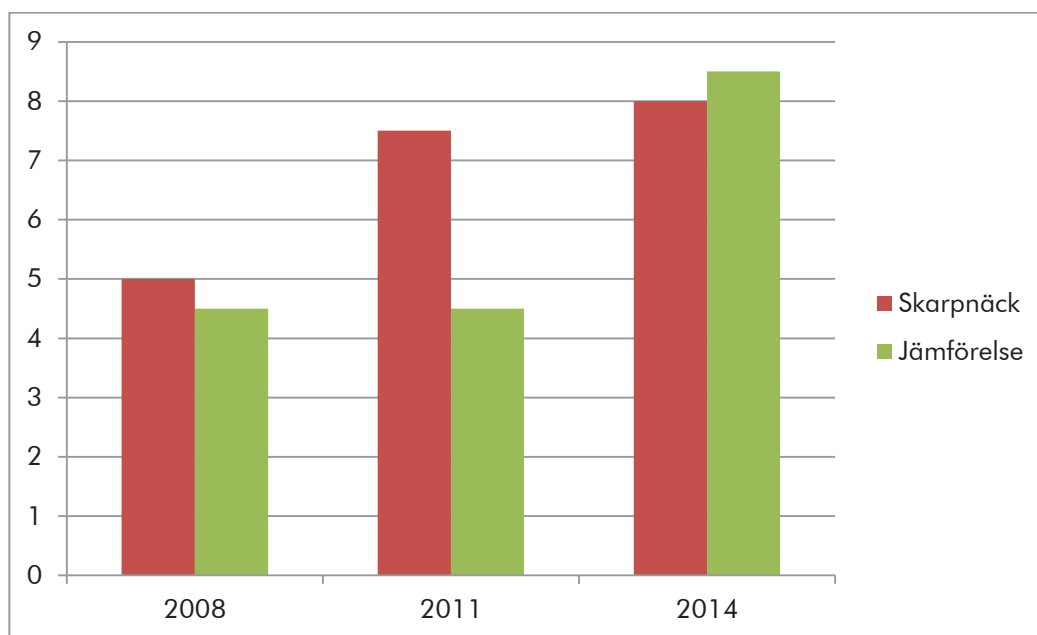

Figur 4. Andel (%) som upplever att ungdomar i stor utsträckning stör ordningen i området där de bor (Stockholm stads trygghetsmätning).

Statistiken över utsatthet för olika brott komplicerar tolkningen att den ökande tryggheten direkt kan förklaras av minskande problem med ungdomar som stör ordningen och begår olika brott i det egna bostadsområdet. Andelen invånare som rapporterat att de själva hade blivit utsatta för misshandel, hot, rån eller sexuella trakasserier under de senaste tolv månaderna är inte så stora men utvecklingen går överlag åt fel håll. Det vill säga under samma period som oron minskat har utsattheten tvärtom ökat. Samma sak gäller för dem som blivit utsatta för hot.

Figur 5. Andel (%) invånare som själva under de senaste 12 månaderna varit utsatt för att någon med avsikt slog, sparkade eller blev utsatte för någon annan typ av fysiskt våld som ledde till synliga märken, skador eller smärta (Stockholm stads trygghetsmätning).

Figur 6. Andel (%) invånare som själv under de senaste 12 månaderna blivit utsatt för hot på ett sådant sätt att de blev rädda (Stockholm stads trygghetsmätning).

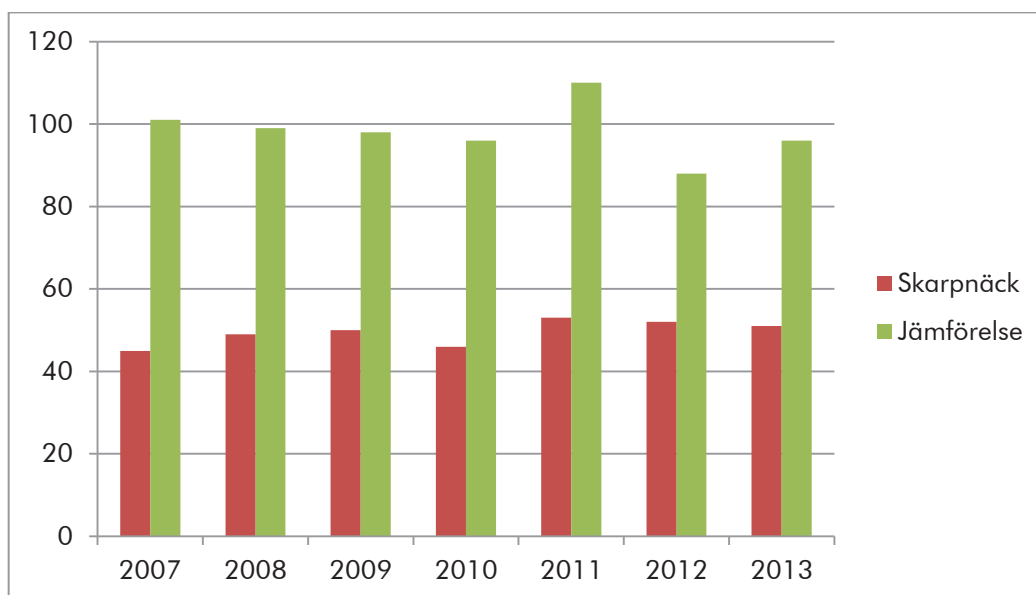
Dessa resultat pekar alltså mot att tryggheten har ökat och framförallt att upplevelsen av ungdomar som stör ordningen i området har minskat under samma period som Skarpnäcksljftet pågått. Dessutom är dessa förändringar större än i jämförelsestadsdelarna. Men detta tycks inte i första hand bero på förändringar i utsattheten för olika brott utan förklaringen måste eftersökas på annat håll.

Polismyndighetens anmälningsstatistik

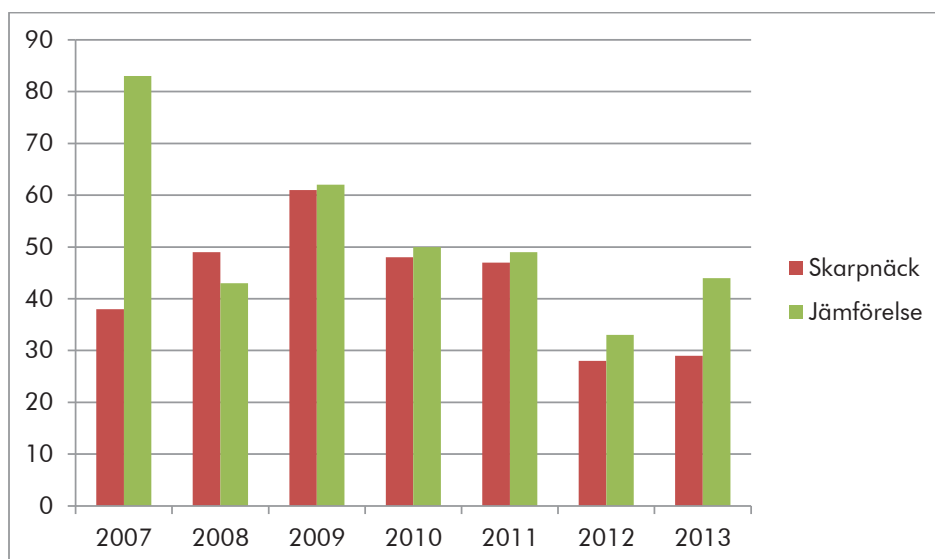
Det sammanlagda antalet anmälda brott av olika slag som ägt rum i de olika stadsdelarna uppvisar lite olika trender. Sedan 2009 har våldsbrotten och skadegörelsebrotten minskat. När det gäller våldsbrotten är minskningen betydligt större i Bagarmossen och Skarpnäck jämfört med de andra stadsdelarna. Tillgreppsbrotten var mycket färre i Bagarmossen och Skarpnäck än i jämförelseorterna men har ökat något under perioden. Skadegörelsebrotten uppvisar en mycket likartad trend som i jämförelsestadsdelarna. Det är viktigt att poängtera att dessa uppgifter handlar om det totala antalet anmälda brott av olika slag. Vi vet inget om vem som begått dem, enbart att de anmälts från de olika stadsdelarna.

Figur 7. Antal anmälda våldsbrott per 1 000 invånare (Polismyndighetens anmälningsstatistik).

Figur 8. Antal anmälda tillgreppsbrott per 1 000 invånare (Polismyndighetens anmälningsstatistik).

Figur 9. Antal anmälda skadegörelser per 1 000 invånare (Polismyndighetens anmälningsstatistik).

Statistik från utbildningsförvaltningen

Inget av de olika måtten vi haft tillgång till om skolgången bland Bagarmossen och Skarpnäcks ungdomar uppvisar några positiva resultat i jämförelse med de andra stadsdelarna. Det genomsnittliga meritvärdet⁷ har minskat medan andelen behöriga till gymnasiet och sysslösa i Walter-registret är relativt konstant och på samma nivå som i jämförelsestadsdelarna.

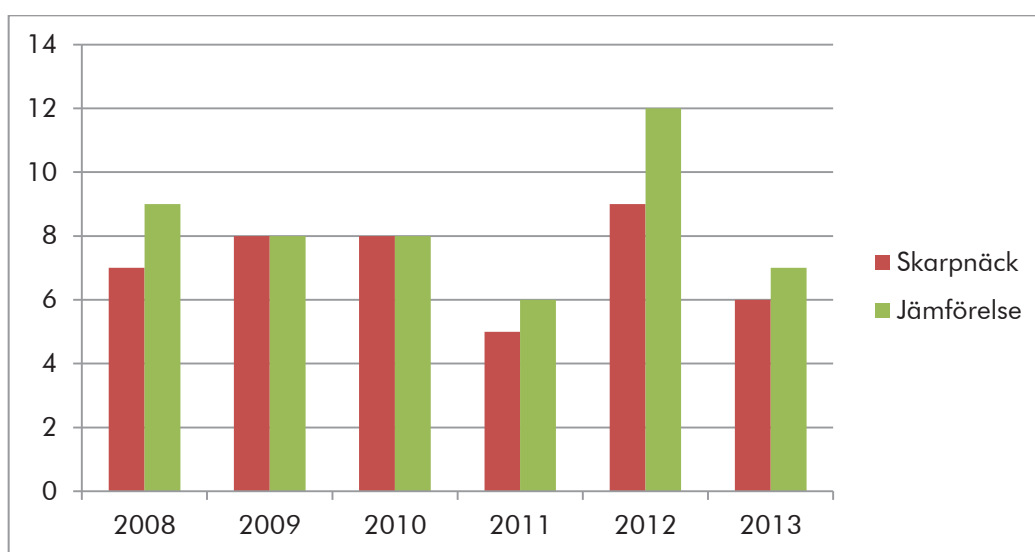

Figur 10. Genomsnittligt meritvärde i årskurs nio (Utbildningsförvaltningen).

⁷ Meritvärdet utgörs av betyg utifrån SALSA-mått, vilket är skolans resultatmått utifrån socioekonomiska modellberäkningar för vad skolans förväntade resultat är. Det är beräkningar Skolverket gör utifrån elevernas kön, bakgrund och vårdnadshavarnas utbildningsnivå. Ett positivt värde indikerar att skolan presterar högre än det förväntade och följaktligen är ett negativt värde att skolan presterar lägre än förväntat. Genomsnittligt resultat från årskurs 9 i de två största skolorna i Bagarmossen och Skarpnäck respektive jämförelse- stadsdelarna.

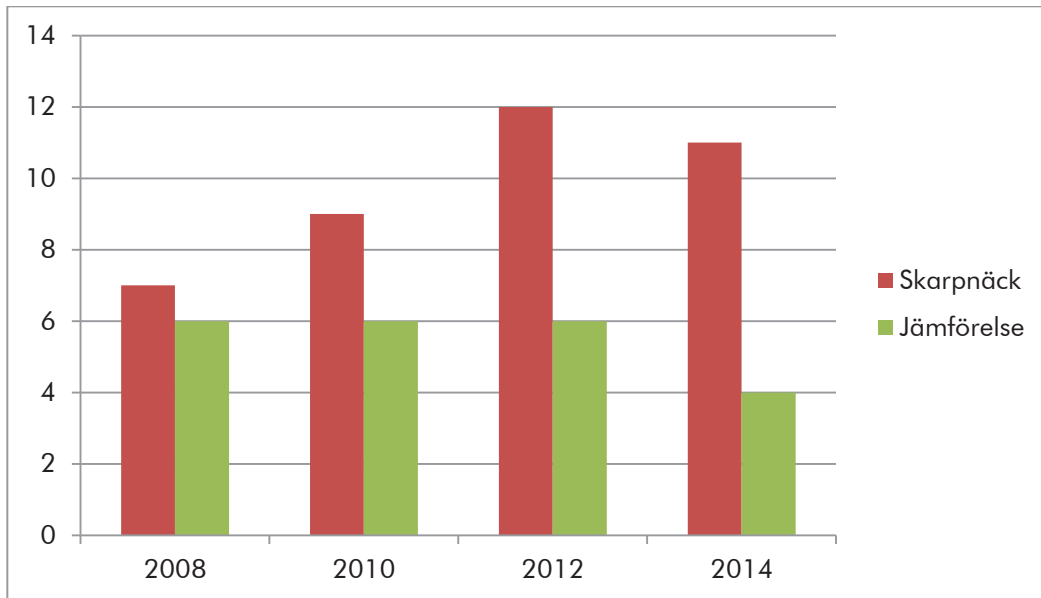
Figur 11. Andel elever med godkänt i engelska, matematik, svenska/svenska som andraspråk (samt sedan 2011 ytterligare fem ämnen). Genomsnittligt resultat från årskurs 9 i de två största skolorna i Bagarmossen och Skarpnäck respektive jämförelsestadsdelarna (Utbildningsförvaltningen).

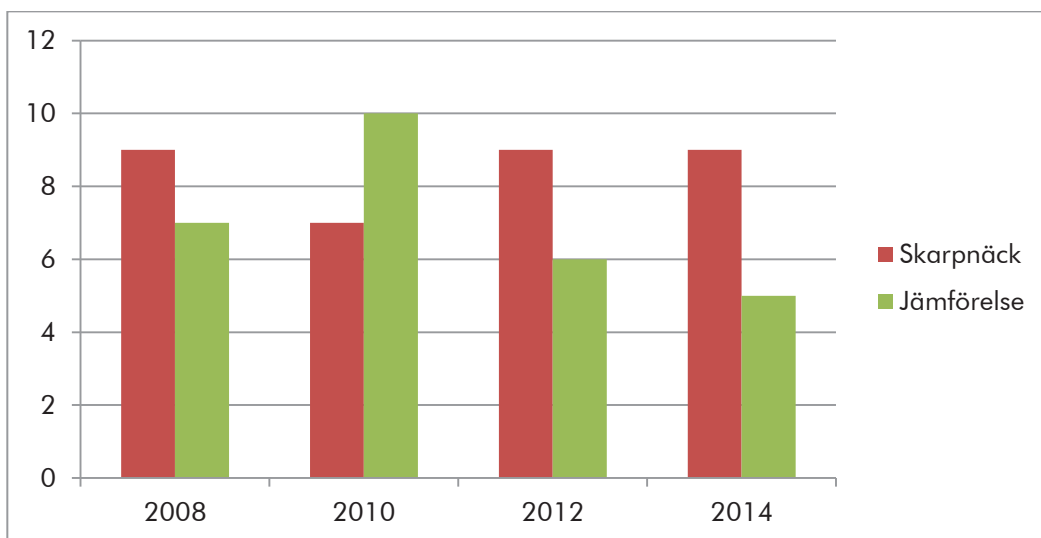
Figur 12. Antal personer i Walter-registret per 1000 invånare (Utbildningsförvaltningen/gymnasieslussen).

Stockholmsenkäten

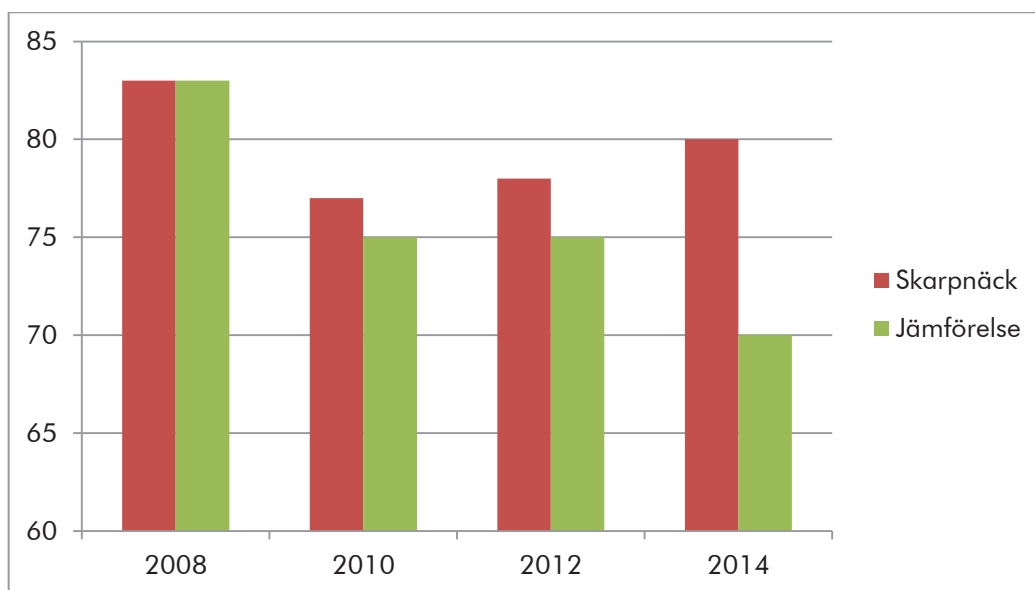
Från Stockholmsenkäten har vi hämtat en del uppgifter om niondeklassarnas självrapporterade brottslighet, utsatthet för brott, droganvändning och fritidsvanor. Här finns oroande tecken på att den typen av brott som i tidigare forskning getts beteckningen strategiska, eftersom de visat sig vara tecken på inledningen av en kriminell karriär (Brå 2001:21), har ökat i Bagarmossen och Skarpnäck. Andra mer lindriga typer av brott och även våldsbrott är mer konstant och på liknande nivå som i jämförelsestadsdelarna.

Figur 13. Andel (%) i årskurs nio som redovisat att de begått brott som kan kategoriseras som strategiska (Stockholmsenkäten).

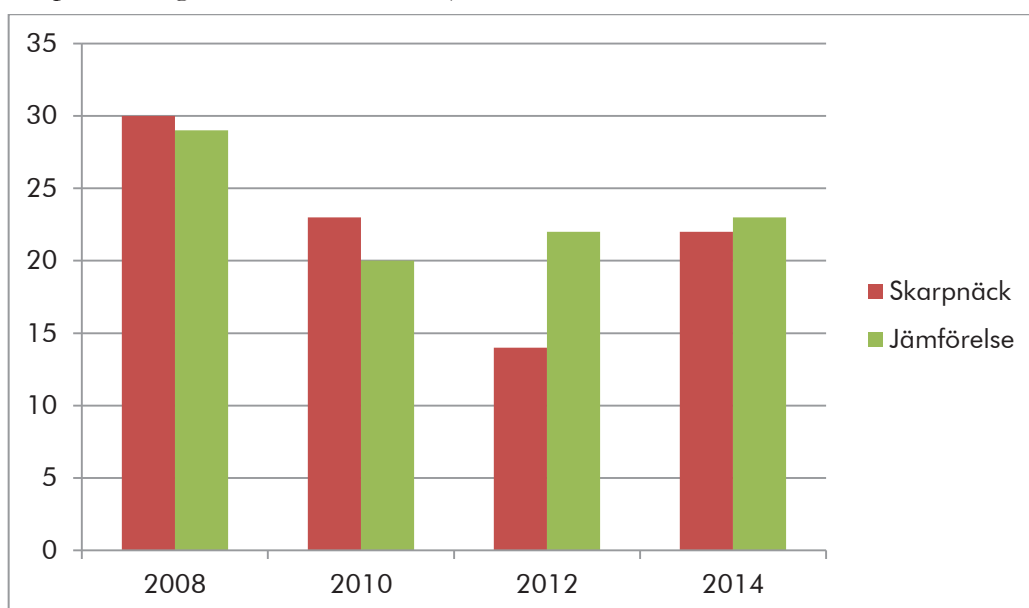

Figur 14. Andel (%) i årskurs nio som redovisat att de begått brott som kan kategoriseras som våldsbrott (Stockholmsenkäten).

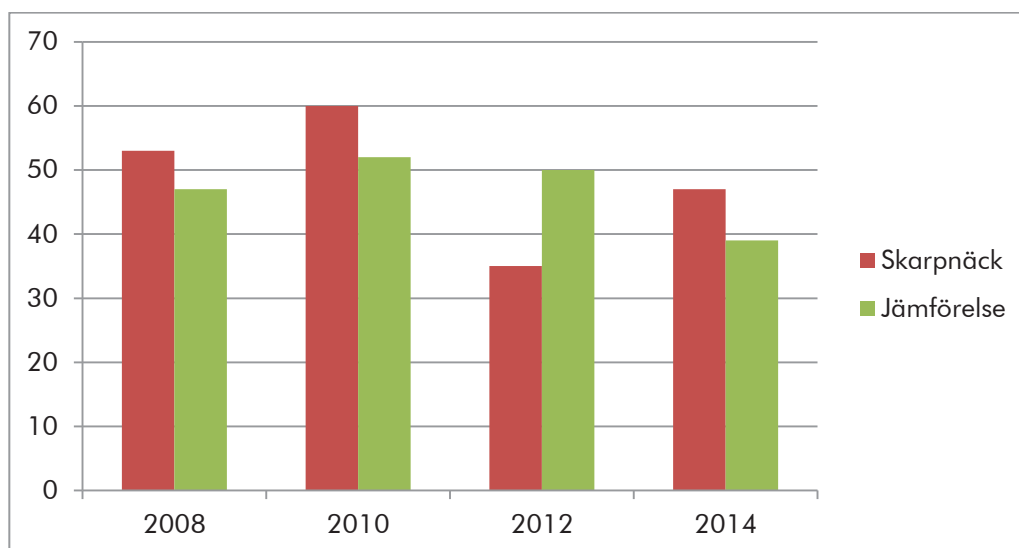
Figur 15. Andel (%) i årskurs nio som redovisat att de begått brott som kan kategoriseras som lindriga (Stockholmsenkäten).

Andelarna i årskurs nio som uppger att de blivit utsatta för olika typer av brott som allvarliga hot, rån, stöld, misshandel eller tvingade till sex/våldtagna har minskat i både Skarpnäck, Bagarmossen och de två jämförelsestadsdelarna.

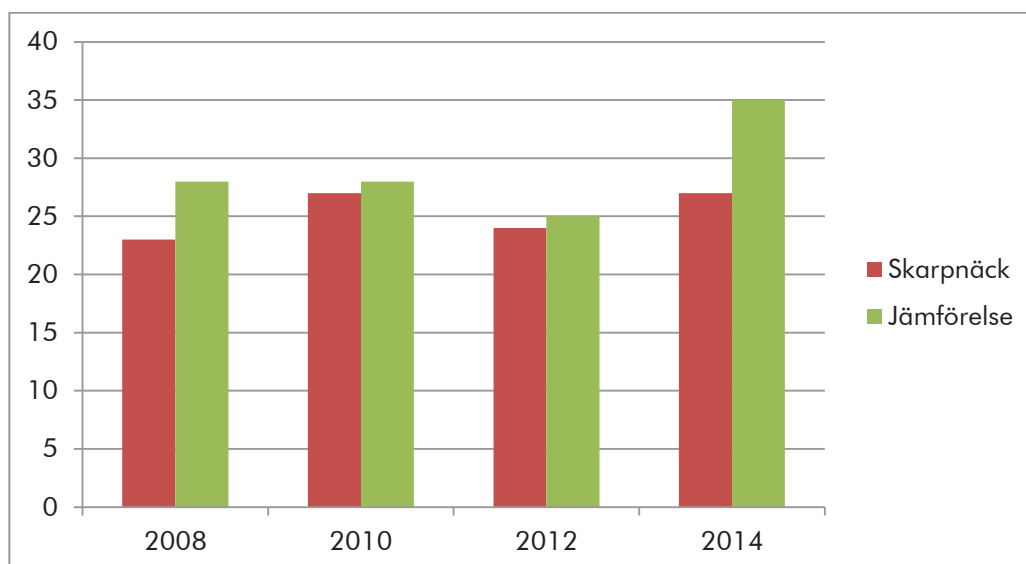

Figur 16. Andel i årskurs 9 som själva uppger att de varit utsatta för olika typer av brott (Stockholmsenkäten)

Det finns inga tydliga tecken på att fler besökt fritidsgårdarna i Skarpnäck och Bagarmossen eller att de oftare deltagit i ledarledda aktiviteter på sin fritid än i jämförelsestadsdelarna. Möjligen är det något färre som aldrig besökt någon fritidsgård men samma sak gäller i så fall även i jämförelsestadsdelarna.

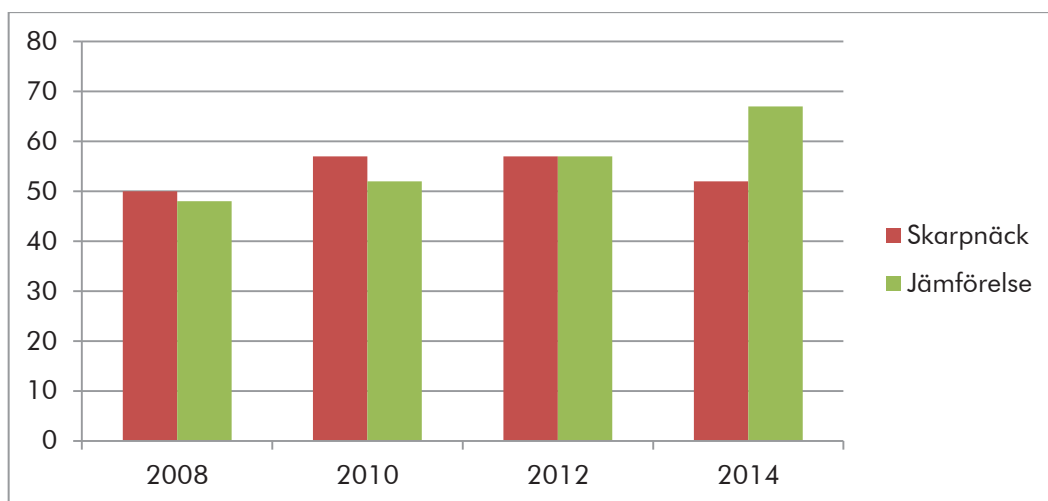
Figur 17. Andel i årskurs 9 som uppger att de aldrig brukar besöka fritidsgård. En hög siffra innebär ett positivt resultat dvs att fler besökt fritidsgårdarna (Stockholmsenkäten).

Figur 18. Andel i årskurs 9 som uppger att de aldrig brukar delta i ledarledda aktiviteter. En hög siffra innebär ett positivt resultat dvs att de deltagit i ledarledda aktiviteter (Stockholmsenkäten).

För att mäta den sociala kontrollen användes två mått. I det första inkluderades de som uppgav att deras föräldrar alltid hade koll på var de var när de är ute på kvällen och vilka kamrater de umgicks med på fritiden. Det andra måttet var en sammanslagning av fyra olika påståenden om hur de trodde att vuxna i bostadsområdet skulle reagera på olika typer av brott och ordningsstörningar⁸.

⁸ Andel som uppgivit att följande påståenden stämmer mycket eller ganska bra: Om en vuxen såg mig göra något olagligt i mitt bostadsområde skulle nog mina föräldrar få reda på det. Vuxna skulle ingripa om någon helt öppet försökte sälja narkotika till ungdomar. Vuxna skulle ingripa om det blev ett slagsmål framför mitt hus. Om jag blev rånad på en allmän plats i bostadsområdet skulle vuxna ingripa.

Figur 19. Föräldrars sociala kontroll uppgivet av ungdomar i årskurs 9. En hög siffra innebär ett positivt resultat dvs högre social kontroll (Stockholmsenkäten).

Den sociala kontrollen visar sig vara ganska konstant enligt båda dessa mått. Det finns inga markanta skillnader mot jämförelsestadsdelarna.

Figur 20. Social kontroll i form av förväntade reaktioner på olika former av brott och ordningsstörningar uppgivet av ungdomar i årskurs 9. En hög siffra innebär ett positivt resultat dvs högre social kontroll (Stockholmsenkäten).

Eftersom vi hade tillgång till hela källmaterialet i Stockholmsenkäten kunde vi göra en del egna beräkningar. Vi valde den senaste undersökningen från 2014 för att analysera sambanden mellan ungdomars fritidssysselsättningar och deras självdeklarerade kriminalitet. Vi analyserade om de som besöker fritidsgårdar oftare deklarerade att de begått olika typer av brott som kan betecknas som lindriga, allvarliga respektive strategiska enligt samma indelning som använts tidigare. Vi analyserade även om de som deltog i olika ledarledda aktiviteter oftare deklarerade dessa typer av brott. Vi fann genom dessa

analyser ett intressant mönster som visar att i både Skarpnäck, Bagarmossen och i jämförelsestadsdelarna så fanns det relativt starka och signifikanta korrelationer mellan att besöka fritidsgårdarna och att begå olika typer av brott. I analyserna användes gamma som kan variera från minus ett till plus ett och där ett värde nära noll betyder en obefintlig korrelation. Ju högre värde ju starkare korrelation, oavsett plus eller minus. Korrelationerna var starkare för de allvarliga brotten och allra starkast för de strategiska brotten. Dessutom var korrelationerna som starkast i Bagarmossen.

	Lindriga	Allvarliga	Strategiska
Alla	,34	,40	,63
Skarpnäck	,38	,44	,66
Bagarmossen	,39	,52	,67

Tabell 3. Korrelationer i årskurs 9 mellan att besöka fritidsgårdar och olika former av kriminalitet. $p < 0,001$, Gamma (Stockholmsenkäten 2014).

När vi analyserade korrelationerna mellan att delta i olika ledarledda aktiviteter och den självdeklarerade brottsligheten fanns inga motsvarande samband. Korrelationerna var genomgående mycket svaga, negativa och icke signifikanta. De som deltar i ledarledda aktiviteter begår alltså varken mer eller mindre brott än andra ungdomar enligt dessa mätningar.

	Lindriga	Allvarliga	Strategiska
Alla	-,05	-,03	-,14
Skarpnäck	-,06	-,04	-,04
Bagarmossen	-,04	-,13	-,10

Tabell 4. Korrelationer i årskurs 9 mellan deltagande i ledarledd aktivitet och olika former av kriminalitet $p > 0,05$, Gamma (Stockholmsenkäten 2014).

De som besöker fritidsgården i Bagarmossen begår enligt dem själva fler brott än andra ungdomar. Men samtidigt är de färre till antalet än de som sällan eller aldrig besöker gården vilket får till effekt att när man analyserar fördelningen av de lindrigare brotten så begås de flesta av dem som sällan besöker gården.

	Inte begått lindrigt brott	Begått lindriga brott	Totalt
Besöker ofta gården	6	44	50
Besöker sällan gården	33	99	132
Totalt	39	143	182

Tabell 5. Antal personer som begått lindriga brott i årskurs 9 uppdelat efter hur ofta de besöker fritidsgården. $\text{Gamma} = 0,42$, $p < 0,001$ (Stockholmsenkäten).

Det här är ett välkänt fenomen som benämns preventionsparadoxen inom det alkoholpreventiva arbetet och där används som ett viktigt argument för en generellt restriktiv alkoholpolitik (Kreitman 1986). Men när vi går vidare och analyserar vilka som begår de

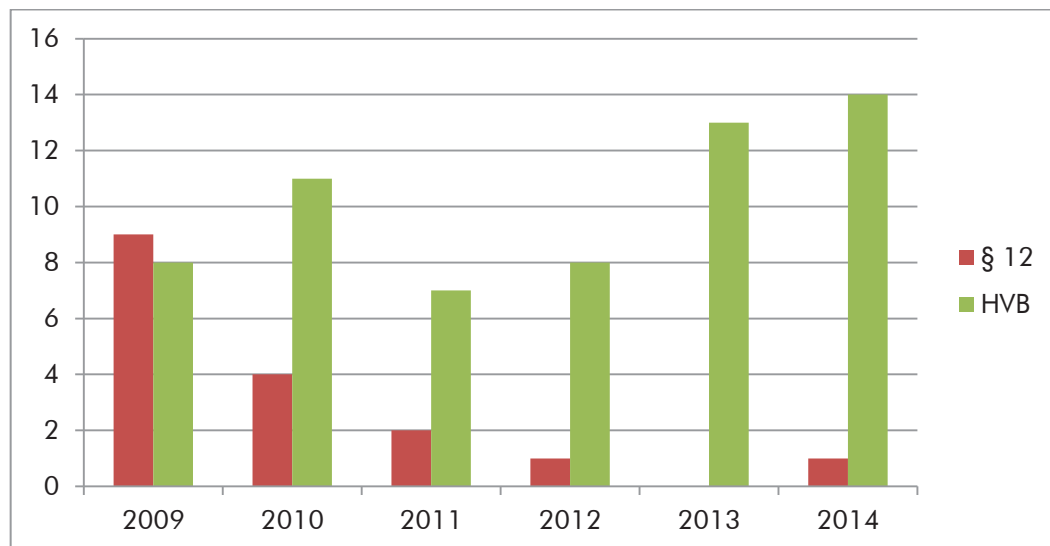
mer strategiska brotten ser vi att även om den grupp som ofta besöker gården är mindre till antalet så finns bland dem merparten av de personer som uppger att de begått denna typ av brott. När det gäller de strategiska brotten är sambandet så starkt att preventionsparadoxen upplöses. Konsekvensen av dessa resonemang är att fritidsgården visar sig vara ett sätt att komma i kontakt med de mer belastade ungdomarna men om man vill försöka minska mängdbrotten måste man arbeta med en bredare målgrupp än gårdsbesökarna.

	Inte begått strategiskt brott	Begått strategiska brott	Totalt
Besöker ofta gården	42	15	57
Besöker sällan gården	129	5	134
Totalt	171	20	191

Tabell 6. Antal personer som begått strategiska brott i årskurs 9 uppdelat efter hur ofta de besöker fritidsgården. Gamma=0,80, p<0,001. (Stockholmsenkäten).

Placeringar i hem för vård och boende (HVB och § 12)

Bostadsområdena Bagarmossen och Skarpnäck utgör enbart en geografiskt begränsad yta av hela Skarpnäcks stadsdel men när det gäller placeringar i HVB och § 12-hem står de för majoriteten, 81 procent, av alla fallen. Sedan 2009 har antalet § 12 placeringar minskat kraftigt medan antalet placeringar i HVB och ”HVB-liknande behandlingsfamiljer” har ökat. Enligt stadsdelens utredningsenhet för barn och ungdom var placeringarna under 2009 till största del kriminell ungdom i övre tonåren medan placeringarna under 2013-2014 var yngre tonåringar med mer skiftande problem som funktionsnedsättningar, drogproblem samt flickor med självskadebeteenden. Dessutom var § 12 placeringarna under 2008-2009 långvariga medan de från och med 2010 har blivit kortare.

Figur 21. Antalet placeringar i Hem för vård och boende samt § 12 hem, 2009-2014 i hela Skarpnäcks stadsdel (Utredningsenheten för barn och ungdom).

Sammantaget visar statistiken att otryggheten har minskat kraftigt i Bagarmossen och Skarpnäck och att den minskat betydligt mer än i de jämförelsebara stadsdelarna. Det saknas dock tydliga indikationer på att detta kan hänföras till minskad brottslighet eller ordningsstörningar bland de unga som bor där. Upplevelsen av minskande problem

med ungdomar som stör ordningen tycks alltså främst kunna förklaras av något annat än ungdomarnas faktiska beteenden. En möjlig förklaring till de minskade problemen med otrygghet relaterat till ungdomar i bostadsområdet skulle kunna vara att man lyckats attrahera en grupp stökiga och lite äldre ungdomar till ungdomsgårdarna. De uppgifter vi har om besöksfrekvenser och självdeklarerad brottslighet handlar om niondeklassare så de lite äldre ungdomarnas beteende vet vi inte så mycket om. Statistiken antyder också att det tycks vara en framkomlig väg att komma i kontakt med mer belastade ungdomar via ungdomsgårdarna men att denna inriktning måste kombineras med mer generella åtgärder om man vill komma åt mängdbrottsligheten.

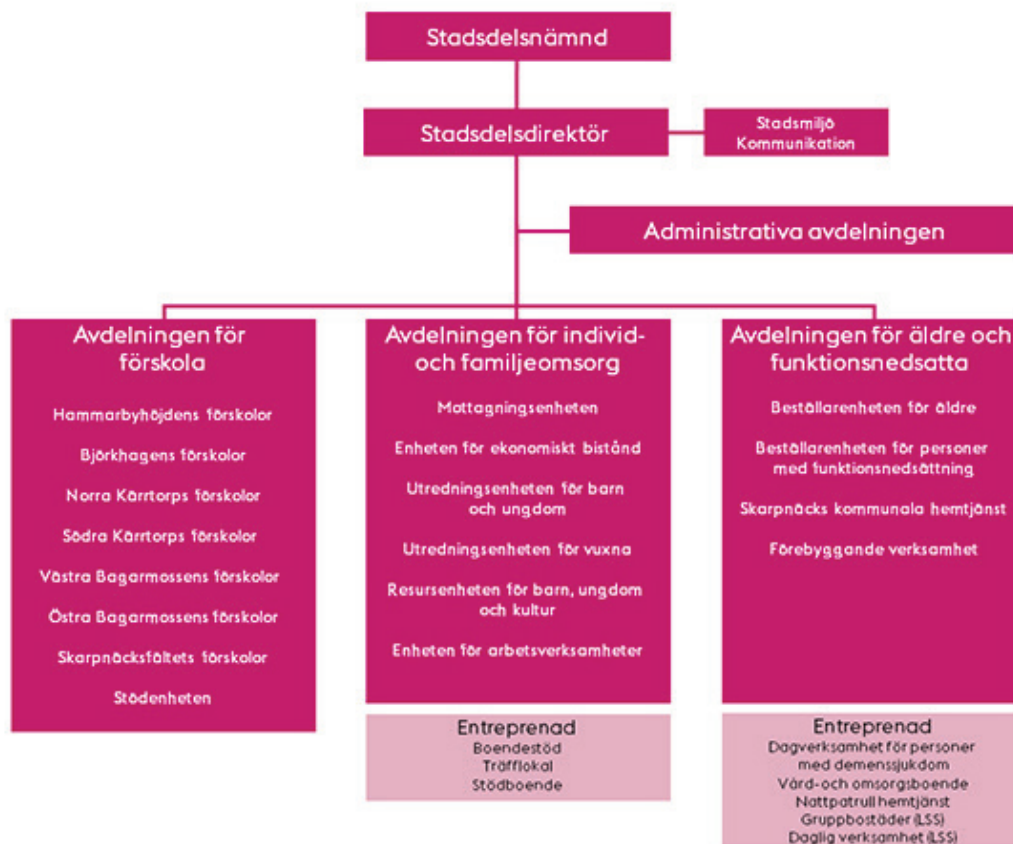
Skarpnäckslyftets arbetssätt och målgrupp

I förra avsnittets undersöktes hur trygghet, kriminalitet, missbruk och sysslöshet har förändrats i Bagarmossen och Skarpnäck sedan tiden innan Skarpnäckslyftet. Undersökningen visade att trygghet och störning av ordning var de faktorer som förändrats mest i positiv riktning, medan brottslighet och sysslöshet inte uppvisade lika tydliga resultat. Syftet med föreliggande avsnitt, utvärderingens kvalitativa del, är att undersöka Skarpnäckslyftets arbetssätt och målgrupp. Genom en analys av de två delstudierna kan en diskussion kring i vilken utsträckning Skarpnäckslyftet bidragit till förändring i närområdet och i vilken utsträckning man införlivat projektets målsättningar. Avsnittet inleds med en presentation av hur förändringsarbetet med ungdomar organiseras inom Skarpnäckslyftet och Skarpnäcks stadsdelsförvaltning.

Kultur, fritid och socialt skyddsnet integrerat

Som vi tidigare konstaterat så är de öppna verksamheterna kärnan i Skarpnäckslyftet. Parklekarna, ungdomsgårdarna och möteplatsen för unga vuxna är Skarpnäckslyftet bestående verksamheter och kompletteras sedan med tidsavgränsade aktiviteter som exempelvis ledarledda idrotts- och kulturaktiviteter, resor eller andra kortvariga projekt. Det grundläggande syftet med öppna fritidsverksamheter är vanligen att skapa en meningsfull fritid för målgruppen. Ser vi till Skarpnäckslyftets bakgrund och målsättningar så finns dock ett uttalat socialt perspektiv med de öppna verksamheterna. Tanken var att aktivt fånga upp socialt utsatta ungdomar som begår brott, har ett missbruk, stör ordningen, saknar sysselsättning eller på andra sätt är i behov av stöd. Ser vi till hur och varför de öppna verksamheterna initierades inom Skarpnäckslyftet så innebär det delvis en annan inriktning på de öppna verksamheterna, där syftet ”utvidgats” till att omfatta ett mer socialt perspektiv. I detta avsnitt diskuteras hur Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings organisation kan tänkas påverka dessa ”utvidgade” målsättningar. I Skarpnäcks stadsdelsförvaltning har man sedan en tid tillbaka strävat efter en ”sammanhållen socialtjänst”. I verksamhetsplanen för 2015 står det att förvaltningen kommer att arbeta fram en handlingsplan för ”En sammanhållen socialtjänst i Skarpnäck` i syfte att nå en innovativ, långsiktig och hållbar socialtjänst” (Skarpnäcks stadsdelsnämnd, 2015, s. 13). De mest centrala funktionerna inom Skarpnäckslyftet finns inom resursenheten för barn, ungdom och kultur (”resursenheten”). Som framgår av organisationsskissen (se figur 28 nedan) så är resursenheten organiserad inom avdelningen för individ- och familjeomsorg

(”IFO”), där även utredningsenheten för barn och ungdom (”utredningsenheten”) återfinns.

Figur 22. Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings organisation.

Den integrerade organisationen inom Skarpnäcks stadsdelsförvaltning innebär således att öppna verksamheter (t.ex. ungdomsgårdar, parklekar, kulturhus, ungdomsmottagning) och kvalificerat socialt stöd (t.ex. behovsprövning/utredning, familjebehandling, ungdomsboende, ungdomsbehandling) är organiserat under samma avdelning, avdelningen för individ- och familjeomsorg. Det innebär att avdelningschefen för IFO ansvarar för båda dessa verksamhetsområden:

IFO hos oss handlar om allt förutom funktionsnedsättning. Jag är ansvarig för ungdomsgårdarna, parklekar, ungdomsmottagning, utredning, familjebehandling, det är totalt helheten. Man brukar ju ha någon parkförvaltning eller fritidsförvaltning för att organisera det vi har inom IFO. Det är ju en av framgångsfaktorerna i Skarpnäcksllyftet att vi har det så. Att nå ett integrerat synsätt inom IFO, på ungdomsgårdar tillika som på utredningssidan (Avdelningschef, avdelningen för individ- och familjeomsorg, 2015).

Denna integrerade organisering skapar en närhet mellan fritid, kultur och socialt stöd, till skillnad mot om man har dessa organisatoriskt åtskilda, till exempel under två olika avdelningar inom en stadsdelsförvaltning. Öppna kultur- och fritidsverksamheter är organiserade under samma avdelning som utredningsenhetens behovsprövande verksamhet och

resursenhetens sociala stöd. Frågan är hur denna integrerade organisation påverkar de öppna verksamheterna och möjligheten att införliva dess utvidgade målsättningar?

När jag träffar folk från andra stadsdelar så tror jag att vi har, i och med att ungdomsgårdarna ligger under resursenheten, så har vi ett mer socialt tänk i våra öppna verksamheter än en stadsdel som har gårdarna under nåt som heter fritid. Vi träffas ofta och pratar och våra perspektiv påverkar varandra. Då blir det inte det här att ungdomsgården blir en ö, socialtjänsten blir den stora boven som både ungdomar och personal på ungdomsgården snackar skit om, vilket jag upplevt på andra ställen. Här är ungdomsgårdens personal socialtjänstens kollegor, de är inte ”dom där borta”. Och det gör att det finns eller skapas ett socialt engagemang bland personal på ungdomsgården. Det blir en sammanhållighet (Ungdomsbehandlare resursenheten, 2015).

Jobbar man på en ungdomsgård och tillhör en fritidsförvaltning då missar man kanske den här sociala aspekten, att identifiera de med problem, att jobba med föräldrar och sånt. Det är en självklarhet i vårt arbete. Föräldrarna är de viktigaste personerna för våra besökare. Sen tydliga förhållningssätt och delaktighet är också aspekter som blir självklara för våra ungdomsgårdar med mer social dimension, som man annars lätt tappar (Enhetschef resursenheten, 2015).

Ovan resonerar enhetschefen och en ungdomsbehandlare på resursenheten kring hur den integrerade organisationen påverkar de öppna verksamheterna. Organiseringen skapar enligt informanterna en förutsättning för ett mer socialt perspektiv i de öppna verksamheterna. Det sociala perspektivet är beroende av att man ingår i samma avdelning, vilket innebär att man träffas oftare och delar samma sammanhang. Ungdomsgårdarna ingår därmed i ett sammanhang där kvalificerat socialt arbete bedrivs. Samtidigt har man även satsat på att höja kompetensen på personalen som arbetar i de öppna verksamheterna vilket ytterligare kan stärka det sociala perspektivet, då bland annat socialpedagoger, socionomer och lärare nu arbetar i de öppna verksamheterna. Vad innebär det då att de öppna verksamheterna präglas av ett socialt perspektiv? Vår undersökning visar att Skarpnäcksluftet präglas av ett flertal konkreta arbetssätt med ursprung i mer kvalificerat socialt arbete. Dels arbetar man inom de öppna verksamheterna aktivt med nätverksarbete och föräldrasamverkan utifrån ett systemperspektiv och en helhetssyn, ett perspektiv som är dominerande inom socialtjänstens utredande och behandlande/stödjande verksamhet. Man arbetar även med att, utifrån ett salutogent perspektiv, identifiera styrkor och intressen i ungdomsgrupper för att sedan skapa förutsättningar för fördjupning i intressena samt en eventuell vidarelussning till nya sammanhang. Brukarinflytande och delaktighet är också centrala inslag i de öppna verksamheterna. I nästa avsnitt, Öppna verksamheter med socialt perspektiv, kommer vi att fördjupa oss mer i dessa sociala dimensioner.

Den integrerade organisationen verkar lyftas som en förutsättning för att skapa en social dimension i de öppna verksamheterna. Integrationen mellan de öppna verksamheterna och utförandet av kvalificerat socialt stöd är hög på grund av det delade organisatoriska sammanhanget i resursenheten. När det gäller integration och samarbete mellan

utredningsenheten och de öppna verksamheterna menar flera informanter dock att mer utvecklingsarbete finns att göra.

Det kan kännas som att ungdomsgårdarna och utredningsenheten är för långt ifrån varandra. Vi behöver en dialog däremellan. Vi försöker jobba på detta. Många på utredningsenheten vet inte vilket jobb som ungdomsgårdarna gör och tvärtom. Det handlar om att träffas, på frukostklubbar och att träffas över lunch och prata (Avdelningschef, avdelningen för individ- och familjeomsorg, 2015).

Avdelningschefen menar att personal från ungdomsgårdarna och utredningsenheten träffas för lite och har dålig kunskap om den andres arbete. Denna brist uppmärksammas även på chefsnivå i de två berörda enheterna, utredningsenheten respektive resursenheten.

Jag tror inte att de [utredningsenheten] har full koll på hur de kan utnyttja oss och alla resurser och kontakter vi faktiskt har. Men det blir lite skilda världar lätt tyvärr. Det är olika kulturer. Ja, men det finns massa hjälp du kan få för utredningsarbetet, och få in massa kunskap från oss. Men detta är ett utvecklingsområde för 2015 i vår verksamhetsplan, att utveckla samarbetet mellan utredningsenhet och resursenheten (Enhetschef resursenheten, 2015).

Jag tror det är viktigt att lyssna på utredningsenheten, vi ser de som far allra mest illa, men också de som är lite mer osynliga. Då tänker jag på både killar och tjejer som mår dåligt, kanske med psykisk ohälsa, jag tänker inte först och främst på de kriminella och utåtriktade. Utan de som mår dåligt och inte syns på samma sätt ute och kanske inte påverkar samhället eller tryggheten i området. Det var i och för sig syftet med skarpnäcksluft, så då kanske det inte rymts inom ramen för det. De här grupperna påverkar kanske inte så många fler än dom själva negativt, men de finns där också (Gruppledare utredningsenheten ungdom, 2015).

Det finns alltså tankar om att man inte utnyttjar varandras kunskap och resurser tillräckligt effektivt; dels att utredningsenheten arbetar aktivt med grupper av ungdomar med social problematik som inte är synliga för ungdomsgårdarna och dels att utredningsenheten inte uppmärksammar och tar använder det breda kontaktnät som finns i de öppna verksamheterna. Socialtjänstens utredande verksamhet och öppna verksamheter har dock skilda förutsättningar, där utredningsarbete är mer reglerat, har en striktare sekretess samt ett större personansvar. Verksamheterna har med andra ord skilda förutsättningar men ofta liknande målgrupp och målsättningar, vilket gör att förutfattade meningar om den andres arbete ofta skapas. Till exempel att utredningsenheterna inte arbetar stödjande eller utifrån förändringsperspektiv, att man enbart fokuserar på dokumentation och inte är tillämpligt flexibla och alltför byråkratiska. Fördomar gentemot öppna verksamheter kan handla om en uppfattad ovilja att anmäla ungdomar till socialtjänsten eller polis och att man ser mellan fingrarna när det gäller vissa beteenden för att inte skada relationen till ungdomarna. Gruppledaren på utredningsenheten beskriver hur hon ser på vissa av dessa fördomar.

Jag tror också att det handlar om att få bort en idé/uppfattning som man kan ha när man jobbar nära ungdomar, att utredare inte har relationer med ungdomar, och om man

anmäler tappar de sin relation till ungdomen för att det skulle ses som ett straff av ungdomen, att bli anmäld, istället för att se oss som en resurs som hjälper ungdomar. Vi har inget annat syfte. Min upplevelse är att det är otroligt sällan som ungdomar inte gillar att träffa sina socialsekreterare. Har man mer tillgång till varandra och kunskap om varandras uppdrag, mellan myndighet och fältet, så tror jag att sådana fördomar kan försvinna. På de år jag varit här har det också blivit bättre (Gruppledare utredningsenheten ungdom, 2015).

Skiljelinjen mellan det behovsprövade stöd som ges av utredningsenheten och icke behovsprövat stöd som ges i de öppna verksamheterna är idag aktuell i samhällsdebatten, där kritikerna menar att gränsen är för skarp. Medan ett behovsprövat stöd har många krav på hur en utredning ska genomföras och hur ett beslut ska utformas och följas upp, finns inom de öppna verksamheterna en relativt stor frihet. Särskild uppmärksamhet har bland annat Linköpings kommun fått som kompletterat det behovsprövade stödet med att även kunna erbjuda, i stort sett samma utbud av insatser, utan föregående utredning. Man arbetar aktivt mot det man kallar en Socialtjänst utan biståndsbedömning (Linköping kommun, Centrum för kommunstrategiska studier, & STQM management, 2015). Inom Linköping kommun menar man att gränserna mellan bistånd och service är otydliga och man ifrågasätter de lagliga hinder som finns för att ge socialt stöd utan en föregående behovsprövning. Gruppledaren på utredningsenheten beskriver denna skiljelinje.

Vi har pratat med ungdomsgårdarna om behovet av tjejgrupper till exempel. För oss krävs det en helt annan typ av ram om vi ska kunna vara inblandade i det. Men om man på fältet har de här naturliga grupperna för tjejer, och för killar också för den delen, ja om det finns upparbetade grupper som vi kan använda oss av, då är det inte svårare för oss än att vi säger ”det finns den här gruppen på bagishuset” skulle du vilja vara med i den. Sen behöver vi inte vara inblandade mer i det, för då krävs det något annat (Gruppledare utredningsenheten ungdom, 2015).

Det krävs mer formella beslut och andra typer av lagstöd när utredningsenheten ska utforma sitt stöd. Samtidigt ser vi alltså initiativ som arbetar för att kringgå dessa ”hinder”. Det kan finnas anledning till att inom Skarpnäckslyftet fördjupa sig i hur dessa hinder kan överbryggas och hur samarbetet mellan utredning och öppna verksamheter kan utvecklas. Men trots att utvecklingsarbete återstår, beskriver flera informanter att den integrerade organisationen förbättrat samarbetet och är en förutsättning för att ytterligare kunna utveckla det i framtiden.

Jag tror att det [utredningsenhet och öppna verksamheter under samma avdelning] kan göra att samarbetet blir bättre. Att man ser varandra vid olika tillfällen. Att de öppna verksamheterna är under socialtjänst tror jag förbättrar möjligheterna till samarbete. Och att ungdomsgårdarna är kommunala, det är många stadsdelar där de är upphandlade och ligger på entreprenad och då tror jag man skapar en ännu större klyfta. // De senaste åren har vi kontinuerligt träffat samordnarna från ungdomsgårdarna. Det märks i utredningsgruppen att det är lättare att ringa och få kontakt nu och man får en bra och professionell respons. Till exempel om vi ringer och säger att vi har ungdomar på rymmen och ber dem hålla ett öga på det, så känns det enkelt att ringa ungdomsgårdarna om detta. Jag

tror ungdomsgårdarna idag känner till utredningsenheten mer än vad man gjorde förut (Gruppledare utredningsenheten ungdom, 2015).

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att den integrerade organisationen inom Skarpnäcks stadsdelsförvaltning upplevs positiv av samtliga informanter som intervjuats. Även inom områden där samarbetet inte är lika utvecklat så menar informanterna att de antagligen skulle vara ännu sämre med en åtskild organisation. Skarpnäcksliftet är dock inte enbart stadsdelsförvaltningen. Det finns som bekant flera formella och aktiva samarbetspartners från andra myndigheter samt civilsamhället. Men det finns även en ambition inom Skarpnäcksliftet att utveckla integrationen mellan offentlig, ideella och privat sektor inom närsamhället, utöver de formella samarbetspartners som ingår i projektet. Detta var en slutsats i den första utvärderingen av Skarpnäcksliftet, som visade på ett aktivt arbete inom detta område med likheter med vad som inom socialt arbete litteratur benämns community work (Vainik, Robyn & Wollter, 2013). Frågan är hur denna ambition utvecklats sedan 2011.

Mot ett integrerat närsamhälle?

På Stockholms stads hemsida kallas Bagishuset för ett ”allaktivitetshus” och beskrivs som ”ett centrum för lokalt föreningsliv”. Man välkomnar organisationer och initiativ utifrån; ”Vill du driva projekt med oss, använda våra lokaler för din förening eller bara veta mer om Bagishuset? Kontakta oss gärna! Inga idéer är för kreativa, nyskapande eller ovanliga för att diskutera” (Internet 5). En uttalad ambition är att involvera och dra nytta av det engagemang som finns i närsamhället. Gruppchefen för ungdomsgårdarna beskriver detta nätverkande såhär:

Nätverka och knyta kontakter är centralt för vårt arbete och att hitta spännande människor och eldsjälar som vill vara med på den här resan. Det kan vara en som vill hjälpa till med skidåkning, en som vill hjälpa till som volontär för läxhjälp, en som hjälper till med pensionärerna. Vi använder oss av alla i lokalsamhället. Sen försöker vi tillsammans att tänka ut ett sätt som vi kan samarbeta på. Vi brukar säga att det finns ingen idé som är för kreativ för oss. Sen vissa saker kan vi inte göra för det ligger inte inom vårt verksamhetsområde. Men det vi kan göra som ligger inom våra målsättningar gör vi, så varför inte. Och det är civilsamhället som vi involverar allt mer. Ungdomarna de ifrågasätter först vad de olika personerna gjorde här på deras gård, men sen har de förstått att de är där för de. Bagishuset är inte specifikt för ungdomarna eller specifikt för pensionärerna, den är för alla som bor i området. Så tanken är att skapa relation mellan dessa (Gruppchef resursenheten, 2015).

Syftet med att samarbeta med ideella krafter i närsamhället är alltså dels att skapa mer resurser för aktiviteter och därmed skapa en möjlighet att förverkliga många av de ledarledda aktiviteterna i de öppna verksamheterna. Men ett ytterligare syfte, som vi såg i citatet ovan, är att integrera gården i närsamhället och skapa kontaktytor och relationer mellan besökarna i de öppna verksamheterna och aktörer i närsamhället.

En ungdomsgård är inte bara en ungdomsgård utan det är en del av det omgivande samhället. Där man jobbar och interagerar med alla andra vilket skapar en mångfald. Vi

arbetar för att integrera föreningar, kyrkor, lokala näringslivet, idrott i Skarpnäckslyftet (Enhetschef resursenheten, 2015).

Ingredienserna som gör Bagishuset till mer än en traditionell fritidsgård är för det första att vi använder oss av lokalsamhället. Vi har fotbollslaget som är där, vi har PRO, vi har kvinnoföreningar, vi har jättemånga projekt med de som bor i närområdet. Relationen till närområdet är en stor skillnad (Gruppchef resursenheten, 2015).

Samarbetet och integrationen med närsamhället innebär alltså främst att involvera engagemang till ungdomsaktiviteter. Vi har dock ingen statistik som kan jämföra i vilken utsträckning närsamhället involveras idag jämfört med innan Skarpnäckslyftet startades. I presentationen av de öppna verksamheterna, under avsnittet om Skarpnäckslyftets organisering och innehåll, kan man dock se en del av de ledarledda aktiviteter som erbjuds. Integrationen med närsamhället handlar även om att erbjuda föreningar de lokaler man har i de öppna verksamheterna, utan krav på någon motprestation gentemot ungdomarna, till exempel har PRO regelbunden verksamhet i Bagishusets lokaler. Hur går det då till när ett samarbete inleds mellan aktörer från offentlig respektive ideell sektor? Intervjuerna visar att samarbete mellan förvaltningen och ideella organisationer kan vara både formaliserat och mer spontant uppkommet och beroende av personliga relationer.

Ibland är det påbud och att våra samarbeten med stadsdelen kommer till mer officiellt. Andra gånger är det vi som tar initiativ, eller tillsammans med stadsdelen och att våra projekt växer fram mer organiskt tillsammans. // Vi samarbetar på två nivåer. Den första är den officiella nivån med själva stadsdelsförvaltningen. I och med det har det lett till ganska mycket kontakt med stadsdelen, främst kring barn och unga. Enhetschefen på Individ- och familjeomsorgen har vi bra kontakt med till exempel. Ofta skickar de frågor om praktikanter. Andra delar är mindre formella, där vi säger ”ja nu gör vi det projektet, kan ni haka på det projektet?”, som i sommar till exempel den har idén med sommarolympiaden med alla ungdomar och föreningar och då får vi frågan ”kan ni öppna upp här i kyrkan?”. Genom det lokala, resursenheten, med föräldragrupper och så (Församlingsföreståndare Skarpnäcks kyrkan, 2015).

Vi kan även se hur Stockholms hem är aktiva och drivande i den sektorsövergripande samverkan. Det kommunala bostadsbolaget uppvisar ett starkt socialt ansvarstagande. Vi kan nedan se exempel på hur Stockholms hem, stadsdelsförvaltningen och andra aktörer samarbetar kring två specifika händelser och hur dessa organisationer integrerats så att ett samarbete är lätt att initiera. Det gäller dels en större brand i Skarpnäck år 2012 samt de oroligheter med start i Husby i maj 2013 som sedan spred sig över staden,

En konkret nytta av att vi inom Skarpnäckslyftet är sammanhållna var ju att vi klarade oss bra under kravallerna. Vi kunde ju fått otroliga kostnader. Det var ju ingenting mot vad det kunde blivit. Och de boende här tyckte det var otroligt skönt att ”det blev inget i mitt område”. Det tror jag berodde till stor del på nattvandrarerna, och att det var många andra vuxna ute, nattvandrare och stadsdelen hade personal ute. Men framförallt att de unga vuxna stod upp för sitt område och att vi samarbetade kring det. Alla drog sitt strå till stacken, polis, stadsdel, vi, ungdomsgårdarna. // Det var som vid branden också. Vi

behövde inte fundera på vem vi skulle kontakta. Det blev inte heller tjafs om vem som skulle göra vad, alla tog sitt ansvar och var inriktade på att hjälpa till. Jag behövde inte leta efter vem jag ska kontakta. Och alla vill hjälpa varandra (Områdesansvarig Stockholms-hem, 2015).

Vi har i detta avsnitt undersökt Skarpnäckslyftets organisering. Vi har sett att en integrerad organisation skapar förutsättningar för ett socialt perspektiv inom Skarpnäckslyftets öppna verksamheter. Trots skilda förutsättningar och uppdrag har även samarbetet mellan utredningsenhetens behovsprövande enhet och de öppna verksamheterna utvecklats, även om integrationen däremellan kan utvecklas. Vi har även undersökt ambitionen att integrera ideell och privat sektor i Skarpnäckslyftet. Att använda resurser utanför förvaltningen fyller två funktioner; dels att kunna erbjuda en mångfald aktiviteter i de öppna verksamheterna och dels att skapa kontaktytor gentemot närsamhället. I nästa avsnitt ska vi fördjupa oss i vad det innebär att de öppna verksamheterna inom Skarpnäckslyftet har ett socialt perspektiv.

Öppna verksamheter med socialt perspektiv

Utifrån resonemangen i förra avsnittet kan vi konstatera att Skarpnäckslyftets öppna verksamheter genom dess integration med kvalificerat socialt stöd präglas av ett socialt perspektiv. I detta avsnitt ska vi fördjupa oss i vad det kan innebära. Utifrån intervjuerna med professionella lyfter vi fram tre huvudområden. För det första innebär det en decentralisering av ansvar och kunskap om social problematik, från socialtjänsten till öppna verksamheter och övriga förvaltningen, vilket skapar fler och flexibla vägar för att identifiera och stödja unga med social problematik. För det andra innebär det aktivt nätverksarbete och föräldrasamverkan utifrån ett systemperspektiv. För det tredje innebär det att utifrån ett salutogent perspektiv identifiera styrkor och intressen hos ungdomar för att kunna skapa möjligheter att fördjupa sig dessa och/eller ta de vidare till andra sammanhang, vilket även kan omfatta sysselsättning eller utbildning.

Ett decentraliserat socialt ansvar

Det synsätt man försöker etablera inom Skarpnäckslyftet och den integrerade förvaltningen är att social problematik bör betraktas som allas ansvar. Avdelningschefen beskriver det såhär: ”Tanken är att sprida ut socialtjänstens ansvar på hela förvaltningen. För vi något nytt, som till exempel nu med kvinnofrid, då ska det vara ett uppdrag för hela avdelningen att jobba med det. Det är inte bara utredningsenhetens ansvar” (Avdelningschef, avdelningen för individ- och familjeomsorg, 2015). Den integrerade organisationen mellan öppna kultur- och fritidsverksamheter och socialt stöd beskrivs av informanterna som en förutsättning för detta decentraliserade ansvar. I de fall öppna verksamheter och socialt stöd är organisatoriskt åtskilda skapas ett avstånd, vilket gör verksamhetsområdenas gränser skarpare och man mer avgränsat sköter det egna uppdraget.

Det som är bra är att allt detta ligger under samma tak. Tänk om vi skulle behöva upphandla och lämna iväg uppdragen. Då kan vi inte påverka gången eller samarbetet sinsemellan. Vi är väldigt öppna med att justera från båda hållen för att utveckla samarbetet och stärka

hur vi kan utnyttja resurserna maximalt tillsammans. En förutsättning för att kunna göra det är att vi har allt under samma tak. Vi kan då sprida ut ansvaret och göra alla delaktiga i den sociala välfärden (Avdelningschef, avdelningen för individ- och familjeomsorg, 2015).

Kraften hos oss är att det är kommunalt ägda gårdar. Jag har ju sett andra gårdar här i distriktet, som drivs av privata aktörer, och jag säger inte att det inte kan gå, men som skattebetalare blir jag upprörd. Det blir ett större avstånd till övriga aktörer. De vågar ofta inte ta kontakt med oss i polisen. Det finns härresande exempel. Är det kommunalt så kan man styra på ett annat sätt. Då måste stadsdelarna hyra ut, eller hur det funkar, så måste man ha stora krav, på dessa, att du ska samverka med skola, du ska samverka med förvaltningen. Det är min erfarenhet, att det är mycket stor skillnad vad vi kan göra gentemot kommunala respektive privata (Gruppchef resursenheten, 2015).

Har man en organisatorisk åtskillnad mellan fritid och socialt stöd är det svårare att få ett socialt perspektiv att ”genomsyra organisationen”. En åtskillnad mellan kommunal socialtjänst och en fritidsgård som bedrivs privat skapar enligt gruppchefen ytterligare avstånd. Det decentraliserade ansvaret innebär att öppna verksamheter inte avgränsar sitt uppdrag till att enbart fokusera på att skapa stimulerande fritidsaktiviteter utan kan integrera sociala perspektiv utifrån vilka behov som finns för tillfället eller utifrån nya ansvarsområden som åläggs socialtjänsten. Decentraliseringen och den integrerade organisationen skapar därmed en flexibilitet som innebär att det är enkelt att organisera om och snabbt skapa nya verksamhetsformer och sammanhang. Gruppchefen för de öppna verksamheterna samt områdesansvarig från Stockholms hem beskriver denna flexibilitet.

Jag tror att, tack vare att vi har den organisation vi har, att allt från parklek till intensiv familjebehandling ligger under samma enhet det möjliggör att vi kan flytta runt och lägga insatser i rätt tid. Rätt insats i rätt tid. Det är drömmen för alla. Det jag menar är att lägga förebyggande åtgärder när det behövs, generella och stimulerande åtgärder för stora massan och mer intensivt och riktade insatser för de som har behov av det, där det gått lite för långt. Det blir mindre kostnader, det blir mer effektivt och personen i fråga får bättre hjälp (Gruppchef resursenheten, 2015).

Vet inte hur det ser ut på andra håll men jag tror det är rätt unikt hur det är organiserat med ungdomsgårdar och vad som är knutet till resursenheten och det känns rätt så smart. Det gör att man kan laborera lite med hur man organiserar det. Man kan fördela ut personer och skapa arbete. Och man kan använda personalen på ett smart sätt utifrån vilka behov som finns just nu. Är de privata gårdar så är man kanske inte lika engagerad i närområdet i övrigt för det ingår inte i uppdraget, uppdraget är mer avgränsat till att sköta gården (Områdesansvarig Stockholms hem, 2015).

Det skapas alltså en flexibilitet som gör att man kan satsa mer riktat och intensivt när det behövs och mer förebyggande när det finns utrymme för det. Om vi blickar tillbaka i Skarpnäckslyftets historia så kan vi också se spår av sådana anpassningar. I början av projektet var fokus på en mindre grupp grovt kriminella. När man upplevde att problem av den karaktären minskade styrdes fokus om, till att fokusera på yngre åldrar och mer

förebyggande perspektiv. Som ett steg i den riktningen har till exempel parklekarna integrerats i projektet.

I detta avsnitt har fokuserat på ett aktivt arbete med att decentralisera ansvaret för social problematik inom Skarpnäckslyftet. Det innebär ett perspektiv där men de öppna verksamheterna bör uppmärksamma och arbeta med social problematik. Den integrerade organisationen beskrivs som en förutsättning för detta decentraliserade ansvar. Det innebär även en flexibilitet och möjlighet att anpassa verksamheten efter den aktuella sociala situationen. I nästa avsnitt undersöks ett annat socialt perspektiv, nämligen nätverksarbete och föräldrasamverkan i de öppna verksamheterna.

Nätverksarbete och förhållningssätt

Att utgå ifrån ett helhetsperspektiv och systemteoretiska teorier har länge varit dominerande perspektiv inom kvalificerat socialt arbete (Payne, 2008). Att socialtjänsten bör ha ett systemteoretiskt perspektiv är tydligt utifrån de ambitioner som fanns då socialtjänstlagen stiftades (SFS 2001:453), där den så kallade helhetssynen gjordes till en av lagens vägledande principer. Att arbeta med aktivt nätverksarbete är ett tydligt exempel på hur ett socialt perspektiv decentraliserats till de öppna verksamheterna, då ett tydligt teoretiskt perspektiv och ett konkret arbetssätt införlivats i verksamheten. Detta arbetssätt utmärker de öppna verksamheterna i Skarpnäckslyftet, då ett aktivt nätverksarbete inom sådana verksamheter är sällsynt. Inom Skarpnäckslyftet är det främst ungdomsgårdarna i Bagarmossen och Skarpnäck som aktivt arbetar med nätverksarbete och föräldrasamverkan. Att involvera nätverket initieras så fort en ungdom börjar spendera tid på ungdomsgårdarna. När en ungdom varit på gården några gånger får hen med sig en blankett hem som ungdomens vårdandshavare ska fylla i (se bilaga 1). På blanketten ska föräldrarna dels fylla i uppgifter om basala behov ungdomen har, till exempel allergier, diagnoser eller sjukdomar. Genom att få in uppgifter om ungdomens vård- och omsorgsbehov kan man hantera situationer som kan uppstå på grund av dessa behov på ett bättre sätt. Man kan också enkelt kontakta föräldrarna vid en akut situation, till exempel en skada eller ett allergiskt utbrott. Vidare ska vårdnadshavarna även fylla i sina egna kontaktuppgifter. För att kunna delta i aktiviteter utanför gården som att åka och bada eller skidresa så är det ett krav att lappen kommit in till gården. När man fått kontaktuppgifter till nätverk/föräldrar är ett vanligt tillvägagångssätt att ta kontakt med nätverket och påbörja ett relationsskapande arbete.

Efter andra, tredje gången som de kommer till vår gård så får de med sig en lapp med sig hem där det står vilka vi är och vad vi har för aktiviteter. Och sen ska man fylla i barnens personnummer och telefonnummer samt föräldrarnas telefonnummer. Det måste vi ha ifall nåt händer, nån skadar sig på fotbollen, nån ramlar omkull, eller allergi eller vad som helst. När vi får tillbaka den lappen, då ringer vi upp och säger ”hej, din son eller dotter har börjat gå hos oss, jättetrevligt, jag heter det och det och jobbar på Bagishuset. Bra att du skrev ned ditt telefonnummer. Kom gärna förbi och hälsa på oss”. Då har men redan skapat en relation (Gruppchef resursenheten, 2015).

Den bakomliggande idén är att skapa en relation till nätverket i ett tidigt stadium.

Målsättningen är att direkt när en ungdom börjar spendera tid på gården etablera en förtroendefull relation till vårdnadshavaren. En ungdomsledare på Bagishuset beskriver denna relationsskapande process.

Vi har en sådan procedur att vi ringer föräldrarna och introducerar oss när en ungdom börjar komma till våra gårdar. Det handlar om att få en första kontakt som är positiv. Vissa föräldrar blir på sin vakt i början när vi säger att vi är från någon slags myndighet. Men jag brukar börja med att säga att ”jag är så tacksam att jag får ha ert barn i vår verksamhet”. Flera föräldrar blir så rörda då att de börjar gråta. Det är så viktigt. Annars kanske man mestadels får samtal när det går dåligt, från skolan till exempel (Ungdomsledare Bagishuset, 2015).

Genom att skapa kontaktytor med föräldrar vid tillfällen som inte handlar om att ungdomen gjort något negativt, skapas möjligheter till en förtroendefull relation. Som ungdomsledaren ovan beskriver det så har många föräldrar annars enbart erfarenheter av att ha kontakt med det offentliga i samband med negativa händelser. Det kan också skapa en trygghet för föräldrar, att de vet vilka som arbetar där deras ungdomar är på fritiden. När en relation väl är etablerad krävs aktivt arbete för att upprätthålla och underhålla relationerna. Detta är dock kanske inget man kan göra med alla föräldrar kontinuerligt hela tiden. Det finns dock strategier för att vid vissa tillfällen, som exempelvis enskilda resor, arbeta för att stärka relationerna.

Till exempel när vi åker iväg på resor så att jag lägger alla föräldrar i en sändlista, så skickar jag sms flera gånger per dag, ”nu är vi där, nu har vi kommit dit, nu gör vi det där, kolla här”. Jag brukar skicka bilder, kanske på deras barn i skidbacken. Den föräldern kommer jag alltid ha en bra relation till. Det är ovärderligt. Vi har försökt lyfta fram det som ett förebyggande arbete (Ungdomsledare Bagishuset, 2015).

Genom att arbeta för att initiera och upprätthålla relationer till nätverk även ”när allt fungerar bra” arbetas ett förtroendekapital upp mellan personal och nätverk. Detta kapital kan sedan användas om något en ungdom betar sig problematiskt. De världar som annars kan vara relativt åtskilda, ungdomens privata i hemmet och den på gården, blir då integrerade med varandra.

Om nån börjar med hot eller våld på gården så har vi handlingsplaner för det. Hur vi ska gå tillväga. Det innebär att vi ringer föräldrarna. Och har ett samtal med ungdom och föräldrar och berättar vad som gäller här. Vi är väldigt tydliga med vad som är vårt uppdrag och vad man får och inte får göra. Jag har inte vart med hittills om att nån ungdom har sagt emot sina föräldrar. Återigen vi använder oss av föräldrarna och i de allra flesta fall blir beteende bättre efter det. Men för att detta ska fungera så krävs det att vi har byggt upp en relation med föräldrarna sedan innan (Gruppchef resursenheten, 2015).

Jag brukar säga att man ska försöka skapa en konflikt inom individen, inte mellan individer. Hur skapar man inre konflikter. Det är genom att arbeta genom föräldrar och värdegrunder och på så sätt nå dom och få dom att ifrågasätta sina beteenden. De kan kasta sten mot en polis eller mot mig, men de kastar inte en sten mot sin mamma (Gruppchef resursenheten, 2015).

Genom att man konfronterar det som händer med gården med den privata sfären i familjen skapas en social kontroll som traditionellt sätt ofta varit frånvarande på fritidsgårdar. Inom forskning beskrivits fritidsgårdar i vissa fall som platser där kriminalitet utvecklas om inte ett aktivt och strukturerat arbete finns för att förebygga en sådan utveckling (Mahony & Stattin, 2000; Mahoney, Stattin, & Magnusson, 2001). Tanken med ungdomsgårdarna inom Skarpnäckslyftet är överbrygga dessa sfärer, den ”privata” och ”gården”, i syfte att ungdomsgårdarna inte etablerar sig som en sådan ”frizon”. Men det är inte bara ungdomsgårdarna som inom ramen för Skarpnäckslyftet samarbetar med föräldrarna, även de lokala poliserna arbetar med tät föräldrasamverkan. Ibland samarbetar polis och ungdomsgårdarna kring föräldrasamverkan och åker tillsammans hem till en förälder.

Dels om vi gripit nån och vi därmed kommer i kontakt med föräldrarna. Då lämnar vi alltid telefonnummer och namn. Så det blir tydligt att det var jag som tog dit barn. Jag berättar att jag kommer ringa upp dig och prata. Kanske blev det stökigt vid gripandet och man har behövt vara hårdhänt, då kan jag berätta varför och hur det gick till. // Ja eller om vi bara ringer, och säger att ”vi är polisen i Bagis, vi jobbar med ungdomar och stöter på din ungdom då och då”. Man ger dom möjlighet att ringa och fråga nåt eller så om det är nåt de undrar över. 99 av 100 blir jätteglada. Det är en stor trygghet att en myndighetsperson ger sitt nummer och säger ”här ring mig om ni undrar nåt”. Många har ju behov av hjälp. Och de flesta ringer inte ner oss i onödan. Sen kanske vi skickar nåt sms ibland och frågar ”hur går det”. Sen är det viktigt att när man åker hem till dom inte är på dom för mycket, utan man har inställningen att ”handlingen är fel, men individen har jag inget emot”. Vi gjorde en räd i höstas då vi åkte hem till en rad ungdomar tillsammans med stadsdelen, de var inte misstänkta för brott, men de hade betett sig illa på gården och de hade betett sig illa på torget. Det är skiteffektivt (Gruppchef polisen, 2015).

Som vi ser så arbetar ungdomsgårdarna och polis även gemensamt med föräldrasamverkan. Även hos polisen känner vi igen tanken om att samverka med föräldrar även när det inte har en direkt koppling till ett negativt beteende, även om det hos polisen utifrån dess uppdrag oftare har dessa kopplingar. Gruppchefen hos lokalpolisen beskriver då strategier där föräldrasamverkan är kopplad till ett ”negativt beteende” men att man ändå kan låta lite tid gå för att skapa avstånd och inte hantera situationen då känslor är som mest upprörda.

Min erfarenhet är att ge fan i att vara på dom så himla mycket i fickorna och kontrollera dom hela tiden. De har lika mycket rätt att vara på torget som alla andra. Annars blir de ännu argare. Man måste tänka på att ungdomarna känner sig utpekade, fast de inte gjort nåt just nu, så är det ständigt misstänkliggjorda. Sen med avvísningar, ska jag avvisa en ungdom från området eller torget där han bor? Det är ju fullkomligt lönlöst. Då är det bättre att kanske dagen efter åka hem till föräldrarna och ta ett orossamtal. Det är mycket effektivare. Man behöver inte ta allt när det brinner som mest. Då är de inte lika kaxiga längre, morgonen efter när de är lite trötta och vi kommer och knackar på dörren. Då kan man säga att igår var du inte lika trevlig, kan vi prata lite om det. Man uppnår mera på det sättet än att vara på och kontrollera dom hela tiden när de är på torget. Du vet ju själv hur det är, blir man anklagad för nåt som du inte gjort, då blir man kränkt. Det blir jag också.

Den balansen skulle vi i polisen prata mycket mer om, för det finns ändå många som tänker att man ska ”uppfostra och sätta ungdomar på plats” (Gruppchef polisen, 2015).

Ett tydligt tecken på hur Skarpnäckslyftet decentraliserat ansvaret för social problematik är det aktiva position som Stockholms hem tagit i det trygghetsskapande arbetet, vilket resulterat i att även dem är aktiva inom nätverksarbetet och föräldrasamverkan. Här beskriver gruppchefen för polisen hur hon upplever att det går till.

Stockholms hem ska vi inte glömma. De är fantastiska samarbetspartners. Ett exempel är en trappuppgång som vi haft en del problem med, där dels stadsdelens ungdomslägenheter ligger och dels är det trappen bredvid ungdomsgården. Det är många som hänger där och det är mycket nedskräpning, det är lite av ett tillhåll. Jo då kan Stockholms hem som äger lägenheterna och förvaltar dom, de har fysiskt gått dit, och fått reda på vilka som hängt där. Då ringer hon hem till föräldrarna, och säga ”ja lilla Joel här, enligt uppgift så hänger han här i porten, det får han inte göra”. För luften är inte fri överallt, det är Stockholms hem som äger fastigheterna (Gruppchef polisen, 2015).

Nära kopplat till nätverksarbetet inom Skarpnäckslyftet återfinns de förhållningssätt och regler som finns i de öppna verksamheterna, där man arbetar aktivt med vilka beteenden som är acceptabla och inte. Som vi kunde se i bakgrunden präglades inledningen av Skarpnäckslyftet av ett tufft klimat på ungdomsgårdarna och på möteplatsen för unga vuxna. Nedan beskriver en ungdomsledare på Bagishuset hur de, utifrån föräldrasamverkan och tydliga förhållningssätt, hanterar negativa beteenden som hot eller kränkningar.

Man blir tillfälligt avstängd tills föräldern kommit till oss och vi har haft ett samtal tillsammans, våra kollegor, helst hela personalgruppen, förälder eller föräldrar och ungdomar. Alla vet vad som gäller och vi är benhårda. Det gäller alla. Spelar ingen roll vad man har för bakgrund eller om man har haft kontakt med polisen tidigare. Det handlar om att värna en trygg stämning. Det är vi jättetydliga med att vårt ansvar är att se till att det är god stämning på gården (Ungdomsledare Bagishuset, 2015).

De tydliga förhållningssätten innebär att man är tydlig med vilka beteende som är acceptabla och inte och att det blir konsekvenser när dessa överträds. En utmaning är att arbeta med dessa tydliga förhållningssätt men fortfarande behålla en god relation med ungdomarna.

Det kanske var otydligt förut men nu har vi gjort det klart och tydligt att vi är där för dom. Vi kommer hjälpa dom men vi kommer också anmäla till polisen om de har kniv eller så. Det har tagit ett tag att bygga upp den här relationen. I början var man golare och så vidare och ungdomarna sa att ”detta löser vi inom familjen”. Men det funkar inte så, det är inga klaner eller liknande här. Det finns ett rättssystem och vi är skyldiga att rapportera, men vi är främst där för att hjälpa. Men jag hör från andra stadsdelar att vi är här för att skapa relationer och att det kan skadas när man anmäler. Men jag menar vi är inte här för att skapa privata relationer till ungdomar. Vi är här för att jobba och vi är här med ett uppdrag. Visst kan man ha personliga relationer till ungdomar, men inga privata. Den dagen man har det då har man gått för långt (Gruppchef resursenheten, 2015).

Gruppchefen beskriver denna balansgång mellan att vara tydlig och ge konsekvenser och samtidigt ha en god relation och hjälpa ungdomar. Enhetschefen på resursenheten beskriver att denna balansgång innebär att vara tydlig med att ”att ett positivt beteende ska ge en positiv förstärkning, och ett negativt beteende ska ge en negativ förstärkning. Aldrig tvärtom” (Enhetschef resursenheten, 2015). Vilka konsekvenser ett negativt beteende får är beroende på hur allvarlig incident som inträffat. Det vanliga tillvägagångssättet är att nätverket kopplas in och att ungdomen är avstängd från ungdomsgården till man löst det inträffade. En viktig aspekt av denna tydlighet är att stödja unga i andra kanaler då de inte är på ungdomsgården.

Men samtidigt är det också viktigt att när det gäller de ungdomar som betar sig illa, att vi alltid står kvar, vi finns alltid där. Det är för enkelt att säga du är inte välkommen och sen inte arbeta vidare med den ungdomen. För den ungdomen kommer en sådan reaktion inte genererar något positivt. Nej då tar vi mötet med föräldern. Vi kan också stötta på andra sätt, vi kan följa med nånstans eller tipsa om nåt. Men vi överger dem inte. Sen när det är löst så är de välkomna tillbaka. Det är så lätt att säga, ”nej jag vill inte snacka med dig, du har varit så dum mot mig”. Vi vuxna måste höja oss i våra tankar i förändringsarbetet. Vissa ungdomar kommer från inte de allra bästa hemförhållandena. De behöver stöd och de behöver få misslyckas några gånger innan de kan lyckas (Enhetschef resursenheten, 2015).

En annan aspekt som de intervjuade beskriver är viktigt för att upprätthålla ett tydligt förhållningssätt är att samtliga professioner som arbetar inom Skarpnäckslyftet står bakom de tydliga förhållningssätten. Annars tenderar förutsägbarheten att försvinna då ett negativt beteende kan få en konsekvens i ett sammanhang och en annan konsekvens i ett annat sammanhang.

Jag brukar säga att vi står enade. Vi har en väldigt kollegial approach oavsett om du jobbar på stockholmshem, stiftelsen eller är ungdomsledare. Om du gör något tokigt där borta så vet vi här borta om det, och kommer prata om det och förhålla oss till det. Det här hjälper också ungdomarna att förstå vårt sammanhang, här är vår gräns det är inte ok. Så var det inte innan, då var det mer att ”det där som hände där borta är inte mitt bekymmer”. Alla har ett gemensamt ansvar, det är viktigt (Enhetschef resursenheten, 2015).

Vad det ger är klassiskt social kontroll, att alla ser. Det är det som är kraften. Stadsdelen som drivit denna offensiva inställning, har krävt av alla samarbetspartners att händer det nåt där borta så ska alla i projektgruppen få veta det. Och ungdomarna ska veta att det är så, att de som går på gårdarna ska veta att vi alla är en del av samhället och att vi samarbetar. Så var det inte för fem år sen, men det är där vi hamnat idag. Det är för att vi har en ledning som ställer dom kraven. De ungdomar vi kommer i kontakt med vet det idag. De gäller förstås att hitta en balans så de inte känner sig kontrollerade. Men jag tror också att de kan finna en trygghet i det. De ska veta att gör de nåt dumt så kommer alla få veta det, men du är alltid välkommen tillbaka. Vi lämnar inte ungdomen ensam (Gruppchef polisen, 2015).

De gemensamma förhållningssätten kan också kopplas till decentraliseringen av socialt ansvar, som enhetschefen uttrycker det ovan att ”alla har ett gemensamt ansvar”. Frågan är om denna kollegiala inställning att ”stå enade” kan skapa en allt för stark social kontroll, som fungerar begränsande och kontrollerande för ungdomar? Att den sociala kontrollen stärkts är tydligt utifrån citaten ovan, där man menar att ”så var den inte för fem år sen” och ”så var det inte innan”. Att ungdomar ständigt känner sig misstänkliggjorda och kontrollerade och ifrågasätts i många olika sammanhang kan vara tydliga tecken på att den sociala kontrollen blivit för stark och att stigmatiserande processer istället har inletts. Det är en balansgång som kan vara värd att fördjupa sig i utifrån ungdomarnas perspektiv.

I detta avsnitt har det nätverksarbete och den föräldrasamverkan som bedrivs inom Skarpnäckslyftet presenterats. De grundläggande tankegångarna baseras på ett systemteoretiskt perspektiv och en helhetssyn på social problematik. Arbetssättet innebär att tidigt etablera en relation med föräldrar/nätverk till de som besöker de öppna verksamheterna, vilket bygger ett förtroendekapital som kan användas i mer problematiska sammanhang. Detta nätverksarbete kan också kopplas ihop med de tydliga förhållningssätt som präglar gårdarna och de tankar om att alla professionella ska ”stå enade” bakom dessa. Nästa avsnitt fördjupar de arbetssätt som innebär att skapa möjligheter för unga att fördjupa intressen eller identifiera behov kopplade till sysslolöshet för att sedan slussa vidare dessa unga till nya sammanhang.

Att fördjupa intressen och erbjuda ungdomarna alternativ

I detta avsnitt presenteras hur man arbetar för att möteplatserna ska kunna fungera som en språngbräda in i nya sammanhang och intresseområden för ungdomar. Den uttalade idén kan förenklat beskrivas som att identifiera intressen, skapa möjligheter för att fördjupa dessa intressen för att slutligen, om möjligheter och intresse finns, slussa vidare ungdomen till nya sammanhang. Det finns kopplingar till så kallade salutogena perspektiv i detta arbete, det vill säga att identifiera och fokusera på styrkor och skapa möjligheter för fördjupning av dessa (Ryden & Stenström, 2008). Denna aspekt av Skarpnäckslyftet kan kanske främst knytas till den upplevda sysslolöshet som fanns med i den bakomliggande problembilden. En ungdomsbehandlare på resursenheten beskriver ungdomsgårdarnas arbete med att slussa vidare ungdomar.

Det är lite ungdomsgårdarnas nisch, att fånga upp intressen, arbeta med dessa intressen och sedan slussa vidare. Det finns ju ett värde i att träffa andra ungdomar och andra världar. De är ju väldigt ortbundna många ungdomar och är sällan utanför Bagarmossen eller Skarpnäck. Har du ett intresse kring något så går det lättare att bryta detta och våga mer eftersom du har ett driv kring det intresset. // Som det här med kampsport är ett bra exempel. Där man får träna och utveckla sitt intresse här på gårdarna, med tydliga regler för vad som gäller. Sen om det går bra och man sköter sig så kan man få en möjlighet att få komma in till stan och träna med en riktig klubb (Ungdomsbehandlare, 2015).

En viktig ingrediens i att få ungdomar att vilja söka sig vidare till nya sammanhang och nya intresseområden är enligt ungdomsbehandlaren att ungdomarna får chans att fördjupa sig inom områden där det finns ett eget intresse. De nya sammanhangen kan

både finnas inom Skarpnäckslyftet eller inom en annan myndighet, en ideell organisation eller ett privat företag. Det kan handla om ett idrottsintresse, en kulturverksamhet eller att få en anställning eller praktikplats. För att ta reda på vad ungdomar är intresserade av finns gårdsråd och ungdomsråd. Ungdomsrådet träffas en gång per vecka och har fokus på ungdomsfrågor i hela stadsdelsområdet. Gårdsrådet på Bagishuset ses en gång per månad och fokuserar på hur Bagishuset och dessa aktiviteter kan utvecklas. En grund för gårdsråden är att lyssna på allas idéer, sälla bort de som av till exempel ekonomiska eller etiska skäl inte går att genomföra, och slutligen rösta om vilka idéer det finns störst intresse kring. Gruppchefen för ungdomsgårdarna beskriver denna process utifrån några exempel.

Vi har gårdsråd på ungdomsgården. De kommer in med önskemål. De kan vara att åka till Brasilien eller åka till Thailand. De vill ha snus och cigaretter och energidrickor i caféet. En ville ha wi-fi. Vi tar in alla önskemål. Vi kunde inte åka till Brasilien för det är för dyrt. Cigaretter får vi inte sälja. Men wi-fi kunde fixa. Då diskuterar vi och berättar att vi har så mycket pengar och tycker ni det är värt? Och så röstar vi. Då kunde vi ta in wi-fi. Vi har även en bok som heter "fantasibok", där kan man skriva in idéer (Gruppchef resursenheten, 2015).

Många idéer utgår alltså från ungdomarna själva. Men även personalen kommer med idéer som presenteras för ungdomarna för att öppna upp för områden som tidigare inte varit synliga för dem.

Ibland kommer vi med idéer också såklart, vi kan inte bara vänta på att de kommer med idéer. Så ibland sätter vi igång för att skapa nya miljöer. Det är då det växer. Om killarna inte vågar dansa, då kanske vi måste skapa en miljö där de vågar det (Gruppchef resursenheten, 2015).

Knyta an till nätverk som vi inte är knutna till, som till exempel skidåkning eller bakning, alltså att skapa förutsättningar genom att gå in i samarbeten. Det handlar om att öppna dörrar för ungdomarna, de här ungdomarna vi har åker inte skidor, men när man presenterat det så finns det en hel skidvärld därute (Ungdomsledare Bagishuset, 2015).

Många av de aktiviteter som sedan tas upp formaliseras sedan och blir ett fast inslag i gårdsmiljöerna, det vill säga att det schemaläggs och leds av ledare med kompetens inom området. Målsättningen är att skapas en föreningskänsla i de öppna verksamheterna.

För mig har det varit ett grundtänk, att de ska fyllas med ett vettigt innehåll. Och att vi i det arbetet drar nytta av och samarbetar med föreningar i lokalsamhället och skapar en föreningskänsla på ungdomsgårdarna (Enhetschef resursenheten, 2015).

Vi har träningar, vi har löparakademin, vi har fotboll, vi har tillgång till innebandy. Vi har en föreningsanda. De som besöker gårdarna är oftast inte föreningsbundna, men hos oss blir de nästan det. Det är inte bara aktiviteterna i sig, utan de här ungdomarna ska vara med och forma aktiviteterna. De ska ta ansvar för aktiviteterna, de ska plocka fram och plocka bort. De ska vara måna om sakerna. De är då de ska få den här "vi" känslan. Jag

säger att ”jag gör ingenting för er, utan gör vi nåt, så gör vi det tillsammans” (Gruppchef resursenheten, 2015).

En uttalad ambition är alltså att identifiera intressen och sedan skapa aktiviteter som är schemalagda och ledarledda utifrån dessa. Men som vi tidigare nämnt så finns även ambitionen att sedan kunna slussa vidare ungdomar till andra sammanhang. Det kan handla om sammanhang inom Skarpnäcks stadsdelsförvaltning eller inom andra organisationer eller företag.

Det vi fick möjlighet till var att positionera oss därute där ungdomarna är och sedan koppla upp det, dels mot våra egna resurser inom förvaltningen, och dels mot de krafter inom lokalsamhället som vi samverkar med, föreningsliv och andra. Man måste ju ha nåt att erbjuda ungdomarna också och det har vi. Det blir inte bara snack heller utan vi har riktiga saker att erbjuda. Har man nåt att erbjuda så blir det ett val för ungdomarna. Finns det inget att erbjuda så blir det inget val, förutom kanske åt det sämre hållet (Enhetschef resursenheten, 2015).

När det gäller unga vuxna som man kommer i kontakt med på Bagishuset, mötesplatsen för unga vuxna mellan 18 och 24 år så är det främst arbete eller andra former av sysselsättningar som är i fokus för vidarelussningen. Att anställa ungdomar som ungdomsvårdar är det mest bestående exemplet på en sådan kanal inom Skarpnäckslyftet. Efter avslutad anställning som områdesvärd är ambitionen att slussa vidare till annan sysselsättning. Anställningen som områdesvärd ska då fungera som en språngbräda, dels genom att man får en arbetslivserfarenhet och dels att man skapat ett kontaktnät av vuxna som kan hjälpa till att slussa vidare en till andra sysselsättningar.

Den uppfattning jag får är att de flesta [som varit områdesvårdare] går vidare till något annat. Ibland kan vi diskutera att den här personen har behov av att vara områdesvärd ett tag till. Andra blir anställda av resursenheten här i stadsdelen. Och vissa går vidare till andra jobb. Vissa arbetar extra i parklekarna. Vi på Stockholmshem har erbjudit några sammarjobb. Nån gång har vi fixat jobb hos en trädgårdsentreprenör åt en ungdom. Stiftelsen [Stiftelsen på rätt väg] drar i alla sina kontakter. Man ska kunna känna att inom Skarpnäckslyftet finns faktiskt en möjlighet att få ett jobb och tjäna pengar. Det ska finnas utvägar. Alla drar sina strån till stacken (Områdesansvarig Stockholmshem, 2015).

Områdesvärd har också blivit någon slags karriärstrappa. Där för det första är man en schysst kille eller tjej på ungdomsgården och hjälper till och så då finns det möjlighet att längre fram bli områdesvärd, och då får du utbildning och erfarenhet, och sen kan det finnas möjlighet att praktisera på ungdomsgården. Det kan då bli ett ”titta det går” inför andra ungdomar (Ungdomsbehandlare, 2015).

Man har även bjudit in jobbtorget eller liknande arbetsmarknadsaktörer till ungdomsgårdarna för att berätta om sin verksamhet. Tanken är att det ibland är lättare att ta dit dessa aktörer än att få ungdomarna till dem. När det gäller en yngre målgrupp så handlar vidarelussningen främst om idrotts- eller fritidsaktiviteter. Mot den yngre målgruppen arbetar man även aktivt med vad man kallar fadderskap, där vissa ungdomar ges ett visst ansvar för övriga ungdomar vid exempelvis resor eller andra aktiviteter. I utbyte får de

följa med gratis. Fadderskapet baseras på liknande tankegångar som områdesvärdarna, det vill säga att det ska fungera motiverande och vara en språngbräda till andra sammanhang.

Det handlar om att ge ett förtroende och något roligt till dessa ungdomar. Och de lyfts då och min erfarenhet är att även de som kan vara lite struliga emellanåt, sköter sig bra. Och föräldrarna får höra att deras ungdomar är fantastiska. Det blir ett motivationsarbete för ungdomarna. Fungerar det bra så kan de sedan få nya förtroenden i andra sammanhang (Enhetschef resursenheten, 2015).

Idén bakom att ge ungdomar ett fadderskap eller något annat ansvarsområde är att de blir uppmärksammade och ger de möjlighet att skapa nya identiteter. Att erbjuda en alternativ "livsbana" är en av grundtankarna med att slussa vidare ungdomar till andra sammanhang, oavsett om det gäller att erbjuda en anställning som områdesvärd, att ge någon ett fadderskap eller att erbjuda de en möjlighet att börja träna i en idrottsklubb.

Jag menar inte att resor i sig ska ändra beteenden hos ungdomarna men det är ett medel i ett större arbete. Det handlar om att lyfta ungdomar, det kan vara att få vara förebild på en resa, det kan vara att få ett ansvarsområde på gården, det kan vara aktivitet på gården. Man ska komma ihåg en sak, skolan är de tvungna att vara på, det finns skollag. Hos oss kommer de för att de vill och i min värld, är det ett jättebra verktyg, de vill vara där (Gruppchef resursenheten, 2015).

Det var egentligen samma idé med områdesvärdarna som med faddrarna. Men det var ju en helt annan målgrupp, särskilt när vi drog igång runt 2010. Då var det "hej är det kåken du siktar på?", det var kriminella och halvfärliga ungdomar. Det vi gör där är att dom som har en ådra för det här och byter inriktning på livet. Då lyfter vi dom och ger dom anställning och de får lön. Sen vänjer de sig med att få lön och får en erfarenhet av att arbeta och ta ansvar. Själva principen är samma sak. Att vi försöker lyfta upp ungdomar och erbjuda dom ett alternativ. Idag jobbar vi med kriminella ungdomar på ett annat sätt, dels med sociala insatsgrupper. Dom är "coming stars" för att bli områdesvärdar om de skärper till sig. Förut tog vi dom direkt från gatan, men nu är det lite högre krav innan man kan starta. Men tanken inom Skarpnäckslyftet är att det ska finnas någonting för alla, det finns alternativ oavsett vilken nivå man befinner sig på (Enhetschef resursenheten, 2015).

En central idé bakom vidareutbildningen och att erbjuda ungdomar alternativ är också att det ska fungera motiverande för andra unga. Tanken är att de unga erbjuds arbete områdesvärd eller som blir faddrar ska fungera som förebild för andra ungdomar. Om en ungdom som varit kriminell eller på andra sätt "stökig" får anställning som områdesvärd, kan det fungera motiverande för andra i liknande situationer.

Nu har det blivit lite status att vara områdesvärd. Nu tror jag det kommer ner i åldrarna, om man är femton och man tänker att det är möjligt att bli områdesvärd om tre år, ja då vet flera ungdomar precis vad de behöver göra, "jag måste göra så här och så här på gårdarna" och att man tänker att "han lyckades ju, vem fan var han för två år sen? Ja då måste ju jag också kunna lyckas" (Ungdomsbehandlare, 2015).

Till exempel om ska på skidresa, så kan vi välja ut någon från dem som vi tänker ska fungera. Då säger vi att ”vi ska iväg på skidresa och vi har tänkt lyfta upp fyra fem förebilder och vi har tänkt på dig”. Nio av tio ungdomar blir nästan gråtfärdiga då. För att det är ingen ungdom som vill vara dålig. Hur har ni tänkt då undrar ungdomen? Jo vi har tänkt i arbetsgruppen att du skulle vara en bra förebild, skulle du kunna tänka dig att följa med? Att få dom att kliva i den rollen är ett sätt att skapa utrymme som de kan växa i (Grupphchef resursenhet, 2015).

Vi har i detta avsnitt presenterat tre av de mest centrala faktorerna i det sociala perspektiv som präglar Skarpnäckslyftets öppna verksamheter. Det handlar om att sprida ut eller decentralisera ansvaret för social problematik, utanför socialtjänstens gränser, och där fungerar Skarpnäckslyftet som en motor i detta arbete. Det sociala perspektivet handlar även om att samarbeta med nätverk och föräldrar samt ha tydliga förhållningssätt och konsekvenser, på ett sätt som traditionella fritidsgårdar inte gör. Slutligen handlar det om ett aktivt arbete för att erbjuda ungdomar alternativa ”livsbanor”; att kunna identifiera intressen, ge möjligheter till att fördjupa dessa och ta de vidare till nya sammanhang. För äldre handlar det främst om att slussa vidare ut i arbetslivet och för de yngre att slussa vidare till föreningslivet. Den bakomliggande idén är att dessa möjliga kanaler till nya sammanhang ska fungera motiverande för de unga, inte bara de som får möjlighet till exempelvis en anställning utan även de som strävar dit, och därmed förebygga social problematik och brottslighet. Man har inom Skarpnäckslyftet implementerat ett flertal arbetssätt som är etablerade inom socialt arbete, vilket är ovanligt i öppna verksamheterna. Jämfört med öppna verksamheter som arbetar mer avgränsat med att skapa en meningsfull fritid kan man konstatera att Skarpnäckslyftets arbetssätt är andamålsenligt och kan ha effekt på den avsedda målgruppen. För att kunna uttala sig om hur Skarpnäckslyftet mer generellt påverkat närområdet krävs dock en undersökning av vilka ungdomar som projektet kommer i kontakt med.

Vilka ungdomar når man inom Skarpnäckslyftet?

Inom ramen för denna utvärdering har vi inga uppgifter om vilka ungdomar man faktiskt når inom Skarpnäckslyftets öppna verksamheter, det vill säga vi har inga absoluta tal om antalet besökare och kan därmed inte dra slutsatser om genus- samt socioekonomiska aspekter av detta. Vi kan dock föra resonemang utifrån vilka strategiska målgrupper som man valt att fokusera på inom projektet. Som vi tidigare konstaterat så har Skarpnäckslyftets strategiska målgrupp förändrats under projektets gång. Vid starten 2009 riktade man in sig på en mindre grupp grovt kriminella killar, främst unga vuxna mellan 18 och 24 år. Ser vi till ett utvidgat perspektiv utanför Skarpnäckslyftet kan vi se att utredningsenheten arbetade aktivt med denna målgrupp under samma period. Genom stödjande och motiverande arbete var målsättningen att minska eller helt få bort de ungdomar i statsdelen som satt på låsta institutioner. Vår statistiska undersökning visar att antalet ungdomar på låsta institutioner minskat i hela Skarpnäcks stadsdelsområde. Då problematiken i målgruppen uppfattades avta, riktade man strategisk in sig på en yngre målgrupp och ett mer förebyggande perspektiv. Man arbetade även aktivt med att inkludera mer tjejer och nya socioekonomiska grupper. Därför inkluderades parklekar i projektet och man anordnade resor för yngre. Att rikta in sig på ett förebyggande perspektiv då den mer direkta

problematiken med en mer ”avancerad” målgrupp avtar är ändamålsenlig för att i ett mer långsiktigt perspektiv arbeta mot en tryggare stadsdel. Vår analys av Stockholmsenkäten visar dock att personer som begår strategiska brott är överrepresenterade på ungdomsgårdarna inom Skarpnäckslyftet, även om det inte handlar om några stora absoluta tal. Det kan dock uppfattas som en fingervisning om att brottslighet, och särskilt strategiska brott, fortfarande är en problematik att adressera i de öppna verksamheterna. Medan man i Skarpnäckslyftets initiala strategi valde att arbeta riktat och aktivt med den mer ”avancerade” målgruppen, kan vi inom det mer förebyggande perspektivet se en större grad av ambivalens i hur man inom Skarpnäckslyftet ska arbeta med dessa grupper; å ena sidan skapas genom att de är i de öppna verksamheterna en möjlighet att arbeta målgruppens problematik men att det å andra sidan kan försvårare att nå en bredare målgrupp.

Ungdomsgårdar är öppna för att ungdomar och alla ska känna sig välkomna att komma dit. Men det är en mindre grupp som är där regelbundet och det är ju kanske de som inte är föreningsbundna och som inte har andra aktiviteter. Ja som kanske, om man tänker ur ett ekonomiskt perspektiv så kanske det är dom som inte har det så bra, och de som har det bättre ekonomiskt och kanske har vissa intressen och också har råd med det, kanske inte är på gårdarna lika mycket. [...] Personalen på gårdarna arbetar aktivt för att alla ska känna sig välkomna. Samtidigt kräver dessa ungdomar kanske mycket mer från personal. Det är en balansgång, samtidigt om tio personer inte kommer till gården på grund av att en person är där, det är inte bra. Man måste våga för och emot. Och man måste skapa förutsättningar för att alla ska kunna vara där. Och våga stå upp mot sådana tendenser som inte är ok. Om man känner stämningar i rummet eller ser blickar mellan olika ungdomar, då måste man ha ork och pondus att våga kliva in i de situationerna och att personalen är tillräckligt sammansvetsade så att de förstår varandra. Då går man in och säger att jag ser vad du gör, jag ser hur du tittar och sen tar man diskussionen därifrån. Men också ett förebyggande arbete att komma ut på skolor och försöka få de som inte är så ofta på gårdarna att komma dit så det blir en bra balans och blandning (Ungdomsbehandlare, 2015).

Denna balansgång besvaras delvis av det arbetssätt som beskrivs i nätverksarbete och förhållningssätt, det vill säga att alla är välkomna men att man arbetar aktivt med förhållningssätt och att samverka med nätverket.

Grejen är att de här ungdomarna som kanske är lite mer kriminella eller stökiga, de betar sig bra på våra gårdar. De kanske betar sig dåligt på skolan tvåhundra meter bort. Men i våra verksamheter sköter de sig. Hur ska man få in andra om de är här kan man tänka, men det blir inget problem om de sköter sig, det är samma och tydliga regler för alla. Förr var det dom som ägde de här gårdarna, men jag tycker inte det är så längre, vad vi gör genom att vi samverkar med så många fler. Vi har ju verksamheter för att bredda oss och locka alla, med after school, träning, löpning, bakning, allt möjligt. Ska man lyckas få in en bredare publik så måste man hålla alla under kontroll vilket vi gör genom tydliga regler (enhetschef resursenheten, 2015).

Alla är välkomna men man arbetar inte lika aktivt med den målgrupp man initialt hade inom projektet, utan fokuserar nu mer på yngre och de ”positiva” förebilderna. Medan man förut satsade många av de resurser som finns inom Skarpnäckslyftet, exempelvis

områdesvärdar och resor, på den mer ”avancerade” målgruppen, så satsas idag mer resurser på de yngre och mer ”skötsamma”. Frågan är om man lyckas kombinera att arbeta med dessa båda målgrupper och hur det påverkar de som är i behov av mer stöd. Gruppledaren på utredningsenheten resonerar kring balansgången mellan dessa två målgrupper menar att de som begår strategiska brott besöker de öppna verksamheterna ”kan bli jättebra och jättedåligt. Då hoppas jag att de har tillräckligt med resurser för att också arbeta med de ungdomar som kommer dit. Och där tror jag de här gårdarna har en stor fördel genom att de arbetar med föräldrarna” (Gruppledare utredningsenheten ungdom, 2015). Gällande resor och kollo, som är begränsade till en mindre antal platser, kan vi se samma tendens som gällande gårdarnas allmänna besöksantal; fokus har skiftat från kriminella unga vuxna till yngre och en ambition att bredda målgruppen.

De tre resor jag vart med på, den första resan där valde vi ut ganska mycket dom som behövde det mest, stökig ungdomar och de andra två mer förebilderna. Där får man skilja lite på det, för det finns också mer positiva förebilder med ganska hög status. Jag tycker man lyckats att höja statusen på dessa ungdomar, utan att dessa fått töntstämpel. Dem har liksom blivit så trygga i sig själva att de står upp för sig själva och goda ideal. Det gäller att hitta dessa. Hittar du en med hög status som är bra förebild, en ledarfigur ur ett positivt perspektiv, så kan du få med fyra fem andra som annars kanske skulle gått åt andra hållet om de skulle hakat på en ledarfigur med negativ påverkan. Det har blivit riktigt bra sista åren (Ungdomsbehandlare, 2015).

Första tiden var det bara dessa ungdomar som var med på resorna. Det var ett mirakel att det inte hände nåt. Nu har vi skiftat fokus till att lyfta de goda förebilderna och göra dem i majoritet. Det är inte att vi lämnar de andra ungdomarna vind för våg, men det kan finnas andra forum för dem. Det finns ett killgäng som vart lite stökigt och då kör vi kampsport med dem och de får ventiler sin energi, och de har tävlat i det också. Så vi lämnar inte dem, även om de kan tycka det ibland, de tog för givet att det alltid är dem som ska följa med (Ungdomsledare Bagishuset, 2015).

Även om man, som ungdomsledaren uttrycker det ”inte lämnat” de ungdomar som är mer brottsaktiva, så är ett tydligt skifte i vilka som man väljer att lägga fokus på och vilka man idag satsar mer resurser på inom Skarprnäckslyftet. Tanken är att när problematiken med en mer brottslig målgrupp inte är lika omfattande så fokuserar man istället på de ”positiva” förebilderna och låta andra anpassa sig till dem.

När dessa ungdomar får vara med hela tiden, ta med dem på badresor, skidresor och så. Vi får aldrig låta dessa ungdomar bli normen för ett ställe tycker jag, man måste få in andra ungdomar som dom får anpassa sig till. Blir de här stökigare ungdomarna i majoritet så blir det inte bra, då tar andra ungdomar efter. De stökigare ska anpassa sig till majoriteten av de mer skötsamma, för de skötsamma är ju i majoritet om man ser till antal. Det har vi lyckats med idag (Gruppchef resursenheten, 2015).

Vi väljer ut några som är noder i sina nätverk och bygger en relation, sen får vi med alla. Vi plockar ledare, som är positiva förebilder, sen får vi med svansen. Det är jättebra. Sen förstår jag att det här gänget som ägde bagishuset förut är arga, jättearga och det tror jag är

bra. För vi gör dem en otjänst om de tror att det är deras ställe, vad händer sen när de är 18, då blir de som de som är 19 20 år och inte kan klippa navelsträngen och vill fortsätta vara här. Ja de blir ju arga och säger dumma grejer men så länge vi kan motivera varför de inte får lika stort utrymme så är det inga problem (Ungdomsledare Bagishuset, 2015).

En tanke bakom strategin är alltså att ungdomar som begår brott eller är mer stökiga ska anpassas genom att olika grupper ungdomar integreras med varandra. Denna tanke återges av en rad olika informanter som menar att det är av vikt att olika grupper av ungdomar; till exempel de som ofta besöker gårdarna och de som sällan besöker gårdarna, svaga och starka socioekonomiska grupper samt ungdomar från Bagarmossen respektive Skarpnäck, integreras och träffar varandra genom Skarpnäckslyftet. Ledarledda aktiviteter, resor och fadderskap kan vara ett verktyg för att mer aktivt arbeta för denna integration.

Då gör vi medvetet så att vi tar de som alltid är hos oss på gården och för samman de med dem som inte är på gården, men kanske är med i löparakademin, sen för vi samman de i ett ledarskap. Vi är runt dem hela tiden. Så tror vi att vi kan förändra. Att visa dem likheter mellan varandra och inte stänga dörren för dem. För de är jätteintresserade av varandra fast de tror inte att dem är det. Då för vi samman dem. Det är vår roll (Ungdomsledare Bagishuset, 2015).

Sen genom att vi har projekt och samarbeten med till exempel löparakademin, som vi lägger på gården, så kanske ungdomar som vanligtvis inte vågar komma till gården kommer, även om det bara är för att lämna sin jacka, så kommer de in och de möts, de som begår mer brott och är struliga och de som inte gör det. Annars vågar de inte. Jag tror genom att sätta det goda i majoritet så kommer vi kunna förändra den här bilden av gården (Ungdomsledare Bagishuset, 2015).

Vi kan plocka två från det här tjejgänget som är lite mer struliga. Då slappnar de av med sin hårda attityd och kan umgås med de andra ungdomarna. Annars kommer de aldrig släppa in någon annan ungdom eller andra värderingar. De vet att de inte kan ta över oss, vi i personalen står enade. Men de kan stänga ute andra ungdomar. Vi vill ge dem en möjlighet att kunna vara någon annan, den de brukar vara när vi umgås en och en med dem. De kan då släppa på den här attityden som vi kan se igenom men som andra i deras ålder blir rädda för. Istället plockar vi några stycken och så åker vi iväg (Ungdomsledare Bagishuset, 2015).

Skarpnäckslyftet har också förbättrar stämningen mellan ungdomar från Bagarmossen respektive Skarpnäck. Där blir områdesvärdarna några slags brobyggare däremellan. Det finns alltid rivalitet mellan olika ungdomsgäng, men det har nu suddats bort (Ungdomsbehandlare, 2015).

Genom integration av olika grupper är tanken att man försöker få mer brottsliga eller stökiga personer att anpassa sig eller att kunna ”vara någon annan”. Vår statistiska undersökning visar, som vi tidigare poängterat en överrepresentation av ungdomar som begår strategiska brott på ungdomsgårdarna. Frågan är hur dessa påverkats av den nya strategin

och det skifte i vilka man lägger resurser på. För vissa fungerar det säkerligen bra, och att de kan anpassas och också uppskattat en möjlighet att bli någon annan och som ungdomsledaren beskriver det ovan ”slappna av med sin hårda attityd”. Vissa grupper med mer omfattande eller akut social problematik och/eller de som begår mer avancerad brottslighet kan de minskade resurser som riktas mot en antagligen innebära att det får mindre stöd och att färre förändringsprocesser initieras. Vi kan se tendenser till en sådan utveckling utifrån, att arbetet med mer omfattande social problematik inte ska bedrivas i de öppna verksamheterna, på det sätt som det gjordes initialt i Skarpnäckslyftet.

Det är massa ungdomar som inte kommer till gården, som kanske inte vill komma till gården. Vi är inget behandlingshem. Vi kan inte fånga in allt och alla. Vi har ungefär 70 besökare på en fredag. Jag tror vi ligger på ungefär den kapacitet vi kan ta emot. För mig är det inte bara hur många besökare vi har, utan kvalitén och innehållet. När vi har 70 80 ungdomar då hinner jag inte bli så personlig med alla. Utan man måste ha överblick och tolka signaler och så och sedan hitta på saker och aktiviteter. Kommer det ungefär 20 stycken så blir det mer samtal. Men vi kan såklart bli bättre på att nå vissa ungdomar. De vet hur vi jobbar. Så det är klart vissa kanske tänker ”jag kan inte gå dit för jag är berusad eller påtänd eller om jag vill bråka, för då blir jag polisanmäld”. Så de som vill hitta på bus kanske inte kommer, mer så idag än förut. Det är ingen frizon brukar jag säga (Gruppchef resursenheten, 2015).

Men vill man att de öppna verksamheterna ska vara ett förlängt behandlingshem eller vill man att det ska vara en öppen fritidsverksamhet för alla barn och ungdomar. Där tror jag på det senare. Vi är ju väldigt medvetna om de här andra också, de som är kriminella. Vi gör det bästa vi kan för att supporta dem. Men vi kan inte vara, och det är den riktningen vi har bestämt oss för, vi kan vara ett behandlingshem, jag tror inte det är bra. Då exkluderar vi de andra ungdomarna (Ungdomsledare Bagishuset, 2015).

I Skarpnäckslyftets inledningsskede hade verksamheten mer karaktären av ”förlängt behandlingshem”. Det finns goda intentioner i att bredda målgruppen och skapa möteplatser med av mer öppen karaktär. Det finns även goda förebyggande mekanismer i detta perspektiv. Det är dock av yttersta vikt att man dels fortsätter att arbeta aktivt med att identifiera social problematik och att man också slussar de som identifierats vidare till andra kanaler, där de får det stöd de behöver. Det vill säga att det finns upparbetade kanaler, så att den nya strategin inte innebär att personer med omfattande och akut social problematik faller mellan stolarna. Det formella ansvaret för att barn och ungdomar får det stöd de behöver har socialtjänstens utredningsenhet. En förutsättning för utredningsenheten ska kunna stödja målgruppen är dock att man det kommer in en orosanmälan eller att ungdomen/familjen själva ansöker om stöd. Vi har tidigare diskuterat att samarbete mellan öppna verksamheter och utredningsenheten kan utvecklas, vilket även verkar stämma när det gäller att upprätta kanaler för att identifiera respektive stödja ungdomar enligt resonemangen ovan.

På utredningsenheten upplever man att man inte får så mycket anmälningar från ungdomsgårdarna och man tänker att de måste se jättemycket. Och andra sidan så vet jag inte om många ärenden sällas bort i vår mottagningsenhet. Att det inte är så allvarlig oro

eller att de redan har insatser kanske. Så jag kan inte säga att det är så men upplevelsen är att det sällan kommer in anmälningar från de öppna verksamheterna (Gruppledare utredningsenheten ungdom, 2015).

Om de öppna verksamheterna ska vara identifierande men inte behandlande verksamheter, vilket det kan finnas goda skäl till, så måste kanalerna till de behandlande verksamheterna vara upparbetade. Som vi tidigare resonerat kring så skapar den integrerade organisationen goda möjligheter för detta. Utredningsenheten är dock beroende av att få in anmälningar för att kunna arbeta med ungdomarna och de öppna verksamheterna kan då fungera som deras ”ögon utåt”, vilket också var den initiala tanken när man omorganiserade och tog bort fältassistenter och Lugna gatan och istället satsade på de öppna verksamheterna.

Från mitt perspektiv uppstår frågan, finns det ett större underlag ungdomar på gårdarna som vi inte får kännedom om, men som vi kanske borde ha kontakt med. Det är en ständig fråga för oss, hur ser egentligen problemen ut därute som inte kommer in till oss. Det behövs mycket personal på en fritidsgård som ser allt och som kan hålla det under kontroll (Gruppledare utredningsenheten ungdom, 2015).

Skiftet i målgrupp innebär dock inte att man inom de öppna verksamheterna övergett den initiala målgruppen utan direkt stödjande arbete bedrivs fortfarande i relativt stor omfattning, men att man primärt anser att det bör finnas andra kanaler för detta. Det innebär dels att man behöver se över hur de identifierande och de behandlande insatserna kompletterar varandra, det vill säga samarbetet mellan öppna verksamheter och utredningsenheterna. Detta kan även kopplas till resonemangen om skiljelinjen mellan behovsprövat och icke behovsprövat stöd som fördes under avsnittet om decentralisering av det sociala ansvaret. Man kan då se över om och hur det går att utveckla ett mer direkt stöd till ungdomar med omfattande behov utan en föregående utredning. Redan idag kan familjer erbjudas fem samtal med familjehandlare utan föregående behovsprövning genom stadsdelens föräldramottagning. Det bör även tilläggas att skiftet i målgrupp främst har genomförts när det gäller ungdomsgårdarna och parklekarna medan möteplatsen för unga vuxna fortfarande har en inriktning som fokuserar på Skarpnäckslyftets initiala målgrupp. Från att ha fokuserat på kriminella unga vuxna har man inom Skarpnäckslyftet ändrat fokus mot barn och ungdomar, ett mer förebyggande perspektiv och bredare målgrupp. Även om vi inte har någon faktisk statistik kring dessa förändringar är det rimligt att detta påverkat de som besöker de öppna verksamheterna. I nästa avsnitt kommer vi resonera kring hur detta skifte i målgrupp, tillsammans med en analys av de statistiska resultaten och Skarpnäckslyftets arbetssätt kan tänkas påverkat projektets målsättningar och i vilken utsträckning det påverkat närområdet.

Slutsatser och diskussion

Det övergripande syftet med denna utvärdering är att undersöka i vilken utsträckning Skarpnäckslyftet lyckats uppfylla sina målsättningar. Skarpnäckslyftet har två övergripande målsättningar: öka känslan av trygghet för boende i området (1) och att verka

stödande för ungdomar och deras familjer (2). För att besvara utvärderingens frågeställningar har både kvantitativa och kvalitativa undersökningar genomförts. Genom att kombinera dessa utvärderingsmetoder kan man söka samband mellan Skarpnäckslyftets arbetssätt och närområdets statistiska förändringar. Ser vi till Skarpnäckslyftets första målsättning kan vi genom jämförelser med jämförelsestadsdelarna konstatera att otryggheten i Bagarmossen och Skarpnäck minskat relativt kraftigt sedan Skarpnäckslyftet startade. Även andelen som upplever att ungdomar stör ordningen har minskat drastiskt i jämförelse med kontrollstadsdelarna. Resultaten gällande sysslöshet och brottslighet är inte lika tydliga, det vill säga det går inte att utläsa någon tydlig positiv eller negativ utveckling. När det gäller Skarpnäckslyftets andra målsättning så har man upparbetat väl utvecklade arbetssätt för att stödja ungdomar och deras familjer som på centrala delar skiljer sig från hur man traditionellt arbetar inom öppna verksamheter.

För det första är en central funktion inom Skarpnäckslyftet dess organiseringen, där kultur, fritid, och socialt arbete är integrerat under samma avdelning, Avdelningen för Individ- och familjeomsorg. Det andra är det nära samarbete som arbetats upp mellan stadsdelsförvaltning, polis, bostadsbolag samt lokalt näringsliv och civilsamhälle vilket inneburit att det sociala ansvarstagandet decentraliserats. Det tredje är det sociala arbete som bedrivs inom ramen för de öppna verksamheterna. Det innebär bland annat ett systemperspektiv på sociala problem, en aktiv föräldrasamverkan samt ett salutogent perspektiv på aktivering och sysselsättning. En slutsats är att dessa tre byggstenar sammantaget kan fungera trygghetsskapande och stödande för ungdomar och familjer genom att det sociala ansvarstagandet decentraliseras och stöd kan nå en brottsaktiv målgrupp med social problematik. Nedan sammanfattas sambanden mellan de olika delarna i Skarpnäckslyftets arbetssätt och forskningsstöd för arbetssättet presenteras.

Decentraliserat socialt ansvarstagande

Den integrerade organisationen inom Individ- och familjeomsorgen samt det aktiva samarbetet mellan olika lokala aktörer har gjort att det sociala ansvarstagandet decentraliserats, från socialtjänsten till en rad aktörer inom offentlig och det civila samhället. Flera aktörer tar därmed större ansvar än vad man "egentligen behöver". Här utmärker sig det kommunala bostadsbolaget Stockholmshem som socialt ansvarstagande, bland annat öppnar Stockholmshem ungdomsgården Bagishuset samt initierar verksamheten med områdesvärdar på eget initiativ. Genom decentraliseringen av det sociala ansvaret etablerades mönster där projektets samarbetspartners aktivt arbetar med att identifiera social problematik och brottslighet för att sedan samarbeta inom Skarpnäckslyftet mot en lösning. Det innebär att ungdomsproblematisering lättare upptäcks och att stöd kan erbjudas med ett integrerat system- och salutogent perspektiv. Ett aktivt samarbete med nätverk och föräldrar utifrån ett systemperspektiv inom förebyggande ungdomsarbete har i tidigare forskning visat sig generera positiva effekter och förebygga social problematik (Andreassen, 2003). Det finns även forskningsstöd som visar på positiva effekter när man upprättar ett omsorgssystem i närmiljön där, där nätverket/familjen respektive det offentliga båda ges stort inflytande och betydelse samt att samarbetet mellan dem samordnas av ett tvärprofessionellt team, så kallade "wraparounds" (Burns, Schoenwald,

Burchard, Faw, & Santos, 2000; Walker & Schutte, 2004). Man kan se tydliga likheter med Skarpnäckslyftets arbetssätt, där flera olika aktörer samverkar och samordnar sig i ett samarbete med nätverken. Vi har sett hur både polis, öppna verksamheter, riktat socialt stöd och bostadsbolag kan vara involverade i samarbetet med nätverket. Det ska dock tilläggas att forskningen om ”wraparounds” främst fokuserar på ungdomar med omfattande social problematik och kanske främst kan ge legitimitet till det arbete som bedrivs inom Skarpnäckslyftet gentemot en sådan målgrupp. Även arbetssätt som innebär att utifrån ett salutogent perspektiv identifiera och stärka unga kring deras intressen och behov, för att sedan slussa vidare till nya sammanhang, har visat sig förebyggande och stärkande (Ungdomsstyrelsen, 2010). En viktig del i detta arbete är enligt informanterna att erbjuda många ledarledda aktiviteter i de öppna verksamheterna och skapa det man kallar en ”föreningskänsla”. Det finns flera forskningsrapporter som bekräftar att ledarledda och strukturella aktiviteter, som påminner om en förening, kan motverka kriminalitet och social problematik inom öppna verksamheter. Några av de mekanismer som är verksamma för att skapa en positiv utveckling är att de strukturerade aktiviteterna ställer högre krav på ansträngning, koncentration och förkovran (Mahony & Stattin, 2000). Även Sarnecki och Ekman (1978) lyfter fram de strukturerade aktiviteterna på fritidsgårdarna, särskilt då det gäller socialt utsatta ungdomar, som ett effektivt arbetssätt för att förebygga social problematik och brottslighet. Sarnecki och Ekman lyfter fram strukturerade gruppverksamheter, till exempel tjejgrupper, filmgrupper eller andra grupper utifrån ungdomarnas intressen, som exempel på effektiva sådana aktiviteter. En annan viktig aspekt för att skapa effekt är att verksamheterna pågår under längre tid. Att ha ledarledda aktiviteter blir än mer viktigt när socialt utsatta ungdomar samlas på gårdarna, vilket flera forskningsresultat visar (Mahony & Stattin, 2000; Mahoney, Stattin, & Magnusson, 2001). Mahony och Stattin (2000) visar att en fritidsgård som har låg personaltäthet och få strukturerade verksamheter kan leda till ökad kriminalitet.

Diskussion

Utvärderingens frågeställning var i vilken utsträckning Skarpnäckslyftet uppfyllt sina målsättningar. Utifrån utvärderingens kvantitativa del har vi sett att Bagarmossen och Skarpnäck blivit både tryggare och att man upparbetat ett välutvecklat arbetssätt för att stödja ungdomar och deras familjer. Arbetssätten fokuserar på social problematik och använder resurser i närsamhället och i de familjer man arbetar med. Vissa av de arbetssätt som är centrala i Skarpnäckslyftet har i tidigare forskning visat sig effektiva. Det är därmed högst troligt att man inom Skarpnäckslyftet erbjudit att stöd som generera positiva effekter hos de ungdomar och de familjer man kommer i kontakt med. Frågan hur Skarpnäckslyftet påverkat närsamhället i stort är dock mer komplicerad. Möjligheterna att dra slutsatser om Skarpnäckslyftets påverkan på närområdet begränsas av att man enbart kommer i kontakt med en bråkdel av ungdomarna i områdena. Då projektet enbart kommer i kontakt med en mindre del av den population som den statistiska undersökningen uttalar sig om, så är det svårt att utesluta att förändringar kan förklaras av andra faktorer än Skarpnäckslyftet, exempelvis förändrade socioekonomiska mönster, gentrifisering samt andra aktörers insatser utanför Skarpnäckslyftet.

Men om vi tittar närmare på den målgrupp man faktiskt kommit i kontakt med inom Skarpnäckslyftet så kan vi, genom de sambandsanalyser som genomförts, se att man i stor utsträckning kommer i kontakt med ungdomar som uppger sig begå både strategiska och allvarliga brott. I den kvalitativa undersökningen kunde vi dock se att verksamheterna strategiskt bytt inriktning för att locka till sig en målgrupp med mindre problematik, både av social och av brottslig karaktär. En fråga är hur denna strategiska förändring påverkat den mer brottsaktiva målgruppen. Förskjutning pekar på en ambivalens i de öppna verksamheterna: å ena sidan finns ett socialt perspektiv och en tradition av att arbeta med omfattande social problematik och å andra sidan har den strategiska målgruppen förskjutits och man vill inte betrakta sig som ett ”förlängt behandlingshem”. Som vi visade i förra kapitlet är en tanke att genom att sätta ”positiva förebilder i majoritet” skapa en indirekt påverka den mer ”avancerade” målgruppen. Man bör dock även se över hur målgruppen slussas vidare till andra stödkanaler då det finns signaler som pekar på att utredningsenheten inte uppfattar sig få in så många orosanmälningar. Relationerna mellan utredningsenhet och öppna verksamheter behöver stärkas generellt. Båda enheterna har goda kunskaper om ungdomar i området och samarbete kring kvalificerat stöd och behandling skulle vara ett effektivt sätt att se till att de strategiska förskjutningarna av målgruppen inte innebär att ungdomar med mer omfattande social problematik ”faller mellan stolarna”. Skarpnäckslyftets signum, de starka kopplingarna mellan kultur, fritid och ett socialt skyddsnet skulle därmed stärkas ytterligare. Samtidigt är möjligt att fortsätta utvecklingen mot mer tillgängliga och förebyggande öppna verksamheter med socialt perspektiv. Många kommuner runt om i landet har påverkats av debatten kring skiljelinjerna mellan behovsprövade och icke behovsprövade insatser, och utvecklat insatser utifrån detta. Vissa kommuner har till exempel utvecklat vad man kallar ”snabbutredningar”, där man flexibelt och snabbt kan sätta in insatser då problematiken inte uppfattas allt för komplex men att ett kvalificerat socialt stöd behövs. Så länge man beaktar de rättsliga regler som reglerar skiljelinjen mellan bistånd och service inom en kommun, främst likställighetsprincipen som regleras i kommunallagen (SFS 1991:900 kap 2 § 2), så finns det utrymme att utforma flexibla insatser i ett samarbete mellan utredningsenheten, öppna verksamheter och resursenhetens sociala insatser. Även om utredningar inom socialtjänsten är relativt styrta, så är en av socialtjänstlagens vägledande principer flexibilitetsprincipen, som innebär att socialtjänstens insatser ska anpassas efter klientens behov och inte tvärtom (prop. 2000/01:80).

Ser vi till utvecklingen när det gäller brottslighet och missbruk så finns här ingen tydlig uppåt- eller nedåtgående trend. Samtidigt blir de boende i området allt tryggare. Detta resultat stödjer tidigare erfarenheter av att kopplingarna mellan upplevd trygghet och exempelvis brottslighet och missbruk är relativt komplexa. Det innebär att människor ofta kan känna sig relativt trygga i områden där många brott begås, till exempel stadsdelar i innerstaden samtidigt som upplevelsen av otrygghet kan vara hög i områden där relativt lite brott begås. Det kan också vara så att de mest brottsutsatta grupperna i samhället, män mellan 18 och 30 år, är de som känner sig mest trygga (Brå, 2008).

Sammanfattningsvis kan man säga att tryggheten och upplevelsen av ordningsstörningar har förbättrats på ett radikalt i Bagarmossen och Skarpnäcks under den tid som Skarpnäckslyftet pågått. Det går dock inte att med säkerhet uttala sig om i vilken utsträckning Skarpnäckslyftet påverkat denna utveckling. De unga man inte kommer i kontakt med inom Skarpnäckslyftet har man antagligen marginell påverkan på annat än indirekt. Utvärderingen har dock visat att man inom Skarpnäckslyftet utvecklat andamålsenliga arbetssätt med forskningsstöd. Det är därmed högst troligt att man förebyggt brottslighet och social problematik när det gäller de unga man kommit i kontakt med.

Referenser

- Andreassen, T. (2003). *Institutionsbehandling av ungdomar - vad säger forskningen?* Stockholm: Gothia.
- Brå (2008). *Otrygghet och segregation. Bostadsområdets betydelse för allmänhetens otrygghet och oro för brott.* Brottsförebyggande rådet rapport 2008:16
- Brå (2011). *Strategiska brott bland unga på 00-talet.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet rapport 2011:21.
- Burns, B., Schoenwald, S., Burchard, J., Faw, L., & Santos, A. (2000). Comprehensive community-based interventions for youth with severe emotional disorders: Multisystemic therapy and the wraparound process. *Journal of Child and Family Studies*, 9 (3), 293-314.
- Coffey A. & Atkinson P. *Making sense of qualitative data.* London: Sage Publications, 1996. Cordon, G (2010) *Reducing Fear of Crime Strategies for Police.* U.S. Department of Justice.
- Office of Community Oriented Policing Services
- Sandberg, B., & Faugert, S. (2007). *Perspektiv på utvärdering.* Lund: Studentlitteratur. Kreitman, N. (1986) Alcohol consumption and the preventive paradox. *British Journal of Addiction.* 1986;81(3):353-63.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur.
- Linköping kommun, Centrum för kommunstrategiska studier, & STQM management. (2015). Socialtjänst utan biståndsbedömning - en rapport om öppna sociala tjänster. Linköping: Linköping kommun; Centrum för kommunstrategiska studier ; STQM management;.
- Mahoney, J., Stattin, H., & Magnusson, D. (2001). Youth recreation center participation and criminal offending: A 20-year longitudinal study of Swedish boys. *International Journal of Behavioral Development*, 25 (6) 509–520.
- Mahony, J., & Stattin, H. (2000). Leisure activities and adolescent antisocial behavior: The role of structure and social context. *Journal of adolescence*, 23: 113–127.
- Payne, M. (2008). *Modern teoribildning i socialt arbete.* Stockholm: Natur och kultur. prop. 2000/01:80. (2001). *Ny socialtjänstlag m.m.* Stockholm: Socialdepartementet .
- Ryden, O., & Stenström, U. (2008). *Hälsopsykologi. Psykologiska aspekter på hälsa och sjukdom.* Stockholm: Bonnier utbildning AB.
- Skarpnäck SDF. (2009). *Handlingsplan 2009-2012. Utvecklingsarbete för barn och unga i Skarpnäck. 2009-10-21.* Stockholm: Skarpnäcks stadsdelsförvaltning.
- Skarpnäck SDF. (2011a). *Projekt Skarpnäckshyttet 2010-2012. 2011-02-16.* . Stockholm: Skarpnäcks stadsdelsförvaltning.
- Skarpnäcks stadsdelsnämnd. (2015). *Verksamhetsplan 2015 för Skarpnäcks stadsdelsnämnd.* Hämtat från Insynsverige.se: <http://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1781746> den 1 april 2015
- Ungdomsstyrelsen. (2010). *Från snack till verkstad. Förebyggande utvecklingsarbete med ungdomar.* Stockholm: Ungdomsstyrelsen 2010:6.
- Vainik, A.-L., Robyn, M., & Wollter, F. (2013). *Skarpnäckshyttet: "Såna här levnadsgrejer, jobb, boende... bra grejer"*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola, Arbetsrapportserien 2013:82.
- Walker, J., & Schutte, K. (2004). Practice and process in wraparound team work. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 12 (3), 182-192.

Referenser till webbsidor

Internet 1 <http://www.stockholm.se/->

[/Serviceenhetsdetaljer/?enhet=98398edfa8654e4fa1fb4c1c5fe98d98](#)

Internet 2 <http://www.stockholm.se/->

[/Serviceenhetsdetaljer/?enhet=5fbf473ca14c4ddf9964571ef9b76f14](#)

Internet 3 <http://www.stockholm.se/->

[/Serviceenhetsdetaljer/?enhet=19e9bccc08ac493797ec6ba4c9bcdb4f](#)

Internet 4 <http://loparakademin.se/>

Internet 5 <http://www.stockholm.se/->

[/Serviceenhetsdetaljer/?enhet=19e9bccc08ac493797ec6ba4c9bcdb4f](#)

3. Samverkan och samhällsarbete för trygghet och kollektiv förmåga i Skarpnäck och Bagarmossen 2009-2015

Av Anders Kassman

Skarpnäck och Bagarmossen är två närliggande förortsområden i Stockholm. Båda två gränsar till Nackareservatet med dess stora naturområden, badsjöar och friluftsanläggningar och samtidigt tar det inte mer än en tjugo minuter att ta tunnelbanan till Stockholms city. I grunden är Bagarmossen ett ganska tidstypiskt förortsområde från Stockholms 1950-tal med skolor och affärer kring tunnelbanestationen och trevånings hyreshus runtomkring. Mellan husen finns rikligt med insprängda grönområden och i en yttre krans ligger radhus och villor. Men Bagarmossen har kontinuerligt byggts till och bland annat finns ett stort antal lägenheter kring Byälsvägen byggda under miljonprogrammets dagar. Skarpnäck byggdes och planerades senare och utgjorde ett försök att bygga en modern, sammanhållen stad med tätare kvarter där bostäder, arbetsplatser och affärer integrerades. Både Bagarmossen och Skarpnäck tillhör de områden i Stockholm där invånarna uppvisar flera sociala riskfaktorer än genomsnittet: de har sämre hälsa, lägre trygghet och lägre grad av självförsörjning. De tillhör inte de mest utsatta områdena men långt ifrån de mest välbärgade.

Mellan 2009 och 2015 bedrevs ett samverkansprojekt med inslag av samhällsarbete i Bagarmossen och Skarpnäck kallat ”Skarpnäckslyftet”. Socialtjänsten, det allmännyttiga bostadsföretaget Stockholmshem och en stiftelse med erfarenheter av mellanvård var de närmast involverade samverkansparterna och syftena var att öka tryggheten och stödja ungdomar, inklusive deras familjer, i en positiv utveckling. Stockholms stads trygghetsmätning från 2008 hade visat att invånarna kände sig otrygga om de gick ut i sina bostadsområden på kvällarna och invånarna upplevde att det var ungdomar som störde ordningen. Stockholmshem startade en ungdomsgård i ett av sina hus, samtidigt höll socialtjänsten på med en översyn av sitt ungdomsarbete och i samband med detta förändrade man det sociala fältarbetet och genomförde en stor satsning på en förbättrad vårdkedja för att slussa ut unga som var tvångsplacerade. Ganska snabbt efter öppnandet tog socialtjänsten över driften av den nya ungdomsgården i Bagarmossen och en ny öppen verksamhet för unga vuxna startades i Stiftelsen på rätt vägs regi. Stiftelsen fick även ansvar för en ny satsning på områdesvårdare som finansierades av Stockholmshem och hade ett allmänt trygghetsskapande uppdrag men även en del praktiska uppgifter som att göra enklare reparationer i och kring Stockholmshems hus. Skarpnäckslyftet innebar såväl riktade insatser mot enskilda ungdomar, åtgärder riktade mot särskilda riskgrupper, riskmiljöer och tider på dygnet samt generella åtgärder för att öka den lokala tryggheten, till exempel att åtgärda trasiga lampor och öka den sociala kontrollen på gator och torg.

Verksamheten har löpande utvärderats av Ersta Sköndal högskola och två rapporter har publicerats (Vainik et al., 2014, Wollter & Kassman, 2015). I utvärderingarna har ungdomar och de olika samverkansparterna intervjuats och tillgänglig statistik har samlats in från Bagarmossen och Skarpnäck och två andra jämförbara stockholmsförorter. Sammanfattningsvis visar resultaten att tryggheten har utvecklats åt rätt håll men inga tecken tyder på att detta kan föras tillbaka till generella förbättringar för de unga Skarpnäcks- och Bagarmossenborna.

Syfte och metod

De tidigare utvärderingarna uppmärksammade att Skarpnäckslyftet hade hämtat viss inspiration från samhällsarbete. Projektets ledningsgrupp hade också visat intresse för att utveckla verksamheten i riktning mot att stärka de boendes kollektiva förmåga. Mot denna bakgrund bestämdes syftet för denna tredje skrift till att analysera hur man inom projektet valt att arbeta i förhållande till vad som sägs inom den praktikinära forskningen kring kollektiv förmåga. Som avslutning diskuteras dessutom hur Skarpnäckslyftet förhöll sig till olika dilemman som uppmärksammats inom tidigare forskning kring samhällsarbete. Genom att relatera åtgärderna inom Skarpnäckslyftet till de åtgärdsförslag som lyfts fram inom den praktikinära forskningen på området åskådliggörs konsekvenserna av de åtgärder som vidtagits inom ramen för projektet och hur trygghetsarbetet i Skarpnäck och Bagarmossen kan utvecklas vidare för att uppnå långsiktigt hållbara resultat. Förhoppningen är att forskningsöversikten i denna rapport kan användas för att kasta nytt ljus över de olika åtgärder som vidtagits inom ramen för Skarpnäckslyftet och se hur man kan utveckla det framtida arbetet för att höja den kollektiva förmågan i Skarpnäck och Bagarmossen. Samtidigt bör det påpekas att det mesta av den forskning om kollektiv förmåga som refereras i denna rapport kommer från USA där boendesegregationen är tydligare och resurserna för socialt arbete organiserade på ett helt annat vis. Forskningen om samhällsarbete har dock en tydligare förankring i den svenska kontexten.

Eftersom kollektiv förmåga är ett mindre känt begrepp i den svenska kontexten gjordes en översikt över den internationella forskningen om kollektiv förmåga, trygghet och socialt arbete. I september 2015 genomsöktes databasen Socindex som omfattar drygt 1 300 samhällsvetenskapliga tidskrifter. Framförallt användes databasens lexikaliska sökord som är framtagna av kunniga bibliotekarier. De lexikaliska sökorden som på olika vis kombinerades med ”collective efficacy”⁹ var ”fear of crime” ”communities” och ”social work research”. Sammantaget resulterade detta i 80 träffar vars sammanfattningar genomlästes för att avgöra relevansen för kunskapsöversikten. Efter denna första genomläsning och att dubletter räknats bort återstod 25 artiklar som lästes i sin helhet. Med bas i denna andra genomläsning sammanställdes resultaten från tio artiklar som bedömdes vara högst relevanta i en kortare forskningsöversikt som tillsammans med ett antal frågor skickades till ledningsgruppen för Skarpnäckslyftet under senhösten 2015.

⁹ Begreppet ”collective efficacy” saknades bland databasens sökord så det eftersöktes som ett vanligt sökord inom citations-tecken i kombination med de lexikaliska sökorden.

Frågorna användes som underlag för en fokusgruppsintervju som alltså ägde rum efter det att ledningen för projektet haft möjlighet att ta till sig resultaten från den gjorda forskningsöversikten. Dessutom genomfördes sex stycken uppföljande intervjuer med olika personer som varit involverade i Skarpnäckslyftet där samma frågor användes (se bilaga 6). Slutligen fick ledningsgruppen möjlighet att ta del av ett första utkast av denna rapport och kommentera de huvudsakliga resultaten innan den fick sin slutgiltiga form. Utöver forskningsöversikten bygger de redovisade resultaten alltså i huvudsak på de uppgifter och den information som erhållits i intervjuerna med ledningsgruppen och de sex andra intervjupersonerna. Eftersom rapporten främst är tänkt som en övergripande policydiskussion och analysen inte syftar till att på djupet tolka vad olika personer svarat på enskilda intervjufrågor finns inga direkta citat redovisade i texten. Som bakgrund till analysen av arbetet i Skarpnäck och Bagarmossen redovisas också en del statistik som till största delen samlats in inom ramen för tidigare utvärderingar. Naturligtvis kan inte denna rapport ge en helt täckande bild av alla olika åtgärder som vidtagits i Skarpnäck under den aktuella tidsperioden. Detta har heller inte varit avsikten, men förhoppningsvis kan rapporten ge ytterligare ett bidrag till diskussionen om olika sätt att arbeta med trygghetsfrågor i förortsområden.

Samhällsarbete och kollektiv förmåga

Samhällsarbete har en lång historia i Sverige (Lindholm, 1995). Även om samhällsarbete kanske främst förknippas med det tidiga 1970-talets radikala sociala arbete, som bland annat återspeglas i talande boktitlar som ”-revolution på tjänstetid” (Ahlberg, 1975), så finns både en tidigare och senare historia med något mindre revolutionerande anspråk. Samhällsarbetets kärna är att socialarbetarna på olika vis stöttar de boende i ett lokalområde så att de själva kan organisera sig för att komma till rätta med sina problem. Här finns alltså en i grunden stark tilltro till de drabbades egna möjligheter att åstadkomma förändring. Socialarbetarnas roll är stöttande och ibland även igångsättande. Men det är invånarna i lokalsamhället som själva både formulerar problemen, olika lösningar och i slutändan själva ansvarar för olika åtgärder. Erfarenheterna från tidigare försök visar att vissa dilemman ständigt återkommer inom dessa typer av mer strukturellt inriktat mobiliseringsarbete (Olsson, 1995). Gemenskapen har visat sig vara svagare än förväntat i olika bostadsområden. Vissa grupper har en tendens att engagera sig starkare än andra och ofta är det de svagare grupperna som drar sig undan olika mobiliseringsförsök. Om samhällsarbetarna försöker mobilisera invånarna på okonventionella vis riskerar man att hamna i konflikt med etablerade organisationer som gärna hävdar sin demokratiska rätt till inflytande. Det tycks bland annat av dessa anledningar inte finnas någon tydlig gräns mellan socialt arbete och politik. Om samhällsarbetarna även kan ha i uppdrag att mobilisera sociala rörelser tycks det i praktiken svårt att avgöra i vems intresse arbetet sker. Samhällsarbetarna har därför den svåra uppgiften att hela tiden balansera olika gruppers intressen mot varandra och pragmatiskt pröva sig fram för att lära nytt och utveckla arbetet i samklang med den aktuella kontexten.

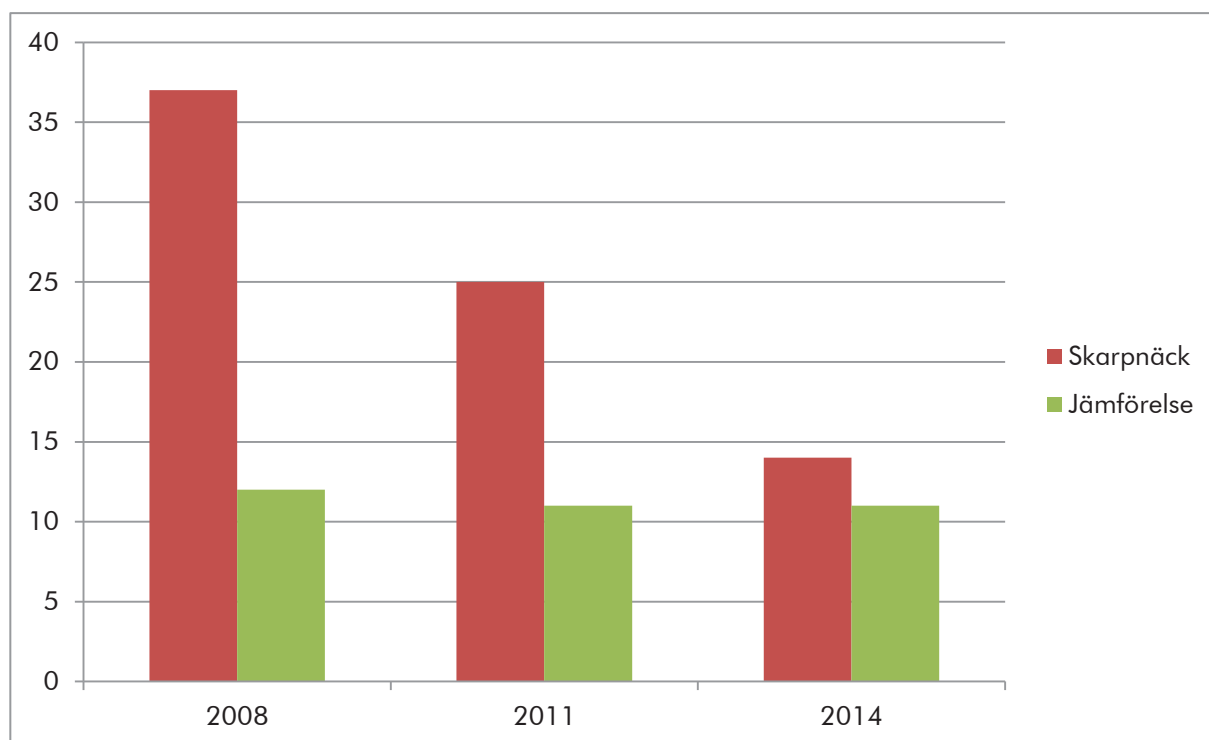
Begreppet ”kollektiv förmåga” kan ses som en utvidgning av begreppet ”självförmåga” som används framförallt inom socialt orienterad psykologi (Bandura, 1997). Inom kriminologin har begreppet främst kommit att användas med stark anknytning till den så kallade Chicagoskolan. Inom Chicagoskolan utvecklades social desorganisationsteori som mycket kortfattat pekade på att i fattiga, segregerade områden med stor omflyttning utvecklades svagare sociala band mellan de boende vilket i sin tur påverkade socialisationen av områdets ungdomar negativt och därpå följde ökade ordningsproblem och kriminalitet (Sampson, 2012, s. 37).

Social desorganisationsteori har fått utstå kritik som framförallt går ut på att alla nätverk och sociala band inte alltid är av godo. Framförallt uppmärksammas skillnaden mellan starka och svaga sociala band och det är främst de svaga banden eller överbryggande sociala nätverken som kan fungera brottsreducerande. Till exempel finns inom kriminella nätverk ofta nog så starka sociala band som inte är till godo för brottsnivån i grannskapet. Sampson vill även fjärma sig från den idylliserande bilden av det lilla samhällets alla fördelar som han menar är vanlig inom mycket av den moderna kommunitarismen. De flesta av oss varken kan eller vill bli alltför nära vänner med våra närmaste grannar. Vi vill kunna lita på dem men inte äta middag med dem (Sampson, 2012, s. 151). Mot denna bakgrund avser kollektiv förmåga att fånga förväntningarna på den sammanlagda informella sociala kontrollen i ett bostadsområde. Självklart är de boende av central betydelse men även en rad institutionella förhållanden som en väl fungerande skola, närpolis, socialtjänst och liknande lyfts fram inom forskningen. Förväntningar på handlande är mycket viktiga för den kollektiva förmågan. I områden med hög kollektiv förmåga finns stark tillit till att det inom området finns en samlad förmåga att komma till rätta med olika specifika sociala problem. Den kollektiva förmågan är inte generell utan snarare problembunden. Den kan alltså variera för olika typer av problem. Att man litar på att man kan komma tillrätta med till exempel nedskräpning inom ett område behöver inte automatiskt innebära att man därför också tror det vara möjligt att komma till rätta med ordningsproblem generellt. Men upprepade möten och förväntningar om möjliga framtida möten skapar delade normer och en starkare ”vi-känsla” som inkluderar fler än bara den närmaste kretsen. De boendes vardagliga interaktion med varandra kan på så sätt bidra till ökad tillit och sammanhållning i bostadsområdet utan att man därför behöver vara närmare bekanta (Sampson, 2012, s. 153).

Utvecklingen i Skarpnäck och Bagarmossen 2008-2015

Som tidigare utvärderingar visade skedde mycket positivt i Skarpnäck och Bagarmossen sedan Skarpnäckslyftet inleddes 2009. Framförallt minskade otryggheten bland de boende och särskilt minskade andelen som upplevde att ungdomar störde ordningen i bostadsområdet mycket markant mellan 2008-2014. Dessa förändringar är också mycket större än i jämförbara förortsområden. I framförallt Bagarmossen bidrog säkerligen ungdomsgårdarna, Stiftelsen på rätt väg och områdesvärdarna till att en negativ situation förbättrades. Somliga kunde till och med, via arbetet som områdesvärdar och med stöd från Skarpnäckslyftet, gå vidare i arbetslivet och etablera sig på den reguljära

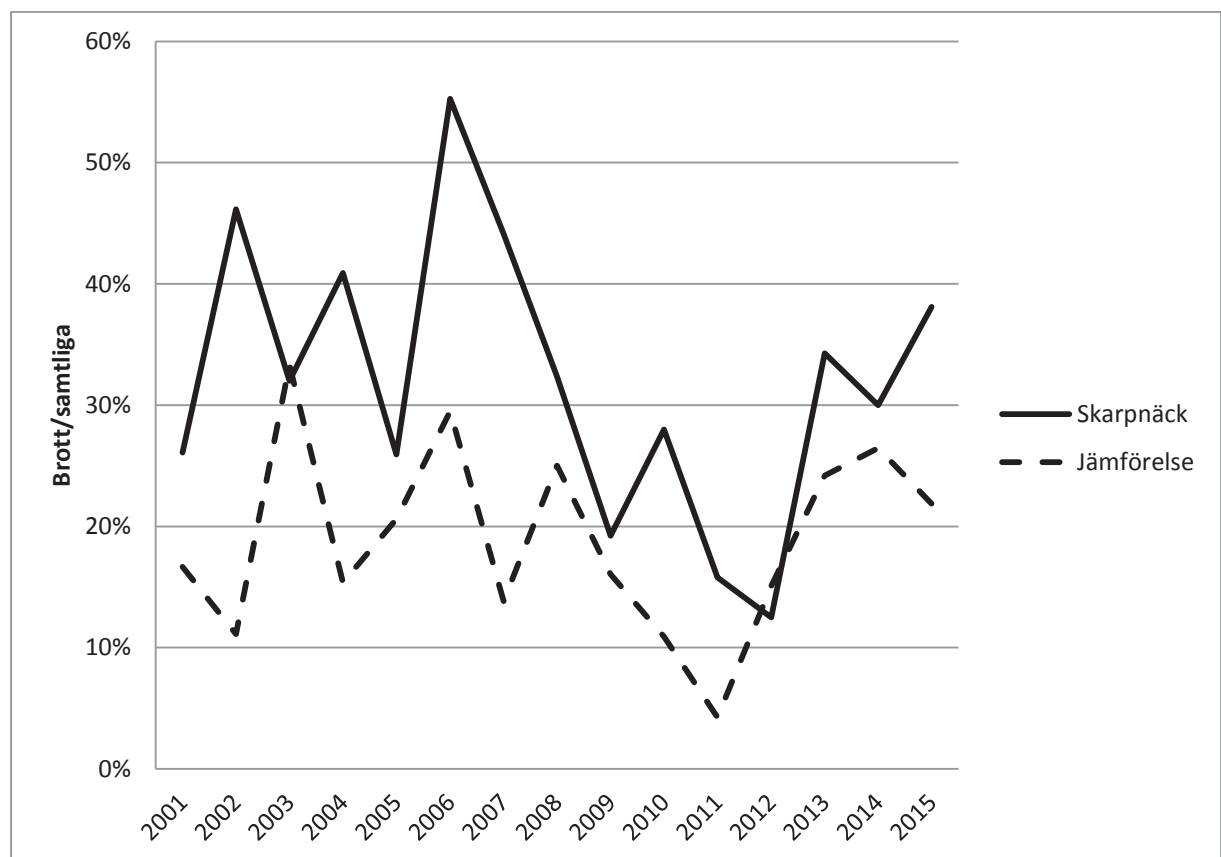
arbetsmarknaden. Men även om denna typ av riktade insatser kan vara bra för såväl den lokala tryggheten som enskilda ungdomar så nås enbart en begränsad målgrupp av mer bestående resultat. Detta är naturligtvis exempel på framgångar för Skarpnäckslyftet, men de löser kanske inte de mer långsiktiga och strukturellt betingade problemen i områdena.

Figur 1. Andel i procent (16-79 år) som upplever att ungdomar i stor utsträckning stör ordningen i området där de bor (Stockholm stads trygghetsmätning).

I utvärderingarna av Skarpnäckslyftet hade vi tillgång till Stockholms stads trygghetsmätningar som genomförts sedan 2008. Och de ger som sagt en tydlig bild av minskad otrygghet i Skarpnäck och Bagarmossen i jämförelse med de två andra förortskommunerna. Detta är också samma statistik som projektledningen använt sig av som indikator på tryggheten i Skarpnäck och Bagarmossen. Att otryggheten minskat så kraftigt samtidigt som den stått stilla i de två jämförelseorterna talar för att förändringarna kan förklaras med insatserna i Skarpnäckslyftet. Men tack vare att tidsserierna är så pass korta är denna slutsats ändå lite riskabel. Slutsatserna blir olika beroende på hur tryggheten utvecklats åren innan 2008. Om det var en tillfälligt förhöjd otrygghet under ett enstaka år är det mest sannolikt att kurvan faller av sig själv, utan särskilda åtgärder, på grund av det enkla faktum att extremvärden har en tendens att följas av mer normala värden. Men om otryggheten befunnit sig på en mer konstant hög nivå för att sedan minska efter det att Skarpnäckslyftet inletts finns tydligare belägg för att förändringarna kan förklaras av projektets insatser. Eftersom 2008 var det första året som trygghetsmätningarna genomfördes finns inga tidigare uppgifter men istället kan en annan indikator ge en fingervisning om perioden före dess. Eftersom det är så att majoriteten sällan eller aldrig själva blir utsatta för brott så kan inte rädslan för brott på något enkelt vis föras tillbaka direkt till egen viktisering. Den upplevda otryggheten kan påverkas av en rad olika faktorer

såsom socioekonomisk osäkerhet och sårbarhet bland olika grupper. Men om vi koncentrerar oss på brottslighet så kan kanske otryggheten i ett område till viss del påverkas av nyhetsrapporteringen om brott begångna i det egna bostadsområdet. Även om man inte drabbas personligen så kan det ju tänkas att man känner sig otrygg av att läsa om brottslighet i området där man bor. Samtidigt är det naturligtvis så att tidningarna inte rapporterar allt som händer, och framförallt bedöms kanske inte den vardagliga brottsligheten ha så stort nyhetsvärde, vilket ger en slagsida åt större händelser och allvarligare brottslighet. Men nyhetsrapporteringen ger ändå en indikation på uppmärksamheten av brottslighet i lokalområdet över tid vilket sedan kan ställas i relation till trygghetsmätningarna. Här används artiklar i Aftonbladet om kriminalitet som andel av det totala antalet artiklar om Skarpnäck och Bagarmossen i jämförelse med de två andra förortererna.

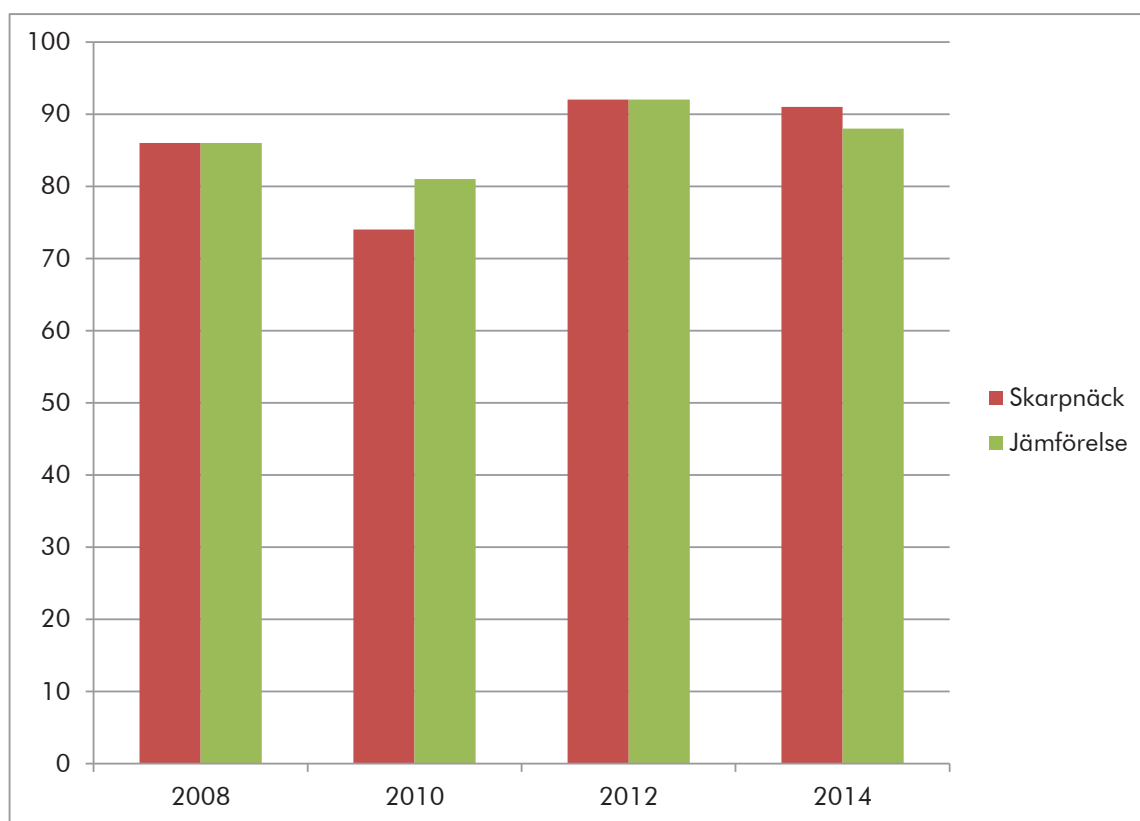

Figur 2. Andel artiklar i procent om brottslighet av det totala antalet artiklar om Skarpnäck, Bagarmossen och de två jämförelsestädsdelarna 2001-2015 (Källa: Sökning på Aftonbladets webbplats i januari 2016).

Som kurvan visar var det en topp i rapporteringen kring 2006 men sedan sjönk andelen artiklar om brottslighet kraftigt för att nå en bottennotering 2012. Efter det har antalet artiklar ökat mot samma nivå som under den första halvan av 2000-talet. Utan att dra alltför långtgående slutsatser från en osäker indikator så antyder dessa kurvor dels att brottsligheten i Bagarmossen och Skarpnäck fick en hel del uppmärksamhet under flera följande år under först halvan av 2000-talet och även att trenden bröts redan 2006, alltså flera år innan första Skarpnäcksllyftet inleddes. En tolkning skulle kunna vara att Skarpnäcksllyftet startade efter en längre period av ökad uppmärksamhet på kriminalitet

i området men också att kurvorna vid den tiden redan var på väg åt rätt håll. Projektet kan fortfarande ha haft en betydelse i sammanhanget men enligt dessa uppgifter skedde arbetet i klar medvind. Dessutom visar kurvorna en tendens till ökning under senare år vilket kan utgöra ett oroande tecken på att otryggheten riskerar att följa efter med något års eftersläpning.

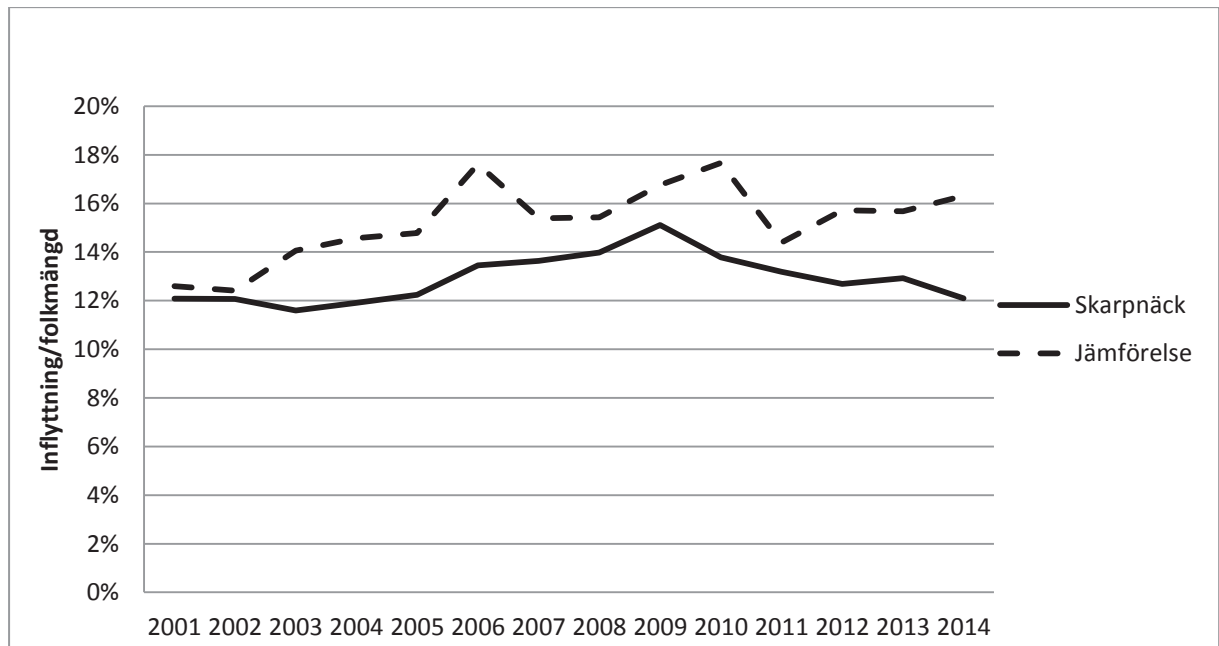
En viktig anledning till att försöka utforma strategier inom det sociala arbetet för att höja den kollektiva förmågan är att åtgärderna då kan få en mer bestående inverkan. Kan man höja förväntningarna på den sammantagna informella sociala kontrollen i ett bostadsområde så har forskningen visat att detta tenderar att få en positiv effekt på brottslighet och trygghet. Men de tillgängliga indikatorerna visar inga tydliga förbättringar som kan hänföras till Skarpnäckslyftet. När niondeklassarna tillfrågades om de trodde att vuxna skulle ingripa om de utsattes för olika slags brott i bostadsområdet så svarade en mycket hög andel att de trodde så redan 2008. Utrymmet att förbättra den sociala kontrollen tycks alltså ganska litet, förändringarna är små och dessutom mycket lika de i jämförelseorterna.

Figur 3. Andel i procent som uppger en hög social kontroll i form av förväntade reaktioner på olika typer av brott och ordningsstörningar uppgivet av ungdomar i årskurs nio¹⁰. En hög siffra innebär ett positivt resultat, det vill säga högre social kontroll (Källa: Stockholmsenkäten).

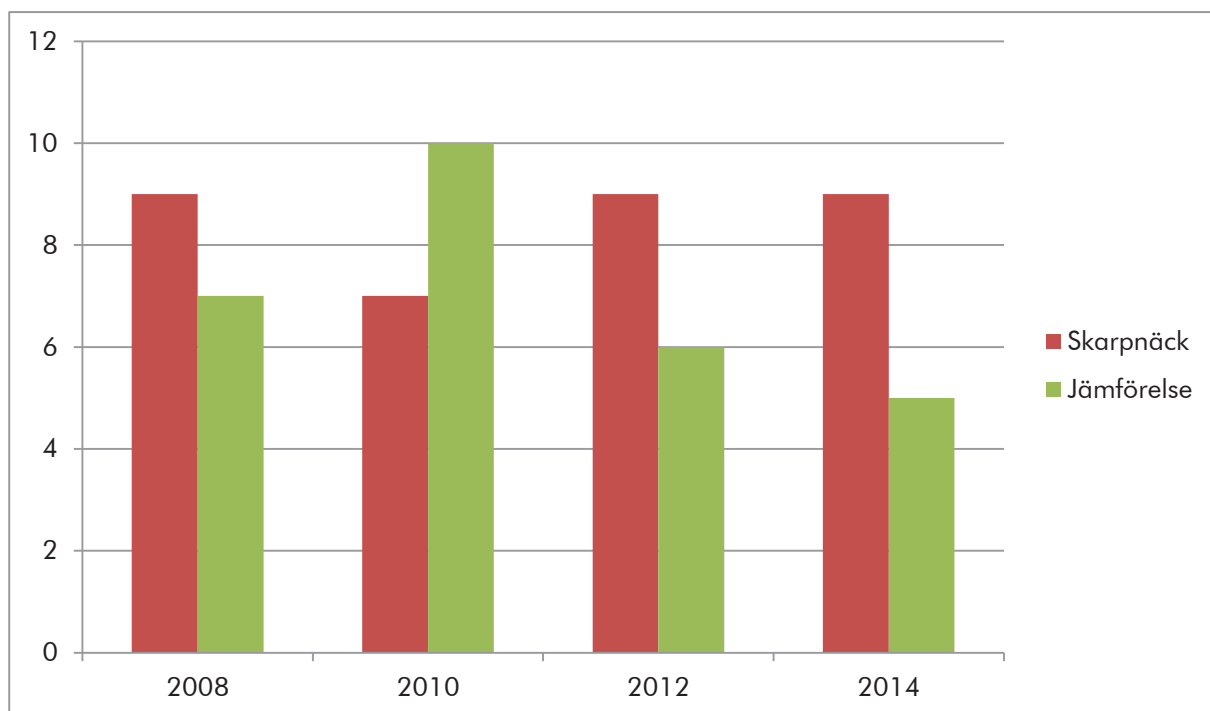
10 Andel som uppgivit att följande påståenden stämmer mycket eller ganska bra: Om en vuxen såg mig göra något olagligt i mitt bostadsområde skulle nog mina föräldrar få reda på det. Vuxna skulle ingripa om någon helt öppet försökte sälja narkotika till ungdomar. Vuxna skulle ingripa om det blev ett slagsmål framför mitt hus. Om jag blev rånad på en allmän plats i bostadsområdet skulle vuxna ingripa.

I forskningen kring kollektiv förmåga har betydelsen av boendeomsättning i lokalområdet kommit att diskuteras. Hypotesen är att om otryggheten blir för stor i ett område så flyttar resursstarka invånare därifrån och efter hand som området fylls på av resursvaga invånare riskerar otryggheten att öka och den kollektiva förmågan försvagas. Omvänt skulle den pågående gentrifieringen i Stockholmsområdet kunna vara en möjlig förklaring till den ökande tryggheten i Skarpnäck och Bagarmossen. Men i statistiken syns inget av detta. I både Skarpnäck och Bagarmossen var boendeomsättningen ganska stabil under hela 2000-talet. Andelen nyinflyttade var något högre kring 2009 men förändringarna är små och det syns inga tydliga trender i varken Skarpnäck och Bagarmossen eller i jämförelseorterna.

Figur 4. Andel inflyttade i procent av folkmängd i Skarpnäck, Bagarmossen och de två jämförelse-stadsdelarna (Källa: Stockholms stad).

I Stockholmsenkäten finns även uppgifter om självrapporterad brottslighet men inte heller denna uppvisar några tydliga förbättringar och inte heller finns det någon tydlig förbättring när det gäller andelen behöriga till gymnasiet.

Figur 5. Andel av årskurs nio i procent som redovisat att de begått brott som kan kategoriseras som våldsbrott (Källa: Stockholmsenkäten).

Figur 6. Andel elever i procent med godkänt i engelska, matematik, svenska/svenska som andraspråk (samt sedan 2011 ytterligare fem ämnen). Genomsnittligt resultat från årskurs nio i de två största skolorna i Bagarmossen och Skarpnäck respektive jämförelsestadsdelarna (Källa: Utbildningsförvaltningen).

Resultat från forskningsöversikten

Forskningsöversiktens artiklar valdes ut för att de på olika vis handlade om relationerna mellan brottslighet, oordning, rädsla för brott, trygghet och kollektiv förmåga i relation till olika bostadsområdets karaktäristika och de boendes socioekonomiska förutsättningar. Dessutom valdes praktiktäna artiklar ut där olika strategier för det sociala arbetets försök att komma till rätta med olika lokala problem diskuterades. I de flesta artiklarna framstår den kollektiva förmågan som en särskilt viktig mekanism med påverkan på både ordningsstörningar, grövre våldsbrott och minskad upplevd rädsla för brott. Men orsaksambanden är ganska oklara vilket riskerar leda till cirkelresonemang utan tydlig början eller slut.

I den väl spridda tesen om ”broken windows”, som bland annat ofta får utgöra underlag för olika typer av nolltoleranssatsningar, utgör den kollektiva förmågan en viktig parameter (Weisburd et al., 2015). Resonemanget startar då med en förhöjd rädsla för brott som leder till sammanbrott i den informella sociala kontrollen och områdets kollektiva förmåga genom att invånarna, av rädsla för att bli offer för brott, drar sig undan och inte blandar sig i lokala problem som ordningsstörningar och skadegörelse, eller att man till och med går så långt som att flytta ifrån området i fråga. Modellen innebär också att till exempel ungdomsgång som hänger i området utan tydliga sysselsättningsalternativ, samt trasiga och skräpiga offentliga miljöer signalerar till potentiella förövare att det är fritt fram att begå nya brott eller ordningsstörningar eftersom det ändå inte verkar vara någon som bryr sig. Tillfällena till att begå brott ökar i avsaknad av kapabla ”väktare” och situationen innebär även större utsikter att bortförklara avvikande beteende med att ”alla andra gör det” (Weisburd et. al., 2015).

Broken windows-modellen tar alltså utgångspunkt i människors upplevda rädsla för brott och i en av de studerade artiklarna undersöktes hur rädslan för brott uppstod (Hinkle, 2013). I de områden som ingick i studien noterades ett starkt negativt samband mellan uppfattade fysiska tecken på ordningsstörningar och kollektiv förmåga medan motsvarande direkta samband inte fanns mellan upplevelsen av så kallade sociala ordningsstörningar, människor som befanns ordningsstörande och den kollektiva förmågan. Sociala ordningsstörningar påverkade dock upplevelsen av risk för att vistas ute, som i sin tur negativt påverkade den kollektiva förmågan. I denna undersökning skiljde man inte enbart mellan fysisk och social oordning utan även mellan hur boende och affärsidkare upplevde de olika formerna av ordningsstörningar. Det visade sig då att upplevelserna var olika i de olika grupperna. Bland affärsidkarna fanns ett mycket starkt samband mellan fysiska tecken på ordningsstörningar och såväl upplevelse av risk som kollektiv förmåga. Detta tolkades som att de boende kanske vant sig vid de mer konstanta fysiska tecknen på oordning och efterhand kommit att tolka tillståndet som det normala medan affärsidkarna som oftare reste ifrån området hade lättare att tolka fysiska störningar som tecken på att området var osäkert (Hinkle, 2013).

Rädsla för brottslighet har inom forskningen förklarats på många olika vis, även på sådana sätt som kan tyckas fjärran från den mer direkta orsaken att själv ha blivit utsatt (Britto, 2013). Forskningen har inte funnit något enkelt och tydligt samband mellan viktigmisering och rädsla för brott så efterhand har denna modell kompletterats med skattningar av den egna sårbarheten, för att bland annat förklara de så kallade köns- och åldersparadoxerna. Att grupper som kvinnor och äldre ofta är räddare för brott kan till viss del förklaras av att de också upplever sig mer sårbara. Kvinnors rädsla för inbrott, överfall och liknande kan förklaras av att de kopplar samman sådana typer av brott med risken för våldtäkt (Britto, 2013). I samma artikel studerades den relativa betydelsen av en rad olika förklaringar till rädsla för brott, med ett särskilt fokus på mer diffus oro orsakad av ekonomisk osäkerhet. I undersökningen förklarades den största delen av skillnaderna när det gällde rädsla för brott av att kvinnor var mer rädda för brott och även den upplevda risken att utsättas för olika typer av brott utgjorde en viktig förklaring. Men även ekonomisk osäkerhet hade en signifikant effekt utöver alla andra förklaringar (Britto, 2013). Detta tolkades som att brottslighet gav individer med mer diffusa känslor av oro en möjlighet att konkretisera sin rädsla och även att utmåla en skyldig bland potentiella förövare. Oron för brottslighet skulle enligt denna tolkning alltså delvis utgöra ett utlopp för en mer allmän och diffus oro som bottenar i ekonomisk osäkerhet men som man inte upplever sig själva ha möjlighet att kunna påverka.

Åtgärder för att höja den kollektiva förmågan och minska rädslan för brott

Uppfattningen om vad som utgör lokala ordningsstörningar skiljer sig mellan olika grupper. Deuchar et al. (2013) beskriver hur utvecklingen i Storbritannien har inneburit en mer repressiv politik gentemot ungdomar som stör ordningen i olika bostadsområden. Polisen har bland annat fått utökade befogenheter att skingra ungdomsgrupper som bedömts störande. Denna utveckling har paradoxalt nog skett parallellt med att den rapporterade brottsligheten bland unga faktiskt har minskat. Majoritetsbefolkningen har en tendens att bedöma unga utifrån stereotypa bilder av förväntat beteende, snarare än utifrån deras faktiska handlingsmönster. Unga som hänger ute i grupper och träffas för att umgås på allmänna platser uppfattas därför som mer problematiska än de i själva verket är (Deuchar et al., 2013). För att bryta denna typ av missuppfattningar gäller det enligt forskarna att stimulera till möten mellan människor med olika bakgrund, från olika generationer och med olika professionella roller.

Genom att stimulera till öppna demokratiska dialogmöten mellan boende från olika generationer och med olika bakgrund och även involvera personer som arbetar i lokalområdet som närpolis, fältarbetare och liknande kan utvecklingen av överbyggande nätverk stimuleras och därmed bidra till att utveckla en större förståelse för olika parter skilda synsätt, förutsättningar och resurser. Detta kan utgöra ett första steg i en utvecklingsprocess mot ett lokalt baserat samhällsarbete med långsiktigt hållbara målsättningar (Deuchar et al., 2013).

Mary Ohmer (2008) beskriver på basis av en litteraturgenomgång och enkätundersökning bland lokala organisationer i utsatta områden hur en sådan utvecklingsprocess kan gå till. Socialtjänsten och andra professionella aktörer kan bidra till att lokala organisationer får stöd och hjälp att utveckla sin förmåga att adressera svårlösta problem. Det är viktigt även med små framgångar för att stärka såväl självförmåga som kollektiv förmåga. En sådan strategi kan gå ut på att stegvis höja ambitionsnivån så att man efterhand kan ta sig an mer svårlösta problem. Framgångarna behövs för att locka deltagare och stärka såväl enskildas som organisationers samlade upplevelse av att påverkan är möjlig. För att organisationerna skall fungera väl krävs samtidigt fördjupat stöd till organisationsutveckling och lokalt ledarskap men också finansiella bidrag till organisationerna. Vidare är det viktigt för en framgångsrik utveckling att olika lokala organisationer uppmuntras att samarbeta och lära av varandra (Ohmer, 2008).

Resultaten från en telefonintervju-undersökning bland boende i sju utsatta bostadsområden i en amerikansk småstad visade att invånarna sa sig vara beredda att delta både individuellt och kollektivt i områden där problemen uppfattades som större och där befintliga organisationer befanns kapabla att göra någonting åt problemen. Att man förstod vilka problem som var aktuella i lokalområdet var den enskilt starkaste prediktorn för om en individ överhuvudtaget valde att engagera sig. Det lokala ledarskapet avgjorde hur pass aktiv man sedan blev. Utöver det grundläggande kravet, att man uppfattade att det

fanns lokala problem som borde åtgärdas, var det individernas anknytning genom sociala nätverk som avgjorde om de kom att engagera sig eller inte. Hur pass starkt man engagerade sig påverkades framförallt av individens uppfattning om det lokala organisationslivets möjligheter att effektivt minska olika problem. För att engagera fler i lokalbefolkningen tycks det alltså krävas större lokal uppmärksamhet av olika problem parallellt med utvecklade sociala nätverk. För att stärka engagemanget i redan befintliga organisationer och nätverk tycks det å andra sidan behövas stöd för att stärka befintliga organisationers effektivitet (Foster-Fishman et al., 2007).

Skarpnäckslyftet, samhällsarbete och kollektiv förmåga

Inom kriminologin har begreppet kollektiv förmåga främst använts för att förklara brottslighetens lokala beständighet. I såväl Stockholm som Chicago har korrelationerna visat sig starka mellan den lokala våldsbrottsligheten och områdets kollektiva förmåga (Sampson, 2012, s. 165). Men även om samvariationerna är starka säger detta lite om de bakomliggande orsaksmekanismerna. En sådan situation leder till vitt skilda åtgärdsförslag. Den kollektiva förmågan utgör en viktig parameter i olika nolltoleranssatsningar, den hänger samman med socioekonomisk utsatthet men det finns även forskning som undersökt möjligheterna att via olika former av samhällsarbete höja den kollektiva förmågan i syfte att komma till rätta med otrygghet, brott och ordningsproblem i lokalområdet. Denna mycket praktisknära forskning tycks peka på en process där följande inslag medvetet kan användas för att öka den kollektiva förmågan och därmed minska brottslighet och otrygghet: a) Uppmärksamma de lokala problemen. b) Uppmuntra till möten mellan olika befolkningsgrupper. c) Involvera lokala ledare. d) Arbeta med stegvisa förbättringar eftersom de stimulerar framgång. e) Underlätta egenorganisering bland medborgarna. f) Samverka med lokala aktörer.

Det sociala arbete som framträder i forskningsöversikten och här skrivits ner i punktform är mycket utåtriktat, strukturellt fokuserat och präglas av en strävan att underlätta för de boende att själva organisera sig för att lösa de lokala sociala problemen. Utgångspunkten för detta samhällsarbete är att de boende själva vet bäst vilka problem som är viktigast, att de med stöd från myndigheter och andra kan komma överens om vad som bör göras och även ansvara för att det blir gjort. Socialtjänsten kan tillsammans med olika samverkansparter stödja och hjälpa till att undanröja hinder men det är de boende som själva är i förarsätet. Anledningen till detta mycket tydliga fokus på de boendes självbestämmande hänger till stor del samman med att det är så som den kollektiva förmågan bäst kan stärkas enligt forskningen och det är stärkandet av den kollektiva förmågan som är det långsiktiga målet. Poängterandet av de boendes ansvar kan också utgöra ett sätt för myndigheterna att visa att de i grund och botten arbetar på de boendes uppdrag och på så vis undvika en sammanblandning med politiska frågor. Men hur kan vi då se på Skarpnäckslyftet i förhållande till dessa punkter? När vi analyserar Skarpnäckslyftet på detta vis framstår det ganska klart att man inom projektet valt att arbeta på andra sätt än de som inom denna praktisknära forskning utpekats som viktiga för att höja den kollektiva förmågan. Skarpnäckslyftet har koncentrerats kring att öka tryggheten genom

att minska de sociala ordningsstörningar som orsakats av ungdomar. Detta leder till ett tydligt målrelaterat arbete men risken är att de långsiktiga effekterna av arbetet kan utebli. Nedan följer en analys av åtgärderna inom Skarpnäckslyftet i förhållande till de punkter som lyfts fram ovan.

a) Uppmärksamma de lokala problemen

Skarpnäckslyftet har inte följt någon rationell utvecklingsprocess som börjar i en problemanalys följt av val av åtgärder och så vidare, på så vis som gärna rekommenderas i handböcker för brottsförebyggande arbete (se t ex Brottsförebyggande rådet, 2016). Projektet kom igång eftersom både Stockholms hem och socialtjänsten hade noterat ökade ordningsproblem bland unga. Dessutom hade Stockholms stads trygghetsmätning visat på otrygghet i området och särskilt upplevde de boende att det var ungdomar som störde ordningen, kanske bör det tilläggas att allt detta främst gällde Bagarmossen. Men man har inte gjort några mer utförliga försök till analys av problemen, inga medborgardialoger har hållits och inga andra försök att närmare utreda hur otryggheten och ordningsstörningarna hänger samman.

Det finns vidare ingen tydlig kommunikationsplan eller liknande inom projektet. Olika aktörer har informerat om sina insatser på sina webbplatser och till exempel skrev Stockholms hem en folder om bland annat områdesvärdarnas uppdrag (Stockholms hem, 2010) men någon samlad information till lokalsamhället, de boende, föreningar affärsidkare osv om olika åtgärder har hitintills inte genomförts.

b) Uppmuntra till möten mellan olika befolkningsgrupper

Inledningsvis tycks Skarpnäckslyftet faktiskt ha gått ut på det rakt motsatta mot att skapa möten mellan olika befolkningsgrupper. Man startade olika ungdomsgårdar för att lugna ner stämningen på torget och ge ungdomar och unga vuxna någonstans att vara på sin fritid där de inte stör övriga boende. I och med detta separerades de unga som tidigare hängde på torget och upplevdes störande på ett ganska effektivt vis från andra boende. Men samtidigt har också strategier utvecklats som går ut på att skapa kontaktytor mellan olika befolkningsgrupper inklusive mellan unga och gamla och efterhand har dessa strategier fått ökad betydelse. Föreningars tillträde till olika lokaler, som fritidsgården för unga, har förenklats och inför framtiden satsar man bland annat på att utveckla Skarpnäcks kulturhus till en mer öppen mötesplats som kan stimulera mer spontana möten mellan olika grupper och åldrar. I samband med husets trettioårsjubileum hölls en workshop där de boende fick ge förslag för att utveckla huset mot en allt mer öppen mötesplats med utrymme för alla. Stockholms hem har även ett parallellt projekt kallat "Smartup" som syftar till att stötta lokala entreprenörer och verka för en hållbar utveckling i stadsdelen som kan användas för att utveckla befintliga nätverk, stötta lokala initiativ och nya möten.

c) Involvera lokala ledare

I arbetet med de båda ungdomsgårdarna och områdesvärdarna finns ambitionen att välja ut och involvera ungdomar och unga vuxna som tack vare sina nätverk kan få inflytande på andra ungdomar i området. Flera av besökarna vid ungdomsgårdarna rapporterar

också om ökat inflytande över verksamheten. Besökarna upplever sig tagna på allvar. Men samtidigt är det inte de som sätter agendan. Gårdarna skapades främst för att ge de unga i områdena chansen till en meningsfull fritid. Det som framförallt utmärker gårdarna inom projektet, utöver att den ena riktar sig till en äldre grupp än vad som är vanligt, är att de har mycket tydliga sociala ambitioner där deras betydelse för att skapa goda relationer med besökarna och deras familjer betonas. De sociala ambitionerna tar sig bland annat uttryck i att ledarna kan ta sig tid att diskutera olika sociala frågor som aktualiseras och att de då har i uppgift att visa en enad uppfattning om vad som är rätt och fel. De använder sig till exempel av föräldrasamtal i syfte att bygga upp relationer till föräldrarna och betona att man förväntas uppföra sig på ungefär samma sätt på gården som man gör hemma.

d) Stegvisa förbättringar stimulerar framgång

I forskningsöversikten om kollektiv förmåga framhålls stegvisa förbättringar som en strategi för att involvera lokala nätverk och organisationer. Tanken är att på detta vis övervinna känslan av hopplöshet inför synbarligen alltför svårgripbara och omfattande sociala problem. Inom Skarpnäckslyftet har den stegvis förbättrade tryggheten haft en tydlig positiv inverkan på de olika samverkansparterna. De båda allmännyttiga bostadsföretagen Stockholmshem och Svenska bostäder är viktiga samverkansparter vars medverkan skulle vara svår att motivera utan tydliga tecken på resultat. Den stadigt minskande otryggheten har med andra ord säkerligen stärkt parternas kollektiva förmåga när det gäller att komma till rätta med upplevd otrygghet. Men för att involvera de boende och deras olika föreningar behövs tydligare strategier för spridning av uppnådda resultat i bostadsområdena. För att stärka den kollektiva förmågan bland de boende behöver även deras känsla av delaktighet i uppnådda resultat stärkas. När tryggheten förbättras bör de boende och deras föreningar upplysas om detta och uppmuntras till att diskutera betydelsen av framgångarna, hur de har uppnåtts och hur nästa steg planeras. De ”trapphusträffar” som varit en del av Skarpnäckslyftet tycks vara initiativ i denna riktning där man diskuterat olika konkreta, lokala problem och förslag till lösningar. Vid återkommande träffar bör man då diskutera olika förbättringar som genomförts för att höja medvetenheten om att förändringar är möjliga.

e) Underlätta egenorganisering bland medborgarna

Det finns en hel del olika föreningar som är aktiva i Skarpnäck och Bagarmossen och somliga av dessa skulle möjligen kunna ges större utrymme inom trygghetsarbetet i Skarpnäck och Bagarmossen. För även om vissa föreningar och organisationer som kyrkan, den lokala fotbollsklubben och IOGT-NTO varit delaktiga i vissa verksamheter så är det fortfarande socialtjänsten som är huvudansvarig och föreningarna som på olika vis bidrar med mer avgränsade insatser inom projektet. Egenorganisering bland medborgarna har hittills inte varit prioriterat inom Skarpnäcksprojektet även om till exempel nattvandrare är ett exempel på det motsatta. Stiftelsen på rätt väg har länge varit en viktig resurs inom projektet men de har främst en roll som socialisationsagenter och som goda förebilder. De arbetar på uppdrag av bostadsföretagen och socialtjänsten. Både nattvandrarna och arbetet med områdesvärdarna borde dock i det framtida trygghetsarbetet kunna utgöra

viktiga byggstenar i strävan att mobilisera medborgarna och ge de boendes egna initiativ större betydelse.

f) Samverkan mellan lokala aktörer

Skarpnäckslyftet var i mångt och mycket ett socialtjänstprojekt som även innebar samverkan med bland annat de allmännyttiga bostadsföretagen och till viss del andra myndigheter. Vissa föreningar har dessutom varit involverade i särskilda aktiviteter. Men alla befolkningsgrupper finns inte alltid så väl representerade i föreningslivet och kan därför behöva särskilt stöd. Ett exempel på detta är att i Skarpnäck bor relativt många romer och i november 2015, strax före den första fokusgruppsintervjun, utbröt ett stort och uppmärksammat gatuslagsmål med romer inblandade. Mot den bakgrunden nämndes att arbetet med romerna uppfattas som mycket viktigt inom projektet. Även om bråket kanske var den utlösande faktorn till att romerna omnämndes i intervjun så visade det sig att omtanken sträckte sig längre än till att stävja yttringar av detta slag. Arbetslösheten inom gruppen är ett bekymmer och även att många unga romer inte fullföljer sin skolplikt. I projektet involverades därför en man med romskt ursprung och han beskrev i min intervju på ett ganska enkelt vis hur romerna organiserar sig enligt vissa principer som inte alltid sammanfaller med hur föreningslivet vanligen väljer att organisera sig i Sverige. För att nå denna typ av nätverk behövs särskilda insatser för att bygga upp långsiktiga relationer som alla inblandade känner förtroende för. I den uppföljande intervjun i slutet av februari gav ledningsgruppen ytterligare exempel på hur man strävar efter att integrera romerna i det lokala sociala arbetet bland annat genom att anställa personer med romsk bakgrund på vissa nyckelpositioner.

Diskussion

Skarpnäckslyftet hade två olika målsättningar som uppfattades som ganska självklart sammankopplade: Att öka tryggheten och stödja unga och deras familjer i en positiv utveckling. Forskningsöversikten kring kollektiv förmåga och samhällsarbete visade att sambanden mellan brottslighet ordningsstörningar, trygghet och socioekonomisk utsatthet är komplicerade men tycks ändå peka på möjliga, konkreta åtgärdsförslag. Även om Skarpnäckslyftets ledningsgrupp gärna talade om att man inspirerats av samhällsarbete och att man strävade efter att stärka de boendes kollektiva förmåga visade analysen att projektet på flera punkter skiljde sig från den åtgärdsprocess som beskrevs i forskningsöversikten. Skarpnäcksprojektet karaktäriserades åtminstone inledningsvis mer av att socialtjänsten via ungdomsgårdarna, Stiftelsen på rätt väg och områdesvärdarna tog ett tydligt ansvar för ungas fritid och socialisering. Det mobiliseringsarbete som utgör kärnan i samhällsarbete tycks ännu inte ha fått lika stort utrymme även om projektet rört sig i den riktningen. Socialtjänsten tog i Skarpnäckslyftet, tillsammans med samverkansparterna, på sig ett vidgat ansvar för socialiseringen av unga och unga vuxna i området. Trygghetsmätningarna visade även att de boende upplevde mindre oro på grund av ungdomar som störde ordningen i området och minskningarna var betydande i jämförelse med liknande bostadsområden. Den låga överensstämmelsen mellan det som forskningen beskriver och hur man faktiskt arbetade i Skarpnäckslyftet kan ha olika förklaringar. Utrymmet

för att arbeta på det mer radikala vis som samhällsarbete innebär, med mobilisering av svaga grupper för att åstadkomma strukturella förändringar, tycks relativt begränsat inom ramen för dagens mer specialiserade och individorienterade socialtjänst (Pettersson, 2014). För att få utrymme för att genomföra ett projekt som Skarpnäckslyftet är det nödvändigt att sätta upp tydliga mål som är möjliga att uppnå inom en rimlig tidshorisont. Det bärande målet blev då att minska otryggheten och medlet blev att komma till rätta med de sociala ordningsstörningar som orsakades av unga genom att ge dem en meningsfull fritid. Och mycket talar för att detta faktiskt fungerat i Skarpnäck och Bagarmossen. Åtminstone på kort sikt tycks tryggheten ha förbättrats, men de mer strukturellt betingade och långsiktiga problemen, som hänger samman med sämre socioekonomisk standard bland de boende och bland annat yttrar sig i lägre andel som fullföljer sin skolgång och liknande, har man ännu inte lyckats adressera.

I framtiden menar ledningsgruppen att man kommer att satsa på mer öppna mötesplatser såsom Skarpnäcks kulturhus och ett utvidgat samarbete med Folkets hus i Bagarmossen. Denna typ av insatser tycks ligga mer i linje med vad som framkom i forskningsöversikten. En annan möjlighet tycks vara att utveckla de redan inledda kontakterna med de boende med romsk bakgrund som är relativt många i framförallt Skarpnäck. Romerna har en historia av förföljelse bakom sig och händelser som det uppmärksammade polisregistret i Skåne visar att än idag finns behov av större ansträngningar från olika myndigheter för att se över hur man kan förbättra sitt bemötande av romerna.

Arbets sättet inom Skarpnäckslyftet har här beskrivits som mer individriktat än vad som uttrycks i ledningsgruppens sätt att tänka och prata om projektet. Via ungdomsgårdarna kan man komma i kontakt med enskilda individer som annars hänger ute på gator och torg och stör ordningen. Till dessa kan man skapa relationer, visa på goda förebilder och somliga kan man till och med anställa och så småningom lotsa ut i arbetslivet. Ett sådant arbetssätt är kanske också just vad som förväntas i den svenska kontexten, i början av 2000-talet. Allmänhetens förväntningar på myndigheternas förmåga att samverka och lösa olika sociala problem är högt ställda. Åtminstone inledningsvis tycks arbetssättet i Skarpnäckslyftet därmed ansluta närmre till broken-windows tesen än till samhällsarbete. Även om det inte är fråga om någon repressivt inriktad nolltolerans-satsning så återkommer samma ovanifrånperspektiv som utmärker åtgärder av denna sort. De unga ska socialiseras in i lokalsamhället på ett bättre vis så att de inte stör ordningen allt för mycket. Det är inte heller omöjligt att åtgärderna i förlängningen kan tänkas bidra till att stärka den kollektiva förmågan. Minskade lokala ordningsproblem kan leda till att invånarna vågar sig ut och vistas på allmänna platser där de kanske till och med kommer i kontakt med någon av områdesvärdarna och märker att åtminstone vissa unga vuxna har ett trevligt bemötande. Vilket i sin tur kan bidra till förnyade kontakter, ökat intresse för andra och ett mer levande bostadsområde.

Ett viktigt dilemma som samhällsarbetet ställs inför är att hantera olika grupper vars intressen gärna ställs mot varandra. Erfarenheterna från tidigare samhällsarbetsprojekt visar att intressegemenskaperna ofta varit mindre än hela bostadsområden (Olsson,

1995). Olika generationers intressen riskerar att kollidera liksom invånare med olika klassbakgrund, könstillhörighet, invandrarbakgrund, fritidsintressen och så vidare. Eftersom samhällsarbetet ofta utgått från ett konfliktperspektiv uppfattas dessa konflikter som helt basala. En viktig del av samhällsarbetet blir då att ta ställning för särskilt utsatta gruppers intressen mot de dominerande gruppernas maktanspråk. Med en sådan utgångspunkt riskerar de offentligt anställda samhällsarbetarna att hamna i konflikt med sin egen organisation, alternativt att anpassa sig till rådande strukturer, som nedan beskrivs av en västtysk samhällsarbetare redan 1975:

Vi plågas alla av att vara i det dilemma att de verkligt betydelsefulla orsakerna till marginalgruppernas problem ligger i samhället, som vi inte har något större inflytande på. Och vi är alla bekymrade över att missuppfattas och utnyttjas som en variant av välgörenhetsföreningar och på det sättet nästan bidra till att de samhällsförändringar som måste till snarare uppskjuts än påskyndas. Och dessutom måste vi alla konstant vara varse faran i den anpassning som hela tiden prackas på oss utifrån. Vi riskerar alltid att misslyckas på två olika sätt: antingen att krossas när vi har provocerat allt för stor reaktion utifrån eller också att klättra uppåt på samhällsstegen och bli en välanpassad borgerlig social institution, korrumpierad av det etablerade samhällets nådiga välvilja (Richter 1975, citerad i Wahlberg, 2013, s. 23).

I den nyare forskningen kring kollektiv förmåga har ett sådant uttalat konfliktperspektiv hamnat mer i bakgrunden till förmån för en mer socialpsykologisk inriktning med utgångspunkt i ett interaktionistiskt perspektiv. Robert Sampson är kanske den forskare som på internationell nivå tydligast argumenterat för betydelsen av kollektiv förmåga för att förstå de bestående skillnaderna mellan olika områden. Han förnekar inte samhällets övergripande strukturella ojämlikhet. Skillnaden är att han främst intresserar sig för hur levnadsförhållandena i olika bostadsområden bidrar till återskapandet av strukturell ojämlikhet. Denna typ av forskning har bostadsområdet som den centrala analysenheten och kan därför utgöra en bra utgångspunkt för områdesbaserat socialt arbete där åtgärderna främst siktar på att förbättra situationen på just bostadsområdesnivå.

I en analys av det nationella brottsförebyggande arbetet ger sociologen Rolf Lidskog förslag på hur det lokala brottsförebyggande arbetet skulle kunna utvecklas i en deliberativ riktning, vilket tycks ligga i linje med vad som eftersträvas i Skarpnäck (Lidskog, 2006). Utgångspunkten för denna typ av projekt bör vara att bejaka skillnader och olikheter mellan grupper av individer och ta upp dessa åsiktsskillnader till diskussion där deltagarna själva får formulera vilka problem de upplever, men även att de boende har det lika viktiga ansvaret att verkligen lyssna på andras åsikter och erfarenheter. Tanken är inte enkom att eftersträva en samsyn eller att till varje pris komma överens, utan snarare att leva med olika konflikter och öka förståelsen för olika parter intressen. Socialiseringsprocessen utgör inte någon enkel överföring av normer från vuxna till det uppväxande släktet utan moralbildning innebär även ett kritiskt ifrågasättande av de dominerande värderingarna. Utifrån detta perspektiv utgör unga en vital samhällsförändrande kraft som det gäller att ta till vara. Ordningsregler och överenskommelser bör därför betraktas som provisoriska och förhandlingsbara. Brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete bör snarare

uppfattas som ett riskhanteringsprojekt än försök att förebygga ordningsstörningar. Samhällslivet är fyllt av risker och vi blir ständigt mer medvetna om dem. Med ett sådant angreppssätt blir det tydligt att vi aldrig kan uppnå ett helt riskfritt samhälle och att vi har olika sätt att hantera samhällets risker.

Referenser

- Ahlberg, L. (red.) (1975). »-revolution på tjänstetid«: om ett samhällsarbete i Aspudden. Stockholm: Eget förlag
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: the exercise of control*. New York: W. H. Freeman and company
- Britto, S. (2013). 'Diffuse anxiety': the role of economic insecurity in predicting fear of crime. *Journal Of Crime & Justice*, 36(1), 18-34.
- Brottsförebyggande rådet (2016). *Samverkan: i lokalt brottsförebyggande arbete*. (Ny, rev. utg.) Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brunton-Smith, I., Jackson, J., & Sutherland, A. (2014). Bridging Structure and Perception. *British Journal Of Criminology*, 54(4), 503-526.
- Deuchar, R., Miller, J., & Barrow, M. (2015). Breaking Down Barriers with the Usual Suspects: Findings from a Research-informed Intervention with Police, Young People and Residents in the West of Scotland. *Youth Justice*, 15(1), 57-75.
- Foster-Fishman, P. G., Cantillon, D., Pierce, S. J., & Van Egeren, L. A. (2007). Building an active citizenry: the role of neighborhood problems, readiness, and capacity for change. *American Journal Of Community Psychology*, 39(1/2), 91-106.
- Gibson, C. L., Zhao, J., Lovrich, N. P., & Gaffney, M. J. (2002). Social integration, individual perceptions of collective efficacy, and fear of crime in three cities. *Justice Quarterly*, 19(3), 537.
- Hinkle, J. C. (2013). The relationship between disorder, perceived risk, and collective efficacy: a look into the indirect pathways of the broken windows thesis. *Criminal Justice Studies*, 26(4), 408-432.
- Hinkle, J. (2015). Emotional Fear of Crime vs. Perceived Safety and Risk: Implications for Measuring 'Fear' and Testing the Broken Windows Thesis. *American Journal Of Criminal Justice*, 40(1), 147-168
- Lidskog, R. (2006). *Staden, våldet och tryggheten: om social ordning i ett mångkulturellt samhälle*. Diss. Uppsala : Univ., 2007. Stockholm.
- Lindholm, K. (1995) Så började det! I K. Sundh & P. Turunen (red.). *Social mobilisering: om samhällsarbete i Sverige*. (s. 20-34). Stockholm: Publica.
- Olsson, S. (1995) Samhällsarbete i tiden. I K. Sundh & P. Turunen (red.). *Social mobilisering: om samhällsarbete i Sverige*. (s. 303-327). Stockholm: Publica.
- Ohmer, M. L. (2008). The Relationship Between Citizen Participation and Organizational Processes and Outcomes and the Benefits of Citizen Participation in Neighborhood Organizations. *Journal Of Social Service Research*, 34(4), 41-60.
- Pettersson, U. (red.) (2014). *Tre decennier med socialtjänstlagen: utopi, vision, verklighet*. (1. uppl.) Malmö: Gleerup.
- Sampson, R.J. (2012). *Great American city: Chicago and the enduring neighborhood effect*. Chicago, Ill.: University of Chicago Press.
- Stockholmshem (2010) *Stockholmshemmet Bagarmossen special*. Stockholm: Stockholmshem
- Vainik, A.-L., Wollter, F. & Robyn, M. (2014). *Skarpnäcksslyftet: "Såna här levnadsgrejer, jobb, boende... bra grejer"*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola
- Wahlberg, S. (2013). *Samhällsarbete: strategier för socialt arbete*. (2., [rev.] uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.
- Weisburd, D., Hinkle, J. C., Braga, A. A., & Wooditch, A. (2015). Understanding the Mechanisms Underlying Broken Windows Policing: The Need for Evaluation Evidence. *Journal Of Research In Crime & Delinquency*, 52(4), 589-608.

Wickes, R., Hipp, J., Sargeant, E., & Homel, R. (2013). Collective Efficacy as a Task Specific Process: Examining the Relationship Between Social Ties, Neighborhood Cohesion and the Capacity to Respond to Violence, Delinquency and Civic Problems. *American Journal Of Community Psychology*, 52(1/2), 115-127.

Wollter, F. & Kassman, A. (2015). Skarpnäckslyftet. Stockholm: Ersta Sköndal högskola

Bilaga 1 Metod

I detta kapitel presenteras kortfattat de vetenskapliga metoder som används för utvärderingen av Skarpnäckslyftet. Utvärderingen av Skarpnäckslyftet har genomförts under pågående projekt och definieras som en formativ halvtidsutvärdering, som syftar till att stödja och utveckla Skarpnäckslyftet. Utvärderingens empiri har i huvudsak samlats in genom intervjuer med personer som arbetar professionellt inom någon av de organisationer som Skarpnäckslyftet innefattar samt ungdomar och unga vuxna som deltagit eller deltar i någon av Skarpnäckslyftets verksamheter. Övrigt empiriskt material, mötesprotokoll från projektgruppens och styrgruppens möten, avtal mellan olika parter, presentationsmaterial och projektbeskrivningar har också analyserats. En mindre enkätundersökning genomfördes även vilken besvarades av de professionella som blivit intervjuade och därmed är verksamma inom någon av de organisationer som Skarpnäckslyftet innefattar.

Formativ utvärdering

Denna utvärdering är en formativ halvtidsutvärdering. En vanlig definition av utvärdering är att det avser en systematisk undersökning av en aktivitets värde och betydelse (Faugert & Sandberg 2007:13). Det finns många olika typer av utvärderingar som skiljer sig åt i syfte, målsättning och genomförande. I utredningslitteratur skiljer man mellan formativa och summativa utvärderingar, där de formativa syftar till att förbättra och utveckla utvärderingsobjektet och de summativa syftar till att bedöma och värdera utvärderingsobjektet för att ge underlag till framtida satsningar eller nedskärningar (Faugert & Sandberg 2007:19). För att en formativ utvärdering ska generera möjligheten till utveckling av utvärderingsprojektet, så måste projektet fortleva efter utvärderingens slut en så kallad halvtidsutvärdering. Skarpnäckslyftet pågår mellan januari 2010 och december 2012, utvärderingen genomförs 2011 (feb - aug), alltså nära nog mitt i det pågående treårsprojektet. Fördelen i att utvärdera ett projekt medan de fortfarande pågår är att utvärderingens resultat kan implementeras i projektet och förhoppningsvis utveckla och förbättra det.

Faugert och Sandberg skriver såhär om formativa utvärderingar: ”Formativ utvärdering används för att stärka eller förbättra själva utvärderingsobjektet. Detta görs genom att undersöka hur ett program eller åtgärd genomförs med hänsyn till en organisations förutsättningar, personalresurser, processer etc. En formativ utvärdering har ofta ett uttalat lärande- och utvecklingsperspektiv” (Faugert & Sandberg 2007:19).

Eftersom en formativ utvärdering innefattar ett lärande och utvecklingsperspektiv blir en central del av utvärderingen att utifrån frågeställningarnas resultat utforma förslag till utveckling och förbättring samt att kommunicera dessa till operativa krafter inom projektet, vilket görs i denna utvärdering.

Utvärderingen av Skarpnäckslyftet har en aktörsfokusering, vad Faugert och Sandberg (2007) kallar en aktörsfokuserad utvärdering, vari undergrupper, brukarorienterad

utvärdering, och intressentutvärdering återfinns. Aktörer kan vara ”projektägare, beslutsfattare, samarbetspartners, medfinansierare, genomförare, deltagare, brukare, intressenter osv” (Faugert & Sandberg 2007:94). I denna utvärdering är aktörsfokuseringen riktad mot främst två aktörsgrupper; dels projektägarna som är Skarpnäcks stadsdelsförvaltning och dels deltagarna, brukarna, i detta fall ungdomarna i Skarpnäckslyftet som kan ses ur ett aktörsfokuserat utvärderingsperspektiv; ”Ett aktörsperspektiv kan göra det tydligt hur en insats upplevs av dem som berörs av den, samt ge vägledning till hur åtgärden kan vidareutvecklas och anpassas till de berördas förutsättningar” (Faugert & Sandberg 2007:94). Här knyts frågeställning två, Vad har Skarpnäckslyftet betytt för ungdomar som deltagit, till den formativa ansatsen att utvärderingen ska utforma förslag till vidareutveckling av Skarpnäckslyftet. Här angränsar utvärderingen till den brukarorienterade utvärderingen som ”bygger på att olika berörda parter kontaktas och medverkar i utvärderingen. ”Betoningen i utvärderingen ligger på att skapa möjligheter för berörda att vara med och påverka det som utvärderas” (Faugert & Sandberg 2007:95).

I en intressentutvärdering är utvärderarens roll ”att samordna och ansvara för genomförandet av utvärderingen. Modellen ställer dock kravet på utvärderaren att lyssna på vad de olika intressenterna anser och vad de vill ha ut av utvärderingen” (Faugert & Sandberg 2007:97). En tydlig intressent i utvärderingen är Skarpnäcks stadsdelsförvaltning som är initiativtagare till utvärderingen. Frågeställningarna för utvärderingen har utarbetats i ett samarbete mellan Skarpnäcks stadsdelsförvaltning och Ersta Sköndal högskola. Fördelen är att sannolikheten för att frågor som engagerar och berör besvaras i utvärderingen och att resultaten kan bli användbara när man involverar intressenter (Faugert & Sandberg 2007:98). Att besvara frågeställningar som de med operativ makt i projektet är intresserade av är såklart en fördel, särskilt i en formativ utvärdering, med tydligt utvecklingsfokus. Det ökar sannolikheten att den operativa makten faktiskt kommer använda utvärderingsresultaten för att utveckla och förbättra projektet. Den nackdel som kan lyftas upp i samband med detta perspektiv är frågan om objektivitet; alltså frågan om vems frågeställningar man besvarar. Ofta kan det finnas motstridiga uppfattningar om vad som är de mest relevanta frågeställningarna för utvärderingen. Utifrån den medvetenheten måste man se till att andra intressenter också får komma till tals utifrån deras perspektiv. När ungdomar intervjuats till denna utvärdering har därför öppna och semistrukturerade frågeställningar tillämpats, så att de i så stor utsträckning som möjligt har fått fram sitt perspektiv, utan att bli styrda.

Intervju som metod

I utvärderingen av Skarpnäckslyftet har elva personer intervjuats. Sju professionella, verksamma inom olika organisationer som på olika sätt är verksamma inom Skarpnäckslyftet samt fyra ungdomar som deltagit eller deltar i någon av Skarpnäckslyftets verksamheter. Informanterna är strategiskt utvalda utifrån utvärderingens syfte och frågeställning. Det strategiska urvalet har utgått ifrån vilka som kan anses vara nyckelpersoner inom de olika organisationer som samverka inom skarpnäckslyftet. Målet är att få synpunkter från olika håll gällande samverkan inom projektet genom att låta samtliga organisationer komma till tals. Ungdomarna valdes även de ut strategiskt utifrån kriterierna att intervjua ungdomar som deltagit i verksamheterna inom Skarpnäckslyftet som till exempel att ha arbetat som trygghetsvårdar.

Genomförande och analys av intervjuer

Intervjuerna i denna undersökning är semistrukturerade, vilket är användbart vid ett reflexivt intervjuerspektiv (Thomsson 2010:59). Utifrån undersökningens frågeställning konstrueras fem till sex stycken teman för intervjuerna, se bilagorna där intervjuguiderna presenteras för att ta del av intervjuområdena. Inom varje tema förhåller sig intervjuaren fritt i förhållande till följdfrågor, ibland besvaras flera frågor i ett svar, ibland måste flera följdfrågor ställas innan man berör det område man vill generera kunskap inom.

Analysen av intervjuerna utgår ifrån vad Thomsson (2010) kallar en lodrät och en vågrät tolkningsprocess. I den lodräta tolkningsprocessen analyseras varje intervju var för sig och där man konstruerar koder för intressanta fenomen. I den vågräta processen tolkas varje kod eller fenomen för sig, alltså vågrätt över samtliga intervjuer som innehåller den koden. Kodningen i den lodräta processen startar med att nyckelintervjuer analyseras. Denna utvärdering baseras på empiri från elva informanter, och samtliga intervjuer kunde därför ingå i den inledande tolkningsprocessen. I denna process läses intervjuerna igenom ett flertal gånger med ett öppet förhållningssätt. Detta är en kreativ process där idéer och tolkningar konstrueras och omprövas. Det empiriska materialet tolkas och reflekteras gentemot teorier, metateorier, diskurser och perspektiv. Syftet med ”nyckelintervjuerna är att med hjälp av dem finna uppslag till fördjupad och förändrad förståelse, annorlunda än de vardagliga och omedelbara” (Thomsson 2010:152). Utifrån de idéer som de inledande läsningarna genererat och utifrån utvärderingens frågeställning kan konkreta kunskapsområden kategoriseras och nu kan även koder konstrueras. Koderna antecknas i kanten av de utskrivna intervjuerna och de relevanta textavsnitt som hör till koden markeras. Samtidigt görs noteringar på ett separat papper angående vilka tankar detta textstycke väckt. I skapandet av koder går man, i och med att fler nyckelintervjuer analyseras, tillbaka till tidigare kodningar och reflekterar och omprövar kategoriseringen. Genom denna process skapas ett mer eller mindre färdigt kodningssystem.

När man har ett system med koder börjar den vågräta tolkningsprocessen. Allt textmaterial som markerats med samma kod, bildar nu ett eget textdokument. Denna process genomförs genom att man kopierar text från intervjuerna och låter alla med samma kodning klistras in i ett separat dokument, som man döper till kodens namn. För att inte

helt missa sammanhanget är det bra att låta några meningar innan och efter huvudavsnittet vara kvar. Man bör även ge varje urklipp, i det nya dokumentet, en ”adresslapp” som anger vilken intervju samt vilket radnummer textavsnittet kommer ifrån. Nu fortsätter den tolkande processen, den ”nya” texten som fokuserar på ett fenomen analyseras. Man avgränsar på detta sätt undersökningsobjektet och förhoppningsvis växer sig vissa kopplingar till fenomenet sig starkare; till exempel teoriers giltighet och bakgrundsvariablernas betydelse. Analysen och omprövningen fortskrider samtidigt som en avgränsning och en utkristallisering sker. Denna process fortgår tills en mättnad uppstår utifrån utvärderingens frågeställning.

Jämförande analys i delstudie två

För utvärderingens andra del har en jämförande metod valts som analysmetod. Motivering till metodval har sin grund i uppdragets riktlinjer, nämligen att utvärdera Skarpnäckslyftet samt vad Skarpnäckslyftet och SamtidigtFörst kan lära av varandra.

Vad är då en jämförande analys? Grundantagandet för analysmetoden utgår ifrån att det finns skillnader och likheter. Genom att studera dessa kan en ökad förståelse för till exempel politiska system, dess uppbyggnad, orsaker och betydelse också differentieras. Studier som använt jämförande analysmetoder kan summariskt delas in i tre typer; statistiska studier, fallstudier samt fokuserade studier (Denk 2002). Utmärkande för fokuserade studier är dels att ett fåtal fenomen undersöks, dels att en aspekt står i centrum för undersökningen. För fokuserade studier gäller att jämförelse sker mellan två till fem enheter, vanligast sker jämförelse mellan två till tre enheter (Denk 2002:42). Vidare kan jämförande analyser översiktligt delas in i tre typer: beskrivande studier, förklarande studier samt prediktionsstudier (Denk 2002: 8: 12: 20). Den första typen har ett beskrivande syfte. Att beskriva innebär att identifiera och kartlägga ett fenomen, exempelvis en händelse eller ett förlopp. Förklarande studier syftar som begreppet antyder till att klarlägga en situation samt söka förklaring kring varför situationen ser ut som den gör. Prediktionsstudier åsyftar slutligen till att göra förutsägelser om framtida situationer (Denk 2002: 8: 12: 20). För föreliggande delstudie har en jämförande analys med ett förklarande syfte valts, något som innebär att dels redogöra för båda projekten, dels genomföra en jämförelse mellan projekten med utgångspunkt i de nationella riktlinjerna och SOU 2010:15. Utvärdering av Skarpnäckslyftet återfinns i studiens första del. Beskrivning av de nationella riktlinjerna (SOU 2010:15) samt SamtidigtFörst har gjorts i föregående text, andra delstudien.

Etiska aspekter

I utvärderingen har Vetenskapsrådets Forskningsetiska riktlinjer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (2007) beaktats. Enligt de forskningsetiska riktlinjerna bör man som forskare förhålla sig till fyra grundläggande huvudkrav. Det första kravet är informationskravet, vilket betyder att alla som deltar i undersökningen ska informeras om deras roll i projektet samt att deltagandet är frivilligt och när som helst kan avbrytas. Det andra kravet är samtyckeskravet. Forskaren måste alltid hämta in samtycke till intervju, vilket gjordes genom ett skriftligt samtyckesavtal som alla som intervjuades fick

skriva under, se bilaga 3. Det tredje kravet är konfidentialitetskravet, vilket innebär att ”Alla uppgifter om identifierbara personer skall antecknas, lagras och avrapporteras på ett sådant sätt att enskilda människor ej kan identifieras av utomstående” (Vetenskapsrådet 2007:12). Vi har i utvärderingen valt att, efter godkännande av de berörda, publicera namn på de sju professionella informanterna som ingår i studien. Alla som får sina namn publicerade har gett samtycke till detta genom samtyckesavtalet, se bilaga 3. Ungdomar som intervjuas är anonyma när utvärderingen avrapporteras. Det fjärde och sista kravet handlar om nyttjandekravet, det vill säga vad forskningsuppgifter och forskningsresultaten får användas till, vilket regleras i det avtal som tecknats mellan Skarpnäcks stadsdelsförvaltning och Ersta Sköndal högskola.

Bilaga 2 Intervjuguide – ungdomar

Kan du berätta lite om dig själv?
Kan du beskriva hur det är att bo i Bagarmossen?
Kan du berätta om Skarpnäckslyftet? Vad är det?
Hur skulle du beskriva din roll i Skarpnäckslyftet?
Kan du berätta vad det bästa med Skarpnäckslyftet är?
Kan du berätta vad det sämsta inom Skarpnäckslyftet är?
Vad skulle du vilja utveckla inom Skarpnäckslyftet?

Bilaga 3 Intervjuguide – Professionella

Kan du beskriva dig själv och din arbetsroll?
Hur skulle du beskriva Skarpnäckslyftet?
Hur skulle du beskriva bra samverkan?
Hur skulle du beskriva samverkan i Skarpnäckslyftet?
Hur skulle du beskriva Samsyn?
Hur skulle du beskriva Samsyn i Skarpnäckslyftet?
Hur kan man förebygga ungdomsproblem?
Hur kan man ta till vara goda krafter i området?
Hur skulle du beskriva att ungdomar aktualiseras i Skarpnäckslyftet?

Bilaga 4 Samtycke för intervju med professionella

- I de intervjuer som genomförs inom ramen för utvärderingen av Skarpnäckslyftet använder vi oss av Vetenskapsrådets *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vi vill därför informera er som ska intervjuas om följande.
- Samtycke hämtas in av samtliga som ska intervjuas. Det görs genom att ni får ta del av och skriva på detta papper.

- Ert deltagande i intervju är frivilligt och kan när som helst avbrytas.
- Ni har självständig rätt att bestämma om, hur länge och på vilka villkor ni vill delta som uppgiftslämnare. Om en person väljer att avbryta en intervju ska inga påtryckningar eller påverkan förekomma.
- Personuppgifter kommer att lagras på ett sätt så obehöriga inte kan ta del av det.
- Personuppgifter kommer inte användas för kommersiella eller andra icke-vetenskapliga syften, eller användas för beslut som direkt påverkar den enskilde.
- All personal inom utvärderingsprojektet har tystnadsplikt gällande etiskt känsliga uppgifter.
- Vidare skulle vi som utvärderar skarpnäcksluftet vilja fråga om ert samtycke att publicera era namn i utvärderingen.

Jag godkänner deltagande i utvärderingen på de villkor som uttrycks ovan

.....

Ersta Sköndal högskola
Institutionen för socialt arbete
Anne-Lie Vainik, Filip Wollter, Malin Robyn

Bilaga 5. Lapp för föräldrasamverkan

Bästa föräldrar/vårdnadshavare

Vi som personal på Bagishuset arbetar för att ge barn och ungdomar (13-18 år) en trygg, rolig och meningsfull fritid. På Bagishuset erbjuder vi bland annat dans, träning, musikstudio, replokal, cafégemenskap, pingis, biljard, fotboll, filmvisningar i vår biosalong, föreläsningar, läxhjälp och pyssel.

Vi vill gärna ha uppgifter om ditt barn för att i händelse av skada, sjukdom eller liknande, kunna nå er. Fyll i uppgifterna nedan och lämna tillbaka lappen till oss.

Vid vissa tillfällen fotograferar vi verksamheten på Bagishuset och vill kunna använda foton på exempelvis facebook. Kryssa i rutan om det är ok!

Barnets namn

Vårdnadshavares namn

Barnets personnummer

Vårdnadshavares telefonnummer (mobil)

Barnets telefonnummer (mobil)

Adress

Har ditt barn någon allergi, eller använder medicin? Om Ja, fyll i information.

Vårdnadshavares underskrift

Datum

Välkommen att titta förbi för att träffa oss och se hur vi har det!

Öppettider: måndag: 14.30-17.00, 18-22.00, tisdag: 14.30-17.00, 18.00-22.00,
onsdag: 14.30-15.50, 19.00-22.00, torsdag: 14.30-17.00, 18.00-22.00,
fredag-lördag: 18.00-24.00

Bagishuset telefon: 08-508 17 333 Eller:

Amir, samordnare telefon: 08-508 17 332

Moa, ungdomsledare telefon: 08-508 17 310

Följ oss på Facebook: Bagis Huset Instagram: Bagishuset128

Personuppgifter kommer att behandlas i enlighet med personuppgiftslagen

Bilaga 6 Intervjuguide och intervjuade personer utöver ledningsgruppen för Skarpnäckslyftet

1. Vilka är de viktigaste problemen som ni arbetar med i Skarpnäck respektive Bagarmossen?
2. Hur uppmärksammas problemen lokalt i Skarpnäck och Bagarmossen?
3. Hur försöker ni bidra till möten mellan olika befolkningsgrupper i Skarpnäck och Bagarmossen?
4. Hur ser det lokala engagemanget ut bland enskilda, grupper och organisationer i Skarpnäck respektive Bagarmossen?
5. Vilka kontakter har ni med det lokala organisationslivet i Skarpnäck respektive Bagarmossen?
6. Försöker ni bidra till organisationsutveckling i Skarpnäck respektive Bagarmossen?
7. Hur kan ni jobba med olika strukturella problem som lägre socioekonomisk status, boendeomsättning och liknande?
8. Hur ser ni på den starka koppling mellan praktisk genomförbarhet och kollektiv förmåga som framträder i litteraturgenomgången?
9. Är stärkandet av kollektiv förmåga viktigt för Skarpnäckslyftet?

Intervjuade personer:

Mikael Torftesson, Brobyggare, Arbetsförmedlingen Farsta, den 7/12, 2015

Adeline Schmidhuber, Skolchef, Utbildningsförvaltningen, Stockholms stad, den 15/12, 2015

Ingela Lindh, biträdande stadsdirektör, tidigare chef för Stockholmshem, den 15/1, 2016

Susanne Wikland, chef för närpolisområde Farsta, den 20/1, 2016

Stefan Nilsson, Stiftelsen på rätt väg, den 27/1, 2016

Amir Farihadi, Gruppchef Bagishuset, den 28/1, 2016

I arbetsrapportserien vid Ersta Sköndal högskola ges möjlighet att ge ut delrapporter, delresultat av större studier och aktuella kunskapsöversikter.